

בצילא דמהימנותא

בקודש פנימה • דברי תורה • שיחות קודש

חג הפסח • ט - כב ניסן

תשפ"ג • שנה כ"ג • גליון כה (תתשע"ז)

ידיעות לקראת יום ל"ג בעומר הבעל"ט - בחצר הקודש

- מעמד ההדלקה המרכזית ע"י כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א ייערך השנה בתוככי ביהמ"ד הגדול היכל רוזנברג בליווי כלי שיר וזמר.
- מקום ההדלקה יהיה בצד מערב של היכל הגדול, תחת השער הגדול ע"י שער 5.
- במה מיוחדת תוקם בצד זה, עליו יעמוד כ"ק מרן שליט"א, למען יוכל כל הקהל לחזות בעבודת הקודש.
- משני צידי היכל יהיו הפראנצעים, אברכים בצד דרום ובחורים בצד צפון.
- פארנצעס מיוחדים יוקמו ע"י ארגון 'קול הצאן' לאלפי ילדי אנ"ש בצד מזרח.
- אחר ההדלקה והפזמונים יערוך כ"ק מרן שליט"א את התגלחת לילדי החלאקה.
- תיכף אחר המעמד יערוך כ"ק מרן שליט"א את השוה"ט לכבוד הילולא דרשב"י בהיכל הגדול, כאשר כל הקהל נשאר על מקומם בעת ההדלקה. נט"י לסעודת הילולא לקהל הרחב, יוגש לפני מעמד ההדלקה.
- פרטים נוספים על מכירת זכות יציקת השמן ועוד, יבואו א"ה.

שאחר 'כגוונא'.

יום רביעי פר' צו ז' ניסן

בערב נכנסו לקו"פ כלל הבחורים והילדים היתומים מקרב אנ"ש ברחבי הארץ, לקבלת הוקרה מיוחדת מידי הקודש של מרן שליט"א לקראת חג הפסח. מרן שליט"א התעניין אצל הרה"ח ר' אהרן דוד ווינברגר הי"ו מפעיה"ק - יו"ר 'איתך אני' על פעילות הארגון בתקופה האחרונה. והעניק מרן שליט"א לכל אחד הגדה של פסח 'הליכות חיים', הוצאה מיוחדת בכריכת עור מפוארת שהוטבע עליו שמם האישי, (וכן שלח לאלה אשר נבצר מהם להגיע) כשמרן שליט"א מאחל לכל אחד ואחד בברכות לרוב וברכת א פרייליכן יו"ט.

בזמירות בשוה"ט התכבדו, כל מקדש - הרה"ח ר' אלחנן דוב ויינברגר מפעיה"ק, מה ידידות - הרה"ג רבי דוד אסקל שליט"א ראה"כ בצפת עיה"ק. וזמרו תנו שבח. ברהמ"ז על הכוס בירך מרן שליט"א. אחר רננו צדיקים הכניסו פירות ועברו הקהל לקבל פירות.

הפלפול היה ע"ד המדרש (הובא בכני יששכר מאמרי ניסן מאמר ג') האדם שעבר עבירה וחזר בו ועשה תשובה הקב"ה מוחל לו על כל עוונותיו ולכך נקרא שבת הגדול, ותמוה מה ענין קריאת שבת הגדול אצל מחילת עונות למי שחזר בתשובה.

ואפ"ל בזה בדרך דרוש, עפימ"ש בתכלת מרדכי להמהרש"ם (ח"ד, עמוד ס"ב) ליתן טעם מה שנקרא שבת הגדול, כי מצינו שעשיו הרשע נקרא בנו

שב"ק פר' צו י' ניסן 'שבת הגדול' - שבת יארצייט של אמה של מלכות הרבנית הצ' ע"ה

בערב שב"ק הדליק מרן שליט"א בחדרו נר נשמה שידלק כל משך יום היארצייט ביום שב"ק. כל תפילות השבת עבר מרן שליט"א לפני התיבה לרגל היארצייט. (בליל שב"ק אמר מרן שליט"א גם הקדיש

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר משה בן מוה"ר שמואל רפאל רייך ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

והיו שיניהן של מצרים קהות (כדאי' בטור או"ח סי' ת"ל), בכך נודע כי כבר אין למצריים שליטה עליהם משום שכבר נשלם הגלות שנחשב מזמן לידת יצחק, ש"מ שכל מה שגלו היה בגין גזירת ברית בין הבתרים שנגזר עליהם כי גר יהיה זרעך וגו' ארבע מאות שנה, כי אילו היו בגלות מסיבה אחרת לא הו"ל לבוא עת גאולתם דווקא כעת כשנשלם ד' מאות שנה.

וכמו"כ כיון שכעת זכו ליטול במכת חושך את רכוש מצרים מידם, והוא כהבטחת הקב"ה לאברהם 'ואחר כן יצאו ברכוש גדול', וש"מ שהגלות נסתבב בגין גזירת ברית בין הבתרים והוטל כל החוב עליהם, ובפרט לפי"מ שכתב בפרשת דרכים (דרוש ה') דכל מה שזכו ברכוש מצרים מדין הענקה כמו"כ רש"י בסו"פ ראה, הוא רק אילו נשלם הזמן של גזירת ד' מאות שנה, שהרי הבורח אין מעניקין לו, לכך כשראו שקיבלו את רכוש מצרים בידם כי הגיע עת גאולתם מזה נתברר להם כי נשלם זמן חובת הגלות שהיה עליהם בלבד.

נמצא דאז נתגלה כי הועיל מכירת הבכורה ויעקב הוא הגדול שהרי על כן הוטל רק עליהם תשלום חובת הגלות, לכך נקרא שבת הגדול, לזכר הנס שנעשה להם באותה שבת שמכך נתגלה דהועיל מכירת הבכורה ויעקב הוא הגדול לכן נקרא שבת הגדול, דמכאן נודע להם ששבת שהוא בחי' יעקב אבינו [כאמור (ישעי' נח, יג) אם תשיב משבת רגליך וכו'] והאכלתיך נחלת יעקב אביך וגו'], הוא הגדול ולו משפט הבכורה, אתו"ד ביתר הרחבה (ודבריו שם נאמרו בקוצר מילין).

ע"פ דרכו אפ"ל עוד, בהקדם מ"ש שם במשען המים פר' תולדות, דלכאו' יש להבין היאך חל מכירת הבכורה תמורת נזיד עדשים, הרי הו"ל כאונאה רבתי למכור מעלת הבכורה אשר גדלה

הגדול, כמ"ש (בראשית כו, א) ויקרא את עשיו בנו הגדול, כי הוא היה גדול מיעקב כנאמר ויצא הראשון וגו', ואילו יעקב נקרא בנו הקטן, כמ"ש (שם, טו) ותלבש את יעקב בנה הקטן, וכן (שם מב) ויוגד לרבקה את דברי עשיו בנה הגדול ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן, אלא דזה היה עד אשר קנה יעקב הבכורה מאת עשיו שאז נהפך הוא להיות בן הגדול ועשיו נהיה הקטן, ורק כאשר לא ידע יצחק ממכירת הבכורה קרא לעשיו בנו הגדול, אבל כששמע שעשיו מכר בכורתו ליעקב אמר עכשיו לגדול ברכתי גם ברוך יהיה, כדמייתי רש"י שם.

והנה נאמר אצל עשיו (בראשית ל"ו, ו) וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו, ופרש"י ממדרש אגדה שהלך מפני יעקב אחיו מפני שטר חוב של גזירת כי גר יהיה זרעך המוטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן אין לי חלק לא במתנה שניתנה לו הארץ ולא בפרעון השטר (וכ"ה ברש"י במדבר כ, יד), ובמשען המים (פר' תולדות) ביאר דאכן מהאי טעמא מכר עשיו את הבכורה כדי שלא יצטרך לפרוע שני חלקים חוב הגלות, כי אם יירש שני חלקים בארץ כדין בכור שנוטל פי שנים יהא זקוק גם ליטול פי שנים בגזירת הגלות, אלא שאח"כ רצה שאף חלק הפשוט לא יירש כדי שלא יפרע כלל את החוב והלך לארץ אדום, עי"ש.

ואמנם כל זמן שלא נגאלו ישראל ממצרים, לא נודע להם בבירור אם באמת חל מכירת הבכורה ויעקב הוא הגדול, כי אף שנתקיים בהם ועבדום ועינו אותם והיו גרים בארץ לא להם, מ"מ לא נתוודע להם בבירור שהוא מצד גזירת ברית בין הבתרים, ולא הו"מ להוכיח מזה שחל מכירת הבכורה וכל הגזירה מוטלת עליהם, כי יתכן שהגלות אינו מפני אותו שטר חוב אלא מסיבה אחרת, אבל כאשר הגיע יום שבת י' בניסן ונעשה גם כאשר קשרו את אלילי מצרים למיטתן לשוחטן

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר נתן אריה ליב בן מוה"ר אלימלך הלוי בלומענבערג ז"ל

תנצב"ה.

אנוש עד דכ"א נוטריקין דם כפירה אשת איש דעד חטאים אלו הוא דמועיל תשובה אבל על ג' עבירות הללו לא מהני תשובה, (של"ה מסכת יומא פרק נר מצוה).

וכתבו המפו' דהא מילתא אי מועיל תשובה לע"ז תליא בפלוגתא דתנאי בקידושין (דף ל"ו ע"א) עה"פ בנים אתם לה' אלוקיכם, בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרויים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרויים בנים, דברי רבי יהודה, רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרויים בנים, שנאמר בנים סכלים המה, ואומר בנים לא אמון בם, ואומר זרע מרעים בנים משחיתים, ואומר במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם וגו' ומסיק בגמ' ואע"ג דפלחו לצלמא מיקרי בנים עי"ש, דהרי מבואר בספרי קדמונים (הובא בלמודי ה' דרוש למעלת התשובה. אהבת דוד להחיד"א שבת שובה דרוש ד. ראש דוד, פר' אמור ד"ה ובאופן אחר יראה). דהא דרק לבני ישראל מהני תשובה משום דהמה בחי' בנים למקום ואב שמחל על כבודו כבודו מחול, משא"כ אומות העולם שהם בבחי' עבדים, כנאמר (ירמיה י) מי לא יראך מלך הגוים וגו' לכך א"א שימחול הקב"ה על כבודו, מעתה אליבא דרבי מאיר דאפי' בעוע"ז קרויין בנים שפיר מהני בה תשובה, משא"כ לרבי יהודה דבפלחו לצלמא לא מיקרי בנים הדין אצלו דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול.

וכ"ק א"א זצללה"ה ביאר בפלוגתת ר"מ ור"י דנחלקו בפיה"כ דעו כי ה' הוא אלוקים הוא עשנו ולו אנחנו עמו (תהילים ק, ג), דהכתיב הוא ול"א באל"ף והקרי הוא ול"ו בוא"ו, דלפי הקרי מתפרש הכתוב דדייקא כאשר דעו כי ד' הוא האלוקים שמאמין בהקב"ה או אז ולו אנחנו עמו, משא"כ אם ח"ו עובדים ע"ז אין נחשבים בנים למקום, אך אי אזלינן בתר מסורת א"כ מתפרש הכתוב דעו כי ה' הוא אלוקים, ולא ואפי' אם ח"ו לא יודעים זאת אפ"ה ג"כ אנחנו עמו וצאן מרעיתו דכ"כ וב"כ נחשבים ישראל בנים למקום, ועז"א במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בנא"ח, דגם כאשר יחטאו בע"ז ויהיו בבחי' לא עמי אתם אפ"ה

יקרת ערכו בעבור נזיד עדשים, וכתב לבאר עפ"ד המדרש הנ"ל שאמר עשיו אלך לי מכאן אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר, וי"ל דמה"ט גופא מכר עשיו את הבכורה כדי שלא יצטרך לפרוע שני חלקים חוב אם יירש שני חלקים בארץ כדין בכור שנוטל פי שנים, והיה עשיו בכל לבו רוצה לעזוב את הבכורה ממילא לא היה בכך שום אונאה כלל, דאדרבה עשיו רצה להיפטר מן הבכורה שהיתה עליו רק למשא כבידה.

וכתב שם במשען המים דכ"ז ניחא רק אי נימא דאר"י ירושה הוא לנו מאבותינו, דמשום כך נתיירא עשיו שהרי הדין דהיורשים מחויבין לפרוע חוב אביהם לפי חלקם בירושה, אבל אם אר"י אינה מוחזקת לנו מאבותינו, אין טעם הנ"ל מועיל למכירת הבכורה שלא יהא בו אונאה, ושוב היה יכול עשיו לבא בטענת אונאה, היוצלמ"ז דקנין הבכורה חל רק מפני דאר"י כבר היתה מוחזקת לאבותינו.

והנה במשען המים (פר' אמור) הביא מבגדי אהרן (פר' בראשית) בהא דאמרינן (ב"ב דף קי"ט ע"ב) דנסתפק משה בפי' הכתוב ונתתי אותה לכם מורשה אי ירושה לנו מאבותינו או דמורישין ואינן יורשין, והקשה ע"ז בס' צידה לדרך דהיאך ס"ד דמורשה היינו מורישין ואינן יורשין, הרי מוכח מפסוק תורה צוה לנו משה מורשה, דמורשה היינו דמורישין ויורשין, ותירץ בבגדי אהרן דמהתם ליכא להוכיח, די"ל דמש"ה כתיב מורשה כדי לדרוש אל תקרי מורשה אלא מאורסה (פסחים דף מ"ט ע"ב), וכתב דהיינו רק למ"ד דיש אם למקרא דלפי"ז יתכן לדרוש ע"ד הקרי מאורסה, משא"כ אם יש אם למסורת לא דרשינן מאורסה, ועפי"ד כתב במשען המים דאי יש אם למסורת מוכרח דאר"י מוחזקת מאבותינו, משא"כ אי אזלינן בתר המקרא שפיר י"ל דאר"י אינה מוחזקת מאבותינו עי"ש, ובמק"א הארכנו בכיאר דבריו דבכה"ג שמשנים הכתיבה נקטינן כן רק אי יש אם למקרא, ואכ"מ.

נודע מה שדנו המפו' אם מועיל תשובה על ג' עבירות החמורות, ודורשי רשומות נתנו סימן תשב

רשאיין לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול, ונודע קו' הב"ח והמפו' למה נקבע הזכר על יום השבת ולא ליום י' ניסן.

גם לבאר מה שהק' בעמק החכמה להגה"ק רמ"ד מהורנסטיפל (לשנה"ג) דהיאך היה מותר להם להתגרות במצרים ולקשור את הטלה לכרעי המיטה ולומר להם שהולכין לשחוט את אלוהיהם, הרי לא היו מצווין שיפרסמו הדבר בפני כל, וכיון שהיו עוד תחת רשותם היו עלולים להרגם כשיאמרו שהולכין לזבוח את אלוהיהם, וכפי שאמרו תחילה (שמות ה, כב) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו, א"כ האיך הכניסו עצמם לכלל סכנה לחינם.

ובפשטות י"ל דבני ישראל נתעוררו אז בתשובה שלימה בכל ליבם ונפשם והתחרטו מאוד על שעבדו ע"ז, על כן התעוררו למסור נפשם על כבוד שמו ית' להרוס אלילי מצרים, ובכך יהא כתשובת המשקל על חטאם, על כן החמירו על עצמם למסור נפשם לקיים בפרהסיא מצות משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן וגו', כדי שע"ז יכופר חטאתם. ואולם באנו בזה לפלוגתת הראשונים אם מותר להחמיר ע"ע ולמסו"נ אפי' כאשר אינו מצווה על כך, דתליא אם מ"ש וחי בהם הוי חיוב דהיינו שאסור למסור נפשו על כל המצוות שבתורה, או דהו"ל בגדר רשות לומר דאינו מחיוב למסו"נ על כל המצוות, דשיטת הרמב"ם (פ"ה מיסוה"ת ה"ד) דכל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, אבל התוס' בע"ז (דף כ"ז ע"ב, ד"ה יכול) כתבו דאם רצה להחמיר על עצמו אפי' בשאר מצוות רשאי, וכ"ה שי' הרא"ש (שם פ"ב סי' ט), וכ"כ הסמ"ק סי' ג', והר"ן בשבת (כ"ב ע"ב מדפי הרי"ף) גבי מעשה דאלישע בעל כנפים שלכן הסתכן על קיום מצות תפילין דאע"פ שאינו מחויב ליהרג על קיומה רשאי למסו"נ עלי' ומקבל שכר וכו' עי"ש, ועיין במור יו"ד (סי' קנ"ז) דנקט ג"כ בהגך שיטות.

ובנימוק"י (סנהדרין דף י"ח ע"א מדפי הרי"ף) והובא בב"י שם, דגם לשיטת הרמב"ם באדם גדול חסיד

יועיל להם תשובה ויאמר להם בני א"ה, ולכן ר"מ לשיטתו דס"ל (בכריתות דף י"ט ע"ב) דיש אם למסורת, ס"ל דאפי' כשאין עושין רצונו של מקום ופלחי לצלמא נקראים בנים, ועכ"פ מבואר דלמ"ד דיאלמ"ם מהני תשובה אפי' לע"ז.

ע"פ האמור יובן דברי המדרש, האדם שעבר עבירה וחזר בו ועשה תשובה מוחלין על 'כל' עוונותיו, רצ"ל דאין לך דבר העומד בפני התשובה ואפי' על ג' עבירות החמורות מועיל תשובה, והיינו דאע"ג דפלחו לצלמא מ"מ מיקרי בנים, ואתיין מהא דכתיב דעו כי ה' הוא אלוקים 'ולא', דגם כאשר אין יודעים זאת, אפ"ה 'אנחנו עמו וצאן מרעיתו' דב"כ וב"כ קרויין בנים למקום, דדרשינן המסורה.

מעתי דיאלמ"ם לא דרשינן אל תקרי מורשה אלא מאורסה, ושמעינן מהא דכתיב תורה צוה לנו מורשה דמורשה היא מורישינן ויורשינן, ובהכרח דאר"י כבר היתה מוחזקת לאבותינו, ולפי"ז שפיר אהני מכירת הבכורה ליעקב דלא היה בכך אונאה כי עשיו איך ושמח בכך כדי שלא יצטרך לפרוע פי שנים בגלות, ומאז יעקב הוא הוא גדול האחים, לכך נקרא שבת הגדול, דמורה דיעקב שהוא בחי' שבת הוא הוא הגדול, והדבר נחמד ביותר לפימ"ש בגלי רזי (הובא בס' מים יחזקאל על הגדש"פ בפסקא תם) דנישואי יעקב עם לאה היה בשבת הגדול, דאז עשה לבן את המשתה (כמ"ש בראשית כט, כב ויעש משתה) משתה גימטריא שבת גדול עי"ש, ויל"פ דלבן רמז בכך שעושה כדן כמה שמערים על יעקב, דהרי שבה"ג מורה שיעקב הוא הגדול לכך כיון דהגדולה לגדול (כמ"ש רש"י שם פסוק י"ז), א"כ ראוי שיעקב יקח את לאה, ודו"ק.

*

ויש להמתיק עוד הדברים, דהנה כבר הבאנו מש"כ במור או"ח (סי' ת"ל) שבת שלפני בפסח קורין אותו שבת הגדול, והטעם לפי שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים מקחו בעשור וחל להיות בשבת וכו', וקשרום למיטה לזבוח לשם פסח והיו שיניהם של המצרים קהות על ששוחטין את אלוהיהם ולא היו

שכתב לבאר מ"ד בגמ' בסנהדרין (דף ק"י ע"ב) עה"פ אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח, רבי יהושע בן קרחה אומר לא נאמר פסוק זה אלא כנגד דורות הבאים, כורתי בריתי זה חנניה מישאל ועזריה, עלי זבח זה רבי עקיבא וחבריו, וכאן הבן שואל מי גריעי חנניה מישאל ועזריה ור"ע וחבריו מצדיקים שבדור שהיו בכלל אספו לי חסידי עד שהוצרך פסוק כורתי בריתי עלי זבח לרבות חנניה מישאל ועזריה ור"ע וחבריו. ואפשר דס"ד דחנניה מישאל ועזריה ח"ו נכנסים בסוג מאבדי עצמו לדעת, כמ"ש התוס' בפסחים אהא דמה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמם ופירשו התוס' שהיה להם לברות, וכן ר"ע שמסר עצמו על עסק לימוד תורה וכן רבי יהודה בן בבא, לזה הוצרך לכתוב עלי זבח לרבות ר"ע שאף שנהרג על מצות ת"ת יש לו עולם הבא משום ששעת השמד היה ובשעת השמד יעבור ואל יהרג אפי' על מצוה קלה וכל שכן על בטול תורה, וק"ק דמשמע דמכורתי בריתי מפיק חמו"ע ומעלי זבח מפיק ר"ע, דתינח הא דדרש עלי זבח על ר"ע מובן הרמז כי מיתתו היתה בשחיטה, אבל היאך שמעינן מכורתי בריתי על חמו"ע.

וכתב לבאר דהנה יל"פ מאמר המדרש ואך את דמכם לנפשותיכם יכול אפילו אנוס כשאל ת"ל אך יכול אפילו אנוס כחמו"ע ת"ל אך, והקשה מהרא"ם ז"ל בפי' התורה דאמאי פלגינהו בתרתי זימני עי"ש ומש"כ בס' שמע שלמה, וי"ל שהם דרשו המיעוט דאך וגם המיעוט דוי"ו של ואך, ע"ד שאמרו (סנהדרין דף נ"א ע"ב) בת ובת אני דורש, (פי' דלא רק אך ממעט, אלא גם וי"ו הנטפל לאך מוסיף וממעט עוד), וז"ש המדרש יכול אפילו אנוס כשאל ת"ל אך, אלא דעדיין היה אפ"ל דדוקא שאל שעשה משום שהנביא אמר לו מחר אתה ובניך עמי שצוהו שילך למלחמה, אבל חמו"ע מנא לן דהותר להם מעצמם למסור נפשם, ת"ל ואך דהוי"ו ממעט עוד אפי' בכה"ג דחמו"ע, וזה שדרשו כורתי בריתי עלי חמו"ע כי התורה הנקרא ברית שכתוב בה דמכם לנפשותיכם אדרוש, הם

ויר"ש רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפי' על מצוה קלה, וז"ל וכל היכא דאמרינן יעבור ואל יהרג אין לו למסור עצמו למיתה על קדוה"ש ואם מסר הרי"ז מתחייב בנפשו, אבל אם הוא אדם גדול וחסיד ויר"ש ורואה שהדור פרוץ בכך רשאי לקדש השם ולמסור עצמו אפי' על מצוה קלה כדי שיראו העם וילמדו ליראה את השם לאהבו בכל לבם, והיינו דאמרי' מה ראו חמו"ע שהפילו את עצמן לכבשן האש פי' ולא השתחוו לצלם שהרי לאו ע"ז היתה אלא אנדרטי של מלכים לכבוד בעלמא אלא מתוך שהיה רובן טועים וסבורים שהיתה ע"ז היה קידוש השם כמה שעשאו, ואמרי' נמי במדרש מה לך יוצא ליסקל שמלתי את בני מה לך יוצא ליצלב שנמלתי את הלולב דמשמע שהיו מוסרינן עצמן על קדוה"ש לפנים משוה"ד דוודאי לא היו מחויבין בכך אפי' בשעת הגזירה וכו' עכ"ל עי"ש, (ועי' בכס"מ שם ה"ד), וכ"כ בדרכי משה (יו"ד סי' קנ"ז סק"ב) וכן ברמ"א (יו"ד סי' קנ"ז ס"י) דמוחזק בחסידות רשאי למסו"נ בכל העבירות עי"ש, וציין למקורו ברבינו ירוחם (נתיב ל"ב) ושם הזכיר רק מוחזק בחסידות ולא הצריך דצריך שיהא גם הדור פרוץ.

ודברנו כמ"פ דיש להוכיח דשפיר מותר למסו"נ על כל המצוות, מדברי המד"ר (בראשית פל"ד סי"ג) עה"פ (בראשית ט, ה) ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש, אך להביא את החונק עצמו, יכול כשאל (שהפיל עצמו על חרבו ומת פן יבואו הפלשתים ויתעללו בו ויהא חילול השם) ת"ל אך, יכול כחנניה מישאל ועזריה (שמסרו עצמן על קדוה"ש) ת"ל אך, ולכאו' למ"ל למעט הך דחמו"ע הרי אדרבה היו מחויבין למסו"נ על ע"ז, אלא דצלם דנבוכדנצר הו"ל רק אנדרטי בעלמא שעשה לכבוד עצמו, ומצד הדין לא היו מחויבים למסו"נ ולכן הו"א דעבדו איסורא, וע"ז ממעט אך, וא"כ שמעינן מינה דגם במקום שאינו מחויב למסו"נ מ"מ הרשות בידו להחמיר ע"ע ולמסו"נ.

אמנם לכאו' היכי דרשינן למעט תרי מילי, דקאמר יכול כשאל ת"ל אך יכול כחמו"ע ת"ל אך, וראיתי בס' זהב שיבה בחי' מס' בבא בתרא

עד בכלל, אכן למ"ד דעד ועד בכלל מהני תשובה לכל החטאים, והנה קי"ל בשו"ע (חו"מ סי' מ"ג סכ"ז) דהנשבע לפרוע לחבירו עד הפסח חייב לפרוע קודם שיגיע הפסח דבלשון בני אדם עד ולא עד בכלל, וז"ש ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב דלכל החטאים שבי פשע דמהני תשובה אפי' לעבירות החמורות והטעם משום נאום ה' דהווי דיבורו של הקב"ה ולא איש קל ולא דב"ת כלבנ"א ולכן עד ועד בכלל, ודפח"ח.

בוזה מתוריץ דבני ישראל נתחכמו במה שמסרו נפשם לומר להמצריים שישחטו את אלילם לקרבן פסח, דכיון שידעו בנפשם שנכשלו בחטאם בעון ע"ז, כאשר טען כנגדם שר של מצרים הללו עובדי ע"ז והללו עו"ע"ז, וידעו כי יתכן שיעמוד המקטרג נגדם שלא יתקבל תשובתם שיעורר שאין מועיל תשובה על ע"ז, על כן עמדו ונתגרו במצרים לקשור הטלה אף שלא מצויון על כך, וקבעו בכך הלכה דרשאיין למסו"נ על שאר כל המצות, ואתיין מהא דואך את דמכם אתי למעט כחמו"ע וקשה הרי אצטריך לה למעט כשאול, וצ"ל דדרשינן גם הוי"ו דואך, והיינו דדרשינן וי"ו משום דלא דברה תורה כלשון בני"א, ולפי"ז נקטינן דעד ועד בכלל, ובכך יתחזק הדבר דמועיל תשובה גם על מה שחטאו ונכשלו בע"ז.

וי"ל עוד דבני"י למדו דמותר למסו"נ אפי' כשאינם מצוים על כך, מהא דיעקב מסר נפשו לקנות הבכורה מעשיו, כדאי' במדרש פר' תולדות (פס"ג, יג) מה ראה אבינו יעקב שמסר נפשו על הבכורה דתנן (וכ"ה בזבחים דף קי"ב ע"ב ובכורות דף ד' ע"ב) עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות משהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים, אמר יהא רשע זה עומד ומקריב לפיכך נתן נפשו על הבכורה, חזינן דיעקב מסר נפשו וכמ"ש דנתן נפשו על הבכורה.

והיינו דהרי בו ביום יצא עשיו הרשע לתרבות רעה ועבר על חמשה עבירות חמורות ומכללם הרג את הנפש (עי' ב"ב דף ט"ז ע"ב), ועשיו הודיע זאת ליעקב וכפי שאמר לו הלעיטני נא וכו' כי עייף

כרתו והכריעו דאינו מדבר אלא באינו אנוס כלל, אלא דגם באופן שלהם נתמעט האיסור ממ"ש ואך בוי"ו עכתו"ד עי"ש, וראה בטירת כסף (פר' חיי שרה, הרוש ה') שהביא דבריו בקוצר.

נמצינו למדים דהא דממעטינן חנניה מישאל ועזריה מואך את דמכם היינו מוי"ו יתירה דואך את דמכם, (וכ"כ ביפ"ת ובידי משה במדרש שם, ועי"ש בפי' מהרו"ו ובעץ יוסף), ולדרכנו יוצא מכך דדב"ז אי רשאי למסו"נ על שאר כל המצות תליא בפלוגתא אי דרשינן וי"ו, דאי דרשי' וי"ו שפיר ילפינן מוי"ו יתירה דגם בכה"ג דחמו"ע שלא היה ע"ז שרי למסו"נ, ומינה דמותר להחמיר ע"ע למסו"נ על כל המצוות, אמנם אי לא דרשינן וי"ו לא אייתר קרא למעט כחמו"ע וי"ל דכה"ג שאינו מג' עבירות חמורות קיימי באיסור את דמכם לנפשותיכם אדרוש שאין רשאי למסו"נ, וכשיטת הרמב"ם דאסור למסו"נ על כל המצוות.

והנה כתבו המפ"ו דהך מילתא אי דרשינן וי"ו תליא בכנגד אי דברה תורה כלשון בני"א, כי הוי"ו רגיל הוא בלישנא דאינשי ואינו יתור לשון, ואי נימא דדברה תורה כלשון בני"א לא דרשינן וי"ו לרבות, ורק למ"ד דלא דב"ת כלשון בני"א דרשינן וי"ו.

וכבר הבאנו לעיל כי דנו המפ"ו בענין אי מהני תשובה על ע"ז, ובכפות תמרים ביומא (דף פ"ו ע"ב) ביאר דפליגי בכך אמוראי בהא דאי' שם א"ר לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנא' שובה ישראל עד ה' אלוקיך, ר' יוחנן אמר עד ולא עד בכלל (כ"ה הגי' בעין יעקב שם ובילקוט שמעוני הושע רמז תק"ל), דקמיפלגי אם מועיל תשובה גם לע"ז ולעבירות חמורות, דמ"ד עד ועד בכלל ס"ל דתשובה מהני על כל חטא ופשע, וז"ש עד ה' אלוקיך ועד בכלל דאפי' פגם באמונת ה' מהני תשובה, ואידך ס"ל דרק עד לחטאים הללו מועיל תשובה ולא עד בכלל.

הבאנו כמ"פ מ"ש בחוות יאיר (לבעל האור חדש) לבאר הכתוב ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאום ה', ע"פ הנ"ל דמועיל תשובה רק עד דכ"א ולא עד בכלל, וכה"א שובה ישראל עד ה"א ולא

התורה היה ע"ד המדרש (הובא בבני יששכר, מאמרי ניסן, מאמר ג, אות ד מהצפנת פענח; ובספר עפר יעקב המחובר לספר דעת זקנים) אדם שעבר עבירה ועשה תשובה מוחלין לו על כל עוונותיו לכך נקרא שבת הגדול, וצ"ב.

ואפ"ל ובהקדם מש"כ רביה"ק מוהרצ"א זי"ע בספרו הק' בני יששכר (מאמרי חודש תשרי, מאמר ד, דרוש יב, אות לו) עה"פ (הושע יד, ב) שובה ישראל עד ה' אלוקיך, דלכאו' צריך להבין וכי ישנו תשובה אשר אינה מגיעה עד ה'.

וביאר בקדשו עפ"י מה שכתבו הראשונים והאחרונים דמתנאי התשובה שיהיה מאמין בה, היינו שיהיה מאמין שהתשובה מכפרת אפילו הרבה לפשוע אלפי אלפים רבבות פעמים עד אין מספר, ואפילו ביקש מחילה מאת השי"ת כמה פעמים ואח"כ חזר לסורו בכל פעם, אף על פי כן השי"ת הטוב וסלח יקבלהו בתשובה.

כי לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה, דהנה מדת בשר ודם אם יש לו איזה מדה טובה היינו שהוא רחמני ומעביר על מדותיו לסלוח ולמחול לכל המכעיסו, הנה עכ"ז כשיתמיד המכעיס יום אחר יום להכעיסו הנה יופסק מאותו האיש הטוב המדה טובה של רחמנות ולא ירצה שוב למחול, ואם הוא איש רחמני בטבעו יותר הרי שהוא יאריך אף יותר, אבל עכ"פ לכל מדת בשר ודם יש גבול, כיון שהבשר ודם בעצמו הוא בעל גבול ותכלית על כן גם לכל מדותיו יש גבול. משא"כ מדת השי"ת כיון שהוא ית"ש בלי גבול ותכלית וגם מדותיו אין להם גבול, וא"כ כיון שהוא רחום וחנון וטוב וסלח, לכל אלה המדות גם כן אין גבול ותכלית. ואם כן אל יפול לב אדם עליו האידך אשא פני לשוב אליו ית"ש בתשובה הנה זה כמה פעמים הייתי מתמרמר על חטאתי ובקשתי מחילה והבטחתי להשי"ת שלא אחטא עוד ולא אחזור בהם, ושוב זה כמה פעמים חזרתי לסורי ואידך שוב יקבלני השי"ת בתשובה, הנה לא יאמר האדם כן, דכיון שהשי"ת אינו בעל גבול ותכלית גם מדותיו אין להם גבול.

וזהו שאמר הנביא בפסוקי התשובה, שובה ישראל ותדע עד ה' אלוקיך, היינו כי ה' אלוקיך הוא

אנכי, ופרש"י עייף ברציחה כמ"ד כי עייפה נפשי להורגים, וכשנשא ונתן יעקב עמו ליקח הבכורה תמורת נזיד עדשים הכנים עצמו בכך לסכנה גדולה, כי אילו היה עשיו מתמלא עליו חימה היה מסוגל להורגו נפש, ומה גם שהכנים עמו אחוזת מריעיו כת של פריצים כדאי' במדרש שם, אלא דמ"מ מסר יעקב נפשו על כך כי לא רצה שיתחלל ש"ש כאשר אותו רשע יעבוד עבודת הקודש.

אמנם הרי דב"ז למנוע מרשע לעבוד במקדש אינו מג' עבירות חמורות שמצווה עליהן ביהרג ועל יעבור, וא"כ היאך הכנים יעקב עצמו לכלל סכנה דבבר שאינו מג' עבירות חמורות, אלא דיעקב הכריע דמותו למסו"נ על כל דבר מצוה. ומכך למדו בני"י ונתעוררו גם הם למסו"נ לקדש ש"ש להתגרות במצרים כדי שיתכפר להם העון.

על כן נקבע הנס דייקא ליום שבת, כי כל מה שאירע להם גם זה, הוא ממה שראו שיעקב נהג כן למסו"נ על שאר כל המצות, והיינו שראו שהיה ה' עמו לסייע לו להיות הבכורה שלו ונקרא הוא הגדול, ש"מ שכדין עשה לקנות הבכורה, על כן ממה ששבת שהוא בחי' נקרא גדול, כי יעקב הוא הבכור, בזאת ידעו כי ראויים גם המה למסו"נ ויתרחש להם ניסא, ועל כן נקבע הנס דייקא ליום שבת.

וז"ש המדרש האדם שעבר עבירה וחזר בו ועשה תשובה מוחלין על 'כל' עוונותיו, וכאמור דאפי' על ג' עבירות החמורות מועיל תשובה, והיינו דמ"ש שובה ישראל עד ה"א, עד ועד בכלל, ומינה דלא דברה תורה כלשון בני"א, ולפי"ז דרשינן נמי וי"ג, וא"כ ילפינן מואך את דמכם למעט כחמו"ע, והוכיחו כך ממה שראו כי יעקב מסו"נ שלא יהא עשיו משרת בכהונה, לכך גם הם מסרו נפשם לקדש ש"ש וקשרו השה באמרם למצריים כי יזבחו את תועבת מצרים לקרבן להשי"ת, לכך נקרא שבת הגדול לרמוז דהנס באותו שבת נשתלשל ע"י יעקב אבינו שמסו"נ לקנות הבכורה זוכה בכך להיות הגדול, ודו"ק.

הקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, והוא מנהיג את העולם כולו בהשגחה פרטית על כל יצור נברא בכל עת ובכל מקום. ועל כל דבר ישנו השגחה פרטית מיוחדת מלעילא, כשדבר זה למדנו ביותר במכות מצרים ותחלואיה, וכמו שנאמר (שמות ה, יח) למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, ואומר (שם ו, ז) וידעתם כי אני ה', והיינו שתכלית יציאת מצרים והמופתים אשר הפלה השי"ת בארץ חם הוא לידע ולהודיע כי הקב"ה מנהיג עולמו בעליונים ובתחתונים והוא פועל ועושה הכל תמיד בכל עת ובכל זמן, כשאין חקר לנהגתו ומידותיו ית"ש.

ונודע מה שפי' האלשיך הק' (רוממות אל, תהלים צב, ט) הפסוק (תהלים קיג, ד) רם על כל גוים ה' על השמים כבודו, מי כה' אלוקיני המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ, שאומות העולם אף שאומרים בפיהם ומבטאים בלשונם כי מאמינים הם שישנו בורא ומנהיג לעולם, אכן בליבם יכזבו לו וכופרים המה ואינם מאמינים בהשגחה פרטית, שהכל מונהג ומושג בהשגחה יתירה משמי מעל, וכל תנועה וכל זיו שבעולם לא נעשה בלתי רצונו ית"ש, וכי אין עוד מלבדו והבורא ב"ה הוא פועל ועושה כל העשיות והיצורים, אלא מדמים הם שהכל הוא בדרך מקרה ומבעיות העולם בסדר ובמשטר הטבע, ורק בני ישראל עם קרובו הם מאמינים באמונה שלימה שהשי"ת הוא אחד יחיד ומיוחד ומהוה כל הויות, וכל מה שמתרחש ונעשה בעולם הכל הוא מאת הקב"ה, והיינו שאומות העולם סוברים שיש כביכול ב' רשויות, ואין הם מאמינים באחדות הבורא שה' אלוקיני ה' אחד, משא"כ בני ישראל יודעים בבירור כי כולא עלמא דיליה הוא ואין עוד מלבדו, והוא בכוחו לשדד מערכות הטבע ולהפוך לילה ליום ויום ללילה וכו'.

והנה החילוק בין 'רם' ל'גדול' או 'גבוה' הוא, ש'רם' הכוונה שהוא כולו למעלה ואין לו קשר למטה כלל, משא"כ 'גדול' או 'גבוה' היינו שעולה ממטה למעלה ואף שנמצא גבוה עדיין מחובר הוא למטה. וזה שאמר הכתוב רם זה שנקרא הקב"ה 'רם' זהו רק על כל גוים, זו היא טענת הגויים ואומות העולם שהשי"ת כביכול

לעולמי עד בלי גבול ותכלית, אם כן יקבלך בוודאי בתשובה בכל זמן ועידן, ואפילו אם שגית הרבה מאד השי"ת הטוב וסלח ימחול ויסלח ויכפר, אתוד"ק.

ומעתה כיון שמידת טובו ורחמנותו ית"ש הוא בלא גבול וקצבה, שוב אין כל תימה מה שנשא פנים לישראל למחול להם עוונותיהם, ואף עוון גדול וחמור כחטא עבודה זרה, ועל אף שלא עשו תיובתא תחילה, כי כלפי הבוכ"ע אין כל חילוק בין עבירה קלה לחמורה כי כך היא מידתו לרחם על בריותיו ולסלוח להם ואין קץ וחקר למידותיו ולהנהגתו ית"ש.

נקדים עוד מש"כ זקה"ק מנייטרא זי"ע בספרו נאות דשא לשבת הגדול לכאר טעם מה שנקרא שבת זו 'שבת הגדול', דהנה מצינו בתורה הק' בדברות הראשונות כי שבת הוא זכר למעשה בראשית וכדכתיב (שמות כ, יא) כי ששת ימים וגו' על כן בדרך ה' את יום השבת ויקדשהו, ואילו בדברות אחרונות נאמר שהוא זכר ליציאת מצרים, וכדכתיב (דברים ה, טו) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלוקיך משם וגו' על כן צוך ה' לעשות את יום השבת. וכדכתב הרמב"ן שיציאת מצרים הוא אות למעשה בראשית כי השי"ת אשר הוא משדד הטבע כפי רצונו הוא אשר ברא ויצר גם כל אלה.

והנה עד יציאת מצרים לא היה השבת רק זכר למעשה בראשית לחוד, ומעתה זה השבת אשר בו נעשה הכנה שיגאלו בשבוע זו על ידי שלקחו שיה לבית אבות בעשור לחודש שזה היה אז בשבת, ומאז נעשה השבת גם זכר ליציאת מצרים, על כן נקרא שבת הגדול שנעשה גדול בטעמו ונימוקו, אתו"ד ודפח"ח.

ונרחיב קצת דבריו הק' בביאור החילוק וההבדל בין שני הטעמים למצות שבת קודש, וההוספה שניתוסף בטעם הב' שהוא זכר ליציאת מצרים, כי הטעם הראשון שנאמר בלוחות ראשונות הוא מורה על עצם האמונה, כי הבורא ב"ה הוא היוצר והבורא עולמו, והוא כונן ויסד תבל ומלואו בששת ימי היצירה וביום השביעי שבת וינפש. ואמונה זו היא אמונה כוללת, שאף הגויים בני אומות העולם מאמינים בה. ובלוחות שניות ניתוסף עוד טעם, והוא נקודה נוספת במצות האמונה, לידע ולהאמין כי לא נגמרה מלאכת הבריאה בששת ימי המעשה, כי אם

אמנם האדם שהוא זוכה ותשובתו עולה ומגעת עד כסא הכבוד ללא מגע יד המלאכים, הרי מיד כשיאמר חטאתי עויתי פשעתי ויתחרט על מעשיו, יקבל הקב"ה תשובתו וישוב וימחל לו, כי הוא אין גבול וקצבה למדותיו ית"ש.

והעצה היעוצה לו לאדם שיזכה לבחי' זו שתהא תשובתו עולה הישר אל כסא הכבוד, הוא על ידי שיתחזק באמונה זו שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא אחד יחיד ומיוחד המשגיח על כל נברא בפרטות כשאין כל מקרה וטבע בעולם כלל וכלל, ויודע ומאמין שהקב"ה הוא בחי' 'גדול' ולא רק בחי' 'רם' בשמים ממעל, הוא משגיח משמי מרומא עד ארעית תהומא ולית אתר פנוי מיניה, בחי' 'גדול ה' ומהולל מאד', אזי תשובתו עולה לאתרא אל בתי גוואי שלא דרך בתי בראי, כי יתנהגו עמו מדה במדה, שיזכה להיות מושגח על ידי הבוכ"ע בעצמו בכל עת ובכל מקום, והשי"ת ינהיגו בהנהגה הנ"ל שהוא מידת הרחמים ללא גבול וקצבה, ושפיר מתקבל תשובתו על כל עוונותיו על חמורה כקלה ועל רב כזעיר, והקב"ה הטוב וסולח נושא עוונותיו ומקבל תשובתו באהבה.

מעתה יובן היטב מאמר חז"ל במדרש האדם שעבר עבירה וכו' מוחלין לו על כל עוונותיו, אף על החמורות ביותר כעבודה זרה והדומים לה, כי לכך קורין אותו שבת ה'גדול', שאותו שבת של בעשור לחודש בו ניתוסף טעם למצוות שבת שנתחזקה האמונה בבורא עולם, שהוא לבדו מנהיג את העולם כולו והשגחתו על כל העולם בכל עת ובכל שעה, והעידה שבת זו שהוא גדול ולא רק בחי' 'רם', כי אז החלו ניסי מצרים שהודיע הקב"ה השגחתו הפרטית על כל יציר נוצר, למען נדע כי אין כה' אלוקינו בקרב הארץ, ועל ידי אמונה זו ממילא זוכים להיות מושגחים על ידי הקב"ה בעצמו, ונמשך מחילה וסליחה לבני ישראל אפי' על עוון עבודה זרה, וזכו בני ישראל לצאת ממצרים ולהתקרב לעבודתו ית"ש, כי התשובה המגיעת עד כסא הכבוד מתקבלת תמיד לרחמים ולרצון, והוא ברחמיו מוחל וסולח על כל חטא ועון, מאחר ואין כל גבול וקצבה למידתו, והבן.

אינו נמצא ואינו רואה למטה, רק על השמים כבודו שהוא שוכן במרומים ותו לא מידי, ואילו כאן הכל מתנהל עפ"י הטבע. אכן לא כן נחלת עם בני ישראל המאמינים בני מאמינים, שהמה יודעים כי 'מי כה' אלקינו המגביהי לשבת' שהוא בגדר גבוה, והיינו שגם שוכן בתחתונים ומשגיח בעינא פקוחא על כל דבר בעולם הזה, והוא המשפילי לראות בשמים ובארץ, היינו גם בשמים וגם בארץ בלי כל שינוי כלל כי הכל שוה בעיניו ית"ש, עכתו"ד.

ומעתה עפי"ז יובן היטב מה שנקרא שבת זו 'שבת הגדול', וכנ"ל מזקה"ק הנאות דשא שבשבת זו נתוודע כי הקב"ה מנהיג עולמו ומשגיח על כל פרט ופרט בהשגחה פרטית מיוחדת, ולזה נקרא שבת הגדול בחי' גדול בעליונים ובתחתונים, ולא רק בבחי' 'רם' שהוא רק בעליונים למעלה, אלא הקב"ה משגיח תמיד בכל עת לעילא ולתתא.

והנה מבואר בספה"ק (וראה מרגניתא דר"ב, הפטרה ליו"כ; דרוש לשבה"ג, בהגדמ"ח מכת"י) במה שנא' (שמות כג, כ-כא) הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך וגו', השמר מפניו ושמע בקולו אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם וגו', כי לפי המלאכים אין מועיל תשובה, מכיון שהמורד במלכות חייב מיתה, וכן אמרו חז"ל (ילקוט תהלים, רמז תשב; ירושלמי מכות, פ"ב, ה"ו) ששאלו לתורה לחכמה ולנבואה אם מועיל תשובה ואמרו הנפש החוטאת היא תמות וכו', ורק אבינו אב הרחמן אשר כאב המרחם וחס על בניו הוא פותח שער לדופקים בתשובה, אף באופן שהמקטרגים מבקשים לנעול דלתי תשובה, מכל מקום טוב וישר ה' (תהלים כד, ה) ולפנים משורת הדין יורה חטאים בדרך.

ובהסבר הדבר אפ"ל, כי המלאכים הם בעלי גבול וקצבה, וממילא כאשר בא דין האדם לפני המלאכים הממונים על שערי התשובה, הריהם בודקים ומפשפשים במעשיו, וכשרואים המה כי נכשל ופגם רח"ל בעבירות חמורות, הריהם דוחים אותו הגם שעשה תשובה, באמרם שעל עבירות הללו אין מועיל תשובה כלל וכלל, וממילא אין נותנים לתשובה להכנס לבתי גוואי אל היכל המלך הבורא ב"ה, ושוב אין זוכה האדם לסליחה ומחילה.

יום שב"ק

על אם הדרך להיכל הגדול אמר מרן שליט"א: נראה ליתן טעם למה שנקרא שבת הגדול, דהנה נודע מה דאיתא בזוה"ק דכל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעא תליין, וכיון דבשבוע זה יחול חג הפסח, היא היו"ט הגדול ובליל התקדש החג זוכה כל אחד ואחד להיות כבריה חדשה, נמצא שבשבת זו יורד משמי שמיא השפעה גדולה עד מאוד, עד שעל ידי שמירת השבת כראוי בקדושה ובטהרה יתכן להתעלות עד מאוד למעלה למעלה, ועל כן נקרא שבת הגדול.

בעליות התכבדו, כהן - הרה"ח ר' חיים אריה לוינשטיין מפעיה"ק, לוי - הרה"ח ר' מנחם מאיר שווארץ מבארא פארק משב"ק כ"ק אדמו"ר מצאנז קלויזנבורג שליט"א, שלישי - הרה"ג רבי שלמה צבי גוטמן מירושלים מח"ס דברי שלמה, רביעי - הרה"ח ר' שלמה אהרן שטיגליץ מב"ב יו"ר חברא קדישא נתניה, חמישי - הרה"ח ר' אהרן ישעי' שפיצר שליט"א מיוניאן סיטי מזכ"ל ועד הנאמנים העולמי של מרכז רפואי צאנז בארה"ב, שישי - מרן שליט"א, [אחר העליה נערך מי שברך וקריאת השם לרגל הולדת הבת להר"ר גרשון ויזל מפעיה"ק (בה"ר אברהם חיים מב"ב, וח"ר גבריאל שנק מפעיה"ק), ולהר"ר שמואל צבי זלמנוביץ מפיעה"ק (ב"ר אברהם מצפת, וח"ר אהרן ברנט מפעיה"ק)], שביעי - הרה"ח ר' משה חיים מייער מבארא פארק, הרה"ח ר' צבי טורנר מיוניאן סיטי, הרב אברהם חיים ויזל שליט"א מב"ב, איש החסד הרב יעקב גרוסמן מירושלים, הרה"ח ר' משה ליפשיץ מפעיה"ק, אחרון - הרה"ח ר' אברהם זלמנוביץ מראשי בית מדרשנו העתיק בעיה"ק צפת ת"ו, מפטיר - הנגיד הרה"ח ר' יוסף שלמה מייער מבארא פארק. הגבה - הרה"ח ר' אהרן ברנט מפעיה"ק, גלילה - הרה"ח ר' גבריאל שנק מפעיה"ק.

אחר תפילת מוסף קראו בס"ת קרבן הנשיא כנהוג.

בשעה 5.15 אחה"צ נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא מעוטף בטלית, לשאת את 'דרשת שבת הגדול' כנהוג. מרן שליט"א עלה על גבי מעלות הארון קודש, ופתח בדברות קודשו בהלכה ובאגדה, ונמשך משך כשעתיים, וזהו תוכנם:

בתוה"ק בפרשתן בטור (סי' ת"ל) שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול והטעם לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מצרים מקחו בעשור כדכתיב (שמות יב, ג) בעשור לחודש הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה לבית, ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ה' כדאיתא בסדר עולם, ונמצא שי' בחודש היה שבת, ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם,

והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול, עכ"ל.

ובטורי זהב תמה על דברי הטור, דלפי"ז יותר היה ראוי לקבוע זכר לנס לייחם הגדולה ביום י' בניסן, אפי' אם יחול בחול, ומפני מה קבעוהו לשבת שלפני הפסח. ובדרישה על הטור שם וז"ל, ולי נראה דמשום הכי נקרא כל שבת שלפני פסח 'שבת הגדול', ואפילו אינו חל בעשירי ולא ימים שאחריו, משום שידוע שבזמן שציוה משה לישראל על לקיחת קרבן פסח דרש להם טעמו וסודו, ובפרט שעל ידי זה מנען מעבודה זרה שעבדו במצרים, כמו שדרשו רז"ל (מכילתא שמות פר' יא), על 'משכו וקחו' (שמות יב, כא), משכו ידיכם מעבודה זרה וכו', ואותה דרשה שייכא דוקא בשבת שהוא יום המנוחה, וגם יום השבת הוא מוכן ומזומן ללמוד בו, שיש לו סגולה מצד יתרון הנפש שבאדם בשבת להועיל לכל מבקש תורה, וגם שאז חל שבת הסמוך לפסח בעשרה, והוא הדין אם הוי חל בי"א, לא ציוה לקיחתו ולפרוש אלא בשבת, והיו בודקין אותו דור ארבעה ימים קודם פסח, כמו פסח דורות, משום הכי נקרא 'שבת הגדול' על שם שנאמר בתהלים (עו, ב) נודע ביהודה אלוקים בישראל גדול שמו, וביחזקאל (לה, כג) והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה', וזה היה הכל על ידי לקיחה זו של פסח שבישראל גדול שמו כמה שמשכו ידיהם מעבודה זרה, ונתגדל ונתקדש לעיני מצרים שהיו שיניהם קהות וכו' כדאיתא במדרש, עכ"ל.

ולדבריו מ"ש שבת הגדול רומז על הקב"ה שנתגדל שמו ית' בכני ישראל כמה שמשכו ידיהם מע"ז, ואולם בפרי מגדים (משב"ז סק"א), כתב די"ל דשבת שלפני פסח דרש משה ברבים וקבלו עליהם שם ה' ובישראל גדול שמו, עי"ש. הרי שרומז על מרע"ה ובאמת היה יכול הפסוק שנא' בתורה (שמות יא, ג) גם האיש משה גדול מאוד בארץ מצרים, ואולי שלזה נתכוון במ"ש הבפסוק ובישראל גדול שמו, דכוונתו אכן על משה רעיא מהימנא שנקרא 'גדול', עכ"פ נמצינו למדין דמנהג ישראל תורה לדרוש

הויגן בי מר (פי' רשב"ם, רבה) זגיגן אבירכי דהדדי (פי' רשב"ם, כל אחד נשען על ברכי חברו), כי אתיגן לבי רב יוסף אמר לן לא צריכתו, מורא רבך כמורא שמים (פי' רשב"ם, דכתיב (דברים ו) את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, השוה מורא רבו למורא שמים).

ובפשטות נראה דרבה ורב יוסף פליגי אם תלמיד צריך להסב כשהוא לפני רבו, וכן מבואר בהגה"מ (פ"ז חמץ ומצה אות ד'), וצ"ב במאי פליגי ומה סברת מחלוקתם. ובכ"י (או"ח סי' תע"ג) ביאר דרבה ורב יוסף לא פליגי, אלא דמה שהסיבו אצל רבה הוא משום שנתן להם רשות, וכה"ג מותר לתלמיד להסב בפני רבו. ואמנם בדעת הגה"מ מבואר שמיאנו בזה, וי"ל דלא ניח"ל לפרש דרב יוסף נהג בגיגנוני שררה שלא ליתן להם רשות כפי שנהג רבה, שהרי רב יוסף העיד על עצמו לא תיתני ענוה דאיכא אנא (סוטה דף מ"ט ע"ב), וא"כ בהכרח דקמיפלגי אי מותר לתלמיד להסב לפני רבו, מעתה יל"ב במאי פליגי.

- תרי לישני בגמ' בהסיבה בד' כוסות ובדברי הר"ן בהא דאזליגן לחומ' במילתא דרבנן -

בתחילת הסוגי' בפסחים שם, איתמר מצה צריך הסיבה (רשב"ם, כשאוכל מצה של מצוה לילה הראשון כבני חורין שהוא זכר לגאולה), מרור אין צריך הסיבה (שהוא זכר לעבדות), יין איתמר משמיה דרב נחמן צריך הסיבה, ואיתמר משמיה דרב נחמן אין צריך הסיבה, ולא פליגי הא בתרתי כסי קמאי, הא בתרתי כסי בתראי, אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא, אמרי לה להאי גיסא תרי כסי קמאי בעו הסיבה דהשתא הוא דקא מתחלא לה חירות (שהוא זכר לעבדות), תרי כסי בתראי לא בעו הסיבה מאי דהוה הוה, ואמרי לה להאי גיסא אדרבה תרי כסי בתראי בעו הסיבה ההיא שעתא דקא הויא חירות, תרי כסי קמאי לא בעו הסיבה דאכתי עבדים היינו קאמר, השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי אידי ואידי בעו הסיבה.

ובר"ן שם (דף כ"ג ע"א, מדפי הרי"ף) כתב ע"ז וז"ל, ואע"ג דבעלמא קיי"ל איפכא דכל ספיקא דרבנן לקולא, הכא כיון דלאו מילתא דמירחא היא

ברבים בשבת זו שורשו הוד מימי קדם משה רבינו, וכבר כתבו קמאי דעיקר התכלית המכוון בדרשה זו, ללמד דבר ה' זו הלכה לדעת המעשה אשר יעשו וכן לעורר הלבבות לקראת הימים הנעלים הבאים לקראתינו, לקיים המצוות בלב ונפש כראוי.

ואכן מי שראוי ללמד ולהורות בוודאי כי נכון הדבר שישא דבר ה' ברמה לעורר לבבות בני ישראל, אכן כאשר לב יודע מרת נפשו כי בעוה"ר לא זכיתי לכך שהרי אמז"ל קשוט עצמך תחילה ואח"כ קשוט אחרים, היאך אעיו לעמוד במקום גדולים לקחת עטרה שאינה הולמת, והרהרתי דאפשר להתחזק בכך שהרי כאמור משה רבינו ע"ה הוא אשר יסד והנהיג לדרוש ברבים בשבת שלפני הפסח, ובכוחו סלל הדרך לכל אחד ואחד שיוכל לדרוש דהרי אמרו בזוה"ק (תיקו"ז, תיקון סט, דף קי"ד ע"א) דאתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, והלא כל התורה המצויה בידינו היא הנתונה למשה רבינו ע"ה, והתורה נקראת על שמו, כדכתיב (מלאכי ג, כב) זכרו תורת משה עבדי, והוא מסרה ליהושע ולקננים, והוא הוא שמוסרה בכל דור ודור, כאשר היה מלמד לבני ישראל תורה במדבר, שלימדם ד' פעמים מאמר הבורא ית"ש כמבואר בחז"ל (עירובין דף נ"ד ע"ב) כיצד סדר משנה וכו', ובכן ממשיך הוא בכל דור ודור ללמד לבני ישראל, ובכוחו אנו בטוחים לדרוש ברבים.

נמצא דמשה רעיא מהימנא הוא אשר מזריח מאורו הקדוש בכל הדורות לבאים לדרוש ברבים שיהא להם סי"ד לדבר כראוי, ואף כאשר האדם אינו כדאי ואינו הגון, מכל מקום רב כחו של משה רעיא מהימנא להשפיע לכל הבא ללמוד וללמד. עפ"ז יש ליתן עוד טעם לשבח על מה שנקרא שבת הגדול, לרמז כי סמוכים אנו על כוחו של אותו זקן וגדול משה רבינו ע"ה אשר נקרא גדול כנ"ל, וכקטן הסמוך על שולחנו של גדול אנו, ובכח זה אפשר להתייזב לדרוש ברבים בהלכות הפסח.

כאן האריך מרן שליט"א בפלפול בענין הסיבה בד' כוסות וכו' (פסחים דף ק"ח ע"א), וזהו תוכנה: בגמ' פסחים (דף ק"ח ע"א) לענין חיוב הסיבה, איבע"ל תלמיד אצל רבו מאי ת"ש דאמר אביי כי

לסדר לעצמו מקום שיוכל להסב כדון. כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע לעצמו נהג להסב כשכל גופו על המיטה, אך גם למי שאינו מיסב על המיטה יראה שיהיה הסיבה כדרך חירות.

בדיעבד אם שכח ולא הסב, בשתית ד' כוסות אזי רק בכוס שני ישתה שוב כוס אחר בהסיבה, ובשאר הכוסות לא ישתה, אם לא היסב כלל באכילת מצה יחזור ויאכל בהסיבה].

- קו' הבני יששכר והמשנה למלך ע"ד הר"ן -

והנה בבני יששכר (מאמרי ניסן מאמר ד' דרוש ב') הקשה על דברי הר"ן הנ"ל, מהא דקי"ל דאם שתה בלא הסיבה צריך לחזור ולשתות, דקשה ע"ז, לפי טעם הא' שכתב דמשום הכי מחמירין כאן בדרבנן משום דלא הוה טירחא, דזה ניחא רק לענין לכתחילה, אבל מפני מה נחמיר בדיעבד בספק דרבנן שצריך לחזור ולשתות, ובפרט בב' כסי בתראי דיש חשש איסור להוסיף על הכוסות (היינו להר"ן דגם ב' כוסות האחרונות צריך לחזור ולשתות בהסיבה). וגם לפי טעם השני דמחמירין כאן משום דאי ניקל בתרווייהו מיעקרא מיסב בהסיבה לגמרי קשה, דזה ג"כ לא שייך כשאירע באקראי מי ששתה בלא הסיבה, וא"כ תמוה למה נחמיר לחזור ולשתות בהסיבה.

והביא שם הבני יששכר דעל עיקר טעם הר"ן, כבר הקשה עליו המשנה למלך (פ"א ממגילה הי"א) דלכאן יש סתירה לזה מדברי הר"ן עצמו, שהרי כתב הר"ן במגילה (דף ב' ע"א מדפי הר"ף), לענין עיירות המסופקות אם הם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון או לא, הורו הגאונים שהולכין בהן אחר רוב עיירות שרובן אינן מוקפות חומה וקורין בהן בי"ד, ועוד שאפי' תאמר שהוא ספק שקול והו"ל ספק של דבריהם ולקולא ונמצא פוטרו בשניהם ובטל ממנו בודאי מקרא מגילה, לפיכך קורא בראשון ופטור בשני.

וכתב המל"מ וכוונת דבריו נראה דכיון דמן הדין הוי ספק של דבריהם ולקולא, אלא דלא אפשר למיזל לקולא דא"כ נמצא אתה פוטרו בשניהם דבכל יומא ויומא איכא למימר שמא אינו

עבדינן לרווחא דמילתא, כך פירשו ז"ל [בשו"ת בית הלוי (ח"ג סי' א' ענף ט' אות א')] גרס בדברי הר"ן 'כך פרש"י, ועי"ש], ולי נראה דעל כרחך בעי למיעבד הסיבה בכולהו, דאי ניזיל לקולא, אמאי נקיל בהני טפי מהני, ואי נקיל בתרווייהו הא מיעקרא מצות הסיבה לגמרי, עכ"ל.

ובשו"ע (סי' תע"ב ס"ז) כל מי שצריך הסיבה, אם אכל או שתה בלא הסיבה לא יצא, וצריך לחזור לאכול ולשתות בהסיבה, וברמ"א הגיה שם וז"ל, וי"א דבזמן הזה דאין דרך להסב, כדאי הוא ראבי"ה לסמוך עליו שבדיעבד יצא בלא הסיבה, ונראה לי אם לא שתה כוס שלישי או רביעי בהסיבה אין לחזור ולשתות בהסיבה דיש בו חשש שנראה כמוסיף על הכוסות, אבל בשני כוסות ראשונות יחזור וישתה בלא ברכה, וכן באכילת מצה וכו', עכ"ל הרמ"א.

והם דברי הרא"ש (בפ"י דפסחים סי' כ') וז"ל, ומצה בעי הסיבה בכזית ראשון וכזית של אפיקומן ואם אכל בלא הסיבה לא יצא כדאמר ר' יהושע בן לוי השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא משמע מיסב אין לא מיסב לא, ואם אכל בלא הסיבה יחזור ויאכל בהסיבה, וכן בכוס ראשון ושני אם לא שתה בהסיבה יחזור וישתה בהסיבה, אבל בכוס שלישי או רביעי אם ישתה יותר נראה כמוסיף על הכוסות, ומיהו איכא למימר כיון ששתה שלא כתיקונו הוברר הדבר שלא ממנין הכוסות היה ומה ששותה עתה הוא כוס של חובה.

[נפסיק לומר דבר הלכה למעשה בהאי דינא דהסיבה, באכילת מצה בתחילה וכן באפיקומן וכן בכורך צריך הסיבה, וכן בכל הד' כוסות צריך הסיבה, אבל במרור לא מסיבין, בכרפס יש כמה דיעות לענין הסיבה וכ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע לא היה מיסב.

יש להקפיד שתהיה ההסיבה כראוי, היינו הסיבה לצד שמאל, להסב ולהשעין את הגוף עם הראש, דלא כמו שיש טועים ואין משעינים את הראש בהסיבתן אלא סומכים גופם בלבד על גב הכסא כי אין יוצאין בכך חובת הסיבה, וצריך

תקנתן הוא משום שמחת הנס להודות ולהלל ולומר שירה על היין מתוך הנאת הגוף, א"כ כיון שעיקרו נתקן לשם הנאת הגוף תו לא שייך לומר בזה דמצות לאו ליהנות ניתנו, ונראה דאכן מיירי באופן שהוא לאחר הביעור ואסור בשתי', ומ"מ מיבעי"ל לירושלמי אם מצות ארבע כוסות דוחה איסור דפירות שביעית לאחר הביעור, ועכצ"ל דס"ל דמצות ארבע כוסות היא מצוה של תורה.

וכמו כן יש להכריח כן מדברי הירושלמי דנזיר (פ"ו ה"ה), דאי' שם בהא דאמרינן דנזירות חל על דבר מצוה כדבר הרשות, דהיינו דוקא בארבעה כוסות כיון דנזירות חל מקודם חל גם על דבר מצוה, משמע דארבעה כוסות היא מצוה דאורייתא, דאי הוי רק דרבנן בלא"ה חלה נזירות אף אם היו ארבעה כוסות קודם, והמעייין בירושלמי שם יראה שמוכח כן.

ובאמת שכן מורה לשון הירושלמי ריש פרק ערבי פסחים, מניין לארבעה כוסות ר' יוחנן בשם ר' בנייה כנגד ארבע גאולות וכו', משמע דמן התורה הוא ודריש ליה מקרא, ועיין בקרבן העדה שם שפירש דמניין היינו רמז מקרא עיי"ש, אמנם יותר יתכן כדאמרן, ועיי"ש בכלי חמדה מה שהאריך בדברים נפלאים. [ויש לציין למש"כ בתורה שלימה (ח"ט מילואים ס' א') בגירסת השאלות (פר' צו ס' ע"ו) ובעל העיטור (הל' מצה) הר"י אבן גאות הל' פסחים, שהביאו דברי הירושלמי הללו מנין לד' כוסות מן התורה וכו'].

ואמנם בש"ס דידן מבואר דד' כוסות אינו אלא תקנת חכמים, דהרי בגמ' (פסחים דף ק"ט ע"ב) הקשו חיבי מתקני רבנן מידי דאתי בה לידי סכנה וכו' עיי"ש, וכן מפורש במד"ר פר' וישב (ב"ר פה, ה) וכוס פרעה בידי, מכאן קבעו חכמים ד' כוסות של לילי פסח. א"ר הונא בשם ר' בנייה כנגד ד' גאולות שנאמרו במצרים, והוצאתי, והצלת, וגאלתי, ולקחתי. רבי שמואל בר נחמן אמר כנגד ארבע כוסות שנאמרו כאן וכוס פרעה בידי וגו', ונתת כוס פרעה וגו'. רבי לוי אמר כנגד ד' מלכויות. רבי יהושע בן לוי אמר כנגד ד' כוסות של תרעלה

חייב ביום זה, משו"ה אמרינן דיקרא בראשון ופטור בשני, משום דהוי ספק של דבריהם, דשמא נפטור במה שקרא בראשון, ומאי דאמרינן דיקרא בראשון, הוא משום דכיון דעכ"פ צריך לקרות יום אחד או בי"ד או בט"ו, צריך לקרות מיד בי"ד, דתיכף שבאה המצוה לידו צריך שיקיימנה, עכ"ד. הרי דהיכי דהוי ספק קורא רק ביום י"ד, וא"כ ה"ה נמי הכא דכוותה סגי במה ששתה בב' כוסות הראשונות ולא יתבטל מצות הסיבה, ובב' האחרונות הו"ל ספיקא דרבנן דלקולא.

וכתב ע"ז הבני"ש, ולי הקטן דבריו תמוהים, דא"כ מטעם זה נפטור לגמרי העיירות המסופקות כדין ספק דרבנן בכל מקום, ואי משום דמיעקרא תקנת חכמים לגמרי מהם הרי לא מיעקרא מכל העולם, ועכצ"ל דקפדינן שלא תיעקר תקנת חכמים אפי' מיחידים, וא"כ נחייבם בי"ד ובט"ו, דאם יקראו בי"ד אפשר צריכים לקרות בט"ו ע"פ תקנת חכמים דאפשר מוקפת חומה היא ומיעקרא תקנת חכמים לגמרי מהם. ועיי"ש מה שתי' בזה, [ועיין שפ"ח חו"פ לפסח דרוש נ"א].

- חיוב ד' כוסות הוא מה"ת לדעת הירושלמי - ואפ"ל בישוב הדברים, עפימ"ש בכלי חמדה (ריש פר' וארא) דנראה מירושלמי בשני מקומות דחיוב ארבע כוסות הוא מן התורה. הא' מדברי הירושלמי דשקלים (פ"ג ה"ב) דאי' שם, מהו לצאת (ארבע כוסות) ביין של שביעית, תני רב אושעיא יוצאין ביין של שביעית, ופי' בקרבן העדה דהשאלה היא אם בארבע כוסות צריך לכם, ודבריו תמוהים, הא בכל פירות שביעית אם זוכה בו הוא לכם.

וצ"ל דכוונת שאלת הירושלמי הוא כמו שפי' בתקלין חדתינן שם, דמספק"ל ביין של שביעית לאחר הביעור (דהרי בערב פסח הוא זמן ביעורם), והשאלה היא אם מותר באיסור הנאה בפירות שביעית, דאפשר שיהא מותר לשתותו אחר הביעור, דאף שנאסר בהנאה מ"מ דילמא שרי לד' כוסות מצד מצות לאו ליהנות ניתנו, עיי"ש בתקלין חדתינן, ולכאו' דבריו תמוהים דמצות ארבע כוסות שעיקר

ושתייתו אם היסב הרי זה משובח ואם לאו אינו צריך, עכ"ל.

מבואר מזה, דכל מה שחכמים חייבו לאכול מצה ולשתות ד' כוסות בהסיבה, הוא כדי לקיים מצות זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, וזה מתקיים ע"י שיאכל וישתה דרך חירות, וכ"כ בקרית ספר על הרמב"ם, 'כל זה נכלל במצות סיפור יציאת מצרים בליל ט"ו לניסן'.

- פלוג' הראשונים בקיום מצוה דאו' שלא ע"פ תקנת חז"ל אם יוצא -

והנה נודע מה שנחלקו הראשונים בענין מצוה דאורייתא שהוסיפו בה חכמים סייג או תקנה, האם כשלא קיים מילי דרבנן מעכב בה ולא יצא ידי חובתו אף לגבי החיוב דאורייתא, או דאמרינן דבכל גווני עכ"פ מה"ת יצא יד"ח, ראשית דבר בתוס' סוכה (דף ג' ע"א, ד"ה דאמר) דהקשו בהא דאמרינן בברכות עשה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום, ומייתי ראיה ממעשה דר' יוחנן החורני שחלה והלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקרו ומצאוהו שהיה יושב וראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, אמרו לו זקני ב"ש א"כ היית נוהג כל ימך לא קיימת מצות סוכה כל ימך, וקשה היכא דייק מינה דעשה כב"ש לא עשה ולא כלום דראיה דמייתי בעשה כב"ה מיירי, ותירצו דאיצטריך התם לאתויי היכא דב"ה מחמירין מדרבנן וב"ש מוקמי לה אדאורייתא ולא גזרינן, דאם עשה כדברי ב"ש לא יצא ידי חובתו אפי' דאורייתא כדאשכחן לב"ש היכא דיתיב אפיתחא דמטללתא דגזרי שמא ימשך אחר שולחנו וקאמרי לא קיימת מצות סוכה מימך דאפי' מדאורייתא לא קיים, ומדב"ש נשמע לב"ה, עכ"ל.

מבואר דס"ל לתוס' שכאשר הוסיפו חכמים תקנה בקיום מצוה דאורייתא ועבר על תקנתם לא יצא ידי"ח המצוה גם מן התורה, ומש"ה אמרו זקני ב"ש לר' יוחנן החורני שלא קיים מצות סוכה כלל אם ישב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, דאע"ג דמה"ת סגי בכך אפ"ה הואיל ועבר על תקנת חז"ל הרי"ז כמי שלא קיים מצות סוכה כלל אפי' מה"ת. וכ"ה בפסקי התוס' בריש ברכות (ס')

שהקב"ה משקה את עובדי כוכבים וכו', עיי"ש. אכן מלשון הרמב"ם נראה שהוא מה"ת, דבהל' חמץ ומצה (פ"ו ה"ט) לענין ד' כוסות כתב וכל א' וא' בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין, ולהלן בהל' י"א לענין חרוסת כתב החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר לטיט וכו', ובהלכה י"ב כתב אכילת מרור אינה מצוה של תורה וכו' ומדברי סופרים לאכול המרור לבדו בליל זה עיי"ש, ומדחזינן דלענין חרוסת ומרור בזה"ז כתב שהוא מדרבנן, ואילו לענין שתיית ד' כוסות לא כתב כן, מבואר דס"ל להרמב"ם דשתיית ד' כוסות הוא מה"ת, וכן הובא בספר המפתח על הרמב"ם הנדמ"ח בשם ספר בריכת ירושלים, ולכאו' מקור דבריו של הרמב"ם הוא מהירושלמי הנ"ל.

- ההסיבה הוא ענף ממצות זכירת יצי"מ -

והנה כתב הרמב"ם (פ"ו מחמץ ומצה ה"א-ב) מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר (שמות י"ג) זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר (שמות כ') זכור את יום השבת וכו'. מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך לפי דעתו של בן אביו מלמדו כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו, בני, כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים, ובלילה הזה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחירות, ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן.

ובהלכה ג' ח' כתב שם הרמב"ם וז"ל, וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישב להם ויאמר להם כך וכך אירע וכך היה וכו'. לפיכך בשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות וכו'. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב וכו', ואימתי צריכין הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה כוסות האלו, ושאר אכילתו

דהא מדרבנן הוא דמיתסר שמא ימשך אחר שולחנו, אלא הכי קאמר לא קיימת מצות סוכה מימך כראוי וכרצון חכמים עיי"ש, וכ"כ הר"ן בפסחים (דף כ"ה ע"ב מדפי הרי"ף) גבי הא דקאמר רבן גמליאל כל שלא אמר שלשה דברים הללו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור וכו', כלומר לא יצא ידי חובתו כראוי, אבל לא יצא ידי חובתו כלל לא קאמר, ודכוותה בסוכה וכו' עכ"ל, חזינן דס"ל להר"ן דבכה"ג שלא קיים מצוה של תורה באופן שתיקנהו חכמים שפיר יצא יד"ח המצוה מה"ת.

נודע דברי הגרעק"א (בדרוש וחינוש מערכת ח') דנקט בפשיטות דאם תקע בשופר בשבת קיים מצוה מה"ת, והאריכו טובא בדבריו, וראה לכ"ק א"א זצלה"ה (שפ"ח חו"פ לירח האיתנים דרוש כ"ג), שהגאון מהרש"ק בחכמת שלמה (סי' תקפ"ח) הביא מס' אשל אברהם (סימן ת"ר), שנסתפק בזה, וכתב לפשוט דלא יצא דע"י שאסרו חז"ל לתקוע בשבת נעקרה המצוה לגמרי עיי"ש, וביאר כ"ק א"א סברת הגרש"ק לפי"ד התוס' סוכה הנ"ל דאם לא קיים המצוה כתיקון חכמים לא יצא אף מה"ת.

וע"ע שדי חמד (אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סי' י"א אות ה, ח"ה דף רכ"ג טו"ג) מה שהביא דפליגי הרבנים לדעות הסוברים דחמץ נוקשה הוא מדרבנן, האם בדיעבד יצא יד"ח מצה בליל א' כשאכל כזית מצה העשויה מנוקשה, ובתו"ד ציין למש"כ השער המלך (פ"ח מהל' לולב) דדבר האסור באכילה מדרבנן פסול ללולב ולמצה אף מה"ת עכ"ד, (וראה עוד להפמ"ג בפת"כ ח"ג אות ז', ובא"א או"ח סי' תנ"ד סק"ד).

- אינו ראוי מדרבנן אי ראוי מה"ת תליא

בפלוגתת הראשונים הנ"ל -

ומכבר אמרתי ושו"ר כן בכמה אחרונים, דדב"ז אם תקנת חכמים מעכב קיום המצוה גם מדאורייתא, תליא במה שהאריכו הפוסקים בענין אינו ראוי מדרבנן אי הוי אינו ראוי מה"ת, או דלמא מה"ת שפיר הוי ראוי. דנודע מש"כ במשנה למלך (פ"ז מתרומות ה"א) על מה שפסק הרמב"ם כהן

כ"ו) דאף אם קיים עיקר המצוה כהלכתה אם לא עשה התוס' שהוסיפו חכמים הוה כאילו לא קיים כלל, ובסוגר שם דזה ליתא בתוס', ואמנם ברור שמקור דבריו הם בתוס' דידן במס' סוכה.

וע"ע בדברי רבינו יונה בריש ברכות בהא דס"ל לחכמים דזמן קרי"ש של ערבית עד חצות, וגם בדיעבד אינו יוצא אלא עד חצות דגזרו חז"ל שלא יהא אדם בא מן השדה בערב וכו' כדאיתא בדף ד' ע"ב, והקשה רבינו יונה בעבר חצות ולא קרא קר"ש האיך יכולים חכמים לפוטרו ממנה ולומר דאפי' בדיעבד אינו יוצא שהרי מצות קר"ש מה"ת הוא, וכתב דאח"כ חכמים יכולין לפוטרו ממצות עשה כל זמן שעושין כן משום סייג או משום קיום המצוה עצמה, דהכי חזינן בלולב שמצוותו מה"ת יום ראשון ואפ"ה כשחל יום ראשון בשבת פטרו חכמים ליטלו משום גזירה דשמא יעבירו עיי"ש.

הרי דס"ל דאם לא קיים המצוה כפי שתיקנו חז"ל לא יצא אפי' מה"ת, ולכן כשתיקנו חכמים דקרי"ש עד חצות אם לא קרא עד חצות שוב אין בידו לקיים המצוה כלל, וכמש"כ שתקנת חכמים יש בכוחה לעקור מצוה מה"ת, שע"י גזירת חז"ל לקיים המצוה באופן מסוים שוב אין מצוה כלל כשעושהו באופן אחר דומיא דתקיעת שופר בשבת שגזרו עליו חכמים ואם עבר ותקע בשבת לא עשה מצוה כלל. והדברים עתיקין והארכנו בזה במק"א.

ואמנם מדברי התוס' לעיל (סוכה דף ב' ע"א ד"ה כי עביד) נראה שמוחלפת שיטתם בדב"ז, שהקשו אמאי קאמר בריש תענית דגשמים סימן קללה בחג והלא יכול לקבוע הנסרים במסמרים שלא ירדו גשמים בסוכה, ואפי' תימצי לומר דאסור משום גזירת תקרה כי היכא דאמר לקמן בפרקין (בדף י"ד ע"א) וכו', מ"מ כיון דלא אסור אלא מדרבנן לא שייכא למימר שהגשמים סימן קללה וכו' עיי"ש, הרי דס"ל להתוס' דבמה שעבר על גזירת חכמים וסיכך בנסרים אין הסוכה פסול מה"ת בכך.

וכן ס"ל להר"ן (סוכה דף י"ב ע"ב מדפי הרי"ף) דכתב דמה שאמרו זקני ב"ש לר' יוחנן החורני א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך, לאו דווקא

מדרבנן הוי ראוי מה"ת, משא"כ ר"י ס"ל דהיות ומדרבנן הוי אינו ראוי לשבעה, מיקרי ג"כ אינו ראוי מה"ת, עיי"ש באריכות. ולפלא שלא ציין שכבר קדמו בזה בשער המלך (פ"ח מלולב ה"י), ובפרט שאיהו גופיה ציין לדבריו שם, וכ"כ בשו"ת חכם צבי (סי' ק"ג) עיי"ש.

לפי"ז י"ל דאי נימא דכל שאינו ראוי מדרבנן שוב אינו ראוי גם לצאת יד"ח הדאורייתא, א"כ ה"ה כשלא קיים המצוה כפי תיקון החכמים דהו"ל כמו שלא קיים כלל המצוה אפי' מה"ת, וממילא דכל שלא עשאה כפי שאמרו חכמים לא יצא יד"ח כלל אפי' מה"ת, מידי דהוי באינו ראוי מדרבנן דאינו ראוי מה"ת, משא"כ אי נימא דגם מה שאינו ראוי מדרבנן אכתי הו"ל ראוי מה"ת, והיינו דא"א למילי דרבנן לבטל מה שראוי מה"ת, א"כ ה"ה דאין גזירת החכמים מגרעת במצוה של תורה, וגם כשלא קיימה כפי תקנת החכמים יצא עכ"פ חובת הדאורייתא, ודו"ק.

- מה שהחמירו בספק בב' בוסות בשל תורה כיון דתקנת חז"ל מעכב קיום מצוה דאו' - עכ"פ דעת התוס' וסייעתו דכל מצוה של תורה שתיקנו חז"ל לקיימו באופן מסויים, כל שלא עשה כתקנתם לא יצא יד"ח אף מה"ת, דכל שאינו ראוי מדרבנן אינו ראוי מה"ת, ולכאו' י"ל דלפי"ז היכי דאיכא ספק או פלוגתא אצל תקנתם, יש לדון דהו"ל בגדר ספק של תורה, דניזול בו לחומרא, וכבר דן בזה הפמ"ג בפתיחה כוללת (ח"ד אות י"א), שכתב וז"ל, קי"ל ספק דרבנן לקולא ויש להסתפק הדמיון יש סכך פסול בסוכה מדרבנן, והיכא שיש ספק בו כעין פלוגתא דרבנותא וכדו' אי אמרינן ספק דרבנן לקולא, או דלמא דיש בו דררא דאורייתא דכל שאסרו מדרבנן אף מדאורייתא לא יצא כמו שיראה הרואה בתוס' סוכה (דף ג' ע"א) בראשו ורובו בסוכה ושולחנו תוך הבית וכו', א"כ הוה ספק תורה ושמא פסול מדרבנן ואף מה"ת לא יצא ידי סוכה, או דלמא דאעפ"כ אמרינן ספק דרבנן לקולא וכו' עיי"ש. וראה מה שהאריך בזה בגנזי יוסף שם.

טמא אסור לאכול תרומה וכו', וטמא שאכל תרומה טמאה אע"פ שהוא בלאו אינו לוקה שהרי אינה קדש, וז"ל ויש להסתפק במי שאכל תרומה טמאה מדרבנן אי חייב מיתה בידי שמים, מי אמרי' כיון דתרומה זו שהורה מה"ת שפיר קרינן ביה ומתו כי יחללוהו, או דלמא אף שטומאתה מדרבנן ממעטינן לה ואמרינן פרט לזו שמחוללת ועומדת, ויש לנו הרבה כיוצא בזה כגון הבא ביאות אסורות מדרבנן דאין המים בודקים את אשתו, ומייתנין לה מדכתיב ונקה האיש מעון, וכן גבי אונס ומפתה אמרי' שאם היתה אסורה עליו מדרבנן שאינו נושאה משום דכתיב ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו, וא"כ ה"ג תרומה טמאה מדרבנן ממעטינן לה מקרא דכי יחללוהו וכו'.

והביא המ"מ מדברי הרמב"ם (פ"ב מגניבה ה"ח) שכתב, השוחט וכו' אע"פ שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה הואיל ואיסורם מדבריהם הרי"ז חייב לשלם ד' וה', הרי שאם היה איסורו מן התורה היה פטור משום דלא הוה קרינן ביה וטבחו, ועכשיו שאיסורו מדרבנן לא ממעטינן ליה מקרא דוטבחו, מכאן יש ללמוד דמי שאכל תרומה טמאה מדרבנן דחייב כרת ולא ממעטינן ליה מקרא דכי יחללוהו, כיון שאין טומאתו כי אם מדרבנן, עיי"ש שהביא עוד כמה סימוכין בענין זה.

ובמלא הרועים (ערך איסור דרבנן אי מיקרי א"ד מה"ת) האריך בענין זה, וכתב בזה"ל, סוף דבר שבענין זה יש מבוכה רבה בכמה מקומות אין ספורות למי שסותרים זה את זה וכו'. ובתו"ד כתב, דמצא בזה מחלוקת מפורשת בסוכה (כ"ג ע"א) דתניא, העושה סוכתו על גבי בהמה, רבי מאיר מכשיר, ורבי יהודה פוסל, מ"ט דרבי יהודה, אמר קרא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, סוכה הראויה לשבעה שמה סוכה, סוכה שאינה ראויה לשבעה לא שמה סוכה, ורבי מאיר הא גמי מדאורייתא מחזא חזיא ורבנן הוא דגזרו בה עיי"ש. ופשטות פלוגתתם תליא בהג"ל, דסברת ר"מ הוא דכיון שמדאורייתא הוי ראוי לשבעה, א"כ אע"פ שמדרבנן אינו ראוי לשבעה, מ"מ אינו ראוי

שנת תשכ"ז אות ו') כסגנון דבריננו, שמבאר דברי הגמ' בהא דתלמיד אצל רבו אינו צריך הסיבה, והביא מ"ש בשאלתות (פר' צו, שאילתא ע"ז) תלמיד לפני רבו מאי, מי אמרינן הסיבה מצוה ויקרא דרביה מצוה הי מינייהו עדיפא, ת"ש דאמר אביי וכו', וצריך להבין מאי קא מבעי"ל הי מינייהו עדיף, הלא פשוט דכבוד רבו ומוראו הוא מ"ע מה"ת, כמו"ש הרמב"ם בספר המצות (עשין ר"ט), שצונו לכבד החכמים ולקום מפניהם ולגדל אותם והוא אומרו ית' מפני שיבה תקום והדרת פני זקן וכו', וכ"ה ברמב"ם (הל' ת"ת פ"ו ה"א), כל תלמיד חכם מצוה להדרו ואע"פ שאינו רבו שנא' מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, זקן זה שקנה חכמה, ומאימתי חייבין לעמוד מפניו משיקרבו ממנו בארבע אמות עד שיעבור מכנגד פניו, ואילו הסיבה אינו אלא מדרבנן, ובוודאי דעדיף כבוד התורה שהוא מה"ת לעומת הסיבה דרבנן.

וכיוצ"ב יש לעורר על דברי הרי"ף גיאות במאה שערים (הל' פסחים אות שע"ח) שכתב וז"ל דתלמיד אין צריך הסיבה, ואע"ג דהסיבה מצוה וכבוד רבו מצוה, כבוד רבו עדיף דכבוד תורה הוא עכ"ד. וכוונת דבריו עפימ"ד בגמ' שבועות (דף ל' ע"ב), דתלמיד חכם מעיד בישיבה ואע"ג דהאי עשה (דכתיב גבי עדות ועמדו שני האנשים) והאי עשה (את ה' אלוקיך תירא לרבות ת"ח, רש"י) עשה דכבוד התורה עדיף עי"ש, וגם בזה צ"ב דתינה התם הוצרך לומר דעשה דכבוד התורה עדיף משום דגם הא דעדים בעמידה הוי דינא דאורייתא מועמדו שני אנשים, אבל הכא דהסיבה דרבנן פשיטא דכבוד רבו עדיף כיון דהוי מצוה דאורייתא, ופשיטא דכבוד רבו עדיף.

וביאר שם כוונת דבריהם, עפי"ד הרמב"ם (פ"ז מחמץ ומצה ה"ו) שכתב, בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משיעבוד מצרים, שנא' ואותנו הוציא משם וגו', [פר' ואתחנן ו, כ-כג, כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם, ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים

מעתי מיושב היטב מה שהחמירו לתפוס כב' לישני בגמ' לגבי הסיבה בד' כוסות, דלא מיבעי אי ד' כוסות הם מדאורייתא כדברי הירושלמי, א"כ כיון דקבעו חז"ל לקיים מצוה זו ע"י שתיה בהסיבה, ממילא דאם עבר על תקנת חכמים זו ולא הסב לא יצא אפי' מה"ת, על כן החמירו בספיקו כשל תורה, וכיוצ"ב כתב הפרמ"ג (בס' תפ"ה בא"א) דבאכל מצה בלא הסיבה לא יצא, אף שהסיבה מדרבנן, כיון שלא קיים מצוה של תורה כתקנת חז"ל כמש"כ התוס' בסוכה.

אלא דגם אי נימא כש"ס דידן דלא הוי מה"ת, מ"מ כיון דקבעו חכמים ד' כוסות כדי לקיים עי"ז מצות זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, הו"ל שתיית ד' כוסות הדרך והאופן שקבעו חכמים היאך לקיים מצות התורה, וכיון שתיקנו שצורת שתיית ד' כוסות הללו תהא בהסיבה, א"כ כשלא עשה כתקנת חכמים לשתותן בהסיבה, לא יצא יד"ח מצוה של תורה בזכירת יציאת מצרים, לכך אינו בכלל ספק דבריהם וראוי להחמיר בה.

שו"ר להכל"ח בחמדת ישראל (קונט' תורה אור אות כ"ח) שביאר כיוצ"ב את דברי התוס' (בדף ק"ח ע"ב) בהא דאי' בגמ' שתאן (לד' כוסות) בבת אחת, רב אמר ידי יין יצא ידי ארבעה כוסות לא יצא, ופי' רשב"ם והתוס' דהיינו ששתאן לד' כוסות רצופין. וכתבו התוס' בד"ה ידי יין יצא, פי' ידי שמחת יו"ט, דס"ד הואיל ותיקנו ד' כוסות לא נפיק מידי שמחת יו"ט אא"כ יצא ידי ארבעה כוסות וצ"ב מהיכי תיתי לומר כן. וכתב בחמדת ישראל בכוונתם, דס"ל לתוס' דבמ"ע דאורייתא היכא דחז"ל הוסיפו בה אם לא קיים כתקנת חכמים לא עשה כלום, ולכן בשתאן בבת אחת דלא יצא יד"ח ד' כוסות, ס"ד דלא יצא נמי יד"ח שמחה, וזה מתאים לדבריננו דמהאי טעמא החמירו לגבי הסיבה דלא הוי כשאר ספיקא דרבנן וכנ"ל, ודו"ק.

- בדברי השאלתות דמיבעי"ל אי עשה דכבוד תורה עדיף מעשה דהסיבה -
וזה עתה בא לידי ספר להורות נתן הנדמ"ח דרשות שבה"ג, ושמחתי מאוד שראיתי שם (דרוש

דארבע כוסות לא הוי אלא מצוה דרבנן דהרי לא נזכר בתורה באיזה אופן צריך להראות דרך חירות כאילו הוא יצא ממצרים, ומן התורה יכול לקיים מצוה זו בכל גווני שמראה דרך חירות, מ"מ כיון דחכמים תקנו שצריך להראות דרך חירות ע"י שתיית ארבע כוסות בהסיבה, ממילא כששותה ארבע כוסות בהסיבה הרי הוא מקיים מצוה דאורייתא, (ועיין להגרי"ז על הרמב"ם שם הלכה ט', ומה שצויין בספר המפתח שם).

והביא שיטת התוס' בסוכה הנ"ל דמצוה דאורייתא אם לא קיים כפי תקנת חכמים לא יצא אפי' מה"ת, וי"ל דלכך אם לא שתה ארבע כוסות בהסיבה ביטל מצוה דאורייתא דבכל דור ודור חייב להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, דכיון דתקנו חכמים שכדי לקיים מצות בכל דור ודור צריך שישתה ד' כוסות כדי להראות חירות, א"כ כשלא שתה ד' כוסות ביטל מצוה דאורייתא, לכן שפיר איבעיא להו אם הסיבה עדיף או כבוד רבו עדיף, דאע"ג דכבוד רבו מה"ת והסיבה הוי רק מדרבנן, מ"מ אחרי שתקנו חז"ל דחייב לשתות ארבע כוסות בהסיבה כדי לקיים מצות בכל דור ודור וכו', שוב נעשה שתיית ארבע כוסות דרך הסיבה מצוה דאורייתא.

ושוב כתב דבזה מבואר מה שהחמירו לגבי הסיבה בכל הד' כוסות, אע"ג דלא תקנו רק בב' כוסות, והו"ל רק ספיקא דרבנן דלקולא, מ"מ דכיון דקבעו חכמים לשתות בהסיבה א"כ כשעבר על תקנת חכמים לא יצא אפי' מה"ת, לכך הו"ל כספיקא דאורייתא לחומרא, עי"ש.

- ביאור הנמ' בשבת דמלית ומזוזה אין דוחה

שבת לפי שאין קבוע להם זמן -

והנה בגמ' שבת (דף קל"א ע"א) אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן לא לכל אמר רבי אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת, שהרי שתי הלחם חובת היום הן ולא למדן רבי אליעזר (פי' שאפייתן דוחה את השבת) אלא מגזירה שוה (פי' ואילו היה סובר שבכל מצוה מכשירי מצוה דוחה את השבת, גזירה שוה למ"ל), דתניא, רבי אליעזר אומר מניין למכשירי

ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה, ויתן ה' אותות ומופתים גדולים ורעים במצרים בפרעה ובכל ביתו לעינינו, ואותנו הוציא משם למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו], ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה וזכרת כי עבד היית וגו', כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית, לפיכך כשסועד אדם כלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות כלילה הזה ארבעה כוסות יין אין פותחין לו מהם, עכ"ל.

[מקור דבריו בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב, פר' בא, פי"ב, כז) וז"ל, והוא אומר ואת בתינו הציל, זה ששנינו בכל דור ודור צריך אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, וכן הוא אומר ואותנו הוציא משם אותם לא נאמר אלא אותנו. וכ"ה במדרש הגדול שם ז"ל, ואותנו הוציא משם. מכאן אמרו, בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שלא את אבותינו בלבד גאל אלא אף אותנו גאל שנא' ואותנו הוציא משם, וזה דלא כגו' דמשנה דידן (דף קמ"ז ע"ב) בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנא' והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים].

עכ"פ מבואר מדברי הרמב"ם דהא דחייבוננו חז"ל לשתות ד' כוסות כליל פסח בהסיבה, הוא כדי לקיים עי"ז מצות בכל דור ודור חייב אדם להראות עצמו כאילו הוא יצא עתה ממצרים, דעל ידי שהוא שותה ד' כוסות יין בהסיבה כדרך בני חורין, הרי הוא מראה חירות בעצמו ומקיים מצות ואותנו הוציא משם.

והנה הך דינא דבכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו הוא דינא דאורייתא, שהרי ילפינן לה מקרא ואותנו הוציא משם, וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה וזכרת וגו', [ובגמ' שם אי' אמר רבא צריך שיאמר ואותנו הוציא משם, ופי' הרשב"ם, פסוק זה ואותנו הוציא משם שצריך להראות את עצמו כאילו יצא משם שאף אותנו גאל הקב"ה]. ואף

ויכול להפקירו, אלא דהוקשה לו דנהי דיכול להפקיר תלית ולהפקיע ממנו המצוה, אבל סו"ם אם לא הפקיר מוטל עליו חובת ציצית, וכיון דכל מכשירי מצוה דוחין שבת מפני מה נאמר לו דכיון שיכול להפקיר בגדו וביתו לבטל את המצוה לכך אינו דוחה שבת, דעדיין קשה מה נשתנה משאר מכשירי מצוה, עז"א רב יוסף דאמנם אם היה זמן קבוע למצוה, שלאחר זמן יתבטל קיום המצוה, א"כ בוודאי לא היינו אומרים שיפקיר ויבטל את המצוה, אבל היות ואין קבוע להם זמן, ויכול לקיים המצוה גם למחר, לכך אנו אומרים הואיל ויכול להפקירו ויהא נפקע ממנו המצוה להיום, לכך אינו דוחה שבת שהרי יוכל לקיים המצוה למחר, ודו"ק.

- דין הפקר בשבת אי שרי והוכחה מגמ' בשבת הנ"ל -

והנה נחלקו הראשונים אם מותר להפקיר בשבת, דהרמב"ן (פסחים דף ד' ע"ב) הקשה על מ"ש ר"ת דביטול מטעם הפקר, דא"כ היאך התירו לבטל בשבת, כדתניא (דף ז' ע"א) היה יושב בבית המדרש וזכר שיש חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבו אחד שבת ואחד יום טוב, והלא הפקר נראה שאסור לאדם להפקיר נכסיו בשבת כענין ששנינו (ביצה דף ל"ו ע"ב) אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין גזירה משום מקח וממכר. וכ"כ הריטב"א (שבת דף ק"ב ע"א ד"ה ואומר) כתב שאסור להפקיר בשבת מפני שנראה כמקנה קנין בשבת. וכן פסק הפרי חדש (סי' תל"ד, וכן בסי' תמ"ד ס"ב) לענין ביטול חמץ בשבת, דאע"ג דביטול מתורת הפקר נגעו בו ותנן בביצה אין מקדישין ואין מחרימין כו' ומשמע שהוא הדין להפקר, הפקר דהכא קיל דבגילוי כל שהוא דלא ניחא ליה סגי ולהכי שרי אפילו בשבת. ויש הסוברים דמותר להפקיר בשבת. והאריך בזה בקהלת יעקב (למהר"י אלגאזי, תוספת דרכנן מערכת ה' סי' קי"ד) וכן בשדי חמד (מערכת ה' סי' ק').

ובשער המלך (הל' לולב פ"ח ה"ב), הקשה האריך אפ"ל דאסור להפקיר בשבת, והרי בגמ' הנ"ל אמרינן דמש"ה גם לר"א אם צייץ תליתו בשבת חייב חטאת משום דבידו להפקירו, הרי דשפיר

שתי הלחם שדוחין את השבת, נאמרה הבאה בעומר (והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן, ויקרא כג, י), ונאמרה הבאה בשתי הלחם (ממושבותיכם תביאו לחם תנופה, שם יז), מה הבאה האמורה בעומר מכשירין דוחין את השבת (כדילפינן במנחות מדכתיב (שמות לד, כא) ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבת בחריש ובקציר תשבות, מה חריש הוא רשות אף קציר הוא רשות יצא קצירת העומר שהוא מצוה), אף הבאה האמורה בשתי הלחם מכשירין דוחין את השבת.

ובהמשך הגמ', למעוטי מאי (פי' איזה מכשירי מצוה סובר ר"א דאינו דוחה שבת), אילימא למעוטי לולב, והתניא לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א, ואלא למעוטי סוכה והתניא סוכה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי ר"א, ואלא למעוטי מצה והתניא מצה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי ר"א, ואלא למעוטי שופר והתניא שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א, אמר רב אדא בר אבהו למעוטי ציצית לטליתו, ומזוזה לפתחו (פי' למעוטי מכשירי מצוה כגון להטיל ציצית לטליתו, ולקבוע מזוזה לפתחו, דבהנהו מודה ר"א שאינם דוחים את השבת). תניא נמי הכי ושיון שאם צייץ טליתו ועשה מזוזה לפתחו שהוא חייב (פי' דשיון חכמים ור"א דאם עשאם למכשירים אלו בשבת חייב חטאת).

מאי טעמא אמר רב יוסף לפי שאין קבוע להם זמן, א"ל אביי אדרבה מדאין קבוע להם זמן כל שעתא ושעתא זמניה הוא (פי' דהרי כל רגע שמושהה את טליתו בלי ציצית או ביתו בלי מזוזה עובר בעשה, וראוי שתהא דוחה שבת כמו כל מכשירי מצוה), אלא אמר רב נחמן אמר רבי יצחק ואיתמא רב הונא בריה דרב יהושע הואיל ובידו להפקירן (פי' דמש"ה הני אין דוחין שבת הואיל ובידו להפקירן, ומשיצאו מרשותו אין חובתם מוטלת עליו). וצריך לבאר מהו סברת רב יוסף שאמר שאינו דוחה שבת משום דאין קבוע להם זמן, הרי אדרבה כל שעתא ושעתא זמניה הוא כקו' אביי, (וכבר האריך בזה האור שמה, בפ"א דקרבן פסח הי"ח עי"ש).

ויתכן לפרש דגם רב יוסף נתכוון לטעם דהואיל

יסכימו לכתוב ולחתום על גמ כזה, ושפיר הועיל תקנת חכמים כי עי"ז לא ימצא מי שיכתוב לו את הגמ, אבל אם כתב הסופר גמ לבעל ללא זמן והעדים עברו וחתמו, והוא מוענת שהגמ היה לפני הזנות, אין הורגין אותה דספק נפשות להקל, עי"ש. והתוס' שם ציינו למש"כ רש"י ביבמות (דף ל"א ע"ב) דהתם אמרינן דשטר קידושין שאין בה זמן כשירה דלא פסלו חכמים שטר קידושין שאין בה זמן, ופריך בגמ', ומפנ"מ לא תקנו זמן בקידושין, הניחא למ"ד משום פירי, ארוסה לית לה פירי (פי' וליכא נפק"מ בזמן הקידושין דהרי לית לה פירי עד שתנשא), אלא למ"ד בת אחותו (דחיישין שיחפה עליה) ליתקן זמן (כדי שלא יוכל לחפות לומר שקידש אותה לאחר הזנות), ומשני בגמ' משום דאיכא דמקדש בכספא ואיכא דמקדש בשטרא לא תקון רבנן זמן וכו'. איבעית אימא משום דלא אפשר (פי' הגם כשיהא זמן בשטר קידושין לא יהא בכך מניעה מלחפות עליה), דהיכי ליעביד לינחה גבי דידה, מחקה ליה, לינחה גבי דידיה זמנין דבת אחותו היא ומחפה עלה (עי' שימחוק את הזמן), לינחה גבי עדים אי דכירי ליתו ליסהוד, ואי לא זמנין דחזו מכתבא ואתו מסהדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם. ופריך, אי הכי בגירושין נמי נימא הכי (פי' דמה הועילו במה שהצריכו זמן כדי שלא יוכל לחפות, הרי אם יניחו הגמ ביד הבעל או ביד האשה שמא ימחקו את הזמן כדי לחפות, ואם ביד העדים ממ"נ אם זוכרים הזמן ויכלו להעיד, ואם לא זוכרים ניחש שיעידו מפי כתבם), ומשני בגמ' הכא לחובה דידה קאתי והתם להצלה דידה קאתי, (פי' דזמן דשטר קידושין הוא לחובתה שאם זינתה מאז ואלך יחייבו אותה, לכן גם אי היה נכתב זמן לא היה בכך תועלת, שהרי אם זינתה תכבוש את השטר או תמחוק הזמן, ונוקים לה בחזקת פנויה כדמעיקרא, לכן לא תיקנו זמן בשטר קידושין, אבל בגמ' לא תכבוש את הגמ שאם לא תביא גמ עם זמן יחייבו שהרי הוא בחזקת א"א, לכך תקנו זמן רק בגמ' ולא בשטר קידושין). וכתב רש"י דבגמ' ליכא למיחש דלמא מחקה ליה, דכי אתו סהדי דזינתה אי לא מייתא שטרא דאיגרשה מקמי הכי מוקמינן לה בחזקת אשת איש, ואם לא היו מתקנים זמן הוה מצי לאחפויי עלה ומספיקא הוה

אפשר להפקיר בשבת, וכתב דמהא לק"מ, דהתם לענין חיוב הטאת כיון דמדאורייתא יכול להפקירו משו"ה אינו דוחה שבת וחייב עליה הטאת.

וראיתי בספר חקרי הלכות, שכתב דמוכח מזה דאינו ראוי מדרבנן מיקרי ראוי מה"ת, דהרי אע"ג דמדרבנן אסור להפקיר, מ"מ כיון דמה"ת שרי הו"ל בגדר יש בידו להפקירו ואינו דוחה שבת ואם צייץ בשוגג חייב הטאת, ואי אינו ראוי מדרבנן הו"ל בכלל אינו ראוי מה"ת, הו"ל כמו דגם מה"ת אינו יכול להפקיר, א"כ הו"ל ככל מכשירי מצוה דלר"א דוחה שבת, ובוודאי דלא היה חייב הטאת.

שמעינן מזה דרב יוסף דאמר דמש"ה אין ציוץ הטלית דוחה שבת לרבי אליעזר לפי שאין קבוע להם זמן, וע"כ דהיינו נמי משום שבידו להפקירן וכנ"ל, דאל"ה תיקשי אדרבה דכל שעתא זמניה וכנ"ל, ע"כ דס"ל דאע"ג דחכמים אסרו להפקיר מגזירת מקח וממכר, מ"מ אינו ראוי מדרבנן הו"ל ראוי מה"ת, ודרו"ק.

- פלוג' התוס' ורש"י ביבמות אי בליכא זמן בגמ' קמלינן א"א -

ויש להוכיח עוד שכן הוא שיטת רב יוסף, מהא דאי' בגמ' גיטין (דף י"ז ע"א) איתמר מפני מה תיקנו זמן בגיטין, רבי יוחנן אמר משום בת אחותו (שיוכל לחפות עליה ע"י שיתן לה גמ בלי זמן כדי שתוכל לומר שנתגרשה לפני הזנות), ריש לקיש אמר משום פירות (דאם לא יהא זמן בגמ', יוכל הבעל לאכול פירות מנכסי מלוג של אשתו שלא כדון וכשתתבענו בבי"ד יאמר שרק עכשיו גירשה, ולא תוכל להוציא ממנו מה שאכל עד עתה).

ובהמשך הגמ' א"ל אביי לרב יוסף ג' גיטין פסולים, ואם ניסת הולד כשר מה הועילו חכמים בתקנתן, (רצ"ל, דבמשנה לקמן דף פ"ו מבואר, דיש שלושה גיטין שהם פסולין מדרבנן ולכן אם נישאת הולד כשר, ואחד מהם גמ ללא זמן, וע"ז שאל דמעתה מה הועילו בכך שתיקנו זמן, הרי אכתי יוכל לחפות ע"י שיתן גמ ללא זמן דבדיעבד כשרה), אהני דלכתחילה לא תינשא.

וברש"י (בסוף העמוד ד"ה ולשבוע), וכן בתוס' (ד"ה גזייה) מבואר דמה דהשיב רב יוסף דאהני הזמן דלכתחילה לא תינשא היינו דהסופר והעדים לא

לא קטלינן לה, אבל השתא דתקנו רבנן זמן אי לא מיייתא ליה מוקמינן לה אחזקה וקטלינן לה.

מבואר דס"ל לרש"י ביבמות דאחר שתקנו חכמים שטר בגט, אם תוציא גט בלא זמן מוקמינן לה אחזקה א"א וקטלינן לה. והתוס' נחלקו עליו דס"ל דמספיקא לא קטלינן לה, וכתבו התוס' דכן משמע בסוגיין דפריך לר"ל א"כ גזייה לזמן דידיה ויהביה ניהלה מאי, (פי' מה הועילו בתקנת הזמן, דאע"פ שהסופר והעדים לא יכתבו ולא יחתמו בגט ללא זמן, מ"מ הבעל יכול עדיין לחפות עליה ע"י שיאמר לכתוב גט כרניו, ואח"כ יחתוך את הזמן ויהבה ניהלה בלי הזמן והגט יהא כשר בדיעבד, והדק"ל מה הועילו חכמים), א"ל לרמאי לא חיישינן (כי לגזוז הזמן הוא מעשה רמאות ניכר ולא חששו לכך), ומשמע דמספיקא לא קטלינן, עי"ש.

- ביאור דברי הטור דקטלינן מספק כיון דבניסת בלא זמן איבדה חזקה בשרות -

ובטור (אבה"ע סי' קכ"ז) כתב וז"ל, צריך לכתוב הזמן בגט וכו', שחכמים תקנו לכתוב בו הזמן משום שפעמים שאדם נשוי קרובתו ותזנה תחתיו וירצה לחפות עליה ויתן לה גט אחר הזנות, ולא יכתוב בו הזמן והיא תאמר קודם הזנות נתגרשתי, אבל כיון שתקנו לכתוב בו הזמן אם תאמר כן צריכה להביא ראיה וכו'. וכתב הב"י על דברי הטור הללו שאם תאמר שנתגרשה קודם הזנות צריכה להביא ראיה לדבריה, דאם תטעון שהזנות היה אחר נתינת גט זה אינה חייבת מיתה ובניה כשרים ולא נאסרה עליו, והוא שתברר בעדים שקיבלה הגט קודם לזנות.

והב"ח כתב ע"ד וז"ל, וצריך לבאר דאין דעת בית יוסף שאם לא תברר קטלינן לה, דהא פשיטא דלא קטלינן לה כמו שכתבו התוס', דהכי מוכח להדיא בסוגיא, אלא דהב"י נקט בלשונו עיקר התקנה שיחפה על בת אחותו שלא תחנק, ולכן אמר ואם תטעון וכו' אינה חייבת מיתה, אבל באמת גם כשאין זמן בגט אין בה חיוב מיתה מספק, עי"ש.

אבל הטור"ז שם (סק"א) כתב, דלא משמע הכי בלשון הב"י, שהרי כתב 'ואם תטעון שהזנות היה

אחר נתינת גט זה אינה חייבת מיתה ובניה כשרים ולא נאסרה עליו והוא שתברר בעדים שקיבלה הגט קודם לזנות', משמע להדיא דאם לא תברר כן חייבת מיתה. והקשה ע"ז אמאי הא ספק הוא ומספיקא לא קטלינן לה, והביא את דברי הב"ח הנ"ל וכתב ע"ד דלא דק, דא"כ אכתי תקשה לך מה הועילו בתקנתם, הא אף אחר התקנה לא תכתוב זמן ותאמר כבר נתגרשתי ויועיל לה עכ"פ שלא ימיתנה מספק, ודי לה שתציל נפשה ממות.

והאריך הטור"ז ליישב, ותו"ד, דס"ל להטור דאע"ג דמספיקא לא קטלינן לה, מ"מ אם יש הוכחה שנעשה זיוף קטלינן לה, לכן שפיר מועיל מה דחכמים תקנו זמן בגט, דאם תוציא גט שאין בו זמן אמרינן דבודאי נעשה בה זיוף ונתגרשה אחר הזנות, ומוקמינן לה על חזקה א"א דמעיקרא וקטלינן לה, אלא דזה רק כשנכתב בלא זמן, אבל בגזייה לזמן אין לנו הוכחה דהיה זיוף דאפשר שגזוז בשוגג וכדו', ואז לא קטלינן מספק, וזה שאמרו בגמ' דהועילו בתקנתן דכיון שלא תנשא בו לכתחילה לא יכתבו לה גט כזה, לכך אם תוציא גט ללא זמן בודאי נעשה זיוף וקטלינן לה, אלא דע"ז פריך גזייה לזמן מאי איכא למימר, הרי אז ליכא הוכחה שעשתה זיוף ולא קטלינן לה מספק א"כ לא הועילה התקנה, ומשני לרמאי לא חיישינן. והטור לא ניה"ל בפרש"י דמפרש 'אהני דלכתחילה לא תינשא' שלא יכתבו לה גט בלא זמן, דהא ע"כ אפשר דאקרי וכתב, דאל"ה היאך משכחת לה שלש גיטין פסולין, לכך מפרש הטור דתי' הגמ' הוא דכיון חכמים תקנו זמן בגט ולא תנשא בלא זמן א"כ זו שזינתה לא אמרינן שמא נתגרשה קודם, דא"כ מפני מה לא עשתה כתקנת חכמים, לכן צריכה ראיה שנתגרשה קודם, ואם לא הביאה ראיה קטלינן לה, עי"ש.

עכ"פ דדעת רש"י ביבמות דס"ל דמספק קטלינן א"א שיש לה גט שאין בו זמן, וכן מורין פשטות דברי הב"י, וכן מבואר בדברי הט"ז במה שביאר דכוונת הטור דאחר שתקנו חכמים זמן לא תוכל להציל עצמה בגט ללא זמן דבכה"ג קטלינן לה.

תקנת חז"ל דהגט פסול מדבריהם ואסור לה להנשא בגט שאין בו זמן, א"כ אם זינתה אפי' אחר שנתגרשה בגט פסול זה הרי עבדה איסורא שהרי עברה על תקנת חז"ל, ואבדה את החזקת כשרות שלה, א"כ שוב נוקמה על חזקת אשת איש דמעיקרא ותיהרג, עיי"ש.

[הנה בענין זה דע"י עבירה דרבנן נאבד חזקת כשרות, יש בה אריכות גדולה באחרונים, ודנו הרבה בדברי הרב המגיד (פ"א דאישות ה"ד) בדברבנן לאו כו"ע זהירי, ולכן אם פנויה שאינה מופקרת לא היתה אסורה מה"ת לא היה שייך לומר דאין אדם עושה בעילתו ב"ז, עיי"ש. ואמנם בתשו' פני משה (ח"ב סי' ק"ה) הובא בתומים (סי' ל"ד ס"ק י"ב) כתב דבעבר איסורא דרבנן תו לא מוקמינן אותו בחזקת כשרות דאיתרע חזקתו, והוסיף בתומים שם דהכי מוכח מהא דקי"ל דמי שעבר על איסור דרבנן הו"ל חשוד על השבועה, אף שהוא איסור תורה, ש"מ דגם בעבירה דרבנן איתרע חזקת כשרות ונחשד על איסור תורה, עיי"ש, ובספרי האחרונים דנו כזה הרבה, ואכמ"ל].

וכתב בבית הלב די"ל דדב"ז אם כשעובר איסור דרבנן אבד חזקת כשרות גם לענין איסורי תורה, תליא בפלוגתא הנ"ל אם דבר שאינו ראוי מדרבנן הוי אינו ראוי מדאורייתא, דאם נאמר דשוב אינו ראוי גם מדאורייתא, י"ל דאם עבר על איסור דרבנן איתרע חזקת כשרות שלו גם לענין איסור תורה, אבל אי אינו ראוי מדרבנן הוי ראוי מדאורייתא י"ל דאף שעבר על דרבנן מ"מ לענין איסור תורה החזקת כשרות שלו במקומו עומד, (הגם שיש לפלפל בדבריו כי אין הנושאין דומין כ"כ זל"ז).

לפי"ז יש לבאר היטב שיטת הב"י והט"ז בדעת הטור [וכן שיטת רש"י ביבמות], דאחר שתיקנו חכמים זמן בגט שוב אינו לחפות ואם לא תביא ראיה שנתגרשה לפני הזנות קטלינן לה, דהטור לשיטתו דפוסק (סי' תקפ"ו ס"ג) לענין שופר, דאם תקע בשופר של ע"ז ביו"ט ראשון אינו יוצא גם מה"ת, וכן פסק עוד (סי' תרמ"ט ס"ג) דאם נטל לולב של ע"ז אף לאחר שזכה בה ישראל לא יצא, אף

והאחרונים נתחבטו ליישב סברתם שלכא"ו הוא תמוה, דהרי סו"ס עדיין לא יצא הדבר מגדר ספק והיאך קטלינן מספיקא, ולכן שנינו שלוש גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר, והיאך נאמר דכוודאי מזויף ונהרגנה, וגם לשון הגמ' דאמר אהני שלא תינשא לבתחילה, צ"ב לפי פירושו דנמצא דשבק בגמ' עיקר התועלת דאהני משום דעתה לא תוכל לחפות ויהרגנה.

- הא דבשגירשו בלא זמן איבדו חזקת כשרות - הוא כיון דא"ר מדרבנן א"ר מה"ת -

ובספר בינת הלב (סי' א') ביאר בזה ע"ד פלפול, ותו"ד דהנה בתוס' בגיטין שם (ד"ה משום בת אחותו) כתבו, דבלא זמן יוכל לחפות, דלא אמרינן אוקמה אחזקת א"א והשתא הוא דאיגרשה, כיון שהיא גרושה לפנינו, ועוד אדרבה אוקמה בחזקת כשרה שלא נבעלה כשהיא אשת איש.

וביאר הפנ"י בארוכה דעכצ"ל דשני התירוצים אזלי אהדדי, דהרי מה שהיא גרושה לפנינו אין מועיל לבטל חזקת אשת איש שקדמה, כדמוכח בכמה דוכתי דבכה"ג דאיכא חזקה קמיייתא מוקמינן לה על החזקה דמעיקרא, כיון דחזקה דמעיקרא עדיפא מחזקה דהשתא ואמרינן השתא היא דנשתנה, לכך הוצרכו התוס' להוסיף שיש לה חזקת כשרות, דעל כן מועיל מה שהיא עתה גרושה בפנינו לומר שלא חטאה, דמצרפים חזקת כשרות שלה למה שהיא עתה גרושה בפנינו, ולא אזלינן בתר חזקת א"א, עיי"ש.

ובישועות יעקב (שם סי' קכ"ז סק"ב) הקשה ע"ד, דלפי"ז צ"ב מה הוצרך רב יוסף לומר לאביי דאהני תקנת חכמים לכתוב זמן בגט, דלכתחילה לא תנשא, ופרש"י דמש"ה לא יכתבו לה גט בלא זמן, הא בלא"ה שפיר הועילו חכמים בתקנתן, דהרי לפי"ש התוס' דמש"ה יכול לחפות ולא מוקמינן לה בחזקת א"א משום דיש לה חזקת כשרות, ולכן אהני מה שהיא גרושה בפנינו לומר דלא זינתה קודם הגירושין כמ"ש הפנ"י, מעתה נהי דלולי דתקנו זמן שפיר היה יכול לחפות עליה כי היתה נאמנת לומר שכבר נתגרשה קודם, אבל לאחר

העובר עליהן במזיד עובר בלא תסור ועשית ע"פ הדבר וגו', נמצא היושב במזיד בסוכה קטנה, או בשאר פסול דרבנן שגזרו, או שקרא קרי"ש אחר חצות הלילה, עושה מצוה ע"י עבירה דאורייתא, ומצהב"ע לא הוי מצוה כלל וכו' עי"ש, (והובא לאאמו"ר בישראל סבא גליון י"ז עמוד י"ז).

וכבר קדמו בסברא החדושי הרי"ם (שבת דף כ"א ע"א) בהא דאמרינן בגמ' שם, בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק, מי גזרינן דילמא אתי לאדלוקי בעינייהו או לא, אמר ליה אין מדליקין, מאי טעמא לפי שאין מדליקין. וצ"ב, וי"ל דהנה בתוס' ישנים שם הקשה אהא דאמרינן דגזרו שלא להדליק בחלב מהותך אטו אינו מהותך דהא הוי גזירה לגזירה מהותך אטו אינו מהותך ואינו מהותך גזירה שמא יטה עי"ש, וכן יש להקשות כאן דנתינת שמן כ"ש הוי גזירה לגזירה כ"ש אטו בעינייהו, ובעינייהו גזירה שמא יטה.

וביאר הרי"ם, דכיון דכל היכי שגזרו חכמים אם עבר על דבריהם לא קיים מצוה כלל אפילו מה"ת משום דהוי מצהב"ע, וכ"ש במצוה דרבנן ועבירה דרבנן דלא יצא, וא"כ אין כאן אלא גזירה אחת שמא ידליק בעינייהו, דהרי אם ידליק בעינייהו לא קיים מצוה נר שבת כלל דהוי מצהב"ע. וז"ש מאי טעמא רצ"ל דזה עצמו היה קשה לו הרי הוא גזירה לגזירה, ומשני לפי שאין מדליקין בעינייהו, רצ"ל דהדלקה בשמן פסול לא הוי הדלקה כלל שהרי חכמים אסרו משום שמא יטה, לכך שפיר גזרינן שמן כ"ש אטו ידליק בעינייהו דחדא גזירה הוי עי"ש. נמצא מזה, שהשיב רבה לאביי דלכך אסור אף להוסיף שמן כל שהוא, משום דאם אינו מקיים מצוה ע"פ תקנת חכמים גם מה"ת לא יצא.

וביותר יש להוכיח הכי בשיטת רבה, מהא דא"י בגמ' בפסחים (דף ק"א ע"א) לענין חיוב קידוש במקום סעודה, ואף רבה סבר אין קידוש אלא במקום סעודה, דאמר אביי כי הוינא בי מר כי הוה מקדש אמר לן טעימו מידי דילמא אדאזליתו לאושפיזא מתעקרא לכו שרגא ולא מקדש לכו

דהוא עצמו פסק (עיין ב"י יו"ד סי' קמ"ז בשם הסמ"ג) דע"ז של עכו"ם שזכה בה ישראל אינה אסורה רק משום גזירה אטו ע"ז של ישראל, (עיין בשער המלך ריש פ"ח מהל' לולב). וא"כ ע"כ ס"ל להמור דמה שאינו ראוי מדרבנן הוי אינו ראוי גם מדאורייתא, ומינה דגם כשעבר על איסור דרבנן אבד חזקת כשרות גם לענין איסורי תורה, לכך לאחר שפסלו גט שאין בה זמן גם אם תוציא הגט נעמידנה בחזקת א"א דמעיקרא, שהרי שוב אין לצרף החזקת כשרות שלה כיון שעברה על תקנת חז"ל וכנ"ל, לכך בכה"ג מחייבין אותה כדיון וקטלינן לה. אבל רב יוסף דמתרץ דאהני שלא תינשא לכתחילה, ס"ל דמה דאינו ראוי מדרבנן עדיין הוי ראוי מה"ת, וא"כ אף שעברה על תקנת חז"ל שפסלו הגט, מ"מ לא תיהרג דלענין איסור תורה מוקמינן לה על חזקת כשרות שלה, ומצרפין חזקת כשרות למה שהוא גרושה בפנינו ולא קטלינן לה, מש"ה הוצרך לתרץ דאהני דלכתחילה לא תנשא וכפרש"י ותוס' דלכן לא יכתבו לה גט בלא זמן, ודו"ק.

המורם מכל הנ"ל, דמבואר בשיטת רב יוסף דמה שאינו ראוי מדרבנן עדיין הוא ראוי מה"ת, הן מהך דגם בעברה על איסור דרבנן אית לה חזקת כשרות מה"ת, והן מהך דס"ל דבשבת מהני הפקר, ומינה דאית ליה לרב יוסף דגם כאשר אינו מקיים המצוה ע"פ תקנת חכמים מ"מ מה"ת שפיר יצא המצוה. - הא דכשלא קיים מצוה כתיקוני חז"ל לא יצא מה"ת הוא משום מצהב"ע -

עוד נקדים, דהנה המפו' נתחבטו לבאר דעת הראשונים הנ"ל דמצוה של תורה שעשו בה חכמים תקנה אם לא עשה כדבריהם לא יצא יד"ח אפי' מה"ת, דלכאו' הדבר צריך תכלין, דהרי סו"ם קיים את המצוה כראוי לפי דין התורה, אלא דלא קיים מילי דרבנן וא"כ מפני מה לא יצא אף מדאורייתא הא מה"ת עשה המצוה כתיקונה.

וכמה גדולי האחרונים ז"ל כתבו לבאר בסגנון אחד, ה"ה בתשו' אבני צדק (או"ח סי' פ"ב, סוף ד"ה ולי נראה) כתב ונ"ל טעמו של דבר לפי דעת רבינו הגדול בריש הל' ממרים דהגזירות וסייג של חכמים

לכך לדידיה גם בתלמיד לפני רבו צריך עכ"פ איזה הסיבה ע"י שיהא כל אחד נשען על ברכי חברו, דבזה יקיים שתיהם דלא יהא בכך פגיעה במורא רבו, וגם יקיים הסיבה דמעכב למצוות של תורה. אבל רב יוסף לשיטתו דמה דאינו ראוי מדרבנן שפיר הוי ראוי מה"ת, וא"כ תקנת חכמים אינו מעכב את קיום המצוה של תורה, וממילא אין ההסיבה חלק ממצוה של תורה כלל, לכך אמר להם לא צריכתו, דכיון דמורא רבך כמורא שמים אין צריך להקפיד כלל על תקנת חכמים בזה, ודו"ק.

לאחמ"כ המשיך מרן שליט"א בעניני הכנה והתעוררות לקראת החג הקדוש, ונביא כאן תוכנם:

הנה הגם כי עיקר הדרשה הוא להורות ההלכה לדעת המעשה את אשר יעשון, סומך אני על מה שהרבנים והדיינים שליט"א בקהלתנו קבעו כמה וכמה שיעורי הלכה בהלכות הפסח בבתי המדרש, ותלי"ת שרוב הגדול של בני הקהילה משתתפים בשיעורים, שהרי כל מי שהוא בר דעת אינו רוצה לגשת אל ליל הסדר כשאינו יודע בין ימינו לשמאלו בסידור וקיום המצוות הקדושות בליל קדוש זה, על כן החכם עיניו בראשו להכין עצמו לשמוע וללמוד הלכות החג כדבעי טרם התקדש החג.

- בליל הסדר יכול כל אדם להתעלות עד מאוד - הנה ימים באים, ימים קדושים וגבוהים עד מאוד, ליל התקדש חג הפסח, אשר בזה הליל המקודש ובא יכול כל אדם אף מי שהוא שרוי בשפל המצב להתעלות ולהגיע למדרגות גבוהות עד מאוד, ואף כי יפול הנופל עד עמקי שאול ולדיוטא התחתונה עדיין יכול הוא לעלות עד רום המעלה והמדריגה.

בספה"ק מבואר גודל מעלת האורות הנשפעים בימי הפסח, שהוא למעלה מהשגת אנוש, ויכולים להשיג בימים אלו מעלות גדולות ונשגבות עד למאוד. וכדוגמת מה שהיה בימים ההם בזמן הזה, שאף שהיו ישראל שרויים בעומק הטומאה והזוהמא עד שטען שר של ים מה נשתנו אלו מאלו הללו והללו עובדי ע"ז (ילקוט בשלח, רמז רלד), מכל מקום הוציאתם הקב"ה ורוממם מעומק הקליפה עד

בבית אכילה ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה עי"ש.

וברא"ש שם (פ"י סו"ס ה') לענין קידוש בביהכ"נ שלא במקום סעודה כתב וז"ל, וה"ר יונה פירש דאינה ברכה לבטלה דהא דאמרינן דאין קידוש אלא במקום סעודה היינו מדרבנן ואסמכוה רבנן אקראי וקראת לשבת עונג, ועיקר הקידוש מן התורה הוא כדכתיב זכרהו על היין בכניסה, הלכך כיון שיש בני אדם שאינם יודעים לקדש נהגו לקדש בבית הכנסת כדי שיצאו ידי קידוש מן התורה. וכתב ע"ז הרא"ש דמהא דקאמר אין קידוש אלא במקום סעודה לא משמע כפירושו דמשמע שאינו קידוש כלל. וכן הא דאמר רבה ובקדושא דהכא לא נפקיתו וכו' עי"ש.

ויש לכאר סברת רבינו יונה דאזיל לשיטתו דכל שלא קיים המצוה של תורה כתקנת חז"ל לא יצא יד"ח אפי' מה"ת, לכך רק לגבי בי כנישתא דחכמים הם שתקנו לקדש שם מפני ע"ה שאינם יודעים לקדש, שפיר יצאו ידי קידוש מה"ת דהם אמרו והם אמרו, אבל בלא"ה אם לא קידש במקום סעודה לא יצאו אף מה"ת, וכן מבואר בהגהות עיתים לבניה על ספר העיתים (אות קמ"א הערה מ"ב) עי"ש, ועיין פרמ"ג (סי' רס"ט במשב"ז) מה שהעיר בזה, ודו"ק.

- ביאור פלוגתת רבה ורב יוסף אם תלמיד בפני רבו בעי הסיבה דאזלי לשיטתם -

מעתיב יבואר היטב פלוגתת רבה ורב יוסף אם צריך הסיבה גם בפני רבו, דרבה לשיטתו דס"ל דהיכי שגזרו חכמים אם עבר על דבריהם לא קיים המצוה אפי' מה"ת, לכך כיון שתקנו חכמים לאכול מצה ולשתות ד' כוסות בהסיבה לקיים בכך המ"ע דזכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, וכן צריך להסב משום דחייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא עצמו יצא עתה משיעבוד מצרים, שנאמר ואותנו הוציא משם וגו', כמ"ש הרמב"ם, א"כ כשלא היסב ולא עשה כתקנת חכמים לא יצא יד"ח זכירת יצי"מ, וכן לא קיים מ"ש ואותנו הוציא משם, לכן כיון דהוי עשה דאורייתא בהסיבה זו,

גאולתנו ופדות נפשינו, שיצאנו מעומק הטומאה, וזאת כי כל עוד שהאדם הולך אחר תאוות לבו הרי הוא כבוש ומשועבד תחת הסט"א אשר 4 זהו השעבוד האמיתי, ולאחר שקרבנו המקום לעבודתו ית"ש, עד שיצאנו לחירות מיצר הרע ומן הטומאה, ששוב אין לנו משועבדים עוד תחת היצר המבלבל מחשבותינו. ועל זה הוא עיקר ההודאה והשבח להבורא ב"ה.

לקרב אל השכל ענין השעבוד שנתון בו האדם כשאינו אדון לעצמו, הוא דבר שיכולים לראות בחוש, ואמחיש הדברים, נכנסים אלי אנשים שזה דרכם כסל למו להעלות עשן בעישון הסיגריות, וכשנכנסים אלי מתמלא החדר מריח העשן אשר העלו מרם כניסתם, והרי כהיום ידוע ומפורסם הדבר כי דעת כל הרופאים והמומחים שדבר זה מזיק לבריאות ואף גורם לקיצור ימים ושנים רח"ל. ומה שטוענים לזכותם כי ישנם הרבה שהעלו עשן והאריכו חיים, טעות מוחלט בידם, כי טענה זו דומה למי שאומר שלא כל מי שנוהג ברכבו בלא זהירות יתירה מלפניו ולאחריו ונוסע במהירות מופרות קורהו אסון, שאף שאין זה מתרחש לכל אחד, מכל מקום קרוב הדבר שיעלה כן. זאת ועוד, שגם אם העישון לא הביאו לידי היוק מיד, מכל מקום ברור הדבר כי כאשר ח"ו יבוא עליו מחלה אחרת יתרבה ויתגבר בו החולי ביותר, וכל זה מלבד מה שגורם היוק גם לאחרים בסביבתו, ועל כן עומדים הרופאים ומזהירים ביותר על הדבר הזה. כאשר אני מתריע בפני האנשים המעלים עשן היאך תעשו כן הרי ידוע לכם היוק הדבר זה, וכי חפצים אתם לקצר ימיכם ושנותיכם, הם בשלהם כי אכן יודעים ומודעים לזה, אמנם אינם מסוגלים להפסיק, וקשה עליהם הדבר. דבר זה דוגמא לכך כי אדם אשר הוא משועבד להנאותיו וכו' אינו אדון לעצמו כלל. וכן הוא בכל הדברים דהאדם אשר הולך אחר יצרו הוא כעבד ביד יצר הרע השולט עליו ואין מניחו לצאת הימנו לחירות ומשועבד הוא תחתיו, ואולם כליל הזה הוציא הקב"ה את עם בני ישראל מארץ מצרים שלא יהיו שוב משועבדים אל היצה"ר, הוציאנו לחירות מן הקליפות שלא ישלטו בהם, תחת עד אשר עד עתה היו שקועים במ"ט שערי טומאה הוציאם הקב"ה בבחי'

שהסיעם בענני הכבוד והרגישו טעם גן עדן בהקרבת ובאכילת קרבן הפסח (ראה שמו"ר יט, ה).

וזה שאמרו חז"ל (ראה פסחים דף קט"ז ע"ב; ובפסיקתא זוטרתא לקח טוב, פ' בא, יב, כז; ובמדרש הגדול שם) בכל דור ודור צריך אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, וכן הוא אומר (דברים ו, כג) ואותנו הוציא משם, אותם לא נאמר אלא אותנו, וכאשר הבאנו פסק הרמב"ם (פ"ז מחמץ ומצה ה"ו) בזה, ובלשונו המהור בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משיעבוד מצרים, ולהנ"ל הכוונה, כי גם בעת הזאת, אפילו מי שהוא בעומק הקליפה, חייב הוא לראות את עצמו שגם עתה בזמן הזה ממש השי"ת חומל עליו שיוכל להתעלות עד לרום המדריגה ולצאת לחירות מן היצר הרע.

לא כאותם המדמים בנפשם כי החירות הוא שאין משועבדים עוד תחת עול פרעה והמצריים הרשעים, ואין צריכים לעמול ולעבוד בעבודת פרך, הן אמת שגם על כך חייבים להודות ולהלל להשי"ת על שהוציאנו מתחת סבלות מצרים, ועל מה שעד עתה היו משועבדים תחת יד פרעה, אשר מיאן לשלחם ולהוציאם ממצרים ואמר מי ומי ההולכים (שמות י, ח), וכעת יצאו מתחת ידו ונעשו בני חורין לעצמם. אכן עיקר ההודאה והשבח להבורא ב"ה הוא על שהוציאנו מלהיות משועבדים עוד תחת יד הסטרא אחרא והטומאה, וכבר כתב רביה"ק הרר"א זי"ע (פ' יתרו, ד"ה כי הוציא) שענין שעבוד מצרים נחלק בקרב בני ישראל לשלשה חילוקי מדריגות, ולכל אחד מהן היתה דרגת הגאולה לפי דרגת הגלות שלו. המדריגה הראשונה היתה גאולה מעבודתם הקשה. המדריגה השנייה אלו שהיו נכנעים אל המצריים כעבדים תחת יד אדוניהם, ולא יכלו לעבוד את ה' במדרגה עליונה כראוי, ועל ידי יציאת מצרים נגאלו מן השעבוד הזה לגאולה. והמדריגה השלישית הגבוהה מאלו, הוא לצדיקים אשר לא היו משועבדים כלל תחת המצריים, ועיקר הגלות היה שכשהיו במצרים היה קשה להם קליפת וטומאת מצרים, ובכך נמנע מהם אור ה' ית"ש, וכל שמחתם בגאולת מצרים היה שמחת השכינה, אתוד"ק יעו"ש.

וצריך לדעת כי עיקר חיוב ההודאה הוא על

גוי מקרב גוי לגאלינו לחירות אמיתי ונצחי.

הדברים הללו מפורשים בדברי חז"ל, שאמרו (ב"ר לד, יא) הרשעים מסורים ביד ליבם והצדיקים ליבם ברשותם. והיינו כי הרשעים הם משועבדים תחת תאוות ליבם, והם אין להם כלל דיעה משלהם, אלא כל מה שמרמה ומפתה אותם יצרם הרע המה עושים ומקיימים כי מסורים הם ביד לבם, וככסיל בחושך הולך מתהלכים אחר תאוות זרות ורעות ומחשבות לבם רק רע כל היום.

היפוך הדברים הוא אצל הצדיקים אשר ליבם ברשותם, וכל מה שחפצים הם באמת לעשות ברצון אמיתי עושים הם, ולכן עושים באימה וביראה רצון קונם, כי הם המה השולטים ביצרם, ואין יצרם שולט עליהם. ויצאו המה לחירות מעול היצר הרע הבווער בקרבם תמיד לא ינוח ולא ישקוט. ועליהם ראוי לומר כי המה 'בני חורין' אמיתיים, שאינם משועבדים כלל בשעבוד היצר הרע.

כאמור האורות הק' הללו נשפעים ויורדים בכל שנה ושנה בליל הסדר לכל בני ישראל, באופן שהיא למעלה מהשגתינו ונשגב מבינתנו להבין היאך שמשפלות המצב יכול האדם להעפיל ולבוא למדריות גבוהות וקדושות, וצריך לדעת ולזכור כי הדבר מסור ביד כל אחד ואחד, כי כל מי שיש לו רצון אמיתי להתעלות בליל קדוש זה, יש בידו לקדש עצמו עד שיזכה להתעלות עד לרום המעלות והמדריות.

- בימים אלו נשפע משמים הארה דלעילא

ובהכנה כראוי יכול האדם לבוא לבחי' 'גדול' -

ויתבאר בזה מאמר המדרש (הובא בבני יששכר מאמרי ניסן מאמר ג' אות ג') האדם שעשה עבירה וחזר בו ועשה תשובה הקב"ה מוחל לו כל עוונותיו ולכך נקרא שבת הגדול, ותמוה.

דהנה איתא בזה"ק (פר' יתרו, ח"ב, דף פ"ח ע"א) כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליא. נמצא שכל אותם האורות הנזכרים שהם נשפעים בליל התקדש החג, - שגם מי ששרוי ונמצא בשפל המצב יוכל להתעלות ולבוא עד למדריות העליונה, וכאשר ישהר עצמו יזכה להתעלות מעלה מעלה, וליל מקודש זה מסוגל לכך כמו בימים ההם שהוציאנו הקב"ה מעבדות היצר הרע לחירות עולם, - שורש השפעתם

ותחילתם התחיל כבר בשבת קודש שלפניו.

וזהו שאמרו חז"ל 'האדם שעשה עבירה וחזר בו ועשה תשובה', היינו שהוא בא לטהר עצמו ופותח פתח זעיר וקטן בתשובה, הרי שעל ידי תשובתו נפתח לו פתח גדול כאולם, עד שעל ידי כן הקב"ה מוחל לו כל עוונותיו, בגודל מעלת קדושת הליל הממשמש ובא כנ"ל, וכל אותם ההשפעות נשפעים כבר משבת קודש שלפניו, ומתעורר מידה זו להבא לטהר עצמו ולנקות עצמו מחולאת עוונותיו שהקב"ה מוחל לו כל עוונותיו ויוצא נקי ומזוכך לגמרי, ולכך נקרא שבת הגדול, כי זה השבת מסוגל גם כן שיבוא האדם לבחי' 'גדול' רצ"ל תחת אשר עד עתה היה סמוך על שלחן אחרים בשעבוד ליצה"ר כאמור, זוכה אז להיות גדול ברשות עצמו להתעלות להיות ברום המעלה והמדריות.

ואמנם אין הברכה שרויה אלא אם כן יכין עצמו מתחילה כראוי וכיאות לקראת ימי הפסח, ויקבל על עצמו ללמוד הלכות הפסח, שזהו גופא ההכנה הגדולה ביותר, ויקבל על עצמו באמת להתעלות כפי יכולתו, ומצוה גוררת מצוה עד שיזכה לתקן כל מעשיו ושימחלו לו כל עוונותיו, ואז יסייעו בעדו מן השמים שיזכה להגיע למדריות נצורות ונשגבות, כבר החל מיום שבת זה אשר בו כל ברכאן דלעילא ותתא תליין, וכבר מעתה יוכל להשיג ההשגות הללו אשר הם למעלה מהשגתנו השגת אנוש.

וזהו רמוז נמי במה שכתב הטור ששבת הגדול הוא ע"ש שבועשור לחודש שהיה בשבת לקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו, יעו"ש, והיינו שבני ישראל הכינו עצמם כבר מיום השבת קודש לקיום המצות, והשתוקקו במאוד מאוד להקריב קרבן הפסח להקב"ה, ועל ידי כן זכו כבר ביום השבת קודש להתעלות למדריות רמות, עד שלא נתייראו עוד כלל מן המצרים, שאף שהיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן, מכל מקום מסרו בני ישראל נפשם לקיום רצון השי"ת, ועל שם אותו הנם נקרא שבת הגדול.

- בליל המשומר יכול כ"א להתעלות משפל

המצב עד לרום המדריות -

על דרך זה יש לבאר מש"כ רש"י (שמות יב, יא)

למקומות שאינם הגונים, למאוס ברע ולבחור בטוב. הוא אשר פירש רש"י ואמר פסח הוא לה' ובלילה הזה המקודש מכל ימות השנה, יהיו כל עבודותיו לשם שמים דרך דילוג וקפיצה, היינו שיתעלה מהמצב אשר הוא שרוי ונמצא בו כעת, ויתעלה כל כך עד שיהיו כל עבודותיו לשם שמים אף בדרך קפיצה ממטה למעלה.

וביותר י"ל, דלכא' מה שפי' רש"י שיהיו כל עבודותיו לשם שמים צריך ביאור, דהלא ענין 'לשם שמים' אינו רק בדרך אמירה ומליצה, אלא צריך שיהיו אכן כל חפצו ומגמתו לקיים רצון בוראו ללא שום מחשבה ופניה אחרת, כי אם לעשות עבודה תמה בלתי לה' לבדו כפשוטו ממש, בלא לצפות לכל תגמול וטובת הנאה בעולם הזה או בעולם הבא. ומי הוא שיכול להעיד בעצמו שהוא עומד במדריגה זו לכוון בכל לבו ונפשו אך ורק לשמו ית' בלבד.

ואמנם כאמור כיון שחייב כל אחד לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ובליל זה יש ביד כל אחד ואחד להעפיל ולהגיע לשער הנו"ן שבשערי הקדושה, כי בכל שנה ושנה יורדים ונשפעים כל אותם האורות וההשפעות כאשר היה אז בימים ההם בזמן הזה, הרי שבליל פסח לה' יכול כל אחד ואחד להתעלות למדריגה עליונה שיהיו כל עבודותיו לשם שמים כפשוטו, שיתעלה במעלות המהרה והקדושה מעומק הטומאה והזוהמא, עד שיהיו כל עבודותיו בלתי לה' לבדו. והדברים נוראים להמתכונן בזה עד כמה יכולים להשיג ולהעפיל בליל קדוש זה.

*

הנה עם בני ישראל זקוקים לרחמי שמים מרובים בכל העניינים, הן מבפנים במצב השורר כעת באר"ק, שאין אני חפץ להרחיב כלל בדיבורים מה שענינו ראות ואוזנו שומעות, כאשר הכל רואים היאך ש'הרע מכלה את עצמו', עלינו לדעת כי הן המיימינים והן המשמאילים אלה ברכב ואלה בסוסים, הצד השוה בהם שדרכם לילך ולהזיק, אין כאן המקום להאריך בזה, כיון שהוא דבר הניכר ונראה לעין כל.

עלינו רק לבקש רחמי שמים שיחום הקב"ה

עה"פ (שם) וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה'. ופי' שם, פסח הוא לה' הקרבן קרוי פסח ע"ש הדילוג והפסיחה, שהקב"ה מדלג על בתי ישראל מבין בתי המצרים וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים דרך דילוג וקפיצה זכר לשמו שקרוי פסח (ויעו"ש שיש גורסים 'דבר אחר' כלומר שהוא ב' ביאורים).

והנה לבד מהדקדוק הנודע בדברי רש"י דלכא' הקב"ה פסח על בתי המצרים, ולא על בתי בני ישראל, - ונודע מה שפי' צדיקים (כן איתא מהרה"ק הרמ"ל מסאסוב ז"ע) שכביכול השי"ת בעצמו רקד מרוב שמחה, ששמח ודילג באומרו כאן ישנו בית של איש ישראל 'דא וואוינט א איד', וכביכול מעוצם השמחה רקד השי"ת בראותו בית יהודי. - הרי שיש להבין מה שפי' 'ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים דרך דילוג וקפיצה', דצ"ב המשך ושייכות הדברים שיעשו לש"ש ודרך דילוג וכו', גם צריך לבאר מ"ש שיעשו העבודה דרך דילוג וקפיצה, הלא כבר אחז"ל מתון מתון ארבע מאות זוז שויא, וראוי לאדם להתהלך במחשבה תחילה במתינות, א"כ מהו ענינה של דילוג וקפיחה.

ולאמור יבואר דאמנם בדרך כלל לא יוכל האדם להתהלך בגדולות במדריגות אשר עדיין לא זכה בהם, והרבה הזהירו בספה"ק (ראה ערכי נחל, פר' בראשית, דרוש יג, ועוד) שאסור לו לאדם לקפוץ להתהלך במדריגות גבוהות ונשגבות אשר הם למעלה הימנו, כי לא זהו הדרך בה ישכון אור, וצריך להתייגע זמן רב כדי לעלות ממדריגה למדריגה וכו'. ואולם לא כן הדברים בליל חג הקדוש הזה שבו זורח אור עליון לכל בני ישראל עד שיכולים בפעם אחת להתרומם מעמקי שאול עד לרום המדריגה, ואף האדם אשר הוא שרוי בשפל המצב, יכול הוא לזכות ולהגיע למדריגות נשגבות עד אין חקר, ואף שסבבוהו גם סבבוהו הטומאה והזוהמא, ונפל לרשת היצר, מכל מקום יכול הוא בקפיתה אחת לעלות הרבה מאוד עד שיזכה לבוא לעבוד את קונו וצורו בכל נימי נפשו, וזאת כאמור על ידי שיקבל על עצמו קבלה טובה להדיר ולמנוע רגליו מללכת

ולדעת ההלכה והמעשה אשר ינהג ויעשה. וכאן המקום לעורר דבר הצריך חיזוק תמיד, ורגיל אני להזכיר מה שדרש כ"ק אאדמו"ר זי"ע 'בפסח אנו אוכלים רק בלי הכשר' היינו רק דברים הנעשים בבית ולא בבית חרושת תעשייתית, ואמנם כך נהגו יראי ה' מימים ימימה דבימי הפסח החמירו לא להשתמש אפי' בדברים שאין בהם שום חשש, כהיום שמעתי כי ניתן להשיג כיום בכשרות לפסח כל המאכלים והמעדנים לסוגיהם, מינים ממינים שונים והכל בהכשר, דבר זה מסמל את ירידת הדורות וחוסר רגשי הקודש.

אנחנו מנהג אבותינו בידינו, ולא נשנה חלילה ממסורת אבות חלילה, וכאשר ראינו בבתי אבותנו ואמותנו כן נעשה גם אנו, ולא נכניס אל תוך בתינו דבר שמייצרים בחוץ, ובפסח לא נאכל רק דבר שאינו צריך הכשר. - ורק בדברים ההכרחיים שאין ביד כל אחד לעשותם בביתו כגון יין וכיוצ"ב יכול האדם לסמוך על הכשרות, ועדיין כל מה שביכלתו צריך הוא להכין בביתו ולא לקנותו, הגם שהוא מעומר בהכשר מהודר ביותר.

ידוע מנהג הקדום מדורי דורות להקפיד שלא לאכול בפסח מחוץ לביתו (מ'מישט זיך נישט), וכמה מגוחך הדבר שאוכלין דברים שמייצרים במפעלים, וכי זה אינו בכלל שאוכל מן אחרים, ואדרבה הרי הוא ק"ו בן בנו של ק"ו שאם אינו אוכל אצל חבירו המוחזק ליר"ש וכו' א"כ בוודאי שאין לאכול מה שיצרו במפעל.

וכאשר ינהג האדם כן, או אז יזכה ויהי ה' אלוקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו, וכשנהג בדרכי אבות ואמהות, שכשם שהם הקפידו על כל החומרות וההידורים כן יקפיד הוא, על ידי כן יזכה לסייעתא מן שמיא. כי הלא הזהירות ממה שהו חמץ בפסח הוא רק בסיוע דלעילא, כשלמרות שיעמול האדם ויתייגע מאוד בנקיון ביתו ובביעור החמץ, ויהדר מאד בחומרות הפסח בחומרות אבותיו, עדיין צריך לסייעתא דשמיא, ולהשגחתו ית"ש שישגיח עליו בעינא פקיהא לשמרו מכל משמר מכל שאור ומחמצת, ולולא זאת בקל יכשל, אולם כאשר צועד האדם והולך בדרכי אבות ונוהג כפי שנהגו מדור דור

לרומם את קרן בית ישראל לטהרנו ולקדשנו, תלי"ת כי היהדות פורחת וגם עלתה ניצה בכל רחבי ארה"ק על אפם וחמתם, ונתרכו ספסלי דבי מדרשא עוד ועוד. נראה בחוש כי לא צלחה דרך רשעים, ונתקיים בהם דברי הנביא (ירמיה ב, יג) כי שתים רעות עשה עמי, אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות בארות נשברים אשר לא יכילו המים, זממם אשר זממו לעשות לעקירת הדת רח"ל לא עלתה בידם, ואדרבה בכל עת פורחת ועולה נצה ביתר שאת, ישיבות ותלמודי תורה, בתי חינוך לבנות ובתי מדרשות מתרבים והולכים בכל רחבי ארץ הקודש. עלינו להבין כי כאשר הולך וקרב ישועתינו כביאת המשיח, מסבבים מן השמים שהרע יכלה את עצמו, בלא שידעו ויבינו המה מחרחרים ריב ומדון ביניהם, ואין הם יודעים כלל בעצמם מה הם רוצים וחפצים, וכל זה בגזירת א"ל עליון אשר יושב בשמים ישחק שהם לבדם מאבדים עצמם בידיים.

על כך החובה עלינו להרבות בתפילה ותחנונים כי אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, אשר ישקיף ויראה בעני עמו להושיענו מכל הפגעים הרעות המתרחשות בעולם, כאשר בחוץ תשכל חרב רח"ל, מיום ליום שומעים עוד צרות וטרגדיות, הישמעאלים הרוצחים ימש"ו יוצאים ושופכים דם מבלי שיוכלו לעצור בעדם, אנשים מהלכים לפי תומם ופוגעת בהם מכת חרב ואבדון ה". זאת מלבד שאר המחלות נוראים אשר צצים ופורחים חדשים לבקרים, כאשר שמועות רעות רודפות זו אחר זו, על זקנים עם נערים אנשים ונשים וטף שמוצאים שמקנן בגופם מחלות שונות ל"ע ירפאם השי"ת ברחמיו.

נתעורר לצעוק ולבקש אנא ה' הושיעה ישועה כללית ופרטית לכל בני ישראל, וביותר בענייני רוחניות, אוי לנו שכן מצב הדור, כשבכל עת ובכל יום ויום מתחדשים נסיונות חדשים, ושומעים על נערים ונערות אשר נפלו לרשת היצר הרע המכלה אותם, יחוס ויושיע אותם הבורא ב"ה. על כל זאת צריכים אנו לעורר ולבקש רחמים מהבורא ב"ה המרחם על בני ישראל שיחוס וירחם עלינו, וירא בעני עמו.

- שלא לשנות חלילה כלל ממנהג ומסורת אבות -
 כבר מילתי אמורה שעל כל אחד מוטל ללמוד

(ויק"ר לב, ה) בזכות זה נגאלו אבותינו במצרים. אנצל הזדמנות זו לעורר ולהתריע נגד נגע ה'מאד"ע' שפשה גם במחנה היראים, להתהדר בלבושים המתחדשים למיניהם מידי תקופה, כבר מילתי אמורה הרבה פעמים לבית יעקב אלו הנשים, כי דבר זה הוא משורש הסט"א רח"ל, אשר בבחי' זה לעומת זה מתחדש הזוהמא בכל יום ויום, והכל בעצה עמוקה להסיר ולסלק מן בני ובנות ישראל את הקדושה העליונה, שמעתי בצער רב שאשה אחת אמרה לאחרות שאף שהיתה מוכנת ללבוש בגדים צנועין וכו' מתביישת מה יאמרו עליה ברחוב, בהיותה מתלבשת כדרך הזקנות, או לנו שכך עלתה בימינו, תחת אשר יתמלא הלב בגאווה דקדושה, הלא אנחנו בנים למקום, ובנות ישראל בנות מלכים, אשר בכך צריך להיות גאוותינו כי אנחנו ממשיכים קדושת האבות והאמהות מדור דור, חלף זאת מתחשבים מה יאמרו פורקי העול או הקלים והקלות שבמחנינו רח"ל, עלינו להתחזק תמיד להוסיף בגדרי הקדושה והצניעות לזכור שאך מחמת שלא שינו לבושם גלל כן זכו ונגאלו ממצרים.

כבימים ההם בזמן הזה, גם עתה יש להזהר בצניעות ביותרת הזהירות והשמירה. וביותר בענייני פיאה נכרית, שאף המתירים הוא רק כשיודעים שיהיה זה בתכלית הצניעות שלא יהיה נראה כלל כשיער אשה, ולא ח"ו להיפך דברים הנוגדים את דרך הצניעות, ורק על ידי כן נזכה לישועת ה' בגאולה השלימה.

בזוה"ק (ח"ב דף מ' ע"ב, רע"מ אות כ"ו) הנדפס בהגדה לאומרו - פקודא בתר דא וכו', מבואר כי בליל הסדר יורד הקב"ה עם כל פמליא דיליה לראות היאך בני ישראל עורכים את ה'סדר נאכט' הקדוש, ופשיטא ואין צריך לומר, שכאשר יושבת האם בביתה עם פיאה ארוכה וכדו' אשר לכו"ע אין שום היתר לזה, ואין כל חולק ומפקפק כי הדבר אסור בתכלית האיסור, בבית כזה לא יכנס הקב"ה כלל וכלל, כי הכתוב צווח ואומר (דברים כג, טו) ולא יראה בך ערוות דבר ושם מאחרריך. ואין לך ערוות דבר גדול מזה, ובבית כזה אין השכינה הק' ופמליא של מעלא נכנסים כלל, ואין הקב"ה מורה למלאכי

הרי שהיא שעומדת לו שלא יחמיץ את מצוות החג, כי אז יהיה ה' אלוקינו עמו ויהיה לו סייעתא דשמיא להתקומם עליו בזכות אבות שיוכל להזהר ממשוהו חמץ, ולהיות לו פסח כשר ומהודר.

- זהירות אפי' ממשוהו חמץ -

הנה בוודאי נשים צדקניות עסקו בימים אלו בנקיון וצחצוח הבתים והמה מתאמצות ביגיעה ועמל לנקות ולזכך כל פינה ופינה בחורים ובסדקים הכל בכדי לקיים רצון ה' ולהזהר ממשוהו חמץ, כשבוודאי כל זה עולה לריח ניחוח להשי"ת לעורר עלינו זכויות כידוע מהרה"ק הקדושת לוי מבארדיטשוב זי"ע שאותן המלאכים הנבראים מקול השופר בר"ה המה יוצאים ונבראים גם מאותם עבודות קדושות של נקיון הבתים לחג הפסח, ונרמזות באותיות קשר"ק, שהוא נוטריקון ק'אשערן ש'ארן ר'ייבן ק'ראצן, עכד"ק. ברם עלינו לידע כי על אף שטרחו ועמלו עד מאוד בנקיון הבית, ולמרות שהבית כבר עומד נקי ומוכן לפסח. טעות הוא לדמות שמצות בדיקת חמץ אינו כענין לחש נגד עין הרע וכדו', אלא צריך לבדוק היטב כל המקומות שמכניסין ועלול להיות בו חמץ, ועל ידי הזהירות ממשוהו חמץ יזכו להשמר מן החטא כל השנה כולה (וראה דרך פקודיך, מצוה ט, אות ה; דברי תורה להגה"ק ממונקאטש זי"ע מהדו"ב, אות קל"ד).

- קבלת השפע הוא בתנאי לשמירת נדרי הקדושה והצניעות -

כאמור ב'ליל הסדר' המקודש נמשכים על בני ישראל השפעות לרוב, וכאשר מגיע האיש הישראלי לביתו ופותח ואומר 'קדש' הרי שבזמן הזה יש בידו להתקדש ולהטהר כל כך עד שיתעלה לרום המעלה והמדריגה, וכאשר ישמור עצמו מכל משוהו חמץ המורה על הסט"א והיצה"ר כנודע, יזכה להגיע למעלות רמות בקדושה עד מאוד. אכן כל זה הוא בתנאי שיראה לשמור כל גדרי הקדושה, הן הוא בעצמו, וכן יזהיר לבני ביתו שיזהרו וישמרו בקדושה ובטהרה.

אמרו חז"ל (סוטה דף י"א ע"ב) בזכות נשים שבאותו הדור נגאלו אבותינו ממצרים, ואפשר לבאר הדבר שזהו בזכות הנשים אשר לא שינו את לבושם

העסקן הרה"ח ר' יהודה שפירא מנהל מרכז התורה והחסד פעיה"ק.

התורה בעידן רעוא דרעוין היה עה"פ בפרשתן (ויקרא ו, א-ב) וידבר ה' אל משה לאמר צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר, ואש המזבח תוקד בו, ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח ושמו אצל המזבח. וברש"י 'צו את אהרן - 'אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות, אמר ר' שמעון ביותר צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון כים'. הנה יש לדקדק במקראי קודש אלו כמה דקדוקים, מ"ש 'ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד', ובספה"ק כבר עמדו לבאר לשון זה שנקט הכתוב 'מדו בד', אל מה ירמוזו. ובמסורה מ"ם דמוקדה היא מ"ם זעירא, ויל"ב הענין בזה.

בבעל הטורים כתב 'משה לאמר צו את' סופי תיבות למפרע 'תורה' - צוה אותם שיעסקו בתורה, וצ"ב השייכות להכא.

שבת זו נקראת 'שבת הגדול', וכבר נאמרו טעמים למכביר על מה שנקרא בשם זה, ועוד לאלוקי מילין. כן נבאר נמי מאמר המגיד בהגדה של פסח, חכם מה הוא אומר, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם, לכם ולא לו, ולפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר ואף אתה הקהה את שיניו ואמור לו בעבור זה עשה לי בצאתי ממצרים, לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל. וידוע התמיהה מה בין שאלת החכם לשאלת הרשע.

- מצוות מעשיות הם הנרתיק והכיסוי לשמור אורות התורה -

כל אלו באחת יבוארו, ובהקדם דבר יקר ונפלא שראיתי בספה"ק נאות דשא מזקה"ק מנייטרא זי"ע (על פסח), לפרש המדרש (מוכא במדרש שיר השירים ב, לח - בשינוי לשון, וראה בעץ יוסף שם), שדרשו חז"ל בפסוק (שיר השירים ב, יד) 'ונתתי בחגוי הסלע בסתר המדריגה וגו', ר' יוסי הגלילי פתר קריא במלכויות, יונתני בחגוי הסלע אלו ישראל שחבויין בסתרן של

השרת הקדושים בבית זה לומר 'חזו בני חביבי העורכים הסדר בקדושה ובטהרה', כי בבית זה גורמים לסילוק השכינה והקדושה. ומתוך כך גופא צצים פגעים רעים ורכים רח"ל.

- זהירות לבל לבטל הזמן לריק -

בימים אלו שאין סדרי הלימודים כסדרם, הרי שביותר צריך להזהר שלא לילך אחר הבטלה ח"ו, שמחתי מאוד שהכינו סדרי לימוד עבור בחורי החמד בימי בין הזמנים, שבהם ילמדו גם בימים אלו שאין סדרי הישיבה כרגיל, ולא יבטלו זמנם חלילה לבטלה, כי בזמנים אלו צריך שמירה יתירה, ובוודאי דבר גדול הוא עד מאוד.

גלוי וידוע לפני הבורא ב"ה, כי רצוננו ומאויינו הוא לגדל דורות יראים ושלמים בחורים קדושים ובנות ישראל כשרות, ויעזרנו על דבר כבוד שמו שאכן נזכה לכך. ובהגיע ימי וחודשי הקיץ, שהרחובות מלאים אסון כידוע, הרי שנוקקים לשמירה יתירה באלו הימים, ושומר ישראל ישמור שארית ישראל בשמירה דלעילא שלא יאונה כל און. ישפיע השי"ת לכל אחד ואחד ברכות וישועות בגשמיות, שנוכה לגדל הבנים בקדושה ובטהרה, ויזכה כל אחד ואחד לבני ברוכי חיי אריכי ומזוני רויחי, פרנסה ברווח וכל הישועות המצטרכות ויתן להם כל מחסורם אשר יחסר להם, למען יוכל כל אחד לדוץ את חג החירות בהרחבה. וביותר ברכה ברוחניות, שנוכל לקדש ולטהר עצמנו בימים אלו, ולזכות להתעלות עד לרום המעלה. ועוד בשנה זו נזכה להקריב קרבן הפסח במועדו בבנין ירושלים בגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

בעליות בתפילת מנחה התכבדו, כהן - הרה"ח ר' הלל מנחם ישראלי מפעיה"ק, לוי - הרה"ח ר' יוסף גרוס מפעיה"ק, שלישי - הרה"ג רבי אלימלך משה שטמר שליט"א מב"ב, גלילה - הר"ר יהודה שמעון טורנר מבארא פארק.

בשוה"ט בעידן רעוא דרעוין הגישו לכל הקהל לחיים לרגל יום היארצייט של אמה של מלכות הרבנית הצ' ע"ה. כן הגישו קוגל וחילקו לכל הקהל. בזמירות התכבדו, ברוך א"ל עליון - הרה"ג ר' ישראל פולק מפעיה"ק יו"ר מרוה לצמא, דרור יקרא - הרב מנחם מענדל ארנברג מפעיה"ק, שבת היום -

ישראל, ועל כן מוכרחים לנצור אותם מכל משמר ולהסתיר ולהחביא אורות הקדושה העליונים.

והנה הכלי לשמור התורה המה המצוות המעשיות, ובוה שמקיים האדם מצוות ה' הריהו עושה לעצמו כלי לשמור את אור התורה והחכמה ומדריגות הקדושה, וכך יכול הוא לעלות מעלה מעלה, ואם אינו מקיים מצוות התורה הרי שבניקל יפול כל תורתו לידי החיצוניים.

ולזה מוכרח שהכלי - המה המעשים טובים - שיהיה כפי ערך התורה שלמד, שאם לומד מעט הרי שגם כלי ונרתק קטן יכול לשמור ולאצור בקרבנו ערך תורתו, אך מי שזיכהו השי"ת ויש לו השגות גדולות בתורת ה', הריהו נצרך לכלי גדול יותר. כי אם יהיו האורות גדולים ומרובין אפי' מעט יותר ממעשיו ולא יכנסו הכל אל תוך הכלי והנרתיק, הרי שיהיה כח ביד הטומאה לשלוט אף במקצת מתורתו עד שעל ידי כן 'נפל תכלא בכוליה' (עפ"י ברכות דף נ"ו ע"א), וכיון שבטלה מקצתו בטלה כולה. ולזה בהכרח צריך האדם לכלי גדול יותר לבל יהיה שליטה לטומאה כלל וכלל במעשיו.

ועפ"י מובן שפיר כי החסרון היא דייקא במה שחכמתו מרובה, כי אם חכמתו מועטת שפיר דמי אפי' בכלי קטן, אך כיון שחכמתו מרובה ואין לו נרתיק מספיק לכל החפץ שהוא התורה, אזי מחמת זה בטלה כל תורתו ואינה מתקיימת כי נחטף ונחמס על ידי החיצוניים, שאם הוא בעל מדריגה ובעל השגה ומכל מקום אין מעשיו לפי דרגא דיליה, שוב אין תורתו מתקיימת בידו, אלא נאבד הכל על ידי הם"מ בכל מיני אופנים ח"ו.

- רק ע"י דם פסח ומילה יכלו להנאל שעי"ב היו בבחי' מעשיו מרובין -

עפ"י ביאר הרה"ק מרוזין זי"ע הפסוק ביחזקאל, דהנה בצאת ישראל ממצרים נפתח להם שערי אורה בהתגלות נ' שערי בינה, והיו אז בבחי' חכמה מרובה, אולם לא היה בידם שום מצוות שיהיה להם נרתיק וכיסוי להחזיק החכמה, לכן היו בסכנה גדולה שתגזול ותחמוס מידם הכל.

ולכן פירש"י ואמר (שמות יב, ו) 'ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו וכו', ר' מתיא בן חרש אומר, הרי

מלכויות, הראיני את מראיך זה מעשה הטוב, השמיעני את קולך זה התלמוד וכו', כי קולך ערב זה התלמוד, ומראיך נאווה זה מעשה הטוב, ע"כ. וצ"ב שמתחילה הקדים המראה שהוא מעשה הטוב לקולך התלמוד, ואח"כ הקדים תלמוד תורה למעשים טובים.

וביאר שם עפ"י מה שכתב בספר שפתי צדיקים (פר' שמיני, ענייני פסח) דבר יקר בשם הרה"ק מרוזין זי"ע, עה"פ (יחזקאל טז, ז) ותרכי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים וגו' ואת ערום ועריה ואעבור עליך ואראיך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי.

ובהקדם עמד שם לדקדק במאמר חז"ל (אבות ג, ט) כל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת, הלא כיון שעיקר כוונת התנא באומרו 'אין חכמתו מתקיימת' הוא משום שמעשיו מעוטמים מחכמתו ולא משום שחכמתו מרובה, והתנא החסרון בא להשמיענו באדם שיש לו מעשים מעטים מחכמתו זה גרמתו שאין חכמתו מתקיימת, כי מי שחכמתו מרובה אין חסרונו במה שיש לו חכמה הרבה, אלא החסרון הוא שמעשיו מעוטין, א"כ כך היה לו לומר 'כל שמעשיו מועטין מחכמתו אין חכמתו מתקיימת', וכן להיפך 'כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת', ולמה נקט בהיפוך 'כל שחכמתו מרובה' דמשמע שמה שחכמתו מרובה הוא הגורם, הלא רק החסרון הוא שגרמה לו.

וביאר בקדשו ותו"ד בתוספת נופך, דהנה הבורא ית"ש בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ומצוותיו, ונודע מש"כ בספה"ק תניא (פרק ב) שהקב"ה הוא ודעתו וחכמתו חד, ובזוה"ק מבואר (ח"ג, פר' אמור, דף ע"ג ע"א) דקוב"ה ואורייתא חד הוא, ועל ידי לימוד התורה הק' נעשה היהודי דבוק בבורא ב"ה, ומתעלה להיות כבריה חדשה. אך על מנת שהתורה הזאת יהיה לה שמירה צריך שיהא לה כלי ונרתיק לכסות אותה לבל יבואו החיצוניים לינוק ח"ו מתורתו. כי זה לעומת זה עשה אלוקים (קהלת ז, יד) והחיצוניים מקנאים עד מאוד בגדלות נפש הישראלית, ומשכך כל חיותם באים הם ויונקים מן הקדושה אשר חפצים הם לחמוס ולגזול כל זאת מבני

תפילין, והדר אמר לן קיים אמרינן לימד לא אמרינן, ופריך והא אמר מר גדול ת"ת שהתלמוד מביא לידי מעשה, פי' בקונטרס מי נתלה במי קמן נתלה בגדול, ותירצו התוס' שני תירוצים יעו"ש, ולהנ"ל יבואר דלעולם תלמוד גדול אולם זהו רק בתנאי שמביא לידי מעשה, שאז יש לו לאדם כלי לשמור התלמוד ולאצור הזכות אצלו לבל ישלמו בזה ידי זרים. ואפ"ל דאלו ואלו דברי אלוקים חיים ולא נחלקו כלל, כי כו"ע מודו שאם יש לו לאדם מעשים היו התלמוד גדול, ומה שאמרו שה'מעשה גדול' יותר מן התלמוד, רצ"ל שבלא שיהיו לו לאדם 'מעשים' שוב אין כל קיום לתורתו, ולכן נמנו וגמרו כי תלמוד גדול שמביא לידי מעשה, והבן.

ויוכן בזה מה שהתבטא פעם רביה"ק מצאנו זי"ע ואמר על עצמו בענוות קדשו בבכי והתמרמרות, אוי ווי, חוששני מאד שהנני בגדר חכמתו מרובה ממעשיו. וזהו ענין האמור, כי אם אין לו לאדם כלי הגון לפי רוב החכמה שבו, שוב אין לאור הגדול כל קיום, והריהו ח"ו כאוצר יקר מפז המונח ברחוב העיר, וכל הרוצה יכול לבוא וליטול משם עד שלא שישאר בעליו ריקם מכל.

- לימוד תורה בלא מעשים בראוי הוי כעץ סרק שאין בו פירות -

להנ"ל יתפרש מאמר נעים זמירות ישראל דוד המלך ע"ה (תהלים א) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרו יתן בעתו וגו'. ונודע קו' העולם שדקדקו בכאן, על שנקט המשורר האלוקי שתי דרגות קיצוניות הרחוקות ביותר זה מזה, שאינו רשע וחוטא אלא צדיק גמור ההוגה בתורת ה' יומם ולילה, מה שאין מסגנון הלשון לדבר בהפלגה יתירה כזאת.

והביאור בזה י"ל, דהנה נודע מה שהאריך בספה"ק ראשית חכמה בהקדמה בענין לימוד תורה שהעיקר הוא לעסוק בתורה על מנת לקיים, ובתו"ד הביא שם (אות כא) מש"כ ברע"א מהימנא (פר' פנחס, דף ר"ח ע"א) וז"ל, דאורייתא דאקרי 'עץ חיים היא למחזיקים בה' (משלי ג, יח), ובר נש הוא דכתיב

הוא אומר (יחזקאל מז, ח) ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים, הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצוות להתעסק בהם כדי שיגאלו שנאמר ואת ערום ועריה, ונתן להם שתי מצוות דם פסח ודם מילה' וכו', עיי"ש. היינו שלא יכלו בני ישראל להגאל בלא מצוות, והיינו טעמא לפי שבלא זה לא היה קיום לאורות והחכמה העליונה שנשפע עליהם, ולכן נתן להם הקב"ה שני מצוות הללו פסח ומילה, והוא ית' ברוב רחמיו החשיב להם שני מצוות הללו כמעשים מרובים, מאחר שקיימום במסירות נפש ממש, הן הקרבת קרבן פסח שהקריבו תועבת מצרים לעיניהם, וכמו שנא' (שמות ח, כב) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוני, והן דם מילה, וכך היה להם נרתיק להכניס שמה כל ההשגות עד שיהיו בבחי' 'מעשיו מרובין'.

זהו שיעור הכתוב ותרבי ותגדלי בהיות ונפתח לכם שערי בינה, ותבואי בעדי עדיים רמוז לנ' שערי בינה - עולמות העליונים, כי 'עדי' לשון 'עולם' ואין עולם אלא עולמו של יובל שהוא שער החמישים שערי בינה, אמנם ואת ערום ועריה בלא לבוש, והחכמה היה באתגליא בלא נרתק וכיסוי, ואמנם מרחמי השי"ת המתחסד עמהם אמר להם ואראך מתבוססת בדמייך דם פסח ודם מילה תרי דמים, ואלו שני מצוות חשובים לפני כמעשים מרובים, וזהו שאמר ואמר לך בדמייך חיי להיות החכמה חי וקיים, עכד"ק הרה"ק מרוזין זי"ע יעו"ש.

עפי"ו מבאר זקניני זצ"ל דזה שרמזו במדרש ברמז הכתוב הראיני את מראך אלו מעשים טובים השמיעני את קולך זו תלמוד תורה, וקאמר הפסוק לבל יתמה האדם דהלא נמנו וגמרו (קידושין דף מ' ע"ב) דתלמוד גדול שמביא לידי מעשה ומפני מה הוקדם מעשים טובים לתורה, אלא דמה שכי קולך ערב בתורה הוא רק כשמראך נאווה במעש"מ, כי בלא שיהיו מעשיו מרובין שוב אין קיום לתורה, ורק כשאכן מביא תלמוד לידי מעשה, אז תלמוד גדול כי יש לו קיום, עכד"ק בנאות דשא שם יעו"ש.

ויתורין בזה קו' התוס' (קידושין שם ד"ה תלמוד) דכב"ק (דף י"ז ע"א) קאמר דר' יוחנן משי ידיה ומנח

וי"ל דלכך דייקא בני ישראל זכו לקבל התורה, כי הנה אמרו חז"ל (ע"ז דף ב' ע"ב) חזר הקב"ה על כל אומה ולשון וכו', והנה אף הם הסכימו לקבל התורה, אכן לא רצו להתחייב לקבל עליהם כל חיובי התורה לפרוש מגניבה ורציחה וכו'. לא כן בני ישראל שאנו קיבלנו התורה 'ללמוד וללמד' על מנת 'לשמור ולעשות', דבלא זה אינו מאומה.

ויפורש הפסוקים (דברים ה, ה) ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים וגו' לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה, ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, ומפורש בפסוק שכל מתן תורה הוא כדי לעשות ולקיים, וכדדרשו חז"ל (ספרא, פר' אחרי, ח) ושמרתם זה המשנה ועשיתם כמשמעו לימוד על מנת לעשות, והיינו טעמא כי היא חכמתכם לעיני העמים, שזהו כל יתרונם של ישראל על העמים שהם לא רצו לקבל התורה על מנת לעשות.

ויורמו בפסוק (דברים לב, ו) הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם, ובתרגום 'עמא חכימא דקבילו אורייתא ולא חכימו', ורבים תמהו בפירוש הדברים. גם ראוי לבאר מה שבמסורה נמסר דה' של 'הלהוי"ה' הוא ה' רבתי.

ואפ"ל דהרמז הוא, דהנה נודע אמרם ז"ל (מנחות דף כ"ט ע"א) עולם הזה נברא בה"א שנאמר (ישעי' כו, ד) כי ביי"ה ה' צור עולמים, והנה לעסוק וללמוד תורה בלבד זה יכולים לקיים גם בעולם העליון, וכדמצינו (שבת דף פ"ח ע"ב) שגם המלאכים חפצו בחלק זה של התורה. וכל מה שנברא העולם הזה הוא כדי לקיים מצוות מעשיות, נמצא שאות ה"א רומז לעולם הזה שהוא נברא בשביל לקיים מצוות מעשיות. וע"ז הוכיח כאן את בני ישראל ואמר ה- לה' תגמלו זאת, רצ"ל שתראו הה"א שצריך לקיים מצוות בפועל עם נבל ולא חכם - דקבילו אורייתא לעסוק בה, אך ולא חכימו היינו שלא השיגו להבין כי היא 'חכמתכם' ובינתכם לעיני העמים, שלכן התקרבו בני ישראל אל המקום ב"ה בגין שקיבלו עליהם קיום המצוות בפועל.

והנה מצינו במדרשים (ראה מדרש תנחומא, וארא, ו)

(דברים כ, יט) כי האדם עץ השדה, ופיקודין דבה דמיין לאיבא [והמצוות שבה דומות לפירות], מה כתיב ביה (שם פסוק כ) 'רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכת', אותו תשחית מעלמא דין וכת מעלמא דאתי. ובגין דא צריך לאעקרא מההוא אתר, ויתנטע באתר אחרא בין צדיקיא, מה בר נש בלא בנין אתקרי עקר [מה אדם בלא בנים נקרא עקר] ואתתיה עקרה [ואשתו עקרה], אוף הכי אורייתא בלא פקודין אתקריאת עקרא [אף תורה בלי מצוות נקראת עקרה] ובגין דא אוקמוה (אבות א, יז) לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, עכ"ל שם ברע"מ, וכן הביא כע"ז מלשון הזוהר בתיקונים (תיקון תנ"י, דף פ"ז ע"א), עיי"ש כל הלשון.

כי תורה שאינה מביאה את האדם לידי מעשה הרי זה כעץ שאינו מוציאה פירותיה, וכל שתורתו אינה מביאתו לידי מעשה שעל ידי זה יקדש רמ"ח איבריו ושם"ה גידיו ויתנהג כראוי אין לה קיום. ולהג"ל יתבאר ביותר טעם הדבר, כי מאחר ואינו מקיים מצוות כדבעי, שוב אין לו הנרתיק והכיס לשמור ולאצור בקרבו התורה, ונעשית כל תורתו בכחי' הפקר, עד שמתקיים בו כחי' הכתוב (משלי ל, כג) ושפחה כי תירש גבירתה, והחיצוניים יונקים מכך כל יניקתם רח"ל.

ועפ"ז יבואר מאמר המשורר האלוקי, דבוודאי אינו מדבר בפושעי ישראל, כי אם מאדם היגע בתורה ולומד ונבחן על תלמודו וחוזר עליהם שוב ושוב, אכן חסרון יש לו במעשים וביראת שמים, ועל זה אמר אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, המייעצים אותו לעסוק בתורה כאוות נפשו, ובד בבד ילך בדרך חטאים ולצים ולא יתנהג כראוי, ומפתים אותו לומר כי די לו במה שילמד ויבחן ואף יקבל על כך תעודת כבוד וכו', ולא יהיו בידיו מעשים ח"ו. דבוודאי לא זו הדרך אלא כי אם בתורת ה' חפצו וגו' והיה כעץ שתול וגו' אשר פריו יתן בעתו דייקא, כי עיקר עסק התורה שתביאהו לאדם לידי מעשים, וכאשר יהיו בידיו תורה עם מעשים טובים או אז ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח.

- התורה ניתנה לישראל שהבינו והסכימו שצריך לקיים המצוות בפועל בעוה"ז -

קרבן פסח, אשר רק בזכותו נגאלנו ויצאנו ממצרים, כי כאמור אי אפשר לתורה בלא העסק במצוות מעשיות. ואומר לו אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, כשהוא רומז לו בזה למה שכבר הזכרנו זה עתה מאמר רביה"ק מסיגטא זי"ע בייטב פנים (דבר הגדה לפסח, ד"ה ועפ"י הדברים האלו) לפרש מה שנא' (שמות יב, מז) לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, היינו חוץ לחבורה או חוץ למקומו, והמוציא ממנו כזית לוקה, ובשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו נאסר (ראה רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ט ה"ב), ובטעם הדבר, כי סביב רשעים יתהלכון (תהלים יב, ט), ובהוציאן החוצה מתאחזין החיצונים בו, על כן נפסל ביוצא, יעו"ש בדבה"ק. ולזה נמי גזרו שלא לצאת מחבורה לחבורה כשכל הענין הוא לשמור שישאר אצלו אור הקדושה, וכל זה שמע בני והשכל תשכיל שאם אני לא אתייגע ואזיע מעסק המצוות, ולא אכין הכלי והנרתק כראוי, הרי שלא ישאר אצלי מכל התורה שאלמד מאומה.

מאידך הבן הרשע הוא הוא שהולך בעצת רשעים הנ"ל, והגם כי הוא מסכים ללמוד, אכן אין לו סבלנות וחשק לקיום המצוות, וכן אינו מוסיף יראת שמים וקדושה וטהרה, ולזה שואל את אביו 'מה העבודה הזאת לכם', היינו מפני מה צריך לטורח כל כך בקיום המצוות, ומבקש לטעון כי רק קטני המדרגה שאינם יודעים ללמוד הם צריכים לעסוק בקיום מצוות מעשיות, לא כן מי שהוא עוסק תמיד בתורה. וע"ז משיבים כנגדו לכם ולא לו שאם אינו יודע כי עיקר התורה שהוא מלשון הוראה (ראה פרדס רימונים, שער כג, פרק כב) שבא להורות היאך להתנהג ולהרבות במצוות, אזי כפר בעיקר, שזהו עיקר התורה, ולכן אמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים שהקדים לנו מצות דם פסח ומילה כי מוכרחים לקיים מצוות מעשיות כדי שעל ידי כן יוכל האדם לאצור אצלו התורה.

ורמז עוד באמרו בעבור זה עשה ה' לי, עפ"י הנודע מהאור החיים הק' (ראה ויקרא ט, ו) ד'זה' מרמז על מילה, יעו"ש, ורמז רומז האב לבנו הרשע, על מצוות מילה שבזכותו יצאו ממצרים, ואילו היה שם אותו הרשע שאינו חפץ בקיום המצוות המעשיות

שגם במצרים היו בני ישראל עוסקים בתורה, ומשה רבינו ע"ה קבע להם את יום השבת למנוחה, והיו בידם מגילות שבהם עסקו, אכן מכל מקום לא מצינו שיהיו מעשיהם מתוקנים ושיפשפשו כולם בתשובה, כי במצרים לא היו יכולים לקיים מצוות מעשיות בגין שיעבודם למצרים, והיו אז בבחי' 'עמא דקבילו' אורייתא ולא חכימו', ואמנם כיון שעלה הרצון לפני הבורא ית"ש לגאלם וראה כי 'ואת ערום ועריה' שאין להם מצוות שיהוו להם ככלי ונרתק לתורה, על כן נתן להם כאמור ב' המצוות הללו דם פסח ודם מילה שאותם יקיימו במסירות נפש, ונחשב להם אלו המצוות כמעשים מרובים, עד שזכו ועל ידי כן נשמר ונאצר תורתם וזכו להגאל ממצרים.

ולזה נקרא שבת זו 'שבת הגדול', שביום זה לקחו בני ישראל את המלה במסירות נפש כנודע מדברי הטור (סי' ת"ל), ועל ידי מסירות נפשם בפסח ומילה זכו לנרתק וכלי, ולכן נקרא שבת ה' גדול, הכוונה לאות ה' שהוא מאותיות רבתות שבתורה, בפסוק הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם, שכאמור אות ה' רומז שצריך דייקא לקיים מצות מעשיות, ורק על ידי קיומם זכו לצאת ממצרים.

- בחג הפסח טרודים במצוות מעשיות וזהו ההכנה לקבלת התורה -

עתה נבואה בארה לביאור מאמר המגיד בהגדה, דהנה החכם כשהוא רואה את אביו אשר הוא מכירו שהוא עוסק בתורה יומם ולילה, והנה לפני הפסח הוא צריך לעסוק שעות הרבה בהכנות כל צרכי החג לפסח, ובביעור חמץ וכו', והוא רואה את אביו מתעסק שעות הרבה בלא שיעור בהכנות וכו', והרי הבן ממלא פיו תמיהה, דהא תינח מי שאינו מתמיד על תלמודו כל הימים, שפיר יש לו לעסוק בכל זאת, ברם אתה מה לך לבטל מתלמוד תורה, ולזה שואל מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם, היינו כל אותם המצוות מעשיות, מהן שיש בהם טעם ומהם שהוא כחוק בלי טעם, והלא כל זה גוזל הרבה מזמנך ותורה מה תהא עליה. והריהו שואל כענין להבין העסק בדבר זה.

ועל זה משיב אביו כנגדו ואומר לו בהלכות הפסח, היינו כשם שנתן לנו הקב"ה במצרים מצוות

לא היה נגאל.

קבלת התורה.

ומבקשים אנו מאת הבורא ב"ה 'הורינו ה' דרכך' (תהלים פו, יא) היינו התורה הק' דאיברי דרך (קידושין דף ב' ע"א), שיהיה אהלך באמיתך היינו שיביאנו לידי מעשים בפועל וידריכו אותנו להנהגת היום היום, ועל ידי כן נזכה ותשמר התורה הק' אצלנו.

גלוי וידוע לפני הבורא ב"ה ריבוי המצוות לאין שיעור שישראל קדושים מכינים עצמם בימים אלו, וביותר ענין הצדקה שיש בכלל ישראל, בכמות אשר לא היה כמוהו מעולם, בכל העדות וכל כלל ישראל, וכן גם באופן כללי טרדת המצוות שכל אחד ואחד מתייגע ועושה כפי השגתו ודרגא דיליה להכניס את חג הפסח כדבעי. ואכן בתורה אין לנו השגות גדולות כל כך, ולגודל נמיכות הדור אין לנו כלל שום מושג בהשגות עליונים, אך קיום מצוות ישנו בלא שיעור, והנה בורא כל עולמים יש לנו כלים הרבה, ועל כן אנו מבקשים שתנהג עמנו בבחי' אמרם ז"ל (שבת דף ק"ד ע"א) הבא לטהר מסייעין אותו, וימלא הוא מלעילא כל הכלים בשפע טוב.

יראה הבוכ"ע כל המעשים טובים שמקימים ועושים בני ישראל לרוב, ויהם קטיגור ויקח סניגור מקומו, ויעמדו אלו למליצי יושר בעדנו, שיהיו הימים הבאים לקראתנו ימים שמחים באמת, במנוחה ושמחה אור ליהודים.

יעזור השי"ת שנוכל לקיים מצוות הפסח כהלכתו במועדו ובזמנו ונזכה לעלות לרגל ולהקריב הפסח בבית המקדש. וכבר יהיה 'שבת-הגדול' ויראו הכל כי גדול ה' ומהולל מאוד, ובקרוב נהל נטעי כנה פדויים לציון ברנה.

ישפיע השי"ת לכל אחד ואחד מבני ישראל ברכות והצלחות בכל המצטרך, ונודע מספה"ק (ראה ייטב לב, פר' בהעלותך, ועוד) דעל ההכנה למצוה מקבלים שכר גם בהאי עלמא, ובזכות ההכנה הרבתי לקראת ימי הפסח יזכו הכל לרפואות וישועות, שפע ברכה והצלחה, ונגאל בקרוב בגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

תפילת ערבית התפלל לפני העמוד - הרב משולם

עתה נבוא לבאר הרמז הרומז במקראי קודש בפרשתן, וידבר ה' אל משה לאמר צו את אהרן ואת בניו ורמזו כאן בסופי תיבות 'תורה', כי הנה כתיב (מלאכי ב, ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, ואהרן הכהן קירב כל איש מישראל לתורה להכניסם לעסק התורה, ולכן ציוה השי"ת למשה שיאמר לאהרן שילמד את בני ישראל לדורות עולם שיתכן שיהא זאת תורת העולה שילמדו תורה הרבה, ולבסוף היא העולה על מוקדה, שהכל נשרף והלך לידי הטומאה רח"ל. ולזה נמסר במסורה מ' דמוקדה זעירא, לרמז על תורה שניתנה למ' יום, והרמז שיתכן שיעסוק האדם הרבה בתורה, ומכל מקום לא ישאר בידו מאומה כי ישרף ויעלה הכל על מוקדה.

והעצה היעוצה לאדם שלא יהיה כן, הוא ולבש הכהן מדרו כד, היינו שילביש ויתאים לתורתו בגד ונרתיק לשמור התורה, ויהא כמדתו ולא קצר מידי כדי שיהיו מעשיו מרובין מחכמתו כנ"ל. וכאשר יעשה כן שירבה במעש"ט וישוב בתשובה, או אז והרים את הדשן אשר תאכל האש, שיוכל להרים ולהוציא מעמקי הקליפות אף מה שכבר חטפו ממנו, ולהחזיר הכל אל הקדושה ושמו אצל המזבח.

וזה שרמז רש"י כשהביא מאמר רבי שמעון ביותר צריך הכתוב לזרו במקום שיש 'חסרון כים', היינו שכאן מזהירה התורה לדורות עולם, שיראה האיש הישראלי להזהר ולעשות לו כים ונרתיק לתורתו, על ידי קיום מעשים טובים, שאז כאשר יהיו מעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת.

ולזה דייקא אחר פסח שטרודים במצוות מעשיות לרוב אז מתחילים להתכונן לקבלת התורה, שזה רק על ידי שישמרו מצוות מעשיות. ויבואר במה שאמרו ישראל (שמות כד, ז) כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, וכבר טען אותו המין לפני רבא (שבת דף פ"ח ע"א) עמא פזיזא אתון דקדמותו נעשה לנשמע. ולהנ"ל יפורש כוונת בני ישראל שאמרו נעשה ונשמע היינו שלפי מעשינו כן נלמד בכדי שלא נהיה ח"ו בבחי' חכמתו מרובה, אלא השמיעה תהיה לפי העשייה בפועל. ולכן רק אחר ימי הפסח אשר טרודים בהם במצוות, שוב ניתן להתכונן ולספור הימים לקראת

והאציל מרן שליט"א מברכות קדשו לכל הנותנים שיזכו ל'כשר'ן פרייליכ'ן פסח ברוחניות ובגשמיות'.

בשעות הצהריים ערך מרן שליט"א שטר שכירות [מכירת י"ג]. ונכח גם הרה"ח ר' שמואל צבי ארנפלד הי"ו מזכ"ל היכלי התורה והחסד. מרן שליט"א ערך עם הנכרי השטר השכירות למקומות שמונחים שם החמץ במשך ימות השנה (מקומות הללו לא ישתמשו בהם בחג הפסח, ואינו רוצה לקיים בו בדיקת חמץ).

מרן שליט"א הקריא לפני הנכרי כל המקומות שהוא משכיר לו והסביר לו כל ענין וענין. כן מסר לו את מפתחות החדרים באומרו לו שיכול לקחת זאת לעצמו, ויכול גם להפקיד אצלו, ונתן הנכרי חזרה המפתחות, ואמר לו מרן שליט"א שזה נמצא רק בפקדון אצלו, ואימתי שירצה יכול לבוא ולבקש זאת. ושאל מרן את הנכרי האם מסכים על כל העסקא, וכן השכיר לו כל המקומות והחדרים בסכום כסף לכל יום. מרן שליט"א חתם שמו בסוף השטר, כן חתם הנכרי שמו. וביקש מהנכרי לשלם דמי קדימה עבור העיסקא (ונתן 20 ₪ כדמי קדימה), ואמר לו מרן שליט"א שזהו כאילו התקבל כל הסך ששוה השכירות, והוא זוקף עליו במלוה שאר החוב. כן אמר לו מרן שליט"א שיכול להכנס בכל עת שרוצה ויכול להביא את כל משפחתו לישון שם וכדו'. בסיום המכירה מסר מרן שליט"א השטר לידי הנכרי.

בשעה 7:00 התפלל מרן שליט"א מנחה. מיד לאחר תפילת מנחה נסע מרן לבאר מים בנתניה בסמוך לקרית צאנז, לשאיבת מים שלנו'. בדרך לשאיבה היה מרן שליט"א שרוי באנפין נהירין, כשכמה פעמים אמר מרן שליט"א 'ושאבתם מים בששון' ו'לשם מצת מצוה', והגיע מרן שליט"א למקום השאיבה לערך בשעה 7.30.

לפני השאיבה שטף מרן את הספל והצנצנות במי הבאר, וכן רחץ את ידיו במי הבאר. והיה מונח על פי הבאר מטלית חדשה. [השנה נרכש במיוחד ע"י ארגון החבורות 'בחצרות החיים', ספל מהודר מכסף, כספול זה יוגרל בין מאות הבחורים אשר ילמדו ברוב שבתות הקיץ בסדר לימוד מיוחד שיפורסם ע"י בחצרות החיים בתחילת חודש אייר הבעל"ט].

והחל מרן שליט"א בשאיבת המים, ויצק מתוך ספל לתוך צנצנת מזכוכית, לאחר מכן התכבדו בני מרן שליט"א, הרבנים הגאונים דייני וחשובי קהילתנו הק' שליט"א, ליצוק מים מתוך הספל לתוך הצנצנת ושאר החביות, כשמרן שליט"א פותח לכ"א את הברז ואומר בלהט קודש 'לשם מצות מצוה'. מרן ספר אותיות הא"ב, וכן אותיות שם הוי"ה כסדרן, וחוזר חלילה, עד שמילאו כמה חביות מים שיהיה די לאפיית המצות למחרת, ונמשך השאיבה כעשרים דקות.

ונסע מרן שליט"א חזרה לקרית צאנז, על אם הדרך זמרו 'ישועת ה' כהרף עין לשנה הבאה בירושלים הבנויה'.

פייש לוי משגיח בשיבה"ק. אח"כ יצא מרן שליט"א, לקידוש לבנה. ובסיום עברו הקהל לברכת א גוט וואך און א גוט'ן חודש.

יום ראשון י"א ניסן

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה יצחק יוסף נ"י בן הרה"ח ר' שמואל שמעלקא פיליפ מפעיה"ק (ח"ר שלמה אלחנן שליסל מב"ב).

אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הר"ר דוד לצטר מפעיה"ק (ב"ר שלמה מאלעד, וח"ר זלמן לוינשטיין מפעיה"ק).

לפנה"צ יצא מרן שליט"א מביתו, לעבר בית החיים בשכונת ותיקין, לאהל הקדוש של כ"ק מרן זי"ע בחלקת צאנז, לפקוד את ציון הרבנית הצ' ע"ה אמה של מלכות לרגל היארצייט שחל בשב"ק.

כשהגיע מרן שליט"א לבית החיים, נעמד ליד פתח האוהל הפונה לעבר חלקת צאנז, ואמר נוסח הברכה שאומרים בבית החיים כשלא היו ל' יום. אח"כ נכנס מרן שליט"א לאוהל הק' ונעמד בין ציון המצויינת של כ"ק מרן זי"ע, לציון הרבנית הצ' ע"ה. מרן שליט"א הדליק ב' נרות ע"ג ציון כ"ק מרן זי"ע, וכן ע"ג ציון הרבנית הצ' ע"ה.

ע"ג הציון היה מונח ספר הקוויטלעך של כל התורמים לארגון החסד 'נשי צאנז' שבראשות הרבנית הצ' תליט"א.

מרן שליט"א פתח באמירת ספר תהלים ליום חמישי, מקפיטל צ' עד אחר קפיטל ק"ז. אח"כ המשיכו לומר אותיות חיה נחמה, ואותיות נשמה במזמור קי"ט - מתמניא אפי (מתוך סדר תהלים מודפס במיוחד ע"י מוסדוה"ק בעיה"ק צפת תובב"א). אחר אמירת היה רצון אמר מרן שליט"א קדיש יתום.

לאחמ"כ הורה מרן שליט"א להרה"ח ר' אהרן ישעיה שפיצר הי"ו מיוניאן סיטי לומר תפילת א"ל מלא רחמים. ואמרו מזמור קכ"א - 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים' וגו', ואמר מרן שליט"א קדיש יתום.

כאן ניגש מרן שליט"א ונשא תפילה חרישית על ציון הרבנית הצ' ע"ה משך זמן, ובסיום הניח אבן ע"ג המציבה. אח"כ ניגש מרן שליט"א לציון כ"ק מרן זי"ע ונשא גם שם תפילה חרישית בבכיות עצומות. ואחר משך זמן יצא לאחוריו מאהל הק'.

אח"כ ניגש כ"ק מרן שליט"א לפקוד את קבר חותנו הגה"צ רבי שמואל אלכסנדר אונסדורפר זצ"ל רבה של קהלתנו הק' בפתח תקוה, הטמון סמוך לציון קדשו של כ"ק מרן זי"ע (ויום היארצייט שלו חל בחוה"מ פסח). מרן שליט"א הדליק נר ע"ג הציון, ונשא תפילה חרישית. בסיום חזר מרן שליט"א למעון הקודש.

יום שני י"ב ניסן

בבוקר אחר תפילת שחרית הגישו ראשי גבאי המעמדות את שמות נותני דמי המעמדות לחודש ניסן,

אח"כ אסף מרן שליט"א את כל הפתיתים יחד בתוך הנייר, והכניסם הכל לתוך נייר גדול, יחד עם השקיות שהביאו השליחים ובו הנרות הנוצות והכפות, ועטף אותם בכמה ניירות, ואח"כ קשר היטב את החבילה והניחן במקום גבוה.

מרן שליט"א לקח הסידור, ואמר ד' פעמים 'כל חמירא' וכו', כשבפעם הא' אמר 'ליבטל ולהוי כעפרא דארעא', והשמיט התיבה 'הפקר', ובג' פעמים האחרונים אמר מרן שליט"א 'ליבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא'. ואמר היה רצון המודפס בסידור בית יעקב כשמעיניו הק' זולגות דמעוה כמים.

יום שלישי י"ד ניסן 'ערב פסח'

בשעה 7.10 נכנס מרן שליט"א לתפילת שחרית. והתפללו כל התפילה קצת במהירות, ולא אמרו העקידה, מזמור לתודה, למנצח ובית יעקב. לאחר התפילה האזין מרן שליט"א לכמה סיומי מסכת שנערכו ע"י בכורים.

אחר התפילה בשעה 8.25 (סו"ז אכילת חמץ 10.10) עלה מרן שליט"א להיכל הכולל בבנין מרכז התורה. לעריכת השולחן הטהור לכבוד ערב פסח. מרן שתה יי"ש, ונטל ידיו לסעודה.

ואמר מרן שליט"א:

✳ יש ליתן טעם למה שנהגו אבות"ק לערוך סעודה זו בערב הפסח, כי בזה אנו מורים שהגם כי מאכלי החמץ חביב עלינו, מכל מקום אנו פוסקים מלאכול מאחר ונצטוונו 'ולא יראה לך חמץ'.

וביותר, כי מי יאמר שראוי הוא לקיים מצות ה' באכילת המצה, אשר רבו כמו רבו סודותיה וענייניה, ברם לפרוש עצמו מן החמץ זה נמצא ביד כל אחד ואחד, ובזכות מה שפורש עצמו מן החמץ יזכה ויחשב לו הקב"ה נמי שכר מצות אכילת המצה כאילו כיון כל הכוונות שצריך לכוון.

✳ כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע ביאר פעם טעם לסעודה זו, עפ"י הידוע מאי דאיתא בתרגום יונתן עה"פ (שמות י"ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים, וז"ל, אתון חמיתון ית מה די עבדית למצראי וסבלית יתכון על ענגין הי כעל גרפי נשרין מן פילוסין ואובילית יתכון לאתר בית מוקדשא למעבד תמן פסחא וכו', והיינו שיצאו בני ישראל ממצרים להקריב קרבן הפסח בירושלים במקום המקדש. ועל כן זכר לזה שהיו בני ישראל לראשונה בארץ ישראל שהיה זה ביום ערב פסח, על כן אנו עורכים סעודה בכל שנה ושנה ביום זה.

ואפ"ל ברמזו הפסוק 'ואשא אתכם על כנפי

כשהגיעו למקום אפיית המצות במאפיית המצות 'היימישע מצות נכנס מרן שליט"א בחרדת קודש למקום המיוחד במאפיה, שם הניחו את חביות המים לשמירה עד למחרת.

מרן שליט"א סייר במאפיית המצות יחד עם האחראים, לבדוק אם הכינו כדבעי את כל סדרי וצרכי האפיה למחר. לאחר מכן הלך מרן שליט"א ליד התנור והגעיל היטב את פי התנור משך זמן, וכן זרק הרבה גזעי עצים לתוך התנור ולפי התנור. בתום הסיוור חזר מרן שליט"א למעונו, ובדרך דיבר בערגה מביאת משיח צדקנו, שיתכן וכבר למחרת יעלו כל ישראל לירושלים בענני הכבוד, ויקריבו שם קרבן הפסח ויאכלוהו שמה על מצות ומרורים.

מיד אח"כ התפללו תפילת מעריב. כשתיקף לאחר התפילה עלה מרן שליט"א לביתו (בקומה ג') ל'בדיקת חמץ', ונטל ידיו ונכנס לסלון.

מרן שליט"א חתך מפרוסת לחם עשרה פתיתים בגודל פחות מכזית, והניחן בזהירות על גבי עשרה פיסות נייר שהיו פזורים על גבי השולחן, ובסיימו לחתוך מנה את הפירורים כמה פעמים ובכמה אופנים. אח"כ הסמיך מרן שליט"א כמה בחורים לבדוק החמץ בשאר קומות הבית, וכן בבנין היכל המתיבתא וכל החדרים הסמוכים שנזקקים להם בחג הפסח ואשר אינם נמכרים לנכרי. לבחורים אשר התאכסנו בבנין הישיבה בחג הפסח הורה מרן שליט"א שיבדקו את החדרים אשר ישתמשו בהם, וכן את הפרוזדור המוביל לחדרים, ומה שאין בודקין לסמן עליו שנמכר לנכרי.

מרן שליט"א הורה לכל שליח היכן ילך לבדוק, והזהיר כמ"פ שיבדקו היטב ולא יסמכו על מה שניקו שם לפסח, ושצריך לבדוק עד מקום שידם מגעת. מרן שליט"א נתן לכל השליחים נר ונוצה וכף בתוך שקית, להכנסת דברי החמץ אם ימצאו, ואמר להם שיכוונו לצאת בברכתו, ולא להפסיק בדיבור שלא מעניני הבדיקה עד אחר שסיימו לבדוק. כמו כן הורה להם מרן שליט"א שיעמדו מעט לראות איך שמתחיל לבדוק (ראה שועה"ר סי' תלב, סעי' ח).

ואמר מרן שליט"א התפילה שלפני בדיקת חמץ והברכה מסידור בית יעקב בדמעוה שלישי, והשלוחים יצאו בברכתו. בגמר הברכה התחיל לבדוק תחילה את הספרים צימער, ואחר כך המשיך בשאר חדרי הבית, כשאוחז בידיו הנר בצירוף כמה נוצות והכף של עץ. מרן שליט"א השתטח כמה פעמים על הארץ לבדוק מתחת לארונות, בחורין ובסדקין, וכן עלה על סולם לבדוק מקומות גבוהים.

בינתיים השלימו השליחים את בדיקתם, והמתינו למרן שליט"א עד שסיימו הבדיקה בביתו - שנמשך משך כב' שעות. כשהשלים מרן שליט"א הבדיקה, וחזר ל'ספרים צימער', שאל כל אחד אם עבר היטב ובדק לבל ישאר דבר חמץ, ולקח מהשליחים את השקית עם החמץ שמצאו.

מזאת ישנו עוד יום טוב הנקרא שבועות. אותו איש כפרי ידע כי כאשר מגיע עת האביב ומסתיים תקופת החורף, אז יש יו"ט גדול וחשוב ליהודים, ואחר כמה שבועות מגיע עוד יו"ט.

ומענייני החג לא היה יודע רק זאת, שבפסח אוכלים קניידלעך, ובשבועות אוכלים קרעפלעך, ובהיותו שרוי בין הערלים לא היה יודע עוד מאומה, ובדעתו דימה כי באכילת קניידלעך וקרעפלעך הרי שזהו ענין היום טוב.

באחד השנים, כאשר התקרב מועד סיום ימי החורף, והתחילו האילנות ללבלב ידע שמתקרב ומגיע יו"ט גדול, אכן לא ידע אם כעת מגיע פסח וצריך להכין קניידלעך, או שמגיע שבועות וצריך להכין קרעפלעך.

מאחר שראה שאינו יודע להשית עצות בנפשו, פנה אל רעייתו אשר היא היתה אשה כשירה העושה רצון בעלה, ואמר אליה, ראי נא אני איני יודע איזה יו"ט מגיע, על כן הכיני ב' הדברים קניידלעך וקרעפלעך, ויראו אם מגיע פסח יאכלו הקניידלעך, ואם יגיע שבועות יאכלו הקרעפלעך, ויראו איך יפול דבר ואיך יסבב הקב"ה הענין. ואכן עשתה כבקשתו והכינה לו הקניידלעך והקרעפלעך בהרחבה.

בהגיע ערב החג, כשראה שעדיין אינו יודע איזה חג מגיע, והוא נזכר מבית הוריו אביו ואמו גודל היו"ט שהיה להם באכילה זו, והוא מסתובב אנה ואנה ועדיין אינו יודע איזה חג ממשמש ובא.

והתיישב בדעתו לצאת לרחוב העיר ומנסה להתבונן ולראות אם מגיע פסח או שבועות. וכך הוא מהלך ברחוב העיר אנה ואנה ובודק לד' רוחות השמים, ומנסה לרחרח לראות אם חש ומרגיש משהו, אולם אין קול ואין עונה, ואינו רואה כל סימן וזכר לידע איזה חג הולך ומתקרב.

על כן שב לביתו ואמר לאשתו הנה אין אני יודע ואין אני רואה ומרגיש שחג הפסח שממשמש ובא, כי אין אני מרגיש שום סימן לכך, וכפי הנראה אינו מגיע כעת פסח, כי לא כך נראה פסח, וכנראה כעת מגיע שבועות. וא"כ יש לאכול קרעפלעך, ולקראת ערב החלו להכין השולחן לקראת החג.

וכיון שהתחיל להכין עצמו, ולגשת לקראת מצוות היום של אכילת הקרעפלעך, ומניח הקערה על השולחן, ועושה ההכנות להתיישב אל השולחן, הרי שבאותה השעה עבר בסמיכות לביתו פריץ הכפר, והציץ הפריץ בחלון האיש הכפרי, והנה פנה אליו הפריץ באמרו אליו: מושקה - כך קראו הגויים לכל אחד מישראל, שכולם היו אצלם מושקה בכחי' משה רבינו ע"ה בלא נפק"מ היאך היה נראה, כי אם הוא מזרע ישראל הריהו מושקה - מה קורה עמך בביתך, הייתי בכפר הסמוך, שם ראיתי את מושקה אשר השולחן בביתו מכוסה במפה לבנה, על השולחן דולקים נרות הרבה, והוא לכוש העמע"ד לכן ארוך, וכולם משוררים ומזמרים, ואילו אתה אין אצלך כלום

נשרים', עפ"י המבואר בספה"ק (ראה תפארת בנים להרה"ק ממונקאטש זי"ע, מאמרי סוכות, ד"ה בפיוט ליום ב' דסוכות) לפרש מש"כ רש"י שם כי הנשר נושא את גוזליו על כנפיו מלמעלה, בעוד אשר שאר העופות נותנין את בניהם בין רגליהם, כי הם מתייראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הפורח גבוה מכולם אינו מתיירא אלא מן האדם שעלול לזרוק חץ, והוא אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בכני וע"כ הוא נושא אותם על כנפיו. וזה מעורר בחי' שיאמר הקב"ה כי אין הקולר והאשמה בעוונות שביד בני ישראל תלויים בהם, אלא 'אני הריעותי שבראתי להם יצר הרע'.

ולוה עורכים סעודה בערב פסח, אשר אנו עדיין מצפים ומייחלים עוד בהאי יומא לישועה ולגאולה השלימה, כי הלא בניסן עתידין להגאל (ר"ה דף י"א ע"א), ויתגוללו רחמיו ית"ש על בני ישראל לאמר 'ואשר הריעותי, ובבחי' מה שנשא הקב"ה את בני ישראל בצאתם ממצרים על כנפי נשרים, ואמר מוטב יכנס החץ בי, כן יעשה עמנו כהיום לטובה אות.

והביאו בשר כוסמת, והעמידו שיכר על השולחן. וכן הביאו מאכל הנקרא 'נאנט', העשוי מאגוזים ודבש, ממה שאוכלים גם בפורים.

ואמר מרן שליט"א: למאכל זה קוראים נאנט להורות כי הנה זה עומד אחר כתלנו וקרוב יום ה'. אח"כ הביאו קומפוט.

אח"כ התחיל מרן שליט"א בסיפור המעשה, שנהגו רבוה"ק לספר בשוה"ט ערב פסח [כידוע כמה רמזים וסודות טמונים במעשה זה, ומי יבוא בסוד קדושים]. ובדמעות בעיניו ובקול בוכים פתח מרן שליט"א ואמר:

כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע היה מספר בכל ערב פסח מה ששמע מאביו זקה"ק מרודניק זי"ע שהוא שמע מזקה"ק מצאנז זי"ע ששמע מרבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע שהיה מספר בכל ערב פסח, ובוודאי שהרה"ק מראפשיץ שמע זאת מרבותיו הק' למעלה בקודש. ומעשה הוא כמעשה [ומעת הסתלקותו של הרה"ק מראפשיץ זי"ע בשנת תקפ"ז חלפו קרוב לב' מאות שנה], ואין לנו השגה והבנה במעשה זה, אולם כך הוא גופא דעובדא:

היה היה איש כפרי יחידי אשר היה דר בין הגויים בכל סביבותיו, ורק ערלים ראה לנגד עיניו, הוא לא למד ולא שנה ועל כן לא ידע מאומה, רק ידע שהוא יהודי ונולד כיהודי.

ואף לא זכר מאומה אודות יהדותו כי אם דבר אחד שהיה מונח בזכרונו מקטנותו, אודות ב' ימים טובים לישראל, שהאחד הוא יו"ט גדול שנקרא פסח, ולבד

לממונים שיבדקו את החסה למרור מתולעים.

בשעה 1.05 בצהריים הגיע מרן שליט"א למאפיית המצות 'היימישע מצות', מלוכש בבגדי יו"ט, אחר הטבילה במקוה. בהגיעו למאפיה סייר קודם במאפיה לראות אם הוכן הכל על הצד היותר טוב.

בשעה 1.15 התחילו לאפות המצות מצוה, כאשר מרן שליט"א יוצק המים לתוך הקמח. מיד לאחר הלישה לקח מרן את העיסה וחילק טייגלעך להמרדדים, ואחר כל עיסה שחילק הלך לשטוף את הידיים. ואמר מרן כמ"פ בעת האפיה 'לשם מצת מצוה' ופירורין יהיו הפקר'. בכל עת זירז את העוסקים במלאכה שימהרו בעשייתה.

כשאפו את המצות מתנור ראשון - שרק ממצות אלו אוכל מרן במשך החג - נזהרו לאחר כל לישה להחליף הקערה, וכן לאחר כל מצה החליפו וועלגער האלץ ואת הנייר שעל השולחן, ורחצו ידיהם, ומרן שליט"א בעצמו הלך לשטוף הידים אחר כמה טייגלעך שחילק. את המצות ניקבו ברעדיל חדש מפלסטיק ולא מברזל. לאחר הח"י דקות הראשונות, החליפו הנייר והוועלגער האלץ רק כל ח"י דקות ולא אחר כל מצה. במהלך האפיה אמר מרן שליט"א הלל. והנוכחים סביב זימרו עמו ההלל. וסיים מרן שליט"א גם ברכת 'הללוך' עד 'ומעולם ועד עולם אתה א"ל' בלא חתימת הברכה.

במהלך שהותו במאפייה שוחח מרן שליט"א עם הדיינים הגר"מ לוינשטיין והגר"ה דויטש שליט"א, בין הדברים נסובה השיחה אודות האם גם כזית האפיקומן ישנו ענין לאכול דייקא ממצות שנאפו בערב פסח.

לאחר למעלה משעה בסיום האפיה נכנס מרן שליט"א למקום התנור לקחת את מצותיו, וחזר מרן לביתו. בכניסתו לבית הורה מרן שליט"א להסיר המנעלים ולבדוק שלא נדבק שם חמץ משעת האפיה. בביתו נאו"ק הפריש מרן שליט"א חלה מהמצות כשמרן שליט"א לוקח מצה שלימה לחלה (כדעת המהרש"ל, ומובא בייטב פנים). נוסח הברכה היה להפריש תרומת חלה (ראה מחצה"ש סי' תנ"ז סק"א). ושלח מרן שליט"א את המצה לשרוף בתנור שבמאפיה (וכן הקפיד כ"ק מרן זי"ע שישרפו החלה באותו היום). כן הפרישה חלה הרבנית הצ' תליט"א.

ליל התקדש 'חג הפסח'

תפילת מנחה התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי חיים משה שליט"א מירושלים - נכד כ"ק מרן שליט"א, והתחילו וידבר, (לפני התפילה התעטף מרן שליט"א בטלית חדשה, ונשאר מעוטף בטלית על כתפו עד תפילת הלל, שאז הסיר השטריימל).

אחר תפילת מנחה למד מרן שליט"א את סדר הקרבת קרבן פסח, כשבתחילה למד מרן שליט"א מתוך המחזור הפרשיות המובאות שם בענייני קרבן

שום סימן וזכר, ומה יהיה אתך מושקה. אז הבין ע"י שגילה לו הפריץ הסוד, כי אכן יו"ט פסח הגיע, ואמר לזוגתו כעת נודע לי שחג הפסח הגיע, א"כ חיש מהר השליכי הקרעפליך והגישי את הקניידלעך. ע"כ העובדא.

הנלמד לנו מעובדא זו, - שהגם שאין אנו מבינים בזה מאומה - אכן הנה אנו בבחי' 'מושקה' זה, שאין אנו יודעים כלל היאך צריכים לערוך ולסדר העבודה, ורק עושים כאשר ראינו בבית אבא, בלא שום השגה בכל עניני עבודות הק' ביום טוב גדול וקדוש זה.

ברם כיון שאנו רואים שגם מה שאנו עושים היא לצנינים בעיני הגויים והטומאה, וגם על זה המה מתגרים ונלחמים לבטל מעמנו, הגם שאין אנו עושים כי אם בבחי' מצות אנשים מלומדה בלא הבנה והשגה כלל, הרי בשעה שהטומאה והגויים עושים ליצנות ונלחמים כנגד זה, באותה שעה הקב"ה מליץ יושר בעדנו ואומר מה יעשו איפה בני אשר אין להם ממי ללמוד ולראות, והמה בבחי' 'כי קטן יעקב ודל', וממילא הוא מקבל כל עבודות הקודש ועולה לפניו לריח ניחוח.

ברכהמ"ז על הכוס בירך מרן שליט"א. בסיום השוה"ט נכנס מרן שליט"א לביתו.

אחר השוה"ט בשעה 10.00 הגיע הנכרי שוב לבית מרן שליט"א למכירת החמץ [מכירת י"ד], וערך מרן שליט"א השטר מכירה ושכירות, שמוכר כל החמץ לנכרי לחלוטין, ופירט מרן שליט"א לנכרי מתוך הכתב את החמץ שמונח במקומות הכתובים בשטר המכירה, וכן נתן לו המפתחות של כל הבית, ואמר לו מרן שליט"א שיכול להביא חפצים מביתו ולהניחו כאן בתוך שלו, והנכרי החזיר המפתח למרן שליט"א לפקדון. בדף נפרד הוסיף מרן שליט"א רשימה ארוכה של החפצים הנמכרים בפרוטרוט וכן שומת ערכן בערך בסך הכל, וביקש מהנכרי שישלם דמי קדימה וזקף עליו במלוה כל שאר החוב. כמו"כ הסביר לו מרן שליט"א שמוכר לו כל הבליעות שבכלים. ומסר לו מרן שליט"א השטר מכירה.

בשעה 10.35 יצא מרן שליט"א לישריפת חמץ' ברחבה שממול ביתו נאוה קודש, ובידו החזיק את חבילת החמץ מהנמצא אתמול בבדיקה.

מרן שליט"א זרק את הי' פתיתים וכן את חבילת החמץ שמצאו השליחים לתוך האש הבוער, וכן את הלולבים וההושענות מחג הסוכות. מרן שליט"א המתין משך זמן מה עד שראה שנשרף כל החמץ. כשנשרף כולו אמר היה רצון ואח"כ 'כל חמירא' - ו' פעמים, ג"פ בנוסח ליבטל וליהוי כעפרא דארעא, וג"פ 'ליבטל וליהוי הפקר כעפרא דארעא'. ואמר בלחש ובבכיה היה רצון שנדפס בסידור תפלה ישרה - כתר נהורא צאנז.

בסיום נכנס מרן שליט"א לביתו, והורה מרן שליט"א

(עם קליפה) - מבושלת וצלויה. 'מרור' - חסה. 'חרוסת'. 'כרפס' - כמה צנוניות קטנים (לא קלופים) הנקראים ר"ח רעטלעך (עיין שו"ת דברי יציב אור"ח, סי' רט). 'חזרת' - חריין מפורר. ואמר מרן שליט"א כי מסדרים הקערה המכוון כנגד מלכות שמים. וכן הכריז בכל אחד ואחד מהסימנים את המידה המכוונת אליו, זרוע - חסד ביצה - גבורה וכו', והקערה הוא בחי' מלכות. והלך מרן שליט"א לטבול במקוה קודם הסדר.

בשעה 10.10 נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא שם נערך הסדר. ההיכל היה ערוך ומסודר בטוב טעם כיאה וכיאות לקבל את כל האורחים המשתתפים בליל הסדר. מרן שליט"א ישב על גבי בימה מוגבהת, ולצידו בנוי שליט"א. קהל המשתתפים ישבו שורות שורות אל מול פני הקודש בסדר מופתי על כל פני היכל המתיבתא.

לבד מבני המשפחה, ועוד כמה שנקראו ע"י כ"ק מרן שליט"א, הסבו כאמור מאות בחורי החמד תלמידי ישיבותינו הק', ישיבת היכל התורה פעיה"ק, מתיבתא דברי חיים פעיה"ק, ומתיבתא דברי יציב בחיפה, וכן עוד רבים מבני החבורות מרחבי ארה"ק. הרבניות תליט"א הדליקו הנרות לפני התחלת הסדר על שולחן מיוחד בהיכל, וברכו גם שהחינו. המשתתפים שבאו לחסות בצל מרן בליל הסדר לא לבשו קיטל ולא ערכו קערה לעצמם, וכן לא הסבו כדין תלמיד אצל הרב שאינו מסב (שו"ע סי' תע"ב ס"ה), לבד מבני מרן שליט"א שכן הסבו [אכן גם הם לא לבשו קיטל (וראה הליכות חיים לפסח, ליל הסדר, מה שהביא מכ"ק מרן זי"ע בד"ק בעידן רעד"ר שבת חוהמ"פ תש"מ, שדיבר בקדשו 'בכל המקומות שהייתי לא כולם לבשו קיטל רק ראש המסובין שהיה יושב מוסב במיטה', עכלה"ק)].

על גבי השולחנות הודלקו שני נרות גדולים מאוד הנקראים 'מה נשתנה ליכט', כפי הנהוג בתפוצות ישראל (ראה בני יששכר מאמרי ניסן מאמר ה', אות כא). חרדת קודש והתרוממות עילאית הושלכה בהיכל עם היכנס מרן לעריכת הסדר בליל התקדש חג, הלילה הגדול והנורא, הוא הלילה הזה לה'. בכניסת מרן שליט"א להיכל המתיבתא, מעוטף בטלית, ומלוכש בקיטל ובגארטל וכיפה לבנה - נשא תפילה חרישית משך כמה רגעים ע"י המזוזה, ולאחמ"כ הלך ונעמד על מקומו בו הוכנה מיטת היסב מיוחדת ומוגבהת למרן שליט"א שישב על גבה משך כל הסדר ובה היסב ההסבות.

במהלך כל הסדר התרוממו הקהל כמה מעלות טובות במעלות עליונות. רגשי קודש נספגו בלבבות בבית ה' בלילות, כאשר זכו לעלות ולראות ולקבל פני רבם ברגל, ובכן מה נהדר היה מראה כהן המשמש בעבודה באהבה ויראה בערגה ובדביקות נפלאה. איה העט והסופר שיהא בהם ובתמצית קסת הדיו להעלות עלי כתב את השתפכות הנפש בכל שעות

פסח האמורות בתורה. ואח"כ למד את סדר הקרבת קרבן פסח מתוך הספר דרך פקודיך, כשנכדיו נ"י עומדים מסביבו. כשמרן מתאר בפניהם את גודל העלייה לרגל שהיה אז בערב הפסח, כאשר הגיעו הכל עם קרבנם להקריבו, ומצינו בחז"ל (פסחים דף ס"ד ע"ב) כי שנה אחת היו מליון ומאתיים אלף קרבנות, ואין לך חבורה שלא היו מנויים עליה פחות מעשרה אנשים והרבה יותר, וכולם היו צריכים להיות נוכחים בשעת ההקרבה, וא"א כלל להבין כהיום האיך נכנסו כולם לתוך ירושלים ולתוך מקום המקדש.

במה שנאמר 'לחם עוני', היינו כי באמת ישנם ב' טעמים למצות אכילת מצה, הא' הוא כטעם האבודרהם שהוא מאכל עבדים, והוא לחם עוני שהיו אוכלים אבותינו במצרים, והטעם הנוסף שנתגלה רק אחר יציאתם ממצרים הוא על 'שלא הספיק בציקים להחמיץ'. ונמצא שבהיות בני ישראל במצרים אכלו מצה כשעדיין לא ידעו טעם המצוה.

עוד אמר מרן שליט"א במה שנא' (שמות יב, לד) וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארותם צורות בשמלותם על שכמם, וברש"י משארותם שיירי מצה ומרור. היינו שנטלו עמהם משיירי המצה שאכלו בליל הפסח, ומלבד זאת נטלו עמהם גם עיסה שיהיה להם צידה לדרך, אלא שלא הספיקו לאפותה, ונאפה מחום השמש.

בזמן ר"ת ניגש לתפילת מעריב הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א, וזמרו ואמונה כל זאת כנהוג. תפילת הלל התפלל מרן שליט"א לפני העמוד בקול גדול ובהתלהבות. לאחר הלל אמרו עלינו לשבח ו'ברכו'.

לאחמ"כ חילק מרן שליט"א בביתו ממצות המצוה שנאפו בערב פסח לאחר חצות, למאות בחורי החמד תלמידי ישיבותינו הק' משיעור ב' ישיבה גדולה ומעלה, וכן לאיזה אברכים מאנ"ש, אשר זכו להשתתף בעריכת הסדר בצל קדשו של כ"ק מרן שליט"א. כמו"כ שלח מרן שליט"א מצות לכמה זקנים ת"ח השוהים ב'מושב זקנים' פעיה"ק.

לאחמ"כ סידר את הסימנים על קערת ליל הסדר (מכ"ק מרן זי"ע), כשנכדיו עומדים מסביבו, והסביר להם בהרחבה את כל מה שעושה ואת הענינים בזה. מרן שליט"א הכניס את ג' המצות לתוך ה'מצה טאש' עם הפסק בין מצה למצה. ואמר כי המצה האמצעית היא החשובה ביותר, ולכן נוטלים ומכניסים מצה גדולה יותר לפי חשיבותה, ולפי שבה מקיימים מצות אכילת כזית ראשון וכן האפיקומן. את המצה טאש (מכ"ק מרן זי"ע) הניח מרן בתוך חלל הקערה מכסף ותחת המצה הג' הניח עוד הרבה מצות שיהיה כדי לחלק הכזיתים.

ולקח מרן שליט"א והניח על הקערה: 'זרוע' - פליגל אשר היה מבושל וצלווי בצדדיו, וכן ה'ביצה'

נהג כ"ק מרן זי"ע לגרד ולא לקלף, ואולי הטעם עפ"י הגמ' בשבת דף קח, ב תני ר' יהודה בן חביבא אתרוג צנון וביצה אלמלא קליפתן החיצונה אינן יוצאים מבני מעיים לעולם, ועי"ש ברש"י, ועל כן ראוי לגרדו ולא לקלפו לגמרי), טבל במי מלח, ובירך בורא פרי האדמה ואכלו בלא הסיבה. אח"כ לקח עוד כמה צנוניות מהקערה (ונשאר עוד כמה בקערה), וחתכם לחתיכות קטנות מאד וטבל אותן במי מלח, וחילקם לכל בני המשפחה.

ואמר מרן שליט"א:

✱ **מבואר בראשונים** (רוקח, סי' רפ"ג; וראה מג"א סי' תע"ג סעי' ד, סק"ד) שהוא אותיות ס' פרך, על שם ס' רבוא שעבדו עבודת פרך בחומר ובלבנים במצרים.

והנה בטעם הדבר שמכוונים בברכת בופה"א לפטור המרור, ואין מברכים הברכה על המרור גופא, לבד מהטעם הפשוט שיש בזה אפ"ל בדרך עבודת ה', דהנה כתב האריה"ק (פרע"ח, שער חג המצות, פרק ו) דהכרפס מרמז למדת הוד. והנה איתא בזוה"ק (ראה תיקון"ו תיקון ל"ג, דף ע"ז ע"א) כי מידה זו אינה בשלימות השמחה, ופעמים יש ונהפך לבחי' דו"ה, שהוא בחי' עצבות היפוך השמחה. וכתב הרה"ק מקאזניץ זי"ע בספרו נר ישראל (אות מ"ט, שם הוי'), דדרך ההמתקה לבחי' הוד כשנעשה ח"ו צירוף דו"ה, ע"י שמצרפין עצם המידה הח', כי באמצעות צירוף אות ח' לאתון דו"ה נעשה צירוף חדו"ה, עכ"ד יעו"ש.

וענין זה להוסיף האות ח"ת להו"ד נפעל על ידי מה שכלל ישראל מבערים החמץ מרשותם, כי אמרו חז"ל (ראה זוה"ק, ח"ג רנ"ב ע"א) אין בין חמץ למצה אלא משהו, והיינו דההבדל ביניהם הוא רק באות ח"ת, ועל ידי שמבערים החמץ בכך מוציאים ומעלים האות ח"ת שנפל לידי הטומאה (ראה מהרש"א פסחים דף קמ"ז ע"ב), ועל ידי זה ממתיקים מידת דו"ה להפכה לבחי' חדו"ה.

והנה הכרפס הוא מרמז על ס' פרך וזה מרמז לפגם במידת הו"ד, כי כאמור הו"דה נהפך למשחית, ועל ידי הפגם במידת הוד נהפך הו"ד לדו"ה. ולזה רמזו לכוון על ידי אכילת הכרפס לפטור את המרור, וע"ד שביארו בספה"ק (ראה הגרש"פ אמרי יוסף) שהכוונה לפטור בזה כל מיני מרירות ופורעניות המתרגשות לבוא לעולם, ויפטרו בני ישראל מכל מיני מרירות ועצבות.

ובאכילת הכרפס אנו מורים שכאשר נפטר מכל

עריכת הסדר, את חיבת הקודש כלפי מצוות הלילה בכיסופין ושמחת הלב, את מצות סיפור יציאת מצרים בלהט אש קודש באזני הבנים ובני הבנים, ושונתם לבניך אלו התלמידים, וירד משה מן ההר אל העם ולדעתו של כל אחד ואחד במאור פנים וברשפי אש שלהבת י-ה, אשרי עין ראתה זאת!

קדש: מיד בעלות מרן על מקומו הכריז בקול רווי הוד ומעורר 'קדש', ואמרו נכדי וניני מרן שליט"א הרכים את סימני הסדר בתרגום לאידיש [וכן לפני חלק מעוד שאר הסימנים] כפי הנהוג בתפוצות ישראל, כשמרן שליט"א מאזין להם בחיבה יתירה.

לאחמ"כ אמר מרן שליט"א הריני מוכן ומזומן לקיים מצות קידוש ומצות כוס ראשון של ארבעה כוסות, לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ע"י ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל, ויהי נועם וכו', [כנהוג שבליל הסדר אומרים לשם יחוד]. ומזג הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א את הכוס (בקבוק היין היה מזכוכית, הגביע היה מזהב ובתוכו מונח כוס של זכוכית, גבוה במקצת מהגביע), כאשר קודם לכן שפך מרן מים מהגביע לתוך היין כמו בכל שבת ויו"ט.

לפני קידוש הורה מרן שליט"א בקול שהנשים שכבר בירכו ברכת שהחיינו בהדלקת הנרות לא תברכנה שוב כעת בקידוש, ולא יענו אמן לאחר הברכה. וכן לכוון בברכת שהחיינו לכל המצוות של קודם החג.

מרן שליט"א קידש בקול רם ובהתלהבות עצומה וכל הציבור ענו ואמרו עמו יחדיו הקידוש יותר בלחש [וכן בכל ההגדה]. בברכת בורא פרי הגפן הביטור מרן שליט"א על הכוס [וכן בכל הד' כוסות]. אחר ברכת שהחיינו שאמרה מרן שליט"א בהתעוררות רבתי, שתה מרן שליט"א את כל הכוס בבת אחת בהסיבה גמורה, כשכל גופו מסב על מיטת ההסיבה ואף הרגליים היו מונחים על מיטת ההסיבה, [וכן היה גם בכל ההסבות].

ורחץ: מרן שליט"א הכריז 'ורחץ'. ואמר הריני מוכן ומזומן לקיים מצות ורחץ, ואמר מרן שליט"א:

✱ אף שבכל השנה אין אנו נוטלים לידיים לדבר שטיבולו במשקה, מכל מקום הלא לעתיד לבוא כאשר במהרה יבנה המקדש, יקפידו גם בזה. ומבואר בספה"ק כי ליל הסדר הוא כעין העתיד, על כן נהיגן ליטול לידיים אף לדבר שטיבולו במשקה.

ואמר מרן שליט"א, כי כנהוג אצל רבוה"ק רק ראש המסובים נוטל ידיו (ראה בדב"ק של כ"ק מרן זי"ע בעידן רעד"ר שבת חוה"מ תש"מ, וכן בד"ת גליון תת"ד, שאצל מרן הדברי חיים לא נטלו המסובין רק הוא בעצמו; וראה עוד הגדה של פסח דברי חיים).

ונטל מרן שליט"א את ידיו ב"פ על כל יד.

כרפס: מרן שליט"א הכריז 'כרפס'. ולקח צנונית מהקערה וגירדה [ועדיין נשאר עליה מעט מקליפתה] (וראה הליכות חיים לפסח, ליל הסדר, בהערה אות ל"ח, שהביא שכן

לפני מה נשתנה הכריז מרן שליט"א 'וכאן הבן שואל', ואמר מרן שליט"א חז"ל התקינו חיוב מיוחד שישאלו, ואף דבתורה נאמר (שמות יג, יד) 'כי ישאלך בנך, או (שם יב, כו) 'כי יאמרו אליכם בניכם', והיינו שאם ישאלו ולא שיש חיוב שאלה, אכן כבר מבואר ד'כי' הכוונה לחובה ג"כ, (וראה גיטין צ, א ברש"י ותוס' ד"ה כי, יעו"ש).

ומזגו כוס שני, ע"י הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. ושאלו את קושיות 'מה נשתנה', בתחילה בני מרן שליט"א ולאחמ"כ כל הנכדים והנינים יחד [כשסיימו אמר להם מרן כי תיכף יענה להם התשובה לשאלתם, ואח"כ האזין גם לקושיות ה'מה נשתנה' ששאלו הנכדות והנינות יחדיו (עד גיל י"ב שנה)], כשמרן שליט"א מאזין להם בסבר פנים יפות. כשסיימו לא חזר מרן שליט"א על הקושיות.

והתחיל מרן שליט"א לספר בהתעוררות עילאה כל סדר השתלשלות בריאת העולם מסדר בריאת העולם ששת ימי בראשית וכו' (בחלק מהדברים פנה מרן שליט"א אל נכדיו צעירי הצאן שיחי' לבאר להם בשפתם כדי שיבינו). ופתח מרן שליט"א ואמר: זקה"ק מרנא הדברי חיים זי"ע נהג להקדים ולומר בתחילת סיפור יציאת מצרים, לספר כל השתלשלות בריאת העולם, בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ, ובוודאי שלא היה כלל צורך להקב"ה בבריאת העולם, וכל עצמו לא נברא אלא בעבור שלא יאכל האדם נהמא דכיסופא בעולם העליון כנודע (ראה מגיד מישירים להב"י, פר' בראשית, ד"ה אור ליום השבת), על כן ברוב חסדו של הקב"ה אשר הוא רב חסד' ברא ויצר תבל ומלואו, כדי שבעולם השפל הזה יוכל האדם לבוא לשלימות רוחני ולתקן עצמו עד שיתעלה להיות למעלה ממלאכי השרת.

אדם הראשון היה מובחר היצירה, ובהיותו בגן עדן, נצטווה מפי הבורא ית"ש לבלתי אכול מעץ הדעת טוב ורע, ועקב פיתויו של הנחש הקדמוני, חטאו אדם וחווה, ועל אף שאין אתנו יודע עד מה, ומיני אז ירדה זוהמא לעולם, עד שבקושי רב יוכל האדם להתקרב אל בוראו, כי באכילתו מעץ הדעת נחשך וכבה אור ה' בעולם, עד שאין יכולים עוד לראות אורו של הקב"ה, ונשתרר חשיכה בכל העולם, ושוב לא ניתן להשיג מאומה בניקל, ויקשה על האדם במאוד מאוד לבוא להשגות רוחניות, שאותם יוכל להשיג רק אחר יגיעה עצומה וקושי רב. וחלף שיהיה האדם מובחר היצירה נפל ונהפך מהמובחר שבכל העולם להיות הפחות והשפל שבכל העולם.

כל זה הוא בכלל הגזירה שנגזרה עליו (בראשית ג, יז-יט) בזיעת אפך תאכל לחם, ובעצבון תאכלנה כל ימי חייד, וקוץ ודרדר תצמיח לך, שכל דבר צריך יגיעה רבה ועצומה. כך במשך עשרה דורות - ולא היה זה משך שנים

המרירות והס' פרך, או אז נוכל לתקן מידת הוד ולומר שבת והודיה להקב"ה, וממילא יתהפך הו"ד לחדו"ה.

יחץ: והכריז מרן שליט"א 'יחץ'. ואמר:
 ✦ נוטלים המצה האמצעית שהיא מכוון כנגד לוי וחוצים אותה לשניים, ואת החלק הגדול מניחים לאפיקומן.

י"ל דמכוונים בזה כנגד משה רבינו ע"ה אשר הוא משבט לוי. והנה משה קיבל תורה מסיני מפי הגבורה ומסרה ולמדה לכל בני ישראל.

והנה מבואר בספה"ק (ראה שלה"ק תורה אור, פר' עקב; בעש"ט עה"ת, פר' בראשית, אות ל"ה; בני יששכר מאמרי חודש סיון, מאמר ה' אות ט') כי בעת הגלות הרי שנחלתינו בעיקר בחלק הנגלה שבתורה, ואמנם לעתיד לבוא עת אשר יתעוררו ויפתחו שערי דעה אז יזכו הכל להשיג גם את החלק הנסתר שבתורה. וביארו בזה אמרם ז"ל במדרש (ויק"ר יג, ג) ותורה חדשה מאתי תצא, דבוודאי אין הכוונה כפשוטו, דהלא מעיקרי האמונה כי 'זאת התורה לא תהא מוחלפת', אלא הכוונה שאז יתגלו כל ענין פנימיות התורה.

ובאמת שחלק הנסתר שבתורה גדולה עשרות מונים יותר מחלק הנגלה שבה, מה שנגלה לעינינו והשגתינו. וזהו שמרמזים במצה זו המכוון כנגד משה רבינו ע"ה, שהוא מסר לנו את התורה, כי כהיום בגלות אין לנו רק החלק הקטן שבתורה הוא חלק הנגלה, ואילו החלק הגדול הוא צפון ושמור עד עת הגאולה, שרק אז יזרח אורה ויגלה רב טובה לעין כל.

וחצה מרן שליט"א את המצה האמצעית לשניים, ואת החלק הגדול הניח בתוך מצה טאש מיוחד לאפיקומן, והניחה בין הכריות. [לפני הסדר הורה מרן שליט"א לנכדיו שיכין כ"א לעצמו ג' מצות, ויעשה לעצמו 'יחץ'. ומרן אמר כי הוא מקנה להם המצות שיהיו 'לכם', כנודע מה שדרשו חז"ל (פסחים לח, א) שלמדו בגז"ש לחם לחם מחלה שצריך שיהיה לכם, לבד דבלא"ה יתכן והוי מצוה הבאה בעבירה].

מגיד: מרן שליט"א הכריז ואמר 'מגיד'. (ולא אמרו הזוה"ק 'פקודא בתר דא', וכן נהג מרן זי"ע, ראה הליכות חיים, ליל הסדר, סעי' כא). ואמר מרן שליט"א הריני מוכן ומזומן לקיים המצוה לספר ביציאת מצרים, לשם יחוד וכו' ויהי נועם וכו'. וגילה מרן שליט"א המצות ואמר: 'מגלין המצות ומסלקין הקערה'. והמשיך ואמר הא לחמא עניא וכו' מתוך הגדת ראפשיץ.

אותו כדי שלא ינוע מפחד, ובל יפרס ויזוז אחד מאבריו ויפסל הקרבן ח"ו. ובשמחה פשט צווארו לשחיטה לקיים מצוות אלוקיו, ועשה הכל מרצונו ובשמחה רבה.

האמנם שאברהם הוליד שני בנים ויחד עם בנו יצחק נולד לו ישמעאל, כי עדיין לא כלתה הזוהמא עד תומה, והיינו לפי שגם באברהם לא היה התיקון בשלימות, ונוכח כן הוליד אברהם אבינו ע"ה את ישמעאל ואת יצחק, והזוהמא שנשארה נכנס בתוך ישמעאל. ומזרע ישמעאל ימש"ו סובלים אנו צרות רבות עד עצם היום הזה.

גם ביצחק טרם נשלם התיקון והבירור והוצרך להוליד את עשיו, והיה יעקב איש תם יושב אהלים ועשיו איש שדה יודע ציד, ואף היה צד ומרמה את אביו בדברים ובשאלות היאך מעשרין את המלח וכו' (רש"י, בראשית כה, כז), ועשה עצמו כירא שמים ומדקדק במצוות, עד שלא עמד יצחק על מהותו וחפץ היה לברכו. ואכן בליל פסח קרא לבנו לעשו וציוה אותו להכין לו מטעמים בעבור יברכהו בטרם ימות. וכדכתיב (בראשית כז, ט) לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב, וברש"י 'וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק, אלא פסח היה, האחד הקריב לפסחו, והאחד עשה מטעמים'.

ואמנם מן השמים אתאמר בנבואה לרבקה אמנו וגילו לה הדבר, והיא שלחה לבנה ליעקב את בגדי החמודות אשר לעשיו, וציוהה עליו להביא ליצחק אביו מטעמים כאשר אהב, וכך נתגלגל הדבר שקיבל יעקב הברכות הראויות לו מפי יצחק אביו בליל פסח. ועל כן שטמו עשיו אחיו ויתנכל אליו להמיתו, ובמצות יצחק ורבקה ברח פדנה ארם שם נשא את רחל ואת לאה, והעמיד י"ב שבטי י"ה.

יעקב היה נקי לגמרי מכל סיג ופגם והיתה מיטתו שלימה, והיו לו י"ב שבטי י-ה כולם קדושים וטהורים. ואז כבר התחיל עוד מעט להתמלאות תיקון מטרת הבריאה, להתקדש שמו ית"ש יותר על ידי י"ב שבטי י"ה הק'.

וכיון שהיתה גזרה קדומה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו (בראשית טו, יג) כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ד' מאות שנה, ובעצם היתה הגזירה שירד יעקב למצרים בשלשלאות של ברזל (ב"ר פו, ב) - וכפי שירד ירמיה הנביא בגלות בבל - אלא שזכה והיה ראוי וירד למצרים בכבוד גדול. וכדי לגלגל דבר זה סיבב הקב"ה את שנאת השבטים ליוסף, שיקנאו בו אחיו וימכרוהו למצרים, שם יהיה למשנה למלך, ולאחמ"כ רעב בא לעולם, וירדו השבטים למצרים לבקש לחם, שם העליל עליהם יוסף לאמר: 'מרגלים אתם' ולתור את הארץ באתם, עד שנשתלשל ונסתבב הדבר וירדו אבותינו למצרים בדרך כבוד.

ובמצרים עמד יוסף וכלכל לחם לכל יושבי ארץ

הרבה יותר מידי - ובכל זאת התגברה הזוהמא יותר ויותר ותוקפה היה חזק מאוד. עד שבא נח לעולם, שאז התחיל מעט להיות התיקון ונזדכך מעט העולם מחשכותו וזוהמתו הגדולה, ועליו כתיב 'איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח', ובלידתו היה קצת נחמה להבוכ"ע.

אנשי דורו המה היו רעים וחטאים לה' מאוד, עד שהוצרך הקב"ה להביא מבול לעולם, ויאמר ה' אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה (בראשית ו, ח). אחר המבול נזדכך מעט העולם, ונמשך עוד עשר דורות בסדר ההשתלשלות של כל דור ודור, ובעשר דורות הללו היו בין פשוטי העם גם צדיקים, כנח, חנוך, מתושלח וכו', וכמבואר כל זה במדרשי חז"ל וב'ספר הישר'.

עד שהאיר ממזרח צדק אברהם אבינו אבי האומה הישראלית, אב ידעך מנוער שלמד להכיר כי יש בורא לעולם ומנהיג לבירה.

בקטנותו, כאשר נתוודע אברהם אבינו ע"ה כי הקב"ה הוא המלך על כל הארץ, הלך ניתץ והרס את כל הפסלים והאלילים שהיו בבית אביו, כשלצידם העמיד את הפסל הגדול, ושם גרזן תחת ידיו - לאמר, כאילו הוא הגדול העומד על גבם ששברם והרסם. כאשר בא אביו וראה מה נעשה עם פסליו, הבין שיד בנו אברהם - שהיה עדיין אך קטן וצעיר לימים - בדבר, ועל כן קרא אליו, ושאלו כתמה מי שיבר את הצלמים. או-אז ענהו אברהם וקינטר אותו באומרו, שהרי הפסל הגדול עומד על ידם, ורגלים לדבר הוא, שידיו במעל הזה. וכעס אביו ואמר לו, הרי פשיטא הוא שלא הוא שיברם, שהרי אף שידים לו - אך לא ימישון, וא"כ איפה כיצד יעשה כן, וצחקו ולעגו ממנו וכי הפסל יכול לשבור וכו'. כי אז קרא אליו אברהם ויאמר לו, אם כן מה לך אבי אצל פסל זה, והלא מודה אתה שאין הוא כלום ואינו מסוגל לכלום, אז השליכו את אברהם אבינו ע"ה אל תוך האש ומסר נפשו על קידוש שמו ית', וצעק כי ה' אלוקינו ה' אחד, וכך הלך ופירסם כי ה' הוא האלוקים והוא מושל ומנהיג את כל העולם כולו.

ובאברהם בחר ה' ואותו ניסה בעשרה נסיונות קשות ועמד בכולם, והנסיון האחרון הקשה ביותר היה עקידת יצחק, שציוה הקב"ה לאברהם ליקח את בנו יחידו את יצחק, הנולד לו בעת היותו לבן מאה ולשרה בהיותה בת תשעים באמרו אליו 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ועתה בהיות יצחק בן ארבעים שנה ועדיין לא בנה ביתו להעמיד תולדות, ציוהו להעלותו על המזבח לעולה.

אברהם אבינו ע"ה באמונתו התמה לא הרהר כלל אחר הציווי, ולקח את בנו עמו אל המקום אשר ציוה אותו אלוקים. בדרכם שאל יצחק את אברהם אבינו 'איה השה לעולה', והשיבו אברהם 'אלוקים יראה לו השה לעולה בני'. 'וילכו שניהם יחדיו', עד בואם אל הר המוריה שם אף ביקש מאברהם אביו שיקשור

החיה מרן שליט"א על המצה והמרור, באמירת מצה זו - הראה מרן על המצה הפרוסה.

באמירת מרור זה הגביה מרן המרור מהקערה, והראה לכל המסובים. באמירת 'לפיכך אנחנו חייבים' וכו' כיסה מרן המצות וביקש מרן למלאות הכוס ממה שנחסר ע"י ההטפות, והגביה הכוס במקצת (מן הצד כנ"ל) עד סיום ברכת אשר גאלנו.

קודם שתיית הכוס אמר מרן שליט"א הריני מוכן ומזומן לקיים מצות כוס שני מארבע כוסות לשם יחוד וכו', ויהי נועם וכו', והגביה מרן שליט"א הכוס בעשר אצבעותיו, ושתאו בהסיבה. והשעה היתה 12.00.

רחצה: מרן שליט"א הכריז 'רחצה, מוציא, מצה.

ואמר הריני מוכן ומזומן לקיים מצות רחצה וכו'. לאחמ"כ אמר הריני מוכן ומזומן לקיים מצות מצה וכו', ונטל מרן את ידיו כסדר כל נט"י לסעודה.

מוציא מצה: לאחר הנטילה אחז מרן הג' מצות

יחדיו ובירך המוציא, אח"כ שמט מידו את המצה התחתונה - ישראל, ובירך ברכת 'על אכילת מצה' בהתלהבות רבתי ובדביקות עצומה, ואכל בהסיבה את שני הכזיתים במהירות בלי שום הפסק, ופניו להבים בדביקות עילאה, כשהקהל עומדים צפופים ובראיה בעלמא קני קנין של קדושה והתרוממות הנפש לנוכח חיבת המצוות - מצות תאכל במקום קדוש. ולא אכל מרן המצה עם מלח (רמ"א סי' תעה, סעי' ג). והראה מרן לכל הקהל שילכו ליטול ידיהם ל'רחצה', ושלח מרן הכזיתים להרבנית תליט"א, **מרור:** לאחר אכילת ב' הכזיתים לקח מרן חסה למרור (שלא מהקערה), וטבלה קצת בחרוסת שבקערה וניער החרוסת מהמרור, ובירך מרן שליט"א הברכה 'אקב"ו על אכילת מרור' ואכל את המרור.

כורך: מרן שליט"א לקח 'חריין' (חזרת מגורדת)

כשיעור כזית, וכן חתיכה קטנה של חסה שטבלה בחרוסת מהקערה, והניחם בין ב' חתיכות מצה, ואמר זכר למקדש כהלל כן עשה הלל וכו', ואכלה בהסיבה.

שולחן עורך: מרן שליט"א לקח ביצה מבושלת

וחתכה והטביל במי מלח. וטעם מרן שליט"א מהדגים, אחר הדגים שתה מרן שליט"א יין, ואיחל לחיים לאלו שעמדו על ידו, מרק, בשר ובשר בהמה וקומפוט.

צפון: בשעה 12.30 הכריז מרן 'צפון', ולקח הב'

כזיתים, חלק מהמצה שהטמין לאפיקומן וגם מהמצה טאש הרגיל, ואכלה בהסיבה, וסיים מרן שליט"א האכילה כחצות ליל. וצווה מרן לקהל להמשיך באכילת הסעודה, במתינות כראוי לשמחת יו"ט, ולא למהר לאכילת אפיקומן בחצות.

במשך זמן הסעודה, בשעה שהקהל אכלו הסעודה, עיין מרן שליט"א בהגדת אמרי נועם, [ומצויין שם מדברי הזוה"ק לעיין בו בשעת הסעודה בליל פסח, כשמרן למד קטע הנ"ל מתוך התעוררות רבתי]. כן שוחח עם הנכדים והבנים הרכים, והנכדים הבחורים אמרו 'מה נשתנה פשעטיל'.

מצרים, והוא העשיר את ארץ מצרים בכסף רב, וכשהיו אבותינו במצרים, כל זמן שחיו יוסף ושאר אחיו השבטים הק' לא התחיל עדיין השעבוד, אך כאשר וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא (שמות א, 1), ולא נשאר עוד זכר לכל אותו הדור. ויהי כי אך עברו ימים לא רבים, ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, והיינו כפירש"י שעשה עצמו כאילו אינו יודע, ותחת שיכיר טובה ליוסף הצדיק ולאחיו בני ישראל, אשר אלמלא הוא היה מת מזה זמן חפון-כפון ומזה-רעב, החזיר אליהם שנאה ושיטמה. והטיל על בני ישראל עבודה קשה בחומר ובלבנים, ושם עליהם שרי מיסים נוגשים ושוטרים אשר עינו אותם עבודת פרך.

וגדולה מזה הכבידו, שכשלא היה די ומספיק טיט לצקת בין הלבנים, היו לוקחים באכזריותם הנוראה תינוקות קטנים ושמים אותם בין האריחים והלבנים ומשקעים אותם בתוך הקיר, כביכול תחת הטיט. עוד זאת עשה פרעה הרשע, ומחמת חוליו היה רוחץ בכל יום בדם מאות ילדי ישראל שנשחטו, וכהנה וכהנה גזירות וצרות רבות ורעות שבאו עליהם.

ואמר פרעה הרשע (שמות א, ט) הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ, ובראותו את ריבויים וגידולם הניסית של בני ישראל התחיל לשעבדם ולמרר את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים, ועל אף שידע כי באמת לא ירעו אותו בני ישראל כלל וכלל, מכל מקום הרבה עליהם גזירות וצרות רבות ורעות שבאו עליהם, ועינה אותם בכל מיני עינויים ויסורים. כי כן דרך הגוים בכל עת להכביד עולם על בני ישראל ולהרע להם. וע"ז אנו אומרים עבדים היינו וכו'.

כל זה אמר מרן באריכות ומתיקות נפלאה, אשר א"א להעלותו ע"ג הכתב, אשרי אוזן ששמעה!

והמשיך מרן שליט"א ואמר: 'ולזה אנו אומרים - עבדים היינו וכו'.

את הקטע 'ברוך המקום ברוך הוא' אמר מרן בנעימה מיוחדת. קודם אמירת 'והיא שעמדה' כיסה מרן המצות שהיו מגולות מאמירת הא לחמא עניא, והגביה הכוס (מצד הכוס ולא מלמטה כמו בקידוש), ואחזו עד מצילנו מידם. וגילה שוב המצות, והמשיך באמירת ההגדה. ואמר 'והיא שעמדה' בנוסח מיוחד. בפסקא ויהי שם לגוי גדול עצום וכו', אמר מרן כפי המובא בנוסחא בהגדת ראפשיץ, 'ויהי שם לגוי גדול כמה שנאמר וכו', 'עצום כמה שנאמר וכו'. באמירת העשר מכות, ובדצ"ך עד"ש באח"ב הטיף מרן שליט"א מכוסו ע"י ה'אצבע' ביד ימין.

את הקטע 'כמה מעלות טובות' וכו', ו'על אחת כמה וכמה' וכו' אמר מרן שליט"א בנעימה מיוחדת. באמירת 'בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך'

באמירת יהללוך אחז מרן שליט"א בצדי הכוס. והמשיכו באמירת הפיוטים, 'ובכן ויהי בחצי הלילה', 'ובכן ואמרתם זבח פסח', 'אדיר במלוכה' (ואמר מרן 'לך גם לך', 'כי לו נאה כי לו יאה כתר מלוכה', 'מלך' הוא נורא הוא).

ואמר מרן שליט"א הריני מוכן ומזומן לקיים מצות כוס רביעי של ארבע כוסות, לשם יחוד וכו', ויהי נועם וכו', ושתה מרן הכוס בהסיבה. ובירך ברכה אחרונה מעין שלוש וסיים על הארץ 'ועל פרי הגפן'.

נרצה: מרן שליט"א הכריז נרצה, וזימרו חסל סידור פסח (ג"פ).

אח"כ המשיכו באמירת הפיוטים 'אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב וכו', 'אחד מי יודע', 'חד גדיא'.

בסיום הסדר קם מרן שליט"א על מקומו, ואמר בקול רם ובהתלהבות ג' פעמים 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה' וכל הקהל אחריו, לאחמ"כ זמרו בקול רעש גדול לשנה הבאה בירושלים הבנויה כשבאמצע התחיל מרן שליט"א בזמר 'ישועת ה' כהרף עין לשנה הבאה בירושלים', ומרן שליט"א רקד על מקומו בדביקות עצומה וכו' ועודד מרן שליט"א את השירה. בסיום איחל למסובים א גוט יו"ט. ונכנס מרן שליט"א לביתו, והשעה היתה 3.40 לפנו"ב.

בין הפרקים בליל הסדר אמר מרן שליט"א הרבה דברי תורה ופירושים על ההגדה, ונציג כאן כמה מהם: **★ לשנה הבאה בארעא דישראל.** אף שאנו נמצאים כבר בארץ ישראל, מכל מקום אנו מבקשים 'לשנה הבאה בארעא דישראל', כיון שבזמן הגלות אין אנו ראויים לזכות לקדושת ארץ ישראל בשלימות, ועל זה אנו מבקשים שנהיה ראויים לזכות לשנה הבאה לקדושת הארץ בשלימות.

★ עבדים היינו וכו'. הנה לכאן יש לכאן מפני מה מתחילים תחילה לפרש כל השתלשלות הגלות והגאולה, ואין פונים מיד לתרץ הקושיות בהרחבה. אכן עפ"י פשטות יש לומר דפיסקא זו באה כתירוץ לשאלה הראשונה על מה שפורשים מאכילת חמץ ואוכלים מצה, ועל זה אומרים עבדים היינו, וזה עפ"י הנודע מש"כ האבודרהם (בפירוש ההגדה), וז"ל, 'פירש ה"ר יהוסף האזובי בשם בן עזרא שהיה שבוי בהודו והיו מאכילין אותו לחם מצה ולא נתנו לו לעולם חמץ. והטעם מפני שהוא קשה ואינו מתעכל במהרה כחמץ ויספיק ממנו מעט וכן היו עושים המצרים לישראל, ובאורחות חיים (הלכות ליל הפסח) כתב מפורש שכן היה עם האבן עזרא, יעו"ש. והבן וזהו שאומרים שאנו היינו עבדים במצרים, ולזכר זה

במהלך 'שולחן ערוך' שרו הרבה ניגוני דביקות ובהרבה ניגונים התיישב מרן שליט"א והניח הטלית על ראשו והלהיב את הציבור בידיו הק'. או שישב בדביקות עילאי וידיו הק' על עיניו הק'. באמצע הורה מרן שליט"א לזמר גם הניגון 'חכו ממתקים' (סקולען).

לערך בשעה 1.50 לאחר שכל הקהל סיימו לאכול סעודת יו"ט חילק מרן שליט"א לאפיקומן חתיכה קטנה מהמצה טאש שלו, וכזית נוסף משאר המצות מצוה שנאפו בער"פ, מתחילה חילק לבניו ולשאר יוצ"ח. לאחמ"כ עברו כל המסובין וחילק להם מרן שליט"א לאפיקומן רק חתיכה קטנה מהמצה טאש שלו (מחמת ריבוי הקהל בליעה"ר), והמתין מרן שליט"א עד שיסיימו כל הקהל אכילת האפיקומן.

בינתיים כבר התאספו רבים מתושבי קרייתנו הק' שבאו לחזות בעבודת הקודש באמירת ההגדה והפיוטים, ונעמדו בצדדי ההיכל.

לפני ברכהמ"ז אמר מרן שליט"א: מרן אאדמו"ר זי"ע היה משנן תדיר מדברי הרה"ק ר' יהושע מקראלי זי"ע זקיניו של הרה"ק מנאסויד זי"ע שהתבטא שאינו מבין איך יכול להיות שלא יזכה יהודי בליל הסדר לבוא למדריגת רוח הקודש, עכד"ק.

ברך: בשעה 2.20. מזג הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א כוס שלישי, לאחר ששטפוהו לברכת המזון. ואמר מרן שליט"א 'ברך'. ואמר הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה של ברכת המזון וכו', לשם יחוד וכו', ואמר שיר המעלות קודם ברכהמ"ז, ונטל מים אחרונים. ואחז מרן שליט"א את הכוס בברכת המזון, עד אחר יראו את ה', וכל הקהל לא אחזו הכוס בידיהם בברהמ"ז.

בסיום ברכת המזון אמר מרן שליט"א הריני מוכן ומזומן לקיים מצות כוס שלישי מארבע כוסות, לשם יחוד וכו' ויהי נועם וכו', ושתה מרן הכוס בהסיבה. והורה מרן שליט"א למלאות כוס של אליהו, ומזג הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א כוס רביעי. ונעמד מרן על מקומו במלוא הודו והדרו, ובדביקות עילאית הכריז בקול גדול מרטיט ומעורר 'פותחין הדלת' (והביט אל עבר הדלת בצד דרום שיפתחו הדלת), אשרי עין ראתה אלה. ואמר מרן שליט"א שפוך חמתך וגו' בלבת אש קודש.

הלל: ונתיישב מרן על גבי מיטת ההסיבה והמשיך באמירת ההלל וסדר ההגדה ביראה עילאה ובנחלי דמעה המעוררים את הנפש לתשובה שלימה מתוך אהבת ה' ויראת הרוממות, וזמרו בפסוקים 'שובי נפשי וגו', וב'לך אזבח' וגו', וכן בהללו והודו לה' כי טוב. וכן בחלקו השני של מן המיצר ואנא ה' וכו'. הלל הגדול אמרו פסוק בפסוק. 'נשמת' אמרו כל הקהל יחד בקול רם. הא-ל בתעצומות אמר מרן בנוסח תפילת יו"ט עד ישתבח, וברכת ישתבח בנעימת שבת עד מלך מהולל בתשבחות. בין התיבות פירש מרן שליט"א הרבה תיבות באידיש בבקשה ובתחינה,

אנו אוכלים מצה שהוא מאכל השבויים.

✦ עבדים היינו וכו'. יפורש עפ"י הנודע כי במצרים היה הדיבור בגלות (ספר הליקוטאים, פר' בא, ד"ה למען שתי; ועי' זוה"ק פר' וארא, ח"ב דף כ"ה ע"ב), ושם שלטה קליפת מצרים בפיהם ובדיבורם של בני ישראל, עד שלא יכלו להוציא דבר קדושה בפיהם, ולכן נקרא פרע"ה אותיות פ"ה ר"ע (עי' בספר הליקוטאים, פר' שמות, פרק ב בד"ה ויגדל), ששלט בפיהם לרעה, וכשנגאלו ממצרים זכו לפס"ח דהיינו פה-סח (עי' שער הכוונות, דורשי פסח, דרוש ג), ששוב יכלו לדבר בפיהם דברי קדושה ותפילה לה' אלקיהם.

ולזה נאמר (שמות ב, כג) ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו וגו', ולא נאמר שהתפללו וביקשו, כי אם קול זעקה וצעקה, והיינו טעמא מאחר שהדיבור היה בגלות ולא היו יכולים לדבר דיבורי תפילה בפיהם (וראה ישמח ישראל, לחוה"מ פסח), ואפי' אמירת 'מודה בבוקר אני' לא היו יכולים לומר.

וזה שייסד המגיד בהגדה לומר עבדים היינו לפרעה במצרים, רצ"ל שבמצרים היו משועבדים לפרעה לבחי' פ"ה ר"ע, ולא היו יכולים לדבר דיבורי קדושה בפיהם, ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים, וכיון שברית הלשון מכונן כנגד ברית המעור (ספר יצירה פ"א, מ"ג), הרי שהיינו משוקעים בתוך הקליפות הטמאות רח"ל, וי"ל דלזה נרמז 'פרעה' - פ"ה ר"ע להורות שהפ"ה ובחי' ר"ע המורה על פגם בקדושה המה ענין אחד.

ואמנם כיון שהוציאנו ממצרים וזכינו לבחי' פה סח', על כן ואפילו כולנו חכמים כולנו נכונים כולנו זקנים כולנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים בפה דייקא, שזהו ענין תיקון בחי' פ"ה ר"ע, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, כי ככל שמרבה להלל ולשבח להשי"ת הריהו יותר משובח, ומחוייבים אנו להודות בפניו ולספר בשבחי הכורא ית"ש שמפליא לעשות עמנו תמיד בכל עת אחר שיצאנו מבין הקליפות וזכינו ל'פה סח', כי כאמור לולי שיצאנו ממצרים לא היינו יכולים לדבר בפניו דברי תורה וקדושה כלל וכלל.

✦ מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן

עזריה ורבי עקיבא ורבי מרפון שהיו מסובין בבני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה. נקט בלשונו הלשון 'כל אותו הלילה', ורצ"ל שבכח קדושת התנאים, ועל ידי מה שסיפרו ביציאת מצרים בכוננת עילאיות, המשיכו והאירו כל האורות העליונים כמו שהיה באותו הלילה הידוע הוא הליל המשומר מן המזיקים ליל יציאת בני ישראל בארץ מצרים.

✦ ברוך המקום ברוך הוא וכו' כנגד ארבעה בני דברה תורה. הנה ראוי לבאר מהו השבח והתהלה שאנו נותנים להקב"ה על הבן הרשע, דהא תינח על הבן החכם שפיר יש להודות ולהלל להשי"ת, ואף על התם וזה שאינו יודע לשאול שעדיין לא אפסה תקוה. אך מפני מה התקינו לברך ולהודות על הבן הרשע, ומה ריוח יש במה שמביאים בן רשע לעולם, הלא עדיף יותר שלא להוליד בנים כלל, וכדרשת חז"ל (ברכות דף י' ע"א) בפסוק (ישעי' נה, א) רני עקרה לא ילדה, דלא ילדה בנים לגיהנום.

ואפ"ל עפ"י הנודע מש"כ האריה"ק (סידור האריז"ל, הגדה של פסח, פיסקא מצה זו) על הפסוק (שמות יב, לט) ולא יכלו להתמהמה, שאילו נשארו בני ישראל במצרים עוד רגע אחד, היו נופלים לשער הנ' שבטומאה והיו מאבדים תקוה חלילה, יעו"ש, אכן כבר כתב האור החיים הק' זי"ע (שמות ג, ח) שכל זה הוא דייקא קודם שניתנה התורה לישראל, אבל לאחר מעמד מתן תורה הרי שהתורה כלי כפרה הוא לישראל, וניתן היכולת ביד האדם לצאת אף משער הנ' שבשערי הטומאה, עכתוד"ק יעו"ש. וביאור הדבר, כי הנה בתורה הק' ישנם נו"ן שערי בינה, ובכוחם יכול כל אחד ואחד לצאת ולהתרומם אף אם שרוי ונפל בשער הנו"ן שבשערי הטומאה.

ולזה שפיר אנו מודים ומברכים ברוך המקום וכו' ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, וממילא מאחר שקיבלנו התורה בסיני, מעתה אפי' על אחד רשע שפיר יש להודות ולהלל, כי ח"ו בכל מצב ובכל אופן לא אפסה תקוותו, כי בכח התורה יוכל לשוב ולהתרומם ולהתקרב אליו ית"ש.

✦ חכם מהו אומר וכו'. יש לפרש הפרש וההבדל בין שאלת החכם לשאלת הרשע, כי החכם הוא שואל ואומר כי אף שאכן קיבלנו התורה מפי הגבורה

שתטעה לומר יום ממש, ממה שגמר אומר 'בעבור זה' שהוא בשעת מצה וכו' כאומרם ז"ל (בהגדה של פסח), ואולי כי סמך 'ביום ההוא' עם 'והגדת', כי גם גם זה בכלל מצות ההגדה, עכלה"ק.

והנה אי' בווה"ק (פר' בא, דף ל"ח ע"א) דבאותו לילה הוה נהיר לילה כיומא בתקופת תמוז וחמא כל עמא דינוי דהקב"ה, הדא הוא דכתיב ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה, יעו"ש. (וראה עוד באוחה"ק להלן שמות יב, ל).

ויתורץ בזה מה שהקשו רבים על מה שתרגם בתרגום יונתן (שמות יב, לט) והווי קטעין מן לישא דאפיקו ממצרים וסדרין על רישיהון ומתאפי להון מחומתא דשימשא וכו', והיינו שהמצות נאפו מחום השמש שקפחה עליהם, ולכאו' הלא לפי המבואר בחז"ל (ברכות דף ט' ע"א) יצאו בני ישראל ממצרים בעלות השחר, שאז אין החמה זורחת, ואלא מאחר דבלילה הוה נהיר כיומא בתקופת תמוז, ממילא שפיר נאפו המצות ולא הוחמצו.

ונכדי היניק נ"י שאל אותי היום, דמאחר והיתה השמש קופחת עליהם כל כך עד שנאפו המצות, היאך ניצולו בני ישראל מחום השמש, וי"ל שבוודאי אחד מהניסים הנפלאים שנעשו לאבותינו בצאתם ממצרים היה ענין זה, שהגם שהיתה החמה זורחת כבתקופת תמוז, מכל מקום כתיב (תהלים סח, ז) מוציא אסירים בכושרות, ופי' רש"י (ראה סוטה דף ב' ע"א ד"ה מוציא) שהוציא הקב"ה את ישראל בחודש כשר לא חמה ולא צינה שלא שלטה עליהם חום השמש.

ועפי"ז ראיתי להחיד"א בשמחת הרגל (פיסקא א"ד אלעזר בן עזריה) שהביא בתו"ד דבשו"ת יד אליהו (סי' ג"א) הביא קושיית המפרשים על מש"כ במדרש (שמו"ר יב, ה) שבאותו לילה שיצאו ישראל ממצרים מלו את עצמם, דהרי לחד מ"ד אפילו מילה שלא בזמנה אין מליץ בלילה, ותירץ די"ל דכיון דאותו לילה כיום יאיר כמ"ד בווה"ק, על כן הו"ל כמו יום לכל הדינים שבתורה ושפיר מלו בהאי שעתא.

✦ יכול מראש חודש וכו'. פי' דהו"א דמאחר וכבר נצטוו בראש חודש במצות 'החודש הזה לכם', שמא מיום זה יתחייבו כבר בכל מצות החג, ומה שנאמר 'ביום ההוא' שמא בא ללמד על שאותו הלילה כיום

בהר סיני, אכן האדם צריך לשאוף שיהיה לו חלק בתורה, ואף שקדושת התורה הוא למעלה מהשגתנו, אמנם הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו נתן לנו את התורה שגם לנו יש בה איזה אחיזה, ולזה פתח פיו בחכמה לשאול 'אשר צוה ה' אלוקינו אתכם' רצ"ל איזה דבר הוא כהוספה על מה שנצטוויתם בתורה הק' מפי הגבורה. ועל זה אף משיבים אותו כהוגן לומר שכל הגדרים והסייגים מדרבנן הם הם חלקנו בתורה, וכדוגמת מה שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, שהוא מדרבנן כדי שישאר טעם מצה בפיו, זכר לקרבן פסח שאסור לאכול אחריו כלום.

לא כן הבן הרשע אשר שאלתו הוא בהיפוך הגמור, והוא תמה ואומר מה העבודה הזאת לכם, רצ"ל מה לכם לחפש ולחזור אחר גדרים וסייגים, לאסור יותר ממה שאסרה תורה, ואומר 'דייכם מה שאסרה עליכם התורה', ואין כל צורך להוסיף בחומרות והידורים וכו'. ועל כן בפר בעיקר כי מעיקרי הדת ועיקרי היהדות הוא להוסיף תמיד עוד ועוד גדרים וסייגים.

ואמר אילו היה שם לא היה נגאל היינו עפ"י מש"כ בספה"ק ייטב לב (פר' בא) בטעם שיצאו בני ישראל ממצרים קודם הזמן, כי במדה שאדם מודד מודדין לו, וכיון שראה הקב"ה שעתידין לעשות משמרת לתורה בגדרים וסייגים והוספות קודם הזמן שיוסיפו מחול על הקודש בשבתות וימים טובים כאילו כבר הגיע זמנו, וענין תוספת שבת ויו"ט הוא מדברי סופרים, כמו כן הקדים הקב"ה לגאלינו קודם זמנו וכאילו כבר הגיע זמנו, יעו"ש בדבה"ק. והבן הרשע כיון שהוא אינו מודה בכל החומרות הגדרים והסייגים שאמרו חז"ל, הרי שהוא לא היה זוכה להגאל קודם הזמן, וממילא אילו היה שם לא היה נגאל.

✦ ושאינו יודע לשאול את פתח לו. איתא בספה"ק דזהו בקשה ותחינה כלפי מעלה, רצ"ל דמי שאין לו שום שכל מעצמו, מכל מקום את פתח לו באתערותא דלעילא.

✦ והגדת לבנך ביום ההוא לאמר. באור החיים הק' ביאר בזה וזל"ק, אמר ביום ההוא, הודיע במתק לשון צדיק כי הלילה ההוא יום יקרא לא לילה, והוא אומרו (תהלים קלט, יב) ולילה כיום יאיר, ולא חש

אתוד"ק יעו"ש. ומהאי טעמא נמי לא נזכר שמו של ישמעאל בהגדה כנ"ל.

✱ ואתן לעשיו את הר שעיר לרשת אותנו. נתן לו הקב"ה לעשיו את הר שעיר, כדי שלאחמ"כ יבואו בני ישראל וירשוהו, והיינו דאמר 'ואתן לעשיו את הר שעיר', ומעם הדבר לרשת אותנו, היינו שבני ישראל יירשוהו.

✱ ויעקב ובניו ירדו מצרימה. יבואר עפ"י מה שכבר הזכרנו בדרוש ליל שב"ק במה שנאמר אצל עשיו (בראשית לו, ו) וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו, ופרש"י ממדרש אגדה שהלך מפני יעקב אחיו מפני שטר חוב של גזירת כי גר יהיה זרעך המוטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן אין לי חלק לא במתנה שניתנה לו הארץ ולא בפרעון השמר (וכ"ה ברש"י במדבר כ, יד), והיינו דיעקב קיבל על עצמו לפרוע שטר הגלות, ומהאי טעמא גופא אף זכה ונחל את ארץ ישראל, וזה שרמזו כאן דמאחר ויעקב ובניו ירדו מצרימה, על כן זכו גם בירושת הארץ.

✱ יגביה הכוס בידו ויכסה המצות. יש לומר דהמכוון בזה, לרמז למש"כ הפייטן (יוצר לשבת הגדול, ומקורו בירושלמי פסחים פ"י ה"א) דד' הכוסות מכוונים כנגד כוסות הפורעניות שהקב"ה נפרע מן הגוים ומצילנו מידם, ולזה מרם שאנו אומרים 'והיא שעמדה לאבותינו וכו' והקב"ה מצילנו מידם' מגביהים את הכוס, לרמז על כוס הפורעניות שתבוא על ראש אומות העולם לעת"ל.

✱ צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות וכו' ולבן בקש לעקור את הכל. הנה באומות העולם הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה (ראה תוס' קידושין דף ל"ט ע"ב ד"ה מחשבה), ועל זה אמר צא ולמד מה 'ביקש' לבן הארמי, היינו שצירף לו הקב"ה מחשבה רעה למעשה, ואף שלא הרג בפועל קרינן עליה 'ארמי אוכד אבי'.

ולזה אחר שאמר 'שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו', אמר צא ולמד והורה בזה ללמוד מהענין שנאמר אצל לבן הארמי, שכשם שלבן רק ביקש להרוג ונחשב לו מחשבה כמעשה, כן במשך הדורות יתכן והיו דורות שלא הרגו בהם הגוים הרוצחים ימש"ו בפועל מבני ישראל, ומכל מקום כל

יאיר כפי' האור החיים, לזה דחה ואמר ד'ביום ההוא' כתיב, ומקשה א"כ דילמא מבעוד יום, וע"ז דייקו חז"ל דאין המצוה אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניו, ושפיר נשאר מיותר הדרשה של 'ביום ההוא' לומר דלילה כיום יאיר.

✱ מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו. ללמדנו שאפי' מי שאביו כתרר יכול להיות כאברהם אבינו, ואין הענין תלוי כלל באבות, אלא כל אחד ואחד יכול לזכות לעבוד את השי"ת.

✱ ועשיו קרבנו המקום לעבודתו. לא אמר 'ואחר כך קרבנו', אלא ועשיו, והיינו כי בכל שנה ושנה מתחדשים ונשפעים האורות כאשר היה בעת יציאת מצרים, ומתעורר מחדש כי עשיו קרבנו המקום לעבודתו, וכל מי שנדבה רוחו אותו יכול להתקרב אליו ית"ש.

✱ ואתן ליצחק את יעקב ואת עשיו. הא דלא הוזכר כלל ישמעאל, י"ל עפ"י המבואר בספה"ק (ראה אור החיים הק' ויקרא יא, ג) כי לעתיד לבוא יתוקן פגם עשיו, וע"ד שנאמר (תהלים פ, יד) יכרסמנה חזיר מיער, ובמדרש (ילקוט תהלים, רמז תתל) דאות 'ע' שבתבת 'יער' תלויה, וביארו המפול' (ראה ליקוטי תורה להר"ב, פר' ראה, ד"ה וכל בניך, אות ג; תפלה למשה, תהלים שם) דעשיו נקרא חזיר יער (ראה ויק"ר יג, ה; וראה מהרש"א מגילה דף י"א ע"א), ולכן עי"ן תלויה, ולעתיד לבוא יתוקן ויחזור לטהרתו, ולזה נזכר שמו. לא כן ישמעאל אשר הוא נכרת לגמרי, ואף כי ישמעאל עשה תשובה, מכל מקום זרעו אחריו הרשעים הרוצחים ימש"ו נכרתו לגמרי ואינם מתייחסים אחריו, וכאשר האריך בענין זה מרן אאדמו"ר זי"ע בשיעור חורש"י (וישב תשל"ט), כי קיומם של בני ישמעאל הוא העומד בעוכריו של ישמעאל אביהם ומונע את תשובתו מלהתקבל, ובמעשי רשעתם רציחותיהם וניאופם ועל ידי הצרות אשר המה עושים לישראל הם גורמים פגם גדול לישמעאל אביהם, מאחר שהוא הביאם לעולם והקולר תלוי בצווארו, ועל כן עומד ישמעאל לפני כסא הכבוד מאז בבכי וזעקה, ומבקש רחמים מאת השי"ת להכרית כל מריע שיכלה זרעו, ורק כשיכלה זרעו של ישמעאל תתקבל תשובת ישמעאל לרצון,

✱ וישמע ה' את קולנו. אע"פ שלא היתה צעקתם כדבעי, ולא צעקו וביקשו על צער וצרת השכינה וכיוצ"ב, כי אם על צרותיהם הפרטיות, וכמ"ש 'ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו', מכל מקום 'וישמע ה' את קולנו'.

✱ לחצנו זו הדחק. יפורש בב' אופנים, האחד שהיו דוחקים את בני ישראל בעבודה בחינם בלא סיבה, זאת ועוד, שלבד ממה ששעבדום בעבודת פרך היו מבזים ומשפילים אותם, וכעין מה ששמענו אודות מעשי הרשעים הנאצים ימשי"ו.

✱ ויוציאנו ה' ממצרים וכו', אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו. וטעמא כי מלאכי השרת מיאנו בגאולת ישראל, וטענו לפני הבורא ב"ה הללו והללו עובדי עבודה זרה, והקב"ה עשה כנגד דעת המלאכים והוציאם. וכמו כן לא חפצו מלאכי השרת לעשות שפטים במצרים, מאחר וטענו שגזירה קדומה היתה שישתעבדו תחת אומה אחרת, אכן אעפ"כ ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, שהקב"ה בעצמו הוא שהפליא בהם מכותיו.

✱ ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה אני ולא מלאך וכו' אני הוא ולא אחר. בספה"ק שער יששכר להרה"ק ממונקאטש הביא מה ששמע מזקנו בעל שם שלמה זי"ע בילדותו שאמר בעת הסדר 'אני הוא ולא אחר', רצ"ל שזיהרו שלא למעות כמו שטעה אחר, וכדאמרו חז"ל (חגיגה דף ט"ו ע"א), עכתו"ד, וכתב שם דיותר אינו זוכר היאך ביאר ופירש הענין, וכתב שם לפרש לדרכו.

והנה בכל דיבור של צדיק ניתן לפרש באופנים הרבה. ואפ"ל, דהנה כתב בספה"ק ראשית חכמה (שער הקדושה, פרק יז, אות כא) דאף שיצאה בת קול שוכו בנים שובבים חוץ מאחר (חגיגה דף ט"ו ע"א), אם היה מתעקש ושב היתה תשובתו מתקבלת, ורמזו כן במ"ש (פסחים דף פ"ו ע"ב) כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה חוץ מצא, היינו דאף שמגרשים אותו ואומרים לו לצאת ממחנה הקדושה אין לו להשגיח בכך (ועיין שו"ת מהרי"ט ח"ב סי' ה; שלה"ק, שער האותיות, עמק ברכה, אות כג; מסכת ראש השנה, הצעות לתשובה המישית), ואל יתייאש אלא ימסור נפשו להשי"ת עד שלבסוף יקבלו אותו. כי הכוונה

מחשבותיהם רק רע כל היום, ולבם חורש מחשבות און עליהם, והכל מחשב להם הקב"ה כמעשה (וראה להחיד"א ולה"ה בהגדת פה אחד, פסקא 'והיא שעמדה' שפי' כן).

✱ וירד מצרימה. מה שאמר 'וירד' ולא נקט לשון הליכה וכיוצ"ב. וי"ל דזה בא לגלות על הרמז שדרש בעל ההגדה שהיה אנום עפ"י הדיבור, וכיון שהיה בעל כרחו ולא היה חפץ לירד למצרים, על כן שינה בעל ההגדה הלשון לגלות הענין. ולזה נמי אמר 'שלא ירד יעקב להשתקע במצרים אלא לגור שם', היינו שירד רק לזמן קצר מחמת ההכרח ולא היה חפץ להשתקע שם כלל וכלל.

✱ ותרבי ותגדלי וגו'. רצ"ל שבנופניות וגשמיות גדלו וצמחו ונעשו לגוי גדול, אך ברוחניות ואת ערום ועריה רח"ל.

✱ וירעו אותנו המצרים כמה שנאמר הבה נתחכמה לו. הנה לכאן קשה, דמה שאמרו מצרים 'הבה נתחכמה לו' היה הרבה קודם למה שהרעו בפועל בקושי השעבוד, ואיך אמר 'וירעו אותנו וגו' כמה שנא' הבה נתחכמה'.

ואפ"ל, עפ"י הנודע מה שהביא בספה"ק ייטב לב (פרשת שמות, עה"פ ויאמר אל עמו) מהשלה"ק (מס' פסחים, מצה שמורה אות י, ד"ה וירעו; אוה"ח דברים כו, ו) דהכוונה ב'וירעו' דהיינו שהרעו המצרים את בני ישראל ברוחניות, עי"ש. והיינו שחפצו המצריים לעשות אותנו רעים וחטאים לה' מאוד רח"ל. ומעתה יובן היטב מה שהסמיכו כאן הכתוב 'הבה נתחכמה לו', כי המצריים נתייראו שמא ינצחום בני ישראל ויעלו מן הארץ, וזה יעלה בידם רק כשתהיה בידם עזר אלו"ה ממעל, ועל כן השתדלו במאוד מאוד להחטיאם לישראל על מנת לגרום להסתלקות השכינה מביניהם, וממילא לא ירצה ח"ו הקב"ה לסייעם, ולזה אמרו פן ירבה ונוסף גם הוא על שונאינו, 'הוא' רומז להקב"ה, וע"ד המבואר ברש"י על ריש הפסוק הבה נתחכמה לו למושיעין של ישראל שקאי על הקב"ה, ועל זה המשיכו לומר ונוסף גם הוא היינו הקב"ה, וכנ"ל שלא חפצו שיעמוד הקב"ה להושיע לבניו ולהוציאם ממצרים, ועל כן החטיאום בכוונה תחילה לעשותם רעים וחטאים.

כוונתו דבכורים גופיה הוי השם דבר של המכה, שהכה בבכורים את מצרים שהבכורים היו הורגים בהם, עכתו"ד (וראה לכ"ק מרן זי"ע, בשפע חיים חידושים ופלפולים לפסה, דרוש עז).

✳ ובמורא גדול זו גילויי שכינה. היינו שנתגלה לעין כל כי השי"ת הוא עושה ויוצר הכל, וזהו שנאמר ככל אשר עשה לכם ה' אלוהיכם במצרים 'לעיניך', שכל אחד ואפי' המצריים ראו בחוש כי השי"ת פעל כל זאת, ולזאת היה נצרך גם מיוחד של גילויי שכינה, דבלא זה היו אומרים שגם זה הוא רק מקרה או טבע וכדו'.

✳ ובאותות זה המטה, כמה שנאמר, ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות. וידוע מ"ד במדרש (ילקוט, רמז קע"ג) שמנין המכות היו חקוקים על גבי המטה, ולזה דרש ובאותות זה המטה כמה שנאמר אשר תעשה בו את האותות לשון אותיות, לרמז שהיו האותיות חקוקים ע"ג המטה להכות בהם את מצרים (וראה שמחת הרגל להחיד"א).

✳ אלו עשר מכות שהביא הקב"ה וכו'. כבר חזרתי כמ"פ ע"ד הרה"ק הצבי לצדיק מבלאזוב זצ"ל (ששמעתיו בעצמי מפי נכדו כ"ק האדמו"ר מהר"י מבלאזוב זצ"ל מארה"ב משמו), במ"ש המגיד 'אלו עשר מכות' דקאי אדלעיל דמייתי קרא דכתיב 'ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול ובאותות ובמופתים', שבפסוק זה מרמזו אלו עשר מכות, כי פסוק זה כולו עולה בגימטריא כמנין כל העשר מכות, דם צפרדע וגו'. אבל ע"ז לכאו' קשה שחסר בפסוק זה ממנין הגימטריא של י' המכות - מספר ת"ס, על זה בא רבי יהודה ונתן סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב והיינו שמונה במנין המכות 'בכורות' בלא תיבת 'מכת בכורות', דמכת בגימ' ת"ס, ואם נחשב בלא תיבת מכת יתאים החשבון הנ"ל, ודפח"ח.

✳ רבי אליעזר אומר, מנין שכל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצרים במצרים היתה של ארבע מכות וכו', רבי עקיבא אומר, מנין שכל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצרים במצרים היתה של חמש מכות וכו'. נראה לבאר שורש המחלוקת בין רבי עקיבא לרבי אליעזר, שר"א סובר ש"חרון אפו" אינו נחשב בין המכות, ור"ע סובר שגם

בהכרזה זו היא שמן השמים אין מעוררים אותו לשוב, אבל אם הוא מעורר את עצמו במסירת נפש, ויאמר יעבור עלי מה כי בכל לבי חפץ אני לעשות תשובה, הרי שהגזירה המרחפת על ראשו מתבטלת, ואף מי שאמרו לו 'צא ממחיצתי' מהני ליה תשובה, וזהו בגדר 'חוצפא כלפי שמיא מהניא' (סנהדרין דף ק"ה ע"א), ואף כי צריך לכך עבודה קשה, מכל מקום בוודאי כאשר יגמור האדם בעצמו בכל לבו ונפשו לעשות תשובה בוודאי שמועיל לו. וראי' גמורה לכך ממה שבא אחר כך רבי מאיר ותיקנו כגודע (חגיגה שם ע"ב).

והנה גם כאן ביקשו מלאכי השרת לומר דאין מועיל תשובה לישראל מאחר שחטאו וקלקלו כל כך, אכן הקב"ה בעצמו קיבל את בני ישראל ואמר אני ה' אני הוא ולא אחר, שלא יטעו כאשר טעה אחר לומר דאין מועיל לו עוד תשובה, כי כאמור חוצפא כלפי שמיא מהניא, וקיבלם הקב"ה בתשובה באהבה.

✳ ובזרוע נטויה זו החרב. בפשטות הרמז בזה שאף שלא נכלל מכה זו במנין עשרת המכות שהביא השי"ת על מצרים, מ"מ מבאר השל"ה (מס' פסחים, ביאור ההגדה, אות י"א) שזה היה חלק ממכת בכורות שנלחמו הבכורים זה בזה, כדאיתא במדרש (פסיקתא רבתי, יז, ה; תנחומא, פר' בא; הובא בתוס' שבת דף פ"ז ע"ב ד"ה ואותו) שכששמעו הבכורים שהולכים למות ערכו מלחמה עם אבותיהם שישלחו את ישראל, ואז נהרגו רבים מהם, ועל זה נאמר (תהלים קלו, י) למכה מצרים בבכוריהם.

ובהקדמה לשו"ת תשואת חן (בסופו) ביאר עפ"י המדרש הנ"ל בשם אביו, דעל זה היה רבי יהודה נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב, דלכאורה קשה מה חידש רבי יהודה בסימנים אלו. אלא שבעל ההגדה בחשבו עשר מכות מוסיף מילת 'מכת' בכורות, והטעם מבואר, דכשאר מכות כמו דם צפרדע וכו' הוא שם המכה שבדבר זה הכה ה' את מצרים, אבל בכורות אין שם המכה רק מכת בכורות, היינו שהמכה למצרים היתה מה שמתו והוכו בכוריהם, דלא עצם הבכורות היתה המכה למצרים אלא המכה והמיתה של הבכורות. ועל זה אמר רבי יהודה דצ"ך עד"ש באח"ב, והשמיט תיבת מכת,

"חרון אפו" אחת היא.

דהנה אמרו חז"ל (ב"ר ג, ו, וראה תענית דף ג' ע"א תוד"ה ושל) שאין הקב"ה מייחד את שמו אלא על הטובה ולא על הרעה, ונודע מה שכתב האר"י הקדוש (ליקוטי תורה פרשת שמות) על הכתוב (שמות ג, י) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים, שבשליחות זו היו שני ייעודים, האחד לרעה, שעל ידי זה תכבד העבודה על האנשים, והשני לטובה, שעל ידי כך תצמח גאולתם של ישראל, ומאחר שאין הקב"ה מייחד שמו על הרעה לכן אמר לו שני לשונות, 'לכה' לעצמך, כאילו אין אני משלחך, וזאת כלפי חלק הרע שבשליחות, ו'אשלחך' בשליחות המתייחסת אלי, וזאת כלפי חלק הטוב שבשליחות לגאול את ישראל ממצרים, עכ"ל ק.

ועפ"י דרכו אפ"ל, דכמו כן היה כאן עוד שני ייעודים, האחד להעניש את המצריים כפי פעלם, והשני להושיע את ישראל, וכיון שאין הקב"ה מייחד שמו על הרעה, על כן אמר 'לכה' לענין שליחות הראשונה להמיט הרעה על מצרים, ו'אשלחך' על תשועת ישראל. ועפ"י י"ל דלכן לא קחשיב רבי אליעזר 'חרון אפו' בין המכות, כי כאמור אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה.

ואמנם י"ל דמאחר והרשיעו המצריים כ"כ, הוכרח כביכול הבורא ב"ה להכות בעצמו את המצריים, ונעשה זה בכחי' עבירה גוררת עבירה, וזה לבד היה למכה גדולה במצרים, כי מתוך כך נתעורר קטרוג גדול עליהם, ולזה קסבר ר"ע דשפיר יש להחשיב במצרים גם 'חרון אפו', והבן.

★ ועל הים לקו חמישים מכות. ובהגדה 'מדרש בחידוש' מתלמיד הגה"ק מהר"ע מפאנו, מנה בפרוטרוט כל אותם חמישים מכות שלקו על הים, יעו"ש.

★ ולא קרע לנו את הים. היינו כי כמה וכמה דרכים למקום היאך להציל את בני ישראל מיד המצריים רודפי ומבקשי נפשם, אף בלא קריעת ובקיעת הים.

★ ולא העבירנו בחרבה. כי היו יכולים לעבור גם אם לא היתה דרכם סלולה וכבושה ונוחה לפניהם, אלא היו מבוססים בבון וכו', והפליא הקב"ה לעשות עמהם חסד וכמבואר במדרשים שעוד זאת שיכלו ליטול מן המים מכל טוב, פירות ואילנות וכו'.

★ ולא האכילנו את המן. כי היה יכול הקב"ה לזון את בני ישראל בשאר מידי דאכילה, ולא הוכרח להאכילם מן לחם אבירים, שעצם אכילה זו הביא והכניס קדושה עצומה בתוך בני ישראל. וזאת ועוד ונתן לנו את השבת שאף זה הוסיף קדושה על קדושתם של ישראל.

★ אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה. נודע מה שפי' בזה הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע בקדושת לוי (קדושת לוי, לפורים, קדושה ראשונה, ועוד) דנלאו כל חכמי לב להבין הדבר, דמהו הגדולה בזה שקרבנו לפני הר סיני, הרי כל המעלה שבהר סיני הוא מה ש'משה קיבל תורה מסיני' (אבות א, א) אבל לולי זה מה מעלה יש בהר סיני.

וביאר בזה הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע עפ"י הנודע מספה"ק שכשמוזכר האדם ומטהר עצמו אזי אבריו מורים לו את המעשה אשר יעשה. וכאשר האדם מקדש ומטהר עצמו מתעלה גופו להיות כנשמה, וזהו הכוונה במאמר המגיד 'אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו', כי הנה כאשר נתקדשו בני ישראל לפני הר סיני עלו ונתעלו ונתקדשו בסילודין וזכו להתרוממות עד שפסקה זוהמתן (שבת דף קמ"ו ע"א), כאדם הראשון קודם החטא, והיה כל גופם רוחני שכל איבריהם נעשו בעלי השגה ודעת, ואם כן שכל האיברים היו משיגים מאליהם מה הם מצוות ה' ומה תפקידו של כל איבר ואיבר שעליו למלאות בזה העולם, כי מרוב הקדושה שבהם גבר בהם ההשגה השכלית והבינו מעצמם מה חפץ ה', מאחר וכן אזי אף אם לא היה ניתן להם התורה היו משיגים את התורה בעצמם, וכל אחד לפי אבריו היה יודע את הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה, עכתוד"ק.

★ אילו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל דיינו: יבואר על פי הנודע מש"כ בספה"ק ערבי נחל (דרוש לפר' שלח, ד"ה אלא) לבאר כיצד יתכן שהקריבו קרבנות במדבר שהוא חו"ל שיש שם טומאת ארץ העמים, ומתריץ שאף ששהו במדבר מ"מ תחת כף רגלם נמשכה בכל עת רצועה קדושה של ארץ ישראל, וכל אימת שנסעו ממסע למסע הלכה אותה הרצועה תחת רגליהם, וזהו 'על פי ה' יחנו ועל

ואכן כשבקשתו הוא רק על ענייני רוחניות הרי שהקב"ה חנון ה' וצדיק ואלוקינו מרחם הן על הגוף והן על הנשמה.

✳ בום ישועות אשא ובשם ה' אקרא. רצ"ל דאף כאשר נשפע אלי ישועות לרוב וכל המצטרך בכל טוב, עם כל זה עדיין ובשם ה' אקרא, להריק כום ישועות לכל אחד ואחד, ושיוושעו כולם בכל המצטרך להם.

✳ כל גויים סבכוני בשם ה' כי אמילם: רצ"ל בעת אשר אנו רואים כי מוקפים אנו באויבים ובשונאים מכל הצדדים ללא מוצא של תקוה, אזי זהו סימן כי בשם ה' - היינו שקרוב יום ה' למשול על הארץ, שיהא שמו וכסאו שלם, ואזי כי אמילם, שכל הגויים ואומות העולם ישמדו ויאבדו.

✳ קול רינה וישועה באהלי צדיקים. יל"פ הכוונה באהלי צדיקים בשמים ממעל, כי המה שמחים בשמחתן של ישראל ומצפים לישועתם.

✳ ויפרקנו מצרינו. בפשטות הכוונה על לשעבר, שהוציא אותנו מצרינו, אולם אפשר לפרשה גם בלשון עתיד, לרמוז גם על הישועה דלעתיד להצילנו מיד כל מבקשי נפשינו.

✳ כי לו נאה כי לו יאה כתר מלוכה. עיקר בקשתנו הוא כי לו נאה כי לו יאה רצ"ל שיתגדל ויתקדש שמו הגדול בעולם, ולמען כבודו ית"ש לו נאה להושיע את ישראל, שבכך יתקדש שמו בעולם.

ואפ"ל עוד, דהנה כתיב (ישעיה סג, ט) בכל צרתם לו צר, הכתיב הוא ל"א צר באל"ף, והקרי הוא עם וא"ו לו צר, שהשי"ת מצטער בצרתן של ישראל. וכמו"כ בפסוק (תהלים ק, ג) ולו אנחנו עמו, הכתיב הוא ול"א אנחנו והקריאה הוא ול"ו אנחנו עמו, והרמז בזה דתמיד בכל מצב השי"ת עם ישראל, אף כאשר בני ישראל המה בבחי' ולא אנחנו עמו, מכל מקום כלפי הבוכ"ע בכל מצב אנו בבחי' ולו אנחנו עמו, ועל כן יאמר בני א"ל חי. ועל זה רמז כאן כי לו נאה כי לו יאה, ב"פ 'לו' לרמז על הקרי והכתיב בב' מקראות הללו, ובכל מצב שהוא לך כי לך - לך גם לך רצ"ל שכשמענים את בני ישראל הרי שהקב"ה מצטער בצרתן של ישראל, וממילא כאשר יוושעו יהיה כביכול הישועה ג"כ כלפי מעלה, ועל זה אנו מקוים שיהא

פי ה' יסעו, שרצועה קדושה של ארץ ישראל ששם שכנה שרויה היתה תחת מחניהם, ונמצא שהם לא הלכו כלל ברגליהם אלא אותה רצועה נסעה ממקום למקום והם נשארו על עמדם במקום אחד, יעו"ש בדבה"ק. וזהו לימוד גדול בענין קדושת ארץ ישראל, שמי שהולך בדרכי ה' ומקדש נפשו וגופו, אזי גם אם הוא במציאות בחוץ לארץ, מ"מ הרי הוא נחשב כאילו הוא בארץ ישראל, כי קדושת הארץ באה אל ד' אמותיו, וכנודע מאמר מרן הדברי חיים זי"ע כי המתנהג בקדושה ופיהרה ומקדש את הד' אמות של הלכה הרי אצלו בכל מקום שהוא הריהו בחינת ארץ ישראל. וזהו שאמר בעל ההגדה, שעל ידי קדושת התורה לבריה היו זוכים לקבל ולהשיג גם קדושת ארץ ישראל אף שלא במקומה.

✳ רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור. יש שכתבו כי יש חיוב לומר בפה ג' דברים אלו, וכמה שנאמר (שמות יב, כז) ואמרתם זבח פסח, ולולי שיאמרו אין יוצאים יד"ח מצוות אלו. ויש שכתבו שרק אמירת ההגדה אין יוצאים בלא אמירת ג' הדברים הללו.

✳ אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים. נודע מה שפי' צדיקים (כן איתא מהרה"ק הרמ"ל מסאסוב זי"ע) שכביכול השי"ת בעצמו רקד מרוב שמחה, ששמח ודילג באומרו כאן ישנו בית של איש ישראל דא וואוינט א איד', וכביכול מעוצם השמחה רקד השי"ת בראותו בית יהודי, ולא היה זה רק דרך דילוג וכו'.

✳ הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. רצ"ל שאנו מודים ומשבחים להשי"ת על שזכינו להיות מעבדי ה', ועל זה גופא הללו את שם ה'.

✳ בצאת ישראל ממצרים, היינו שמתחילה היו במדריגה נמוכה בבחי' בית יעקב מעם לויעז ורק לאחמ"כ היתה יהודה לקדשו ונתעלו לבוא למדריגת ישראל ממשלותיו.

✳ אנא ה' מלטה נפשי. בקשתנו מהשי"ת, כי על הגוף שלנו אנו מוותרים מרוב הצרות והקשיים, אך בקשתנו הוא אנא ה' מלטה נפשי, שיהיה הנשמה אשר בקרבי זכה ומצוחצחת ללא עוון וחטא כלל.

כל דברי חז"ל גדריהם תקנותיהם סייגים ואזניים שעשו לתורה. וחלק התורה שבע"פ המסורה לנו ממשה זהו אינו מנחלת הגויים כלל וכלל.

✱ שבעה ימי שבתא. הלא לכל אומות העולם ישנם שבעה ימים בשבוע, ומהו שאמר שבעה ימי שבתא. אלא שאומות העולם הגם כי מונים הם שבעה ימים בשבוע, מכל מקום אינם יודעים כלל אימתי מתחיל ונפתח שבוע חדש, ובספה"ק (ראה רבינו בחיי, פר' נצבים, דברים ל, ז; וראה מגלה עמוקות, פר' לך, ד"ה ויקח לו את כל אלה; ובשלה"ק, תולדות אדם, אות רמ"ט) מבואר שישמעאל עושיין יום מגוחה וחג שלהם בערב שבת (שהוא ימין לשבת, דהיינו קודם לשבת - בארות עמוקים שם, אות שפ) ואדום הם בני עשיו באחד בשבת (שהוא שמאל לשבת, בארות עמוקים שם אות שפא) וישראל הם באמצע, יעו"ש, והיינו דאמר הפייטן שרק בני ישראל שניתן להם יום השבת לקדשו, המה יודעים סדר שבעה ימי שבתא.

✱ שמונה ימי מילה. הנה מבואר בקדמונים ומקורו בזוה"ק (ח"ג דף צ"א ע"ב) דלכך מהלינן לשמונה ימים כדי שיעבור עליו שבת אחת, וכן מבואר בחז"ל (ויק"ר כו, י) שאמר הקב"ה לא תביאו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת, שאין ז' ימים בלא שבת, ואין מילה בלא שבת, דכתיב (ויקרא כב, כז) ומיום השמיני והלאה ירצה, יעו"ש (והובא בט"ז יור"ד ס' רס"ה סעי' י"ג).

והנה מצינו עוד במדרש (שמו"ר ל, יב) פעם אחת אמר לו עקילם לאדריינום המלך רוצה אני להתגייר ולהעשות ישראל וכו', אמר לו לך ולמד תורתן ואל תמול, אמר לו עקילם אפילו חכם שבמלכותך וזקן בן מאה שנה אינו יכול ללמוד תורתן אם אינו מל, ע"כ.

עפי"ז יבואר היטב מאמר הפייטן, שמונה ימי מילה וטעם הדבר כיון דשבעה ימי שבתא, ומהלינן לשמונה כדי שיעבור עליו שבת אחת, ורק על ידי שימול האדם עצמו על ידי כן יזכה ששה סדרי משנה וחמשה חומשי תורה, להבין ולהשכיל בדברי תורה. וזה שיסד הפייטן לומר אני יודע, שרק בני ישראל שיש להם מצות שבת ומצות מילה דייקא הם יכולים לזכות ולדעת ששה סדרי משנה וחמשה חומשי תורה, כנ"ל.

✱ תשעה ירחי לידה. בלא קדושה וטהרה אין

'בתר מלוכה', ונוכה לגאולה השלימה, והבן.
✱ רחום כהלכת. היינו שעפ"י הלכה צריך הקב"ה לרחם עלינו.

✱ במהרה במהרה בימינו בקרוב. הפי' בפשטות הוא דהנה איתא דיומו של הקב"ה הוא אלף שנה, ועל כן אומרים 'במהרה בימינו' פי' לפי הימים שלנו יהיה מהרה, דלפי ימיו של הקב"ה גם 'מהרה' הוא מאוחר לנו.

✱ אחד אלוקינו בשמים ובארץ. מה שהקב"ה הוא שליט בעליונים ובתחתונים, והשגחתו נתונה תמיד בכל עת ועת בכל העולמות כולם בשמים ובארץ וכו', זה יודעים רק עם בני ישראל.

✱ שני לוחות הברית. רצ"ל שבני ישראל יודעים כי ב' לוחות ניתנו למשה ממרום, לוחות הראשונות שנשתברו, ולוחות השניות שהונחו בארון. ואף ענין זה שישתברו הלוחות עשה אחד אלוקינו בשמים ובארץ.

✱ שלשה אבות. נודע מש"כ רביה"ק מוהרצ"א זי"ע (ראה בני יששכר, מאמרי אדר, מאמר ג, דרוש ב) שמכיון וכולנו בני איש אחד נחנו, בני אברהם אוהבך אשר הוא אב ידעך מנוער, והוא היה ראש למאמינים, ואין קורין אבות אלא לשלושה (ברכות דף ט"ז ע"ב), והוא החדיר בליבות עם בני ישראל עד סוף כל הדורות את האמונה השלימה והצרופה בהקב"ה, יעו"ש בדבה"ק. וזה שאמר שבזכות שלשה אבות בזכותם יודע כל אחד כי אחד הוא אלוקינו בשמים ובארץ.

✱ חמשה חומשי תורה. הנה כל חלקנו מה שזכינו לקבל חלק בתורה הוא רק בזכות שלשה אבות, ולזה אחר שאמר שלשה אבות אמר 'חמשה אני יודע חמשה חומשי תורה' דהיינו שבזכות האבות הק' יש גם לנו זכות וחלק בתורה הק'.

✱ ששה סדרי משנה חומשי תורה. לכאוי' וכי אומות העולם אינם יודעים מחמשה חומשי תורה - אשר לפי סכלותם המה מוענים כי משיגים הם דבר מה בתורה הק', - וא"כ איפוא מה מתפאר כאן שאנו יודעים חמשה חומשי תורה. אלא שתורה שבכתב ללא חלק התורה שבעל פה ודברי חכמים אשר הוסיפו ופירשו דברי התורה אינו שוה מאומה, וזה שאמר חמשה אני יודע חמשה חומשי תורה, וזהו מכיון שאני יודע ששה סדרי משנה, בהם נסדרו

(א, כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו, וזל"ק, מקובל בדינו 'מושיעים' המה הבני משה, אשר סגורים מעבר לנהר סמבטיון, הם המה יעלו 'בהר ציון', עכ"ל"ק. וכן כתב הגר"א בפירושו על שיר השירים (ו, ה) וז"ל, הסבי וכו' והם שערך, נגד בני משה שהם מעבר לסמבטיון, והם צדיקים ופרושים גדולים, והן המושיעים שעליהם כתוב ועלו מושיעים בהר ציון, עכ"ל. ועל זה רמז הפייטן כשאמר שנים עשר אני יודע שנים עשר שבטיא, היינו שעתידין כולם לשוב.

✠ שלשה עשר מדיא. רצ"ל שרק בני ישראל יודעים היאך לעורר בחי' י"ג מידות של רחמים, שאמר הקב"ה למשה (ראש השנה דף י"ז ע"ב) כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם וכו'.

וביותר עפ"י מה שהביא רביה"ק מוהרצ"א זי"ע (אגרא דפרקא, אות שמט; ועי' בני יששכר מאמרי אלול, מאמר ב, אות ג) הביא בשם הגה"ק בעל ההפלאה זי"ע (פנים יפות, פרשת תשא, ד"ה שם בר"ה; ועי' חומת אנך להחיד"א, תהלים ג; אהבת ציון להנודע ביהודה, דרוש ד; ישמח משה, פר' תצא, ד"ה ואיתא קושיא, בשם דרושי מהר"ם שיק, פר' ואתחנן) לפרש הנוסח א"ל הורית לנו לומר שלש עשרה וכו', על פי הגמרא (ראש השנה דף י"ז ע"ב) ועבור ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן וכו' מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור והראה לו למשה סדר תפילה אמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם וכו', אמר רב יהודה, ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר (שם פסוק י) הנה אנכי כורת ברית, ע"כ.

והנה מה שאמר יעשו לפני כסדר הזה יש לפרשו בב' פנים, או לעשות בפועל ממש וכמו שדרשו חז"ל (עי' שבת דף קל"ג ע"ב; סוטה דף י"ד ע"א) מה הוא חנון אף אתה חנון וכו' (עי' רוממות א"ל להאלשיך, תהלים קג, ז בשם ספר לבנת הספיר, פר' וישלח, ד"ה ויהי בשכון; ארץ החיים, תהלים ג; ראשית חכמה, שער הענוה, פרק א; כתנות אור, פרשת ברכה, ד"ה דאמרינן), או דהכוונה הוא שבאמירת הי"ג מדות של רחמים יתכפר להם למחול העוונות גם בלי לעשותן ממש (עי' אהבת ציון, שם). ויש להוכיח כפירוש השני דאין הכוונה לעשות כמדותיו ממש, כי הלא המדה הראשונה מי"ג

האדם יכול להשיג מאומה, וזה שאמר שרק בני ישראל יודעים כי פתח ושורש הדברים הוא תשעה ירחי לידה היינו ענין הקדושה, כי רק בבני ישראל פתח וראשית 'ירחי הלידה' הם בקדושה ובטהרה.

✠ עשרה דבריא. הנה אומות העולם מדמים לתלות כל דבר עפ"י דרכי הטבע והמזלות, ואחר מ' ירחי עיבור יהיה הלידה וכדו', אכן בני ישראל יודעים כי עשרה דבריא וכל הטבע כולו תלוי ועומד על התורה הק', ונודע מספה"ק (ראה זוה"ק פר' ויקרא, דף ק"ד ע"ב במדרש הנעלם) שעשרת הדברות מכוונים כנגד עשרה מאמרות שבהם ברא הקב"ה העולם. וענין זה נודע רק לבני ישראל אשר הם יודעים כי כל העולם תבל ומלאו נבראו בעשרה מאמרות, והוא הבורא ית"ש משגיח במדוייק בכל עת ובכל רגע ובכל שעה בחשבון מדוקדק מן השמים, כשאין השגחתו מוסרת אפי' לרגע קט, ואילו תהא השגחתו מוסרת מן דבר אחד, הרי שמיד נעשה הדבר כלא היה, כשאין דבר בעולם אשר נעשה ומתנהל מעצמו. וע"ז רמז ואמר עוד אחד עשר כוכביא, שאף שגם הגוים מכירים בחכמת האוסטרונומיה ויש בהם חזוים בכוכבים וכו', ורואים שישנם י"א כוכבים, ומדמים על כל מיני פעולות שנעשו לפי תכונת הכוכבים והמזלות, מכל מקום ענין זה שהקב"ה הוא שמשנה סדרי המזלות, ובאשר שעלה הרצון הפשוט לפניו להטותו ממקומו על כן הוזה, זה אינם משיגים ומבינים, כי אם עם בני ישראל היודעים שאין כל מקרה ומבע בעולם.

✠ שנים עשר שבטיא. יודעים אנו ומאמינים באמונה שלימה כי גם כהיום ישנם את כל י"ב השבטים הק', ואף כי עשר שבטים שגלו אין אנו יודעים מקומו, ואף כאשר מחזרים ומחפשים עפ"י המפות וכו' ובכלים הטכנולוגיים שישנם כהיום, ומ"מ אין רואים זכר למקום המצאם. אכן מאמינים אנו באמונה שלימה כי בגאולה השלימה יתקבצו כל הנדחים ויחזרו להיות שוב י"ב שבטי י"ה מאוחדים יחדיו, ויזכו אז כולם לחלק לעולם הבא כדאמרו חז"ל (ראה סנהדרין דף ק"י ע"ב). ולעת"ל יבואו עשרת השבטים יחד עם בני משה, כמ"ש רביה"ק מהרצ"א זי"ע בספרו כלי הרואים על הכתוב בספר עובדיה

תמיהה וקושיא, להורות וללמד כי לא את הכל אנו יכולים להבין ולהשיג, ולא לכל דבר ודבר ישנו הסבר המתקבל על השכל המוגבל שלנו.

- אשרי עין ראתה כל אלה -
- לשנה הבאה בירושלים הבנויה -

יו"ט ראשון

בשעה 9.20 נכנס מרן שליט"א להיכל הגדול לתפילת שחרית. תפילת שחרית לפני העמוד התפלל - הרה"ג ר' מנחם לוי ר"מ בישיבה"ק לצעירים שפע חיים באלעד. תפילת הלל התפלל מרן שליט"א לפני העמוד.

בנשיאת ס"ת הב' התכבד - הרה"ח ר' אלכסנדר משה בלומנטל מפעיה"ק מראשי גבאי המעמדות. כהן - הדומו"צ הרה"ג רבי מרדכי לוינשטיין שליט"א, לוי - הרה"ח ר' ישראל משה מנדל מפעיה"ק, שלישי - הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א, רביעי - הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א דינא רבא דקהלתנו הק' ומח"ס ישיב יצחק, חמישי - מרן שליט"א, מפטיר - הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. הגבה בס"ת א' - הרה"ג ר' מאיר גרוס שליט"א רב ודומ"צ ברמות א' עיה"ק ירושלים, גלילה - הר"ר אהרן צבי שווארץ משוויץ, הגבה בס"ת ב' - הרה"ח ר' חיים קלוגר מירושלים, גלילה - העסקן הר"ר יוסף יצחק יעקובוביץ מב"ב. י - ה קלי - הרב מרדכי ברוך בלומנטל סגן מנהל ת"ת דרכי אבות פעיה"ק.

לפני תפילת מוסף נכנס מרן שליט"א לחדרו ולבש הקיטל וכן כיפה וגארטל לבנים, וחזר להיכל והתפלל מרן שליט"א מוסף ותפילת טל לפני העמוד (בתפילת מוסף לא הכריזו קודם חזרת הש"ץ מוריד הטל). מרן שליט"א זימר ב'מכלכל חיים', ולא אמרו הפיוטים הארוכים שבתפילת טל. ואמרו 'ותערב', וסיים מרן שליט"א 'ושם נעבדך כו' ותחזינה כו' בא"י המחזיר שכינתו לציון' כמנהגינו בשלוש רגלים.

בעת סעודת היום שוחחו גם אודות המאכלים שכיום אין סומכים כי אם על הכשרים מהודרים המשגיחים ומדקדקים, בעוד שבדורות עברו היו סומכים על בעל הפונדק וכו', דהא עד אחד נאמן באיסורין. והיינו לפי שהחלו לייצר במפעלים וכו' והיו צריכים בזה זהירות יתירה.

וסיפר אחד הנוכחים על הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זצ"ל שאמר שהוא סומך לשתות יין שיש עליו כשרות מהודרת, יותר משתיית יין שייצר אדם אחד בביתו. ואמר מרן שליט"א דיש לבאר סברת טעמו, עפ"י הנודע שהיו צדיקים שהידרו לאכול יותר מבשר בהמה, כיון שרבים אוכלים מבהמה אחת ויש בזה

המדות היא מדת א"ל (עין חיים, שער יג, פרק יא) ומדה זו אי אפשר לעשותה כי לא איש א"ל, ובהכרח דהכוונה היא על אמירה בלבד. וזהו אמרינו א"ל, רצ"ל ממדת א"ל, אנו למדים כי הורית לנו לומר שלש עשרה, דסגי באמירה בעלמא של הי"ג מדות והקב"ה ימחול העוונות אף אם לא יעשו בפועל, עיי"ש שהאריך בזה. ובחי' זו דסגי באמירה זה יודעים רק בני ישראל.

א חד גדיא. ובספה"ק חמרא טבא (להרה"ק מכארניב זי"ע, לפסח, עמ' קי"ט) הביא בשם זקינו רביה"ק מראפשיין זי"ע שכשהיה על ליל הסדר אצל רביה"ק מלובלין זי"ע בסוף הסדר ביאר רביה"ק מלובלין כי בהיות ומלאכי השרת רואים למעלה את גודל הנח"ר שיש להקב"ה והאורות הגדולים מעריכת הסדר ואמירת ההגדה של בני ישראל קבוצי מטה בעוה"ז, ובהיות והם אינם יכולים לעשות זאת, המה מביטים עלינו בקנאה גדולה, וממילא יש לפחד שלא ישלומי חלילה עין הרע מהבטת המלאכים, ועל כן סדרו הקדמונים זה הפיוט 'חד גדיא' שהוא לחש לעין הרע נגד המלאכים, עכד"ק יעו"ש.

ובפשטות אפ"ל דהנה נתקשו בזה המפרשים שהלא לפי החשבון עולה שמלאך המות עשה כדין במה ששחט לשוחט, שהרי השונרא הזיק לגדיא, ובדין עשה הכלב שנשכו, ושלא כדין הכהו המקל, ובצדק שרפו האש ושלא כדין כבהו המים, וכדין שתא תורא למיאי ושלא כדין שחמו השוחט, וא"כ בצדק וביושר שחמו מלאך המות ומדוע זה נפרע הקב"ה מאיתו.

ואמנם י"ל, דמאחר וכל ענין ליל הסדר נסדר באופן של שאלה ותשובה מהבן לאביו, על כן חפצים להורות בזה לאדם כשהוא מסיים לערוך את שולחן הסדר והגיע לדרגות נעלות ברוחניות, שלא ידמה שהוא יכול להבין חשבונות שמים, אלא ידע בבירור כי להקב"ה חשבונות משלו, ואין האדם יכול להבין הדבר בשכלו לאשורו, אלא יאמין באמונת אומן בהשי"ת שכל מה שהוא עושה הוא לטובה, ואף שהחושך תכסה ארץ ושורר הסתר פנים גדול בעולם. ולזה בסיום ליל הקדוש הזה מזמרים פזמון זה להורות לאדם דלא כן הוא, ומסיימים דייקא בדבר

מעבדות לחירות, שזה היה על ידי שליחיו הנאמנים משה ואהרן, שבהם בחר ה' לשלחם לפרעה מלך מצרים להזהירו לשלח את עמו בית ישראל ממצרים ולהפליא בו מכותיו הנאמנים במצרים ועל הים, וכיון שנאולה זו היתה על ידי שליחים, על כן חזרו ונשתעבדו שוב, ולא היה זה גאולת עולם. והחלק השני בגאולת מצרים היה היציאה משעבוד ליצר הרע לחירות עולם לבל יהיו עוד משועבדים לטומאה ולקליפות, שבוה זכו ישראל לישועה עולמית, כי בני נתקרבו להשי"ת בכרית נצחי שקיים העולם ועד, כי החירות הרוחנית נעשה על ידי הקב"ה בעצמו וממילא שהוא תשועת עולמים.

עוד נקדים המבואר בספה"ק (ראה אוהב ישראל, לפסח) כי חג הפסח נקרא 'ראש', וע"ד מה שנצטוו ישראל (שמות יב, ב) החודש הזה לכם ראש חדשים, וכן יסד הפייטן 'בראש כל מועדות נשאת פסח'.

על זה רמז המשורר האלוקי דוד המלך ע"ה ואמר **אבן מאסו הבונים היינו עם בני ישראל היתה לראש פינה**, ונגאלו והורד עולו של פרעה מעל צווארם, ועל זה היה מתמה ואומר כיון דמאת ה' היתה זאת מעתה ראוי היה שתהיה ישועה זו ישועה נצחית ותמידית, והרי אכתי עבדי דאחשורוש אנן דבעוה"ר שוב חזרו בני ישראל להשתעבד בגלויות אחרות. על זה בא כמשיב לבאר זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, רצ"ל דרך בחי' היציאה משעבוד לגאולה ולחירות רוחני שאנו שמחים וקרובים אליו ית"ש זה נעשה על ידי הבורא ב"ה, ובכך באמת הוא גאולה נצחית, לא כן ההצלה הגשמית שלא היתה על ידי השי"ת, והבן.

תפילת מנחה התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' שמשון בלומנטל ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק. בין מנחה למעריב למד מרן שליט"א על מקומו בדף היומי מס' סוטה (וכן בשאר הימים בין מנחה למעריב). כרבע שעה אחרי זמן ר"ת התפללו מעריב, לפני העמוד ניגש הרה"ח ר' שמעון צבי איידליס מנהל הקהילה. והכריזו על זמן תפילת שחרית בימי חוה"מ בשעה 8.45. ונכנס מרן לביתו להבדלה.

כשעה לאחר הבדלה סעד מרן שליט"א את סעודת החג, עם בניו ונכדיו שליט"א.

זכות הרבים. וכמו"כ ביין המיוצר במפעל הרי נהנים ממנו רבים, ואף בזה ישנו זכות הרבים.

במהלך סעודת יו"ט זימר מרן שליט"א היוצרות לשחרית. ואמר מרן שליט"א, כי היוצרות של פסח מובאים כבר בכמ"ק בתוס', כגון בתוס' במס' ברכות (דף ו, א ד"ה אלו תפילין שבראש) שמביא מיוצר לא' דפסח 'טוטפת כלילו גדלי', וכן הפיוט מברכת ויציב של יום זה, מובא בתוס' בפסחים (דף קטז, ב ד"ה ונאמר לפניו שירה חדשה) שירות אלו מיוסדים וכו', עכ"ל.

עוד אמר מרן שליט"א: בספה"ק עמדו לבאר במה שאמרו חז"ל (מגילה טו, א) עה"פ ויעבור מרדכי, שהעביר יום ראשון של פסח בתענית, ולכאו' מדוע מיהר כל כך להתענות בפסח, ועבר על מצות המלך מלכו של עולם, והלא היה עוד י"א חדשים עד זמן הגזירה, והיה יכול לגזור בתענית בירח האיתנים וכיוצ"ב.

ואמנם עפ"י המבואר בספרי המקובלים, כי בכח קדושת המצה יכולים להנצל מיום הדין, י"ל דלכן בדייקא הורה מרדכי להתענות בפסח, שעל ידי זכות הפסח יהיו ניצולים מגזירת המן.

אח"כ זימר מרן שליט"א 'ברח דודי לב' הימים ולשבת חוה"מ.

במהלך הסעודה ציוה מרן שליט"א להביא את כל הסימנים שהיו על הקערה אמש, ולאכלם, באומרו כי הם שיירי מצוה.

ואמר מרן שליט"א תורה, וזהו תוכנה:

ה'תורה' בסעודת היום היה עה"פ בפסוקי ההלל (תהלים קיח, כב-כד) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה, מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו, זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו.

יפורש, בהקדם מה דאיתא במדרש (תנחומא, פר' אחרי, יב) אמר הקב"ה בעולם הזה הייתם נושעים על ידי בני אדם, במצרים על ידי משה ואהרן, בימי סיסרא על ידי ברק ודבורה וכו', ועל ידי שהיו בשר ודם הייתם חוזרין ומשתעבדין, אבל לעתיד לבא אני בעצמי גואל אתכם, ושוב אין אתם משתעבדין, שנאמר (ישעי' מה, יז) ישראל נושע בה' תשועת עולמים. והנה לכאו' ראוי לבאר, והלא ביציאת מצרים כתיב (שמות יב, יב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, ודרשו חז"ל (ילקוט, רמז רצט) אני ולא מלאך, הרי שנס ישועת ישראל ביציאת מצרים היה על ידי הקב"ה בעצמו, ומהו שאמר שבמצרים נושעו על ידי משה ואהרן.

ואמנם הביאור בזה הוא, כי ביציאת מצרים היה ב' בחינות בהגאולה, האחד הגאולה והחירות הפשוט

יום שישי ט"ז ניסן א' דחזה"מ

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' שמואל נטע זלמנוביץ ר"מ בישיבה לצעירים פעיה"ק ונכד רבוה"ק. וניגש מרן שליט"א לתפילת הלל. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' אהרן יהושע קלוגר שליט"א מח"ס הליכות חיים ומשגיח בישיבה"ק. לאחר התפילה עבר קהל עדתינו והאורחים שעלו להקבלת פני רבו בחג לברך ולהתברך בברכת א גוט'ן מועד (וכן אחרי כל התפילות בימי חוה"מ). ונכנס מרן שליט"א לביתו לסעודת החג. במהלך הסעודה זימרו 'אשר הניא', וכן זימרו 'שושנת יעקב', לרגל סעודת אסתר.

שב"ק 'חול המועד פסח' - י"ז ניסן

בתפילת מנחה התחילו וידבר כנהוג. קבלת שבת התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' חיים משה שליט"א מירושלים - נכד כ"ק מרן שליט"א. והתחילו מזמור לדוד, ולא אמרו אנא בכח, בלכה דודי דלגו הקטעים 'מקדש' ו'התנערי'. ולא אמרו כגוונא. אחר התפילה הכריזו על עת עריכת השוה"ט, וזמן תפילת שחרית ביום השב"ק.

בשוה"ט דליל שב"ק התחיל מרן שליט"א אשת חיל בניגון שלום עליכם, והריח הבשמים מקינמון ואזוב ושאר עצים יבשים שמפיצים ריח (ולא בהדסים וציפורן כמו בכל שבת) ובירך עליהם בורא מיני בשמים. קידוש היה בגביע של זהב המיוחד לפסח (בלא הכוס מזכוכית בתוכו). המצות שחילקו לקהל היה מכוסה עם נייר, כידוע הקפידא שלא לאכול מצות גלוי ע"ג השולחן. לאחר אכילת המצה וקודם אכילת הדגים ניגב מרן היטב את ידיו מפרורי המצה (את השיריים לא חילקו בכלים ח"פ). לאחר הפלפול מחמת שנגע מרן בספרים (שמשתמשים בהם כל השנה), רחץ את ידיו קודם שנגע שוב במאכלים.

לפני מאכל המרק זימרו הפיוט 'ברח דודי'. בין המאכלים הנעימו המשוררים וזימרו ניגוני יו"ט, כן זימרו כמה ניגוני התעוררות מפסוקי שיר השירים. אחר המרק הורה מרן שליט"א לזמר י"ה ריבון. במהלך השוה"ט במאכלי השבת הוסיפו להביא גם בשר בהמה, והביאו קוגעל (במקום הפערפיל).

אחר ה'תורה' הורה מרן שליט"א לזמר 'צור משלו'. בברכהמ"ז על הכוס התכבד - הרה"ח ר' אהרן ישע"י שפיצר שליט"א מיוניאן סיטי.

לאחמ"כ נערך שמחת השלום זכר והוואך נאכט לבן הר"ר יקותיאל יהודה הרשקוביץ מבית שמש (ב"ר גרשון מפעיה"ק), ולבן הר"ר ברוך שמעון ווקסמן מפעיה"ק (ב"ר שלמה מביתר, וח"ר יהודה ליב למברגר מפעיה"ק). ושמחת השלום זכר לבן הר"ר צבי גומבו מב"ב (בהג"ר אליהו מפעיה"ק). והביאו לקהל אגוזים ושקדים. אח"כ עברו הקהל לקבל פירות. (כשחילק מרן שליט"א תפוחים הורה תחילה להכריז להקפיד לקלף הקליפה החיצונה).

הפלפול היה ע"ד המדרש (ויק"ר פ"ל, טו) עה"פ (משלי ל, יח) שלשה המה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים, שלשה המה נפלאו ממני המה פסח מצה ומרור, וארבעה לא ידעתים אלו ד' מינים שבלולב, ואין לו מובן מאי קאמר ומה שייכי הני תרי מילי אהדדי.

וגל"ב בדרך דרוש, דהנה בגמ' ברכות (דף ט"ז ע"ב) ת"ר אין קורין אבות אלא לשלשה, ואין קורין אמהות אלא לארבעה, תניא אידך עבדים ושפחות אין קורין אותן אבא פלוני אימא פלונית, וצ"ב שייכות הנך ב' מאמרים אהדדי, ובס' מעון הברכות ביאר דיל"פ מפני מה אין קורין אמהות אלא לארבע דהיינו שרה רבקה רחל ולאה, הלא היו גם בלהה וזלפה, לכך הסמיך לאידך ברייתא דעבדים ושפחות אין קורין אותן אבא פלוני אימא פלונית, דמהי"ט לא מנינן את בלהה וזלפה בכלל אמהות, כיון דהיו שפחות ולשפחות אין קורין אמא, והו"ל רק ד' אמהות, עי"ש, ודפח"ח.

אמנם במדרש (במדב"ר פי"ב י"ז) עה"פ ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות צב וגו', שש כנגד אמהות אלו הן שרה ורבקה רחל ולאה בלהה זלפה, וחזינן דס"ל דגם בלהה וזלפה בכלל אמהות נינהו, וצ"ב במאי פליגי המדרש וגמ' דידן.

וגל"ב, דהנה הט"ז באהע"ז (סי' כ"ז סק"ב) הקשה האידך לקח אברהם אבינו את הגר, לשי' הרמב"ם (פ"ד מהל' מלכים ה"ד) דפילגש אסורה מה"ת ולוקה עליה משום לא יהיה קדש, וכמו כן יש לעורר האידך לקח יעקב את בלהה וזלפה שהיו שפחות לו לאשה, והא אית בהו משום לא יהיה קדש.

והגוב"י בדורש לציון (דרוש י"ג ד"ה הנה) תירץ דכיון שלא היתה עוד ישראלית בעולם והיה מוכרח לקחת אשה כדי לקיים מצות פו"ר לכך הותר לו לקחת פילגש שהרי עשה דוחה ל"ת, עי"ש, וכ"כ בשו"ת תורת חסד (או"ח סי' מ"ה אות ו' עי"ש באריכות), וראה גם להגה"ק מאוסטרווצא באור תורה (פר' לך אות מ"ט), שכתב עד"ז דהותרה לו מטעם עשה דוחה ל"ת.

וכענין זה י"ל גבי יעקב, כיון שבאותו פרק עדיין

לאו מקיים עשה, וממילא לא יתכן שלקח יעקב את השפחות מדין עדל"ת, ובהכרח דשיחררן, וממילא ראוי לחשבן בכלל אמהות, כי אינן בגדר שפחות כלל, אבל גמ' דידן ס"ל דעשה דוחה ל"ת אף כה"ג דאינו בעידנא, וממילא שפיר יתכן שלא שיחררן יעקב אלא לקחן מדין עדל"ת, וממילא נשארן בדין שפחות, ועל כן אין לכוללן בתורת אמהות, ודו"ק.

*

והנה בטעמא דבענין בעידנא, כתב רבנו חננאל (בשבת שם) משום שאם יקדים לעבור על הל"ת חיישינן שמא לא יבוא כלל לידי קיום העשה עי"ש, וכן הוא בריטב"א בר"ה (דף ל"ב ע"ב), ובשו"ת שו"מ (מהדות"ל ח"ב סי' ד') ביאר דחיישינן שמא ימות בעוד שלא קיים העשה עי"ש, וכ"כ המהר"ם שיק על המצוות (מצוה שמ"ט), וכ"ה בתשו' בית יצחק (או"ח סי' ה' או"ד, יו"ד סי' קס"ו או"ט), ובתשו' מהר"ש (ח"ה סי' רמ"ה) הביא כן מספר אורים גדולים, וע"ע לכ"ק מרן אאמו"ר וצללה"ה בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' רכ"ד סק"א), וזה כעין מש"כ (עי' נחל קדומים לחיד"א ר"פ בראשית ועוד) בהא דנדרים (דף י' ע"א) שלא יאמר אדם לה' קרבן דלמא אמר לה' ולא אמר קרבן ונמצא מוציא ש"ש לבטלה, שהחשש הוא שמא ימות, וכמו"כ לענין עדל"ת.

אמנם יל"ע בזה דהלא אחז"ל (קידושין דף מ' ע"א) חישב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, וא"כ אף אם יארע לו אונס ולא יוכל לקיים המ"ע, מ"מ למצוה יחשב לו כיון שנפשו איותה לקיימו, ונמצא שלא עבר הל"ת שלא במקום קיום מ"ע.

ואפשר דבאמת מה"ט ס"ל לרבא דלא בעינן בעדל"ת דלהוי בעידנא, כיון דאף אם אינו בעידנא ליכא למיחש למידי, דגם אם יאנס ולא יבוא מחשבתו לידי גמר ולא יקיים העשה, מ"מ נחשב כמי שעשאה, וממילא עבר על הל"ת בשביל קיום העשה.

ויציבא מילתא דאזיל בזה רבא לשיטתו, דהנה הגר"י ענגיל בבית האוצר (מערכת ב', כלל ג', ח"ב דף ג' ע"ב) ובציונים לתורה (כלל ג') כתב לבאר פלוגתת אב"י ורבא בתמורה (דף ג' ע"ב) בהא דכל מילתא

לא היה לו בת כי אם בנים, ומצות פו"ר בכך ובת, על כן לקח את בלהה וזלפה לאשה כדי לקיים מצוות פו"ר בכך ובת. ויל"פ בזה מאה"כ (בראשית ל, ד-כא) ותתן לו את בלהה שפחתה לאשה וגו', ותרא לאה כי עמדה מלדת ותקח את זלפה שפחתה ותתן אותה ליעקב לאשה וכו', ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה, וכבר עמדו חז"ל (ברכות דף ס' ע"א) בלשון הכתוב ואחר ילדה בת, מאי ואחר, ולהנ"ל י"ל שבא הכתוב לתרץ האיך לקח יעקב את בלהה וזלפה שהיו שפחות לאשה, עז"א כיון שעדיין לא נפקד בכנות ורק ואחר ילדה בת, מה"ט הותר לו לקחתן שמא יבנה מהם בבת מטעם דאתי עשה דפו"ר ודחי איסור לא יהיה קדש.

אמנם כבר העיר ע"ז באור תורה שם, מדברי התוס' בכמה דוכתי (חגיגה דף ב' ע"ב ד"ה לישא, גיטין דף מ"א ע"א ד"ה לישא, ב"ב דף י"ג ע"א ד"ה לישא) גבי חציו עבד וחציו ב"ה, דלא אמרינן דעשה דפו"ר ידחה לל"ת דלא יהיה קדש, משום דלא הוי בעידנא דמיד בשעת העראה עובר על הלאו והעשה לא מקיים אלא כגמר ביאה עי"ש, א"כ גם גבי הגר לא היה שייך עדל"ת, עי"ש.

ברם באנו בזה לפלוגתא בכל האי כללא דאין עדל"ת אא"כ הו"ל בעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה, דבפשטות לשון הגמ' (שבת דף קל"ב ע"ב, ביצה דף ח' ע"ב) דהיא פלוגתא דאמוראי דרב אשי הוא דמשני לה דהיבא אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כגון מילה דצרת א"נ ציצית וכלאים דבעידנא דמתעקר לאו קא מוקים לעשה וכו', ורבא לא ס"ל כן, (וכ"כ בחדושי ברוך טעם דין עדל"ת פ"ב (קמא) דף כ"ז טו"ד עי"ש).

ועכ"פ דווקא אי נימא דמה"ת בכל גווני עדל"ת ולא בעינן שיהא בעידנא שייך לומר דיעקב לא שיחרר את השפחות כי היה רשאי יעקב לקחתם כדי לקיים מצוות פו"ר, משא"כ אי נימא דמה"ת אין עדל"ת אא"כ הו"ל בעידנא א"כ לא שייך בזה עדל"ת ובהכרח דהיה צריך לשחררם ודו"ק.

וי"ל דבהא פליגי המדרש וגמ' דידן, דהמדרש ס"ל דאין עשה דוחה ל"ת אא"כ בעידנא דמיעקרא

יען ומרור שע"י הגלות המר יהא נשלם הזמן.

אולם ביושב אהלים (פר' בשלח) הביא בשם הרב אספקלריא המאירה דשפיר יצאו ממצרים ונתקיים גזירת השעבוד, משום שהמצריים היו חושבים בלילה באיזה אופן לשעבד ישראל, וביום היו מוציאים מחשבתם אל הפועל, והיו כאלו העבירו אותם יומם ולילה, ונחשב להם כב"פ רד"ו והיינו משום דהמחשבה נחשב להם כמעשה, עי"ש, וע"ע בספר עזרא (דף ל"ח מדפה"ס), וראה בזוה"ק (פר' בא דף ל"ט ע"ב), וז"ל, אמאי אתנגיד בעשרה ואתנכים בארבעה עשר, אמר רבי אבא, בדא אתקשרו ישראל ארבע מאה שנין, ואף על גב דארבע מאה שנין לא אשתעבדו בהו, מכל מקום הואיל והוה זמין לאתקשרא בהו, אתחשיב עליה כאילו אשתעבדו בהו כל ארבע מאה שנין, בגין כך מעכבין ליה ארבע יומין קטירא ברשותיהו דישאל, ולבתר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל. נקדים עוד מ"ש במדרש פר' אמור (ויק"ר פ"ל, י), פרי עץ הדר זו שרה שהידרה הקדוש ברוך הוא בשיבה טובה שנא' (בראשית יח) ואברהם ושרה זקנים, כפות תמרים זו רבקה מה תמרה זו יש בה אוכל ויש בה עוקצין כך העמידה רבקה צדיק ורשע, וענף עץ עבות זו לאה מה הדם זה רחוש בעלין כך היתה לאה רחושה בבנים, וערבי נחל זה רחל מה ערבה זו כמושה לפני ג' המינין כך רחל מתה לפני אחותה, עי"ש, ומבואר דהארבעה מינין מכוונים כנגד הארבעה אמהות, וכן יסד הפייט ביוצר ליום א' דסוכות.

ודאתינן להכא יבואר כוונת המדרש, דאמר שלמה שלשה אלו נפלאו ממני המה פסח מצה ומרור, דקשה למה פתח בפסח ומצה ולבתר הכי מרור, הו"ל לשנותן על הסדר מרור פסח ומצה, וכ"ת דבא להורות שסיבת גאולתם לדלג הזמן הוא מחמת שיושלם הזמן בשאר גליות, והיינו דבמצרים לא נשלם הזמן כי אין לצרף לחשבון את הלילות שחיטבו בהם המצרים, דלא אזלינן רק בתר המחשבה, א"כ לפי"ז בחישוב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה לא נחשב כמי שעשאו, ולפי"ז

דאמר רחמנא לא תעביד ועביד, דאביי אמר דמהני דאי לא מהני אמאי לקי דס"ל דעיקר חומר העבירה הוא עצם המעשה, ועל המעשה הוא שלוקה, ולכן צ"ל דאהני מעשיו שהרי אם לא אהני לא עשה כלום כיון דעיקר המעשה הוא תועלתו ופעולתו, ואם לא אהני מעשיו אין ראוי שילקה, אמנם רבא אמר דלקי משום דעבר אמירא דרחמנא, דס"ל דעיקר העבירה והעונש הוא עצם המחשבה וזדון הלב, אלא דכל שאינו עושה מעשה כלל הו"ל לאו שאב"מ דלא לקי, משא"כ אם היתה שם איזה פעולה אע"ג דלא הועילה מעשהו, מ"מ לוקה על מחשבתו לעבור על מימרא דרחמנא, ודו"ק.

וממילא כיון דלענין עונש ס"ל לרבא דהעיקר הוא מחשבת לבו, מכ"ש דלגבי קיום מצוה דמרובה מדה טובה וכו', בוודאי שדנין בתר מחשבתו ורצונו לקיים המ"ע, ולכן אף יארע שיאנס ולא יוכל לקיים המ"ע לא ייחשב לו כל עון, ומש"ה לא בעינן שיהא בעידנא, ודו"ק, ואכן בשיטת ר' אשי דמצריך דתהוי בעידנא י"ל דס"ל דלא אזלינן אלא בתר מעשה, ואף אם חשב אדם לקיים מצוה כל שלא עשאה אינו נידון כעשה בפועל, ולכן כיון דיש לחוש שיאנס ולא יקיים המ"ע, ונמצא שעבר על הל"ת שלא כדין לכך אין עדל"ת אא"כ הוי בעידנא, ודו"ק.

והנה כבר הקשו קמאי במה שאמר רבן גמליאל שחייב אדם לומר פסח מצה ומרור, שלכא"ו אין אמירת הנך ג' דברים כסדר הווייתן, שהרי פסח ומצה מורה על חירות שפסח הקב"ה על בני מצרים ומצה הוא לזכר על שלא הספיק בציקם להחמיץ עד שנגלה עליהם הקב"ה וגאלם, ואילו מרור מורה על שיעבוד מצרים לזכר וימררו את חייהם, והרי תחילה היה מרור בשיעבוד מצרים ורק אח"כ נגאלו והיה פסח ומצה, וכתבו המפ"ו לתרין עפ"י הידוע דמה שיצאו ממצרים קודם השלמת הזמן הוא לפי שהשלימו את זמן שעבודם בשאר גלויות שהלכו בגולה אחר גולה, על כן נתקן לומר פסח ומצה מה שהקב"ה חישב את הקץ ופסח ודילג להוציאנו לחירות בטרם נשלם זמן השעבוד,

דבעינן בעידנא הוא דחיישינן שיעבור על הלאו ולא יקיים העשה כנ"ל, וא"כ למ"ד דאמרינן הואיל היינו דכיון דאם יבואו אורחים ויהא מותר לבשל בשבילם לכן מיד מותר לו, הרי דאפי' אם בסוף לא באו אורחים כלל לא עבר על הלאו כיון דיש מציאות שיבואו, וא"כ האי סברא אמרינן נמי גבי עדל"ת שכיון שמתכוון לקיים העשה מותר לו תיכף לעבור על הל"ת, וגם אם אח"כ יאנס ולא יקיים העשה לא הוי עבירה כיון שרצה והיה בידו לקיימה.

נמצא דהך דבעינן בעידנא הוא דווקא אי לא אמרינן סברת הואיל, דכיון דלא אמרינן סברת הואיל, דס"ל דכל זמן שאין האוכלים נמצאים כאן אצלו אסור לו לבשל, ואם בישל עבר על מלאכת יו"ט דלא סגי במה שיכולים לבוא, לדידיה בעדל"ת נמי בעינן שיהא בעידנא, דלא סגי במה שרוצה לקיים אח"כ העשה, ובפרט שאם יארע ולא יקיים העשה עבר על הלאו בחנם, משא"כ מאן דאית ליה הואיל לדידיה ה"נ בעדל"ת לא בעינן בעידנא, וממילא מתורץ קושית הפנ"י דשפיר פריך למאן דאית ליה הואיל לדידיה לא בעינן בעידנא, ודו"ק.

והנה בגמ' פסחים (דף מ"ו ע"ב) איתמר האופה מיו"ט לחול, רב חסדא אמר לוקה, רבה אמר אינו לוקה, רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה, רבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל. והאריכו האחרונים בסברת רבה דלכאו' צריך להבין וכי מפני שיש מקום שיבואו אורחים הותר לו לבשל מיד.

ובשו"ת בית יצחק (או"ח סימן פ"א אות ז') אסברא לן דטעמיה משום דס"ל דספיקא מה"ת לקולא לכך כל שיש איזה צד של ספק הותר אינו בה איסור תורה לכך אינו לוקה, ואפי' כאשר כוונתו לבשל לחול מ"מ היכא דהמעשה מותר לא אזלינן בתר כוונה, כמו בנתכוון לאכול בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר, ובוזה פליגי רבה ורב חסדא, דרבה ס"ל ספד"א מה"ת לקולא לכן אית ליה הואיל, ורב חסדא ס"ל ספד"א מה"ת לחומרא מש"ה לית ליה הואיל עי"ש.

אין עדל"ת אא"כ הו"ל בעידנא, דהרי איכא למיחש שמא יאנס ולא יהא נידון כמי שעשאו, א"כ נמצא דלא יתכן שיעקב לקח את בלהה וזילפה מדין עדל"ת דהא לא הוי בעידנא כמ"ש התוס', ועכצ"ל דשיחררן תחילה וכיון דהשפחות נפקי מתורת שפחה שפיר ראוי ליחשב בכלל האמהות, מעתה א"א לומר דד' מינים הם נגד האמהות, ועל כן וארבעה לא ידעתים אלו ד' מינים שבלולב, על מה ירמוזן דהרי א"א לומר שמכוונים כנגד האמהות, דהרי ששה אמהות הווין, ודו"ק.

*

ואפ"ל עוד עד"ז, דהנה בספר נטע שורק (פר' שלח, בד"ה גמרא) העלה דהך כללא דאין עשה דוחה ל"ת אלא אם כן הו"ל בעידנא תליא בפלוגתא אי אמרינן הואיל, ותו"ד דבגמ' (פסחים דף מ"ז ע"א) פריך למאן דאית ליה הואיל מהא דתנן יש חורש חרישה אחת ומחייב עליה משום ח' לאוין וכו' ואי אמרת הואיל, אחרישה לא לחייב הואיל וחזי לכסות דם ציפור, והקשה הפני יהושע (בביצה דף ח' ע"א, ד"ה וע"פ) מה פריך הש"ס הא גם אם היה מזדמן לו דם ציפור להדיא לא היה רשאי לחרוש לקיים מ"ע דכיסוי הדם דכה"ג לא שייך עדל"ת דהא לא הוי בעידנא, (וכמ"ש בביצה דף ח' ע"ב).

וכתב בנטע שורק די"ל בשנחקור לבאר למה תהא עדל"ת רק כשהוא בעידנא, ואי משום דעדל"ת יליף מכלאים בציצית ובעי דומיא דהתם דבעידנא דמיעקר ללאו קא מקיים לעשה, א"כ כמו"כ נימא דעדל"ת רק דייקא דומיא דכלאים בציצית דהיינו כגון שיהא מצוה שעל גופו וכדו', ומאויזה סברא דייקא לגבי בעידנא צריך שיהא דומה לכלאים בציצית, ובהכרח לומר דהסברא דבעינן שיהא בעידנא הוא, דכאשר אינו בעידנא יש לחוש שיעבור על הלאו ושוב יאנס ולא יקיים העשה נמצא שעבר בחינם על הלאו, לכן אמרו דאין עדל"ת אא"כ הוא בעידנא דמיעקר ללאו מקיים העשה.

ומעתה מאן דס"ל הואיל ע"כ דס"ל דעדל"ת אף היכי דלא הוי בעידנא, דהרי כל עיקר הטעם

קרינן בעינן חתיכה משתי חתיכות דאיקבע איסורא דבלא"ה ספיקא מה"ת לקולא, עי"ש.

ונודע מש"כ המפו' דמה שיצאו ממצרים קודם שנשלם גזירת כי גר יהיו זרעך וגו' ארבע מאות שנה, משום דחשבון השנים התחיל מלידת יצחק דמשעה שנולד היה ראוי ליקרא כי גר יהיה זרעך (עי' רש"י בראשית טו, יג), והוא ממדרש שוח"ט (תהילים י"ח) א"ר שמואל לפי שהיה הקב"ה מפתה את משה כל שבעת ימי הסנה שילך בשליחותו וכו', אמר להקב"ה רבון העולם כבר חשבתי מה שאמרת לאברהם אבינו בין הבתרים ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ועדיין לא נשלמו ולא עשו שם אלא מאתים ועשר, א"ל הקב"ה לא כמו שאתה מחשב לעצמך, שמיום שנולד יצחק הקדמתי להם הקץ ודלגתי אותו וכו' וכבר נשלם עי"ש, אלא דב"ז ניחא רק אם אר"י עדיין לא היתה מוחזקת לאבותינו, דאז שפיר קרינן ביה באותו זמן כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, אבל אם אר"י כבר היתה מוחזקת לאבותינו, ליכא למימר שמאותו שעה התחיל גזירת הגלות, דהרי היו בארצם שלהם וכמ"ש המפו'.

והנה כתב בבגדי אהרן (פר' בראשית) בהא דאמרינן בב"ב (דף קי"ט ע"ב) דהיא גופה מסתפקא ליה (למשה) אי אר"י מוחזקת לנו מאבותינו או לא, דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם או דילמא מורישינן ואינן יורשינן, והקשה בצדה לדרך דהא מוכח דמורשה היינו מורישינן ויורשינן דהרי כתיב תורה צוה לנו משה מורשה והתם וודאי דמורישינן ויורשינן, ותירץ בבגדי אהרן דאין להוכיח מהתם דהך מורשה בעינן לה לדרוש אל תקרי מורשה אלא מאורסה (פסחים דף מ"ט ע"ב), אלא דהאי דרשה ניחא רק אי נימא דיש אם למקרא ושפיר דרשינן אל תקרי מורשה אלא מאורסה, אבל אי יש אם למסורת ליכא למידרש אל תקרי וכו' דהרי כתיב מורשה, ועפי"ז כתב במשען המים (פר' אמור) דאי אמרינן דיש אם למסורת מוכרח דאר"י מוחזקת לנו מאבותינו, משא"כ אי יש אם למקרא שפיר י"ל

ועכ"פ חזינן דהא מילתא דבעדל"ת בעינן שיהא בעידנא הוא כיון דספיקא דאו' מה"ת לחומרא ולא נקטינן סברת הואיל, וכיוצ"ב כתב בסגנון אחר בשו"ת מהר"ש (ח"ה סי' כ"ה אות ד'), שהביא שם מש"כ המפו' דהא דבעינן בעידנא הוא כיון דחיישינן שמא ימות בטרם קיום העשה, וכתב שמקור טעם זה הוא בירושלמי שבת (פ"ט סוף ה"א), דאמר ר"ע דמכשירי מילה אינו דוחה שבת משום שמא ימות קודם קיום המצוה עי"ש, (האמנם דבירושלמי שבפנינו אי' שמא יחלה תינוק ונמצא דוחה שבת בלא מילה, עי"ש).

וכתב דטעם זה דחיישינן שמא ימות יצדק רק אי נימא דספד"א מה"ת לחומרא ולכן חיישינן שמא ימות הוא ויתברר למפרע שעבר על הל"ת שלא במקום מצוה, משא"כ אי ספד"א מה"ת לקולא אין לחוש שימות דאזלינן בכל ספיקא לקולא, [וצריך לפרש דבריו דלא הוי כאיתחזק איסורא דכה"ג אזלינן לחומרא כדלהלן, דכיון דהא דעשה דוחה ל"ת הו"ל בגדר הותרה, וא"כ אם יתקיים העשה הוי כמי שלא היה כאן איסור מעיקרא, כה"ג דנין כלא איתחזק איסורא, וע"ד זה כתב הרמ"ד בעמק החכמה (בדרוש לשבועות) לענין ספק פיקו"נ אי פיקו"נ הותרה, עי"ש], ועפי"ז כתב לחדש דבאיסור חצ"ש כיון דאזלינן בספיקו להקל א"צ לחוש בזה לבעידנא, עי"ש שתירץ בזה קו' הירושלמי שהביאו התוס' בקידושין (דף ל"ח ע"א, וכ"כ בחי' מהר"ש עמ"ס קידושין שם), והעולה מדבריו דהא מילתא אי בעינן בעידנא תליא בדין ספד"א אם מה"ת לחומרא.

נקדים עוד דהנה הקשו (ר"ן סוף קידושין דף ט"ו ע"ב מדפי הרי"ף) על הרמב"ם דס"ל דספד"א לקולא דא"כ אמאי חייב אשם תלוי על הספק, ותי' (מהרי"ט יו"ד סי' א') דס"ל כמ"ד דבעינן חתיכה אחת משתי חתיכות (עיין פ"ח משנגות ה"ב), והיכי דאיקבע איסורא ספיקא לחומרא, ובכריתות (דף י"ז ע"ב) דתליא בכך דאי יש אם למסורת א"כ כיון דמצות כתיב גם בחתיכה אחת חייב אשם תלוי דספיקא מה"ת לחומרא, אבל אי יאלמ"ק ומצוות

דאר"י לא היתה מוחזקת לאבותינו.

ובכן יבואר כוונת המדרש, דאמר שלמה שלשה אלה נפלאו ממני פסח מצה ומרור, מאי טעמא הקדים פסח ומצה שרומזים על החירות למרור הרומז לשעבוד, והלא אין זה לפי סדר הדברים שהיו, וכ"ת דבא להורות שזכו לחירות עולם בפסח ומצה ע"י שאח"כ ישלימו הגזירה בשאר הגלויות, והיינו כי לא נחשב הגזירה מזמן לידת יצחק, כי עדיין לא היו בארץ לא להם, דאר"י מוחזקת לנו מאבותינו, דמ"ש מורשה היינו דמורישין ויורשין, כדמוכח מהא דכתיב תורה צוה לנו משה מורשה, דלא דרשינן להא דאל תקרי מורשה אלא מאורסה דיש אם למסורת, מעתה ילפינן מהא דכתיב מצות דחייב אשם תלוי בחתיכה אחת, ומוכח דספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא, א"כ אין עדל"ת אא"כ הו"ל בעידנא דהרי בעינן לחוש שמא ימות, (וכמו"כ מהי"ט לא אמרינן הואיל וממילא דבעינן בעידנא), נמצא דלא יתכן שלקח יעקב את בלהה וזלפה מדין עדל"ת דהרי לא הוי בעידנא, ועכצ"ל דשיחררן תחילה, וממילא דיש למנות שש אמהות, על כן וארבעה לא ידעתים אלו ד' מינים שבלולב, כי אין לנו טעם כנגד מי מכווננים, שהרי היו ו' אמהות, ודו"ק.

התורה היה על מאמר החכם מכל אדם שלמה המלך ע"ה בשיר השירים (א, ד) משכני אחרוך נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך. כבר דייקו במפרשים כאן שהפסוק סותר עצמו מיניה וביה, שפתח באומרו 'משכני' כלומר שצריך המושך למשוך אחריו את הנמשך ואינו בא מעצמו, ואח"כ אומר 'אחרוך נרוצה' שמשמעו שהוא רץ מעצמו אחר המושך. גם צ"ב המשך ושייכות הפסוקים שאמר להלן (פסוק ה) שחורה אני ונאווה וגו', אל תראוני שאני שחרחורת וגו'.

וע"ד פשטות יבואר עפ"י הנודע מה שהמשיל המגיד הק' מדובנא זי"ע (קול יעקב, על חמש מגילות, שה"ש, עה"פ אני חבצלת השרון, ד"ה עוד ביאור עפ"י דמיון

וכו') עדה"כ (ישעיה ס, ח) מי אלה כעב תעופינה, משל למה הדבר דומה, לאחד שנאבד לו תרנגולת והלך לבקש אותה אולי ימצאנה אצל אחד מהשכנים, ויהי הוא בא אל שכן אחד וירא את התרנגולת עומדת ורגלה קשור בכרעי המטה, ויאמר לו הלא התרנגולת שלי היא, והאיש מתווכח עמו הלא קניתי אותה אצל פלוני אלמוני, ויאמר לו הראשון הנה זה לך האות כי שלי היא הנה נא מעליה חרצובות מאסוריה מבין רגליה ותפתח הדלת לפניך ועיניך תחזינה כי מיד תעוף אל ביתי אל מקומה האמיתי.

כן ישראל קדושים אומרים, כי שלמים אנחנו אתו ית' גם היום כבימי קדם, ומה שנראים אנו כרחוקים מעבודתו ית', הוא רק מפני כי אסורים ידינו במקומות פזורינו וזה לנו האות כי מיד שיתיר ית"ש את חבלי נדחינו הלא מיד נרוצה אחריו בששון ושמחת לבב אל המקום אשר היה שם אהלנו בתחלה, וזהו מי אלה כעב תעופנה וכיונים אל ארובותיהם, עכ"ד המגיד מדובנא זי"ע.

על זה רמז החכם מכל אדם בשירתו ואמר משכני שמרמו על יציאה מבור הגלות, וכמה שנאמר (בראשית לו, כח) וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור, ובקשתנו מאת הבור"ע משכני ודלנו והעלנו מבור הגלות, ואז תראה כי אחרוך נרוצה מעצמנו, כי זה תמיד כל מאוויינו להיות אליך תשוקתנו, ומאחר ושמו אותנו בבור וכבלי ברזל על רגלנו מעתה היאך נרוץ אליך באופן זה, והיה אם רק תמשכנו משם תראה כי אחרוך נרוצה.

וכאשר תביאנו ותעלנו אליך לחדריך אז תראה כי נגילה ונשמחה בך, שאנו שמחים לעבדך יותר ויותר. והאף אמנם כי עתה שחורה אני אך באמת בפנימויתי אני נאווה אליך, ורק הנסיונות הקשים ותוקף הגלות הם שהשחירוני להראות כאהלי קדר בני ישמעאל המכבידים עלינו עולם הקשה, אבל באמת אני כיריעות שלמה שחושקים אנו להיות שלמים עמך. ולכן אל תראוני שאני שחרחורת, כי אין זה אמיתתם של דברים וזהו רק מאחר אשר ששזפתני השמש מרמו על הגויים ואומות העולם שמונין לחמה, הם שהשחירוני ע"י גזירות קשים ומרים בגוף ובנפש, והם שמוני נומרה את הכרמים

מפעיה"ק, שלישי - הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א בן כ"ק מרן שליט"א ורא"כ מפעהש"ס 20 דף גפ"ת במרכז התורה, רביעי - הרה"ח ר' יונה מאיר טהלר מרחובות, חמישי - הרה"ג רבי זאב וקסברגר שליט"א דומו"צ קרית צאנז טבריה, שישי - מרן שליט"א [אחר העליה נערך מי שברך לרגל הולדת הבת להר"ר יחזקאל רוט מביתר (בהג"ר יעקב עזרא מפעיה"ק וחתן הרב אייזיק מאיר זלמנוביץ משב"ק), להר"ר דוב בער שטיינמץ מחיפה (ב"ר בן ציון מפעיה"ק, וח"ר פנחס מילר מב"ב), ולהר"ר יהודה שר מפעיה"ק (ב"ר שלום אליעזר מפעיה"ק, וח"ר יעקב הלוי מב"ב)], שביעי - הרה"ג ר' מאיר גרוס שליט"א רב ודומו"צ ברמות א' עיה"ק ירושלים, אחרון - הדומו"צ הרה"ג רבי הלל דויטש שליט"א, מפטיר - הרה"ג רבי שלמה זלמן למברגר שליט"א אב"ד מאקאווא נתניה ור"מ בישיבה"ק. הגבה בס"ת א' - הרה"ח ר' ישעי' טאובר מירושלים, גלילה - הרה"ח ר' אברהם חיים פרקש מנתניה, הגבה בס"ת ב' - הרה"ח ר' יעקב משה אייזנבך מירושלים, גלילה - הרה"ח ר' יצחק וייס מפעיה"ק. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' מאיר נטע שליט"א מפעיה"ק - נכד כ"ק מרן שליט"א.

אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הר"ר יקותיאל יהודה הרשקוביץ מבית שמש (ב"ר גרשון מפעיה"ק), ולבן הר"ר ברוך שמעון ווקסמן מפעיה"ק (ב"ר שלמה מביתר, וח"ר יהודה ליב למברגר מפעיה"ק).

בסעודת עתיקא קדישא זמרו את כל הזמירות של סעודת עתיקא קדישא.

התורה בסעודת עתיקא קדישא היה על מאמר החכם מכל אדם בשיר השירים (ה, ג) כחוט השני שפתותיך ומדברך נאווה.

יתבאר, בהקדם מה שפי' בזה הגה"ק המהר"ם שיף (דרושים נחמדים, בסוף מס' חולין) עפ"י מה שאמרו חז"ל בגמ' יומא (דף ס"ז ע"א), בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח אולם מבחוץ הלבין היו שמחין, דהיו יודעים שנתכפר העוונות עי"ש, והגה א"י בברכות (דף ל"ד ע"ב) דאמר רחב"ד אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל וכו', והיינו כי בכל יש סימן לאדם לדעת אם תפילתו נשמעה בשמים ממעל, כי כאשר תפילתו שגורה בפיו ללא תקלות וכדו' הרי"ז לאות כי עלתה תפלתו לשמי מרום, וזה שאמר כחוט השני שפתותיך, כלומר כי היכי דחוט השני היה הוכחה שנתקבלו התפלות ונתכפרו עוונות בני ישראל, כמו כן הוא בדבר שפתיים תפילת האדם שיש בה סימן אם נתקבלה

ששעברונוי תחתם עד שברמי שלי לא נמרתני ולא שמרתי דרכי ה' עקב הפורענויות שהמיטו על ראשנו, ולכן בקשתי משכני אחרוך נרוצה הביאני המלך חדריו כי ראוי אני לבוא אל היכל המלך.

ועוד אפ"ל עפ"י מה שכתב האור החיים הק' (פר' ואתחנן) עה"פ (דברים ה, ד) ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום, דהנה כתב הרמב"ם (פ"ו מיסודי התורה ה"ב) כל הנטפל לה' מלפניו מותר למוחקו וכו', מלאחריו כגון ד' של אלוקיך וכ"ם של אלוקים וכיו"ב אינם נמחקים, והרי הם כשאר אותיות של שם שהשם מקדשם. ומבאר האור החיים הק' דלכך אמר הכתוב ואתם הדבקים בה' אלוקים, לפי שבשם הוי"ה אין שום אות נסמכת לאחריה אלא לפניה ואין בהם קדושה, ולכך אמר 'אלוקים' למען תדע שדביקות בני ישראל בהשי"ת הוא כאותיות כ"ם של אלוקים ונתפסים בקדושת ה', עי"ש בדבה"ק.

זהו שאמר החכם מכל אדם משכני אחרוך, רצ"ל שיחשב אותנו כאותיות הנמשכים אחר השם אשר הם נתפסים בקדושת השם, ואו אז אחרוך נרוצה, ותיבת אחרוך משמש לפניו ולאחריו, והיינו שאז נתעלה בקדושה ובעבודת השי"ת, כי הביאנו המלך חדריו נגילה ונשמחה בך, והשמחה היא באה מצד הקדושה, וכאשר ימלא בקשתנו לבל להשליכנו מלפניו וליטול מעמנו רוח קדשו, או אז נהיה שמחים בה' אלוקינו, וגם הוא ישמח ה' במעשינו.

יום שב"ק

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרב יצחק אייזיק לוי משגיח בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק. תפילת הלל כיבד מרן שליט"א את בנו הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. לאחר שיר של יום אמר מרן שליט"א שיר השירים בנעימה בהתעוררות ובערגה.

בנשיאת ס"ת הב' התכבד - העסקן הרה"ח ר' מנחם מענדל שווארץ מנכ"ל מוסדותינו הק' בביתר עילית ומנהל מעון הילדים פעיה"ק והמשנה לראש עירית ביתר. כהן - הבחור הבר מצוה צבי נ"י בן הרה"ג ר' אברהם חיים הרשקוביץ ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי ברוך פעיה"ק (ב"ר אהרן מרחובות, וחג"ר אלימלך משה שטמר מב"ב), לוי - הרב אברהם אליהו וואזנר

התפילה לרצון, יעו"ש.

ויתכן להוסיף עד"ז עפימ"ד בספה"ק (ראה תיקו"ז, תיקון י"ז) דכח הדיבור הוא בחי' מלכות, ע"ד הנאמר (קהלת ה, ד) דבר מלך שלטון, ורמזו בספה"ק ענין זה בפסוק (במדבר ל, ג) 'לא יחל דברו', שכאשר אין האדם מחלל פיו בדיבורים אסורים, אלא מקדשו תמיד בדיבורי תורה ותפילה, הרי שאז 'ככל היוצא מפיו יעשה', כי בדיבורו איתעביד מעשה, וכן מצינו בכמה מקומות בגמ' (מו"ק דף י"ח ע"א; כתובות דף כ"ג ע"א) כשגגה יוצאת מפי השליט, כי כאמור כאשר שומר האדם פיו ולשונו ומדבר בהם רק דיבורי קודש, זוכה שיהא בפיו בחי' מלכות, עד אשר צדיק גוזר והקב"ה מקיים, הקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטלו (מו"ק דף ט"ז ע"ב). וזהו ע"ד הנאמר (בראשית ב, ז) ויהי האדם לנפש חיה ומתרגמינן לרוח ממללא, והיינו כי הדיבור הוא בבחי' הנפש.

הצדיקים אשר אין מחללים דבריהם, הרי אף שאינם מתפללים, מכל מקום עצם דיבורים משפיע ובדיבורם איתעביד מעשה. וכאשר הביא רביה"ק בבני יששכר (מאמרי השבתות מ"ח סי' ט"ז) מה ששמע בשם כבוד אדומ"ו הרה"ק מוהר"ר יעקב יצחק זצוק"ל, דלפעמים נענה האדם אפילו שלא על ידי תפלה רק על ידי דיבור בעלמא שאומר יהא כך וכך ובאם הוא עת רצון מתקיים דברו, עכ"ל.

וראה באמרי נועם (פר' ויקהל, אות ז'), א"י ויקהל משה וגו' אלה הדברים אשר צוה ד' ששת ימים כו'. י"ל עפימש"כ הה"ק מהרמ"מ מקאסוב זצקל"ה (אהבת שלום תנינא פר' שופטים ד"ה על פי) לפרש אמרינו 'שכרו הרבה מאוד על פי פעלו'. דיל"ד דכיון דאינו רק לפי פעלו ומעש"ט, א"כ מאי שייך 'הרבה מאוד', הלא אינה רק מדה כנגד מדה. ופירש בזה דהנה קדושת ש"ק יש לה הכח שיוכלו לפעול ישועת ישראל בדיבור לבד, ככל מה שהצדיק גוזר טובות על ישראל, ואינו צריך לשום פעולות וסגולות השמות. וזהו 'על פי פעלו', על פיו לבד פועל ישועות בקרב הארץ, עכ"ד.

וזהו ויקהל משה את כל עדת וגו', דהצדיק וראש הדור נקרא כל עדת כי הוא כולל כל עדת ישראל. ואסף משה את כל הצדיקים הראשים שבדור, ולימד

אותם אשר פעולת ישועת ישראל הוא בפה בלבד. וזהו ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ד' לעשות אותם, שבדברים בלבד יוכלו לפעול הכל כל מיני טובות. וזהו ששת ימים כו' וביום השביעי, כי ע"י ש"ק יוכל הצדיק לפעול בדיבור שלו בלבד בלי סגולות. וזהו שפרש"י על פי דיבורו נאספים, הכוונה ע"י דיבורו של הצדיק וראש הדור הוא מאסף כל מיני טובות עבור ישראל אכי"ר. עי"ש.

עפי"ז יבואר דו"ש כחוט השני שפתותיך וכאמור דמורה על התפילה אמרינו ה' שפתי תפתח וגו', ומדברך נאווה, לשון דיבור, רצ"ל שהצדיקים בעצם דיבורם בלחוד יפעלו ויפעלו להמשיך ישועות וכו' כמו בתפילה עצמה.

עוד יש לרמוז, דהנה נודע רבות מספה"ק כי על פי דיבורו ניכר מהות האדם, ויכולים לעמוד על טובו ודיעותיו על פי שמיעת דיבורו, וראה בספה"ק תורי זהב (פר' חקת) עה"פ וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא (במדבר יט, טו) וז"ל, טמא יהיה מבעיא ליה, בדרך רמז יל"פ ע"פ דאיתא בספרי מוסר דבפה של אדם ניכר מה הוא, משל לשני חביות ובאחד כל מיני בושם ובשני הוא נפט שריחו רע, וכל זמן שהן מגופות לא נודע מה שיש בכל אחד, וכשנפתחו המגופות נודע שמחבית אחד ריח טוב נודף ומהשני ריח רע נודף, כך כל זמן שאדם סותם פיו לא נודע מהו אם אדם כשר הוא אם לאו, וכשפותח את פיו אם מדבר דיבורים טובים ומשבח מדות טובות ומגנה מדות הרעות אזי בודאי גם הוא אדם כשר, ואם מדבר דברי לצון ולשה"ר ומשבח לרשעים ומגנה לצדיקים בודאי רשע גמור הוא וכו', ועפי"ז שמעתי אומרים חכם מה הוא אומר רצ"ל מה שהוא בעצמו זה אומר ורשע מה הוא אומר מה שהוא בעצמו אומר כי דיבורים של אדם הוא כפי מה שהוא בעצמו, וז"ש וכל כלי פתוח דהיינו האדם שהפה שלו פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו דהיינו שאינו מסגירו בשני חומותיו בשניים ובשפתים, ע"ד (תהלים קב, ג) מה יתן לך ומה יוסיף לשון רמיה, אז בודאי טמא הוא, עכ"ל.

זה שאמר החכם מכל אדם כחוט השני שפתותיך, רצ"ל כשם שחוט השני הודיע להם וידעו

אם נמחלו עוונותיהם, כמו כן הוא שפתותיך, כי הכל ניכר ע"י הדיבור, וזהו ומדברך נאוה, שעפ"י דיבורו של אדם יוכלו להכיר מהותו אם טהור הוא או לאו, והבן.

בעליות בתפילת מנחה התכבדו, כהן - הר"ר ירמיהו שמעון לוינשטיין מביתר, לוי - הר"ר יעקב פריזנט מלונדון, שלישי - הר"ר יעקב שווארץ מצפת, גלילה - הרב שמואל ברנשטיין מפעיה"ק.

בזמירות בשוה"ט בעידן רעוא דרעוין התכבדו, ברוך א"ל עליון - הרה"ח ר' ישעי' רוטשטיין מרחובות, דרור יקרא - הרה"ח ר' גבריאל גרוסברגר מפעיה"ק, שבת היום - הרה"ח ר' משה חיים יוספוביץ מפעיה"ק.

התורה בעידן רעוא דרעוין היה על מאמר החכם מכל אדם שלמה המלך ע"ה שפתח ואמר (א, א-ד) שיר השירים אשר לשלמה, ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין, לריח שמניך טובים שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך, משכני אחרריך נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך וגו'. הנה המתבונן יראה כי כל הנאמר במגילה זו הם דברים נסתמים ונעלמים, וכנודע מה דאי' (ידים פ"ג, מ"ה) כל השירים קודש, ושיר השירים קודש קדשים, וכל מי שעדיין יש לו איזה אחיזה ותענוג גשמי בעולם ולו במעט, עדיין רחוק הוא מלהשיג אחד מיני אלף אפי' בתיבה אחת של מגילת שיר השירים.

כן איתא בספרן של צדיקים על מה דאי' במדרש (ראה זוה"ק ח"ב, דף קמ"ה ע"ב) שיר חד, שירים, תרו, שיר השירים תלת, וביארו מ"ש דשיר השירים תלת, דהכוונה דאין מגילה זו מתפרשת כדרך כל התורה שנדרש בדרך פרד"ם - פשט רמז דרוש וסוד, כי היא מתפרשת רק בג' דרכים, רמז דרוש וסוד, ואילו הפשט אינו קיים כאן, כי כל כולו רק בדרך רמז וסוד וכו', ואין לו שום מובן עפ"י פשטות.

- שיר השירים - קודש קדשים -

אשר על כן ראוי ונכון לעיין בהאמור כאן וללמוד בדרך רמז איזה דרך מוסר שממנו נקח לעבוד את ה'. ובפתח הדברים אציין מה שראיתי בספר מעשה רוקח (להמקובל האלוקי רבי אלעזר מגרמזיא, על שיר השירים) דהנה במגילת שיר השירים ישנם קי"ז

פסוקים, וביאר הענין ע"ד דאי' בגמ' (סנהדרין דף כ"א ע"ב) מפני מה לא נתגלו טעמי תורה, שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהם גדול העולם, כתיב (דברים יז, יז) לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו, אמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וכתיב (מלכים א יא, ד) ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו, וכתיב (דברים יז, טז) לא ירבה לו סוסים וגו' ולא ישיב את העם מצרימה, ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב, וכתיב (מלכים א י, כט) ותצא מרכבה ממצרים.

נמצא שבאמת היה שלמה ראוי להענש בג' מלקיות על אותם ג' לאוין, ריבוי נשים, ריבוי סוסים, ועל שהשיב העם מצרימה, וכל מלקות הרי הוא מס' ל"ט, וג' פעמים ל"ט עולה מספק קי"ז. ובשכיל אותם קי"ז מלקיות אמר שלמה קי"ז פסוקים של שיר השירים כדי לכפר מעשיו. וז"ש שיר השירים אשר לשלמה דייקא, ולמה בחר במספר קי"ז פסוקים בשיר השירים, זאת משום שרצה לכפר על מה שעבר על דברי תורה, וע"ז הוסיף ואמר ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין, וכפי שדרשו חז"ל (ע"ז דף ל"ה ע"א) דהמכוון בזה על תורה שבעל פה, שאמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם עריבים עלי דברי דודיך יותר מיינה של תורה. וזה רמזו כאן שלמה על כפרת המלקיות שנתחייב, דהרי מס' המלקיות עפ"י תורה הוא מ', וכדאי' בחז"ל (מכות דף כ"ב ע"ב) דהתורה אמרה (דברים כה, ג) ארבעים יכנו, ואתי חכמים ובצרו חדא, ומכח דבריהם עולה החשבון שנתחייב בקי"ז מלקיות, ועל כן חיבר קי"ז פסוקים, אתוד"ק יעו"ש.

להבנת הדברים יתכן לומר, דהנה אמרו חז"ל דלא כל אחד ראוי לומר שירה, אלא מי שנעשה לו גם ואומר שירה בידוע שנמחלו עוונותיו. והיינו כי לאו מילתא דפשיטא הוא כלל שיהא לאדם הזכות והאפשרות לומר שירה ולומר לבוכ"ע, ולכן רק מי שבכוחו לשורר לומר להלל ולקלם כדוגמת שלמה המלך כאשר נראים הדברים במגילה זו, הוא זוכה באמת לאומרו כראוי, ועל ידי זה מתכפרים לו עוונותיו, ואכן לזה זכה שלמה המלך, ואחר שראה כי חיבר שיר נאה לה' זה אכן היה סימן עבור שלמה כי נמחלו עוונותיו.

ללמדם מתוך התורה שבכתב.

ויתבאר בזה אמרם ז"ל (ויק"ר יג, ג) תורה חדשה מאתי תצא, דלכאוי' הוא פלאי, והלא אחד מעיקרי האמונה הוא להאמין שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא ית"ש, ואיך יתכן שתצא תורה חדשה. אלא שבאמת הכל כבר מוכן ונמסר בתוך דברי התורה שבכתב, אלא דלעתיד יראו זאת התורה מרומזים בתוך הכתב.

- תורה שבכ"פ נועד לעורר רחמים ולהמתיק הדין - סיבת הדבר שעשה ה' ככה שהעלים כל התורה שבכ"פ ואין ניכרים הדברים מתוך הכתב, כבר דברנו מזה כמ"פ בארוכה, וכעת נחזור ע"כ בקצרה. דהנה איתא במדרש (ב"ר יב, טו) מתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שיתף מדת הרחמים למדת הדין. וביאור הענין, כי הנה איתא בספה"ק שעפ"י מדת הדין אין מועיל תשובה כלל, כי מי שמרד במלכו של עולם איך יעלה על הדעת שיוכה ויתכפר חטאו.

ומסיבה זו בשעה שבא השי"ת לברוא את האדם התנגדו המלאכים ואמרו 'מה אנוש כי תזכרנו' (תהלים ה, ה), וטענו כי עתיד למחטי קמך כדאיתא בזוה"ק (עיין ח"א, דף כ"ה ע"א), ומשום כך מה להם להבראות אם ישקעו בחטא באין יכולת להתכפר. אכן טענה זו באה מכח מדת הדין שלפיה אין מועיל תשובה. כאשר בתחילה עלה במחשבתו ית' לברוא ולהשתמש רק בכח הדין, אך אז ראה שלא יוכל העולם להתקיים כי רבים ישלון, על כן שיתף מדת הרחמים המורה על עוצמת כח התשובה שביכולתה לכפר על האדם לצאת נקי מכל רבב חטא.

והנה נודע מספה"ק (יעו"י בישמח משה, פר' אמור, ד"ה ובלומדי במקלות) דתורה שבכתב הוא בחי' דין, וכד"א (מכות דף כ"ד ע"א) אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, וכמו שנאמר (ירמיה כג, כט) הלא כה דברי כאש נאום ה'. לא כן התורה שבכ"פ המה הדברים שנמסרו מפי חכמי התורה, אלו ניתנו לנו מכח מדת הרחמים, וע"כ מצינו דדברי חכמים לאקולי אתי (ראה רא"ש כ"ק פ"ב, סי' ב, ד"ה בעי), דוגמת עונש מלקות כנ"ל, דאתי חכמים ובצרו מכה אחת ממה שכתוב בתורה. כל זה בא משורש מדת

- אלמלא החטא היו יודעים כל התורה שבכ"פ מתוך פסוקי התורה שבכתב -

עוד לאלו"ה מילין כביאור הני מילי, דהנה מצינו בגמ' (נדרים דף כ"ב ע"ב) אלמלא חטאו ישראל לא היה ניתן להם רק חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד. וכבר האריכו בספה"ק דאם אכן כך הוא, א"כ היכן הנחנו את כל התורה שבכ"פ הנדרשים מתוך דברי הנביאים וכתובים, לרבות כל החידושים ודברי תורה המתחדשים תמיד, וכי הם לא היו קיימים כלל. וליישב הדבר הביאו הרבה מדברי הרא"ש בנדרים שם, דאליבא דאמת כל התורה שבכ"פ לרבות כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בכל דור ודור אם זוכה לכוון לאמיתה של תורה, הכל מונח ומרומז בתיבות שבתורה שבכתב ללא יוצא מן הכלל, כי באותן אותיות ישנם כמה דרכים ואופנים היאך לקרותן ולקוראם, אם בקרי או בכתיב מלא או חסר וכו', בצירופי אותיות חילופי אותיות ותיבות וגימטריאות וכו', ובכך נכללו בזה כל דברי התורה שבכ"פ. וכמו שהאריך בזה בספה"ק ישמח משה (פר' עקב; וראה מלא העומר, בסוה"ס, קשר סוף התורה לתחילתה, עמ' שצו, טור ב) עה"פ (שמות לב, טו) והמכתב מכתב אלוקים עיי"ש בדב"ק שכל התורה כולה בכתב ובכ"פ הכל היה כתובים בתוך מכתב האלוקים המה הלוחות הקדושות, והכל ניתן לישראל מהר סיני, וכל נשמה ונשמה שעמדו רגליו בהר סיני, היה רואה את החידוש שלו שעתיד לחדש בתורה בזמנו, יעו"ש בדבה"ק.

ואכן אלמלא חטאו ישראל היו במדריגה נשגבה דוגמת אדם הראשון קודם החטא שהיה כל כולו רוחני בלי שום התערבות גשם וחומר, ואז היו זוכים ישראל להשיג מאליו התורה שבעל פה מתוך התורה שבכתב. וזה שאמרו חז"ל שאלמלא חטאו היה די ליתן להם חמשה חומשי תורה וכו', ומתוך פסוקי התורה היו יודעים לזהות ולהצביע על כל הלכה והלכה וכל דבר משנה וגמרא היוצא מפורש מתוך הכתובים. אלא שאחר שגרם החטא נפלו ממדריגתם, ונסתם הדבר מעין כל, עד שהוצרכו לספרים אחרים ולכל התורה שבכ"פ כי לא זכו

הרחמים להקל עונשו של אדם ולהקטין עוצמת חטאו עד שיצא נקי ומושלם.

כן מצינו י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, המה הי"ג מדות שדרשוהו חז"ל בתוך דברי התורה, וממנו לומדים כמה וכמה דינים והלכות, ונמסרו לנו דייקא בדרך י"ג מדות, כנגד י"ג מדות של רחמים. ועל זה אמר הכתוב (קהלת ז, יב) החכמה תחיה בעליה וביאר רביה"ק מוהרצ"א זי"ע בבני יששכר (ראה מאמרי שבתות, מאמר ה, אות א) שלפי דברי החכמים יש כאן חיות לנשמת האדם יעו"ש, ולהג"ל היינו שיצא זכאי בדיון ויכופר לו עווננו ונסלח לו.

ע"ז גילו לנו חז"ל, ואמרו כי אלמלא חטאו ישראל, או אז היו ישרים בעיני ה' ולא היה נמסר בידם רק תורה שבכתב, ובכח מעלתם היו זוכים להמשיך רחמים וחסדים אפי' עפ"י מדת הדין ממש מתוך התורה שבכתב שהיא בחי' דין, כי כל כח הרחמים היוצא מן התורה שבע"פ לא היה נפרד מהתורה שבכתב, אלא היה הכל כלול בתוך התורה שבכתב. ומאחר שגרם החטא, הפריד הקב"ה ב' תורות הללו ועשה התורה שבע"פ בנפרד, ונשאר התורה שבכתב שכולו דין בלבד. ושוב צריך לדרוש ולבקש להשיג מדת הרחמים, עד שבא השי"ת ברחמיו וחסדיו ובטובו הגדול העניק לנו התורה שבע"פ בנפרד שבה אנו הוגים ומתעסקים תמיד, ועל ידי כן יכולים להמשיך עלינו רחמים וחסדים וכל מאי דבעי.

נמצא כי שורש התשובה נעוץ דייקא בתורה שבע"פ, ואילו על התורה שבכתב מצינו בחז"ל (ילקוט תהלים, רמז תשב; ירושלמי מכות, פ"ב, ה"ו) שאלו לחכמה נפש החוטאת מה תהא עליה, ואמרה חטאים תרדוף רעה (משלי יג, כא) וכו', עד שבא הקב"ה ואמר יעשה תשובה ויתכפר לו. ונודע מה שתמהו בזה וכי לא ידעה החכמה שישנה אפשרות לשוב בתשובה. ולהג"ל יובן היטב, כי בוודאי ידעה גם ידעה שאפשר בתשובה, אך כל זה הוא מכח התורה שבע"פ, והיות והכל כלול בתורה שבכתב שאינו אלא דין, מעתה מנין יהיה להם הכח להמשיך בחי' הרחמים. על כן השיב הקב"ה שהוא בחסדו הפריד התורה שבע"פ, כלומר שעשה ה' ככה שלא יוכל האדם לעמוד

ולהשיג דברי התורה שבכתב לכד בלא שיעסוק במדרשי חז"ל הם התורה שבע"פ, שהטיבו להסביר ולבאר התורה שבכתב, וממילא על ידי כן יזכו להמשיך חסד ורחמים משורש התורה שבע"פ.

- התשובה בלב נשבר מקומה רק בהיכל הפנימי הקרוב להשי"ת ולא אצל המלאכים -
ביתר שאת נראה לומר, כי הנה נודע מ"ד בווה"ק (ח"ג, דף ע"ג ע"א) קוב"ה ואורייתא חד, וכלשון שכתב התניא זי"ע (פרק ב) הוא וחכמתו ודעתו חד, שכל התורה כולו הוא אלוקות.

והנה אמרו חז"ל (ברכות דף ל"ד ע"ב) במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד יעו"ש, ולכא' הוא תמוה מאוד כי איך יתכן כזאת שאותו שחטא ופגם מגיע על ידי התשובה למדריוגות גבוהות ונעלות מהצדיק שלא חטא כלל.

לבאר הדבר האריך הגה"ק מהרי"א זי"ע ביערות דבש (ח"א, דרוש א), כשבדבריו שם עמד לבאר דברי הגמ' (חגיגה דף ה' ע"ב) ואם לא תשמעוה במסתרים תבכה נפשי (ירמיה יג, יז), אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב מקום יש לו להקב"ה שבוכה בו ומסתרים שמו, ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה שנאמר (דברים הימים-א טז, כז) הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו, לא קשיא הא בבתי גוואי הא בבתי בראי, ופירש"י בבתי גוואי איכא (בכיה) דכתיב במסתרים (תבכה נפשי).

הרי דבבתי בראי עוז וחדוה במקומו וליכא עציבות כלל, אבל בבתי גוואי כתיב במסתרים תבכה נפשי. והנה התפילה שצריכה לעלות מלמטה למעלה, הנה עפ"י הסדר דרך העולמות צריכות לעבור קודם בבתי בראי, ומשם עוברת לבתי גוואי לגשת לפני ה' שומע תפילה, ועל כן כיון דבבתי בראי שם אין עציבות כלל כי אם שמחה וחדוה, נמצאים שם מלאכים שומרי הסף שהם פועלי תפילות, שעליהם מוטל להעלות את התפילה לעולמות העליונים של בתי גוואי, והם מעלים רק תפילה כזאת שבאה עם שמחת הלב שהוא בבחי' הכתוב (תהלים ק, ב) עבדו את ה' בשמחה, אבל התפילה שתבוא מדאגה ועצבות ושכירת הלב, דוחים אותה ואין מניחים אותה ליכנס למקומם לבתי בראי, כי אז

ובכי כביכול, נמצא שרק הם מגיעים לשם, משא"כ הצדיקים מעיקרא שהם במעלת המלאכים אשר עזו וחדווה במקומם, הם באים רק לבתי בראי.

ואכן בכדי שיזכה האדם להכנס לאותו היכל הפנימי, זהו דייקא על ידי שיתמיד בדברי תורה אשר כאמור כולו אלוקות, וכאשר מייגע מוחו וליבו בתוך התורה אזי הוא קרוב לה' ממש, וזוכה שתתקבל תשובתו גם כאשר לבבו נשבר בקרבו על עוונותיו וחטאיו, וממילא זוכה לכפרה שלימה על כל מעלליו.

- 'אני ולא אחר' - כי רק השי"ת מקבל תשובה מתוך מיצר ובהעדר השמחה -

בהאמור יתפרש מה שאמר השי"ת ליעקב כאשר היה בדעתו לירד מצרימה (בראשית מו, ג) אל תירא מרדה מצרימה וגו', והיינו כי יעקב אבינו ע"ה חשש מאותה קליפת מצרים, אותיות 'מיצר', הרומז על עצבות ומרה שחורה, וכל ענין קליפה טמאה זו נועדה להסיר כל זיק של שמחה מן האדם ולהשרות עליו מין עצב כזה אשר יבלבל את האדם לבל יוכל לעבוד את בוראו כראוי, וכאן גדלה פחדו של יעקב, היאך יתחזקו ישראל לעמוד כנגד קליפה זו, שיוכלו להתקרב אל הבורא ב"ה.

על כן אמר לו השי"ת אל תירא וגו' אנכי ארד עמך ואנכי אעלך גם עלה, רצ"ל אני אחתור חתירה לבעלי תשובה ואניח להם מקום למעלה במקומות העליונים, ששם ישנה איזה בחי' של עבודת ה' באופן של עצב ושברון לב, בבחי' 'במסתרים תבכה נפשי', וכך יזכו תמיד להיות מקושרים ומחוברים לארון העולם.

מסיבה זו היתה יציאת מצרים צריכה להעשות על ידי הקב"ה בעצמו, וכדדרשו חז"ל אני ולא אחר אני ולא מלאך וכו', כי הרי שם נשתקעו בחטא כל כך, ולא היה שייך אצלם שמחה כלל, ומהיכן יזכו לגאולה באופן כזה כאשר חסרה מהם מדת השמחה, עד שאין הם יכולים להתקרב אליו ית"ש. ועל כן הוציאם הקב"ה בעצמו והכניסם לאותו היכל פנימי אשר בה ישנה עציבותא קמיה מלכא, וכך גאלם והוציאם לחירות עולם.

זהו שפתח שלמה ואמר 'שיר השירים אשר לשלמה', אותיות שלו"ם, ורמז בזה למה שנאמר

יתדבק בה הסט"א ח"ו שהרי בעולמות הללו רק עזו וחדווה במקומם, ואין מקום לעצבות ובכי.

וזה מה שאמרו בווה"ק (ראה תיקו"ז, תיקון לב, דף ע"ו ע"ב), כי התפילה הבאה ע"י עצבות מתלבשת בה רוח דמסאבותא, והיינו כי התפילה נדחית לברא וממילא שולטים רוח דמסאבותא.

ומעתה ירפו ידי בעלי תשובה, שהרי מי שחטא ופשע נגד השי"ת בבואו לבקש על נפשו צריך שיהא לבו נשבר לרסיסים וירבה בבכי על כל עבירה שעשה רח"ל, עד שמרגיש כי טוב מותו מחייו, עד שנעדר ממנו השמחה כי השמחה ממני והלאה הוא, ותפלה כזו מתוך עצבון ודאגה לא יעלוהו המלאכים כי כאמור סדר העלאת התפילות הוא דרך בתי בראי אשר שם רק עזו וחדווה במקומו, ומעתה מה יעשו איפוא ויכופר להם.

- ע"י עסק התורה נכנסים להיכל הפנימי ומתקבלת התשובה -

אך הבוכ"ע א"ל מלא רחמים, והוא אוהב עמו ישראל, על כן חשב מחשבות לבלתי ידח, והוא פותח פתח מיוחד לתפילות בעלי התשובה, וחותר חתירה מתחת כסא הכבוד כדי שייכנס תפילתו לתוך בתי גוואי מבלי לעבור כלל בבתי בראי, וברוב חסדו שומע קול בכיות עמו ישראל, לקבל גם התפילות הבאים בלב נשבר ועצבון רוח.

הוא אשר אמרו חז"ל במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, ולהג"ל יובן היטב דהצדיקים הגמורים עליהם להעלות תפילתם כסדר הראוי, לכן בהכרח שתהא תפלתם מתוך רוב שמחה, כדי שהמלאכים פועלי התפילות יעלו התפילות מעלה מעלה, דהיינו קודם בבתי בראי, ומשם יעלו לבתי גוואי, כי הם עובדים את ה' בשמחה. לא כן בבעלי תשובה אשר השי"ת לא בזה ולא שיקץ ענות עני ולא הסתיר פניו ממנו ובשועו אליו שומע, ופותח להם שער מיוחד לבתי גוואי, אשר כאמור דרך זו לא שייך בצדיקים גמורים, עכתו"ד היערות דבש הנפלאים יעו"ש.

הוי אומר, דכיון דבעלי התשובה תשובתם מלווה בדכדוכה של נפש על מעשיהם, ומעתה מן ההכרח לקבלם דייקא בבתי גוואי, שרק שם יש מקום לצער

יגיל וישיש בשמחה וטוב לבב, ומגיע למקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו חטאים ולא יעלו על לב לעולם.

- זכות מצות החג בגלות מעורר על ישראל רחמים וחסדים -

ענין זה מתעורר בימים נעלים אלו, ימי חג הפסח שבהם חייב כל אחד לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (פסחים דף קמ"ז ע"ב), היינו שכל אדם בבואו לשוב בתשובה, ראוי שיראה עצמו כאילו בא מתוך מיצר וזעזע ושברון לב, כי איך יוכל לשמוח במצבו אשר הוא נמצא בו. וכאשר נתקיים בו בחי' 'מן המיצר קראתי י"ה' (תהלים קיח, ה) שאינו קורא אלא להקב"ה בעצמו, כי רק הוא לבד מקבל תשובה כזו, כי הוא מכניס האדם להיכל הפנימי אשר שם אפשר לשוב גם בצער ובעצב, ואז גם האדם הגרוע אשר נפל לשער הנו"ן אף הוא יוכל לשוב אל ה' כדברי האור החיים הק' שהבאנו לעיל, כי השי"ת חפץ חסד ומרבה להטיב והוא חנון המרבה לסלות.

הנה ודאי גלוי וידוע לפני כסא הכבוד כי רצוננו לעשות רצונך, אלא שהיצר הרע מבלבל דעתינו ושכלנו, ועל כן בקשתנו לפני הבור"ע, הורינו ה' דרכך אהלך באמיתך יחד לבבי ליראה את שמך, היינו שיראה תביא אותנו לידי שמחה, ויטייחד לבבנו ביראה ושמחה גם יחד, ולא כהשוטה שהיראה מביאו לעצבות ומרה שחורה.

יעזור השי"ת ובזכות המצוה החשובה הזאת מצות אכילת מצה שקיימוהו רבבות עם בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם מקצה העולם ועד קצהו, זכות זה תעמוד להגן על עם ישראל כאשר יראו בשמים שגם אחר גלות מרה וארוכה כ"כ, עכ"ז עם בני ישראל דבקים כל כך במצוות ה' לרבות כל המנהגים והפרטים הנוגעים לליל הסדר וחג הקדוש הזה, ומזה מתעורר מליצה ישרה לפניו ית' לשמור ולהגן על עם בני ישראל, ולהשפיע להם כל מילי דמיטב, הן בגשמיות ובפרט ברוחניות, שעל ידי שקיימו 'ושמרתם את המצוה' (שמות יב, יז), כן יהא להם שמירה מתחבולות היצר האורב להם להפילם לרדת שחת, ונזכה כולנו לידבק באור פני מלך חיים, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

יערה השי"ת עלינו רוח טהרה ותשובה, וישלח

(ישעי' נז, יט) שלום שלום לרחוק ולקרוב, והיינו שהקב"ה מקרב עצמו אפי' לרחוק שנתרחק הימנו על ידי עוונותיו וחטאיו, ואז מגיע למצב של עצבות ששוב אינו ראוי לבוא להיכל המלך, שכן אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק (אסתר ה, ב), ועכ"ז 'שלום שלום' אפי' 'לרחוק' אמר ה' ורפאתיו, כי השי"ת מקבלו להיכלו הפנימי, ושם אפי' בחי' העצב מקובל לפניו ית'.

- ע"י התורה שבע"פ זוכים להביאני המלך חדריו' - וז"ש שיר השירים אשר לשלמ"ה, היינו שהקב"ה משים שלום ומקרב אפי' הרחוקים, וזאת כי טובים דודיך מייך רמוז לתורה שבע"פ כאמור, שעל ידי שהפריד הקב"ה התורה שבע"פ שאי אפשר להשיג התורה שבכתב בלתי חלק התורה שבע"פ, ועל ידי זה להמשיך רחמים, וזהו ישקני מנשיקות פיהו על ידי התורה שבפה מעוררים רחמים, לעומת דין היוצא מהתורה שבכתב, לריח שמניך טובים שמן תורק שמך דוגמת השמן הערב העושים הימנו דברים מתוקים ונעימים למרות שיוצר רק מפרי המר ביותר הלא היא הזית (ראה עירובין דף י"ח ע"ב ובתוד"ה מרורין), וכבר אמר הכתוב (ירמי' ב, יט) כי רע ומר עזבך את ה' אלוקיך, שגם אדם שהוא מר ביותר במצבו הרוחני, הוא מסוגל להוציא שמן נאה ומזוקק, כי השי"ת מהפך מר למתוק ומקבל באהבה גם את הגרוע בישראל, בכח התשובה השלימה שמתחרט ושב על העבר.

ואם יתמה האדם, הרי בתשובתו עצב הוא ולבבו נשבר בקרבו, והיאך יוכל להתקרב ולשוב אליו ית"ש אשר עזו וחדוה במקומו, על זה אמר משכני אחרוך נרוצה הביאנו המלך חדריו שהקב"ה מביאו אל היכל הפנימי ששם מועיל תשובה באופן של לב נשבר, ואז אחר שמקבלו הקב"ה באהבה וכל זדונותיו נהפכים לזכויות, מעתה נגילה ונשמחה בך כעת אפשר לשמוח ולגיל כאשר סר עונו וחטאתו יכופר, כי נעקר שורש החטא לגמרי, וכנודע מצדיקים שאף שיש לקיים 'וחטאתי נגדי תמיד' (תהלים נא, ח), ועל ידי זה מתעורר בושה נוראה ושכירת לב ואין כאן מקום לשמחה, אך כאשר זוכים לתשובה שלימה משכח הקב"ה החטא לגמרי, ואז

קרית צאנז נתניה שליט"א, הגה"צ קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, וכן האורח הנגיד הרה"ח ר' יוסף שלמה מייער הי"ו מבארא פארק, תלמיד מתיבתא ראשית חכמה במונטריאל.

יום שני י"ט ניסן ד' דחווה"מ

לפני תפילת הדליק מרן שליט"א ב' נרות לרגל היארצייט של חותן המלך הגה"צ רבי שמואל אלכנסדר אונסדורפר זצוק"ל, רב בית מדרשנו בפתח תקוה. תפילת שחרית והלל התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א בן כ"ק מרן שליט"א. בקריאת התורה הורה מרן שליט"א לעשות מי שברך לרפואת כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' אברהם שלמה זלמן היילפרין שליט"א מפעיה"ק.

בצהרים הגיע לביקור חג בקו"פ, **חדב"נ הגה"צ כ"ק גאב"ד קרית צאנז ירושלים שליט"א** עם בני וחתניו שליט"א, ונביא כאן מתוכן השיחה:
גאב"ד קרית צאנז י-ם: הרבה תורה נלמד בחדר הקדוש הזה...

גם כשנזכרים מה היה כאן כשראינו כאן את מרן זי"ע בוער ביגיעת התורה... אפשר לומר על החדר הזה את לשון הגמרא (בבא בתרא כא, ב) שמשם יוצא תורה להאיר לישראל.

ב"ה והאש של התורה ממשיכה לבעור כאן עד היום הזה... אני רואה שאפילו כל הספרים הקדושים עוד כאן...
מרן שליט"א: כן, יש חלק מהספרים גם בחדר בפנים.
גאב"ד קרית צאנז י-ם: שמעתי על הפלפול הנפלא שהרבי שליט"א אמר בדרשת שבת הגדול על חובת ההסיבה של תלמיד בפני רבו, בשיטת רבה ורב יוסף, ועל האריכות בענין הנידון בראשונים בסוכה דף ג אם כשלא קיים המצוה כפי הכללים שהוסיפו חכמים, לא קיים המצוה מן התורה.

מרן שליט"א: אבל יצא לנו חידוש גדול שכל מצוות ליל הסדר לפי זה יוצא שזה מדאורייתא כיון שהם חלק מקיום סיפור מצוות יציאת מצרים, וכלשון הרמב"ם (פ"ז מהל' חמץ ומצה) וכפי שכתב הקרית ספר: כל זה נכלל במצוות סיפור יציאת מצרים בליל ט"ו לניסן.

גאב"ד קרית צאנז י-ם: הרי מדברי הרמב"ם (פ"ז מחמץ ומצה ה"ה) משמע שכוונת רבן גמליאל (פסחים קטז ע"ב) כל שלא אמר ג' דברים הללו פסח מצה ומרור לא יצא ידי חובתו, הכוונה שלא יצא ידי חובת סיפור יציאת מצרים, אבל מדברי הרמב"ן (ברכות ב ע"ב) והר"ן (סוכה יב ע"ב) משמע שזה דין באכילת המצה והמרור.

חתנו הרה"ג ר' יודל דייטש: הערוך לנר (סוכה כ"ח ע"ב ובשו"ת בנין ציון סי' ל') מביא נפק"מ להלכה בין ב' הדרכים, לגבי פסח שני, שאם דין אמירת שלשה דברים הוא חלק מחיוב מצוות פסח מצה ומרור א"כ נוהג גם בפסח שני אבל אם הוא חלק מחיוב סיפור יציאת מצרים אינו נוהג בפסח שני.

לנו ישועה משמי שמי מרום, וישפיע לכל יחיד ויחיד שפע ברכה הצלחה, רפואות וישועות, ויבוא אורה ושמחה בכל בתי ישראל, ותיכף ומיד נזכה להגאל בגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

תפילת ערבית התפלל לפני העמוד - הרב בועז בדיחי רב פנימיית ומעון הילדים בית ותקוה פעיה"ק.

מוצש"ק

בעת הבדלה במוצ"ש הריח מרן שליט"א הבשמים כמו בליל שבת. בסעודת מלוה מלכה שערך מרן שליט"א בביתו נאוה קודש, זימרו כל הזמירות למוצ"ש. כאמצע הגיע לביקור חג בקו"פ **הגה"צ כ"ק גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א**, (תוכן השיחה יבוא א"ה).

בשעה 1.45 בלילה הגיע מרן שליט"א להשתתף בהלוויית האשה החשובה מרת פיליפ ע"ה, אלמנת הרה"ח ר' ישראל ז"ל מזקני וחשובי אנ"ש, מרן שליט"א ליווה את המיטה כברת דרך וחזר לביתו.

יום ראשון י"ח ניסן ג' דחווה"מ

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' ישכר רייך ר"מ בישיבה"ק לצעירים שפע חיים באלעד. בתפילת הלל כיבד מרן שליט"א את בנו הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' ישראל נח גוטמן מירושלים מח"ס ממשקה ישראל למנחה. אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הרב צבי גרין מחשובי סופרי המלך (בהג"ר יעקב קאפיל מפעיה"ק, וחהג"ר משה נחמן זילברמן מפעיה"ק). בסעודת היום זימר מרן שליט"א יום ליבשה, לרגל ברית המילה.

תפילת מנחה התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' אריה יהודה בלומנטל מנה"ר בישיבה"ק, תפילת מעריב התפלל לפני העמוד הרב ברוך יהושע היילפרין שליט"א מירושלים. בתפילת ערבית הדליק מרן שליט"א ב' נרות לרגל היארצייט של חותן המלך הגה"צ רבי שמואל אלכנסדר אונסדורפר זצוק"ל רב בית מדרשנו בפתח תקוה.

אחר תפילת מעריב נכנס לקו"פ הרה"ג רבי טוביה ליברמן שליט"א מירושלים ר"מ בישיבת טשעבין ונכד כ"ק מרן זי"ע.

אח"כ ערך מרן שליט"א סעודת יארצייט לחותנו בביתו נאוה קודש, במהלך הסעודה נשאו דברים והעלו זכרון דברים מזקנים זצוק"ל, הגה"צ אב"ד

רבינו המהרצ"א דלאחר שתיקנו חכמים קידוש היום על הכוס שוב אם לא יקדש על הכוס, או על הפת, לא יצא חובת קידוש מן התורה, ועל כן דוחה חיוב קידוש על הכוס את מצוות נר חנוכה, אמנם זה מובן רק לשיטה שלא יצא גם מדאורייתא (שיטת תוס' בסוכה ג ע"א), אבל לפי שיטת הר"ן שרבינו שליט"א הזכיר שמדאורייתא יצא ורק לא קיים המצוה כראוי לפי התקנות דרבנן, אם כן הרי באופן כזה שאין לו כוס יקיים מצוות קידוש היום בדיבור בעלמא מדאורייתא, ולפי זה מובן מה שהמהרצ"א שם מחלק שהר"ן חולק על הבה"ג וס"ל דאפילו כשאין לו כוס נר חנוכה קודם כי יוכל לקיים החיוב דאורייתא של קידוש היום בדיבור בעלמא, דזה מספיק לצאת חובת הדאורייתא, ושוב נשאר לו רק חיוב דרבנן של כוס, וזה נדחה שפיר מפני מצוות נר חנוכה.

מִרְן שְׁלִיט"א: נמצא אם כן שיש לנו מקור רביעי מדברי הר"ן לשיטתו דגם אם לא קיים המצוה כפי התקנה דרבנן יצא ידי חובת החיוב דאורייתא. כשיטתו בפסחים (כ"ה ע"ב) ובסוכה (י"ב ע"ב) ובברכות (ב ע"א).

*

מִרְן שְׁלִיט"א: לענין ד' כוסות יש משמעות חזקה מלשון הרמב"ם שחיוב ד' כוסות הוא מן התורה, ממה שכתב בהל' חמץ ומצה (פ"ז ה"ט) וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשנות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין, ולאחר מכן לענין חרוסת כתב (בהלכה י"א) החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר לטיט, וממשיך בענין מרור (הלכה י"ב) אכילת מרור אינה מצוה של תורה וכו' ומדברי סופרים לאכול המרור לבדו בליל זה עיי"ש, הרי לנו דלענין חרוסת ומרור בזמן הזה כתב שהוא מדרבנן, ואילו לענין שתיית ד' כוסות לא כתב כן, מבואר דס"ל להרמב"ם דשתיית ד' כוסות הוא מן התורה.

גאב"ד קרית צאנו י-ם: הרי בפשטות בדברי התוספות (פסחים קח ע"ב ד"ה שאף) מפורש שאף שארבע כוסות מדרבנן תיקנו כעין דאורייתא.

מִרְן שְׁלִיט"א: וכן משמע מהגמרא בפשטות, מל' הגמ' (פסחים ק"ט ע"ב) דוכי מתקני רבנן מילתא דאתי לידי סכנה, וכן לקמן (ק"ז ע"ב) ארבע כסי תיקנו רבנן, אבל הכלי חמדה (פרשת וארא) אומר כי בירושלמי מבואר שחיוב ארבע כוסות מן התורה, ויש לזה ב' מקורות בירושלמי, א' בירושלמי שקלים (פ"ג ח"ב) לגבי האיבעיא דארבע כוסות ביין של שביעית, וכפי שפירש בתקלין חזקוני שהכוונה לאחר זמן הביעור ואעפ"כ היא מותר לד' כוסות כיון דמצוות לאו ליהנות ניתנו, והמקור השני בירושלמי נזיר (פ"ו ה"ח) לגבי הא דאמרינן דנזירות חל על דבר מצוה כדבר הרשות דהיינו דווקא בארבע כוסות כיון שכבר חל מקודם גם על דבר מצוה, ויש להביא מקור שלישי מהירושלמי בר"פ ערבי פסחים (פ"י ה"א) מנין לארבעה כוסות מן התורה וכו' משמע מפשטא דלישנא שהוא מן התורה. הגם שבפני משה שם רצה לפרש שהוא רק רמז

מִרְן שְׁלִיט"א: אבל הרשב"ם (בפירוש ההגדה) סובר בפירוש שזה חלק ממצוות סיפור יציאת מצרים וכן מבואר במהרש"א (פסחים קטז ע"ב) וכן בשל"ה הקדוש (מסכת פסחים מצה עשירה דרוש ב).

גאב"ד קרית צאנו י-ם: נחלקו בזה הראשונים בכוונת רבן גמליאל לא יצא ידי חובתו האם הכוונה לא יצא ידי חובתו כלל או שלא יצא ידי חובתו כראוי, הלשון 'לא יצא' הוא גם הלשון של הגמ' בסוכה (דף ג' ע"ב) לא קיימת מצוות סוכה מימך, אף על פי ששם לכאורה הרי רק מדרבנן חייבו שלא יהא שולחנו מחוץ לסוכה, אף על פי כן פשטות הלשון שלא קיים המצוה מדאורייתא, וזה היסוד של תוס' בסוכה דף ג' ע"ב.

מִרְן שְׁלִיט"א: הר"ן בשתי המקומות גם בפסחים (כ"ה ע"ב מדפי הר"ף) וגם בסוכה (י"ב ע"ב) מזכיר את הראיה של סוכה ומסביר שלא יצא ידי חובתו כראוי, והובא שיטתו בדרכי משה (סי' תע"ג ס"ק י"ט), וכן שיטת הרמב"ן במלחמות (ברכות דף ב ע"ב).

גאב"ד קרית צאנו י-ם: אבל שיטת התוספות בסוכה (דף ג' ע"ב) מפורש שלא יצא כלל אפילו החובה מדאורייתא, ואפשר לומר בזה שהתוספות לשיטתם בפסחים (קט"ז ע"א) שלמדו דין דרבן גמליאל מ'ואמרתם זבח פסח', דהיינו שה'זבח פסח' נעשה על ידי אמירה, ואמירה זו מעכבת את עיקר קיום המצוה. **מִרְן שְׁלִיט"א:** זה אמנם שיטת התוספות, וכן מפורש בפסקי תוספות (ברכות סי' כ"ו) וכן משמע ברבינו יונה (ברכות ב' ע"א) לגבי מה שתיקנו חכמים זמן קריאת שמע עד חצות, אף על פי שהרי מדאורייתא זמנה כל הלילה, ועכשיו אם לא קרא קריאת שמע והוא עומד לאחר חצות, אם לא יקרא עכשיו קריאת שמע הרי נעקר עיי"ז מצוות קריאת שמע דאורייתא, הרי לנו שאע"פ שזה רק דין דרבנן, יש בידם כח לעקור את קיום המצוה שלא יצא ידי חובתו אפילו מדאורייתא.

הרה"ג ר' יודל דייטש: הר"ן שם בריש ברכות חולק על רבינו יונה וס"ל דגם לחכמים אם בדיעבד קרא קריאת שמע אחר חצות יצא ידי חובתו מדאורייתא, הרי שהר"ן לשיטתו מה שרבינו שליט"א הזכיר דברי הר"ן בסוכה (ג' ע"ב) ובפסחים (כ"ה ע"ב), והרי לנו כאן מקום שלישי שמפורש שיטת הר"ן דמדאורייתא יצא, ובשו"ת שאגת אריה (סי' ד') האריך בזה בדברי רבינו יונה.

גאב"ד קרית צאנו י-ם: בענין הזה של קיום מצוה דאורייתא שלא לפי כללי התקנות דרבנן, יש חידוש נפלא בחידושי מהרצ"א בשבת דף כ"ג ע"ב, ששם מבואר, נר חנוכה קודם לקידוש היום ומקשה הר"ן הרי איך יתכן שיהא קודם לקידוש היום, והלא קידוש היום יש צד שהוא דאורייתא ואיך יהא נדחה מפני נר חנוכה שהוא רק מדרבנן, והבה"ג שם תירץ שיכול לקדש על הפת, ואם כן יהא נמצא לפי זה שכל הדין של נר חנוכה קודם הוא רק אם יש לו פת, ולכאורה הרי גם כשאין לו פת יוכל לומר קידוש היום רק בדיבור בעלמא בכניסת היום דבזה סגי מדאורייתא, כי התקנה לומר קידוש היום על הכוס או על הפת תקנה מדרבנן היא, ותירץ

מהתורה אבל פשטות הלשון משמע כן, וכן נקט גם רבי שלמה קלוגר בשו"ת קנאת סופרים (סי' צה).

*

גאב"ד קרית צאנו י-ם: איך מרגיש הרבי שליט"א?
מרן שליט"א: ברוך השם יום יום.

גאב"ד קרית צאנו י-ם: ה' יעזור שהרבי שליט"א יהיה לגמרי בבריאות השלימות, כלל ישראל צריכים לו שיהיה בתוקף הבריאות והכח...

חתנו הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: מה שרבינו שליט"א אומר שד' כוסות יהיה מדאורייתא זה חידוש עצום.

מרן שליט"א: בודאי שזהו חידוש, אבל כך מפורש בירושלמי, ולשון הרמב"ם בולט מאד, שכשמונה את מצוות ליל הסדר, אומר על מרור ועל חרוסת שהוא מדרבנן, ואילו על ד' כוסות לא הזכיר שזה דרבנן, המשמעות הוא חזקה מאד שד' כוסות מדאורייתא.

גאב"ד קרית צאנו י-ם: הראיה שהרבי שליט"א מביא מלשון הרמב"ם הוא ראיה חזקה מאד.

מרן שליט"א: בכלל בלשון הרמב"ם כשהוא מונה את סדר ההגדה הוא אומר שהכל נכנס בכלל מצווה דאורייתא של זכירת יציאת מצרים, שתחילת לשונו (פ"ז ה"א) מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר (שמות י"ג) זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים. מצוה להודיע לבנים וכו', ובהלכה ג'-ח' כתב שם הרמב"ם וז"ל, וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישב להם ויאמר להם כן וכך אירע וכך היה וכו'. לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות וכו'. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב וכו', ובהלכה ו' מביא הרמב"ם את הדין של הגמרא בפסחים (דף קט"ז ע"ב) חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, והביא על זה הפסוק דוזכרת כי עבד היית במצרים. ומבואר מכל זה כי כל הסדר של הלילה הזה של דרך חרות הוא חלק של מצוות וזכרת כי עבד היית, להתנהג כבן חורין, להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ואם כן הכל נכנס לגדר של דאורייתא. ובכלל זה שתיית הד' כוסות, שזה דין ב'דרך חרות'.

הרה"ג ר' יודל דייטש: אפילו שהד' כוסות לא היה בשעת יציאת מצרים כשיצאו לחרות, ואם כן אינו דומה למצה ופסח שכבר היה בשעת יציאתם ממצרים.
מרן שליט"א: אבל לאחר שחכמים תיקנו את הסדר של שתיית הד' כוסות זה הפך להיות חלק מקיום המצוה דאורייתא של 'בני חורין' בלילה הזה לזכור שיצאנו להיות בני חורין.

הרה"ג ר' יודל דייטש: יש ראיה לזה מהיסוד של החתם סופר (שו"ת או"ח סי' נ"א ויו"ד סי' רל"ג) שחיוב השירה וההלל על נס ובפרט בליל פסח הוא מדאורייתא, אע"פ שהרי פסוקי ההלל נתנו על ידי דוד המלך אחרי שנתחייבו במצוות התורה בהר סיני ואחרי שיצאו ממצרים.

מרן שליט"א: לפי מה שביארנו בדברי הרמב"ם שהכל נכלל בחיוב של חייב לראות עצמו כאילו יצא ממצרים, מובן מאד שההלל דליל פסח הוא חיוב גמור מדאורייתא, כיון שזה החיוב של נעשה לו נס בעצמו, ולכן יש על כל אחד חיוב לומר הלל, כי נחשב שנעשה לו בעצמו נס.

גאב"ד קרית צאנו י-ם: החיוב של ד' כוסות, לאחר שקבעוהו חכמים זה הופך להיות הביטוי של דרך חרות, ובזה מקיים המצוה, אע"פ שלא היה בשעת היציאה ממצרים, רק לאחר מכן תיקנוהו.

הרה"ג ר' יודל דייטש: במגלה עמוקות (פרשת וישלח) מובא במעשה דיצחק שבירך את יעקב אבינו בברכת 'ויתן לך', שזה היה בליל פסח כמבואר בפרקי דר' אליעזר (פרק ל"ב), ויבא לו יין וישת, שזה רומז על היין דד' כוסות, וזקיני הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל הוסיף רמז בזה שבארבע אותיות של ויבא לו יין וישת נרמז המנין של ארבע כוסות.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: ועל זה מובא בספרים (עטרת ישועה פסח אות לט ואמרי נועם מועדים ח"ג ליום א' דסוכות) שלא היה יכול לאכול יצחק לאכול יותר ממה שהביא עשיו משום שהיה אסור לאכול אחר האפיקומן.

מרן שליט"א: הרי יש לנו רמז בדברי חז"ל לארבע כוסות עוד מלפני זמן היציאה ממצרים, מזמן יוסף הצדיק, והוא מדברי המדרש (בראשית רבה סי' פח אות ה, ושמות רבה סי' ו אות ד) וכוס פרעה בידי מכאן קבעו חכמים ארבע כוסות בפסח.

גאב"ד קרית צאנו י-ם: כתוב חידוש בתניא בליקו"א (פרק מ"ז) בשם החרדים ומביאו בסידור כתר נהורא בארדיטשוב שכל יום צריכים להרגיש כאילו היום יצאתי ממצרים ולא רק בפסח בלילה

מרן שליט"א: זה כתוב שזה מצווה תמידית, זה אחד מהזכירות, שתמיד יש עלינו חיוב לזכור יציאת מצרים.

גאב"ד קרית צאנו י-ם: לשון הגמ' (פסחים קטז ע"א) בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ובאמת נמצא שזה לא רק בכל דור ודור אלא המצוה היא בכל יום יום.

מרן שליט"א: בלשון המשנה (פסחים קטז ע"ב) כתוב חייב לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים, אבל הרשב"ם בהמשך הגמרא (קט"ז ע"ב) שינה הלשון חייב להראות את עצמו, ובלשון הרמב"ם (פ"ז ה"ז) גם כן כתב להראות את עצמו, אבל בנוסח ההגדה שלאחר הלכות חמץ ומצה כתב הרמב"ם לראות את עצמו.

גאב"ד קרית צאנו י-ם: הרמב"ם אומר (פ"ח ה"ח) שצריך להטביל גם המצה בחרוסת, והראב"ד מקשה עליו בחריפות, דברי הבל, והרב המגיד תמה על הראב"ד שאכן דברי הרמב"ם הם חידוש אבל למה היה לו להטביל את דבריו, והראשונים הקשו על הראב"ד (טור סי' תעה ובב"ח ופ"ח שם) דהרי מצה זכר לחירות וחרוסת זכר לשעבוד ואם כן מה ענין החרוסת אצל מצה, אבל באמת לפי המהלך שחידש רבינו שליט"א מדברי הרמב"ם שכל סעודת הלילה

תרגו'י). על כל פנים ההלכה הזאת של מוכר כסותו, זה לא כתוב רק על ד' כוסות.

מין שליט"א: וזה תלוי אם על כל מצווה דאורייתא צריך למכור הכל עד שלישי. כמבואר בגמ' בבא קמא (דף ט' ע"ב) עד שלישי. ואפילו לגבי מצוה דרבנן דן בזה אאמו"ר זי"ע בשו"ת דברי יציב (אבן העזר סי' ב').

גאב"ד קרית צאנו י-ם: שם בבבא קמא עד שלישי זה דווקא להידור מצוה, אבל לקיום מצוה אינו חייב יותר מחומש מממונו, כמבואר בגמ' כתובות (דף נ' ע"א) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש.

בענין זה מדוע דווקא בארבע כוסות תיקנו למכור כסותו יש ווארט נפלא מהחידושי הרי"מ שבדבר שזה זכר לנס, מתעורר המצב של הנס למעלה מהטבע, ואם כן אין לו לאדם להיכנס לחשבונות של טבע, כמה ממון יש לי להוציא וכמה זה שוה, אלא תצא מכל חשבונות הטבע ותסמוך על ניסים, כי עתה מתעורר הניסים והנפלאות מעל הטבע.

מין שליט"א: הוא אומר זאת על ד' כוסות?

גאב"ד קרית צאנו י-ם: על ד' כוסות ועל נר חנוכה. הוא אומר זאת כדרכו במילים ספורות, והעולם אומר ווארט אחר שבכל המצות אם אין לו להוצאות המצוה הרי שייך אצלו חשב לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה מעלה עלי כאילו עשאה כמבואר בגמ' קידושין (מ ע"א) וי"ל דאונס כמאן דעביד, אבל בדבר שהקב"ה רוצה שיהיה פרסום לנס לא שייך לומר כאילו עשאה משום שברגע שלא עשאה בפועל הרי לא נתפרסם הנס ולא נתקיים רצון השם.

מין שליט"א: זה מילתא בטעמא....

גאב"ד קרית צאנו י-ם: זה כתוב בתשובות מהר"ם שיי"ק (או"ח סי' שלא) ובשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תק"א).

מין שליט"א: ממרן זי"ע שמעתי בימי ילדותי. זה מונח בזכרוני כי זה היה הדרשה הראשונה של מרן זי"ע כשחנכו את היכל המתיבתא, ונדפס בישראל סבא, ר' נפתלי ריב נידב אז ספר תורה להיכל המתיבתא.

גאב"ד קרית צאנו י-ם: אז עדיין לא הייתי. אני הגעתי רק כשבנו את ההיכל השני, אז עוד הייתי באמריקה.

מין שליט"א: ודיבר אז מרן זי"ע בדברות קדשו מדברי הרמב"ן בפרשת בחוקותי (ויקרא כז יא) אבל הדורש השם בנביא לא ידרוש ברופאים, ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם אחר שהבטיח וברך את לחמך וכו', והרי ידוע שהרמב"ם (בפיה"מ פסחים ד י) מתרעם על זה שלא שייך לומר כן כי אם כן מי שרעב האם לא יאכל וזה חולי רעבון שהאוכל מרפא, וגם הלא ידוע מה הקשו הראשונים מהגמ' בבבא קמא (פה ע"ב) מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, והרחיב מרן זי"ע באריכות כדרכו בקודש שיש דבר שזה טבעו של עולם ויש דבר שזה לא טבעו של עולם, יש דבר שאדם נולד עם טבע שהבורא כל עולמים הטביע בו כמו אוכל, שמקטנותו הוא צריך לאכול ואם לא יאכל יתעורר בו הרעבון, אבל חולי זה לא חייב לבוא על האדם מצד הטבע שברא הקב"ה, אדם יכול להיות בריא ואם

צריכה להיות בדרך חרות אפשר ליישב את דברי הרמב"ם שמצד להראות דרך חרות בכל הסעודה צריך לאכול המצה בדרך טיבול כיון שזה מורה על דרך חרות.

הרה"ג ר' יודל דייטש: אולי אפשר לומר שזה מדין 'למשחה', כיון שמצה הוקש לפסח כמבואר בגמ' (פסחים ק"ע"א) ובפסח בעי למשחה לגדולה כמבואר ברש"י (פסחים פ"ו ע"א) ורשב"ם (פסחים קי"ט ע"ב), ולכן סבר הרמב"ם שמטבל המצה לאכלה דרך טיבול כמו למשחה לגדולה.

גאב"ד קרית צאנו י-ם: למשחה זה חידוש בקדשים. **מין שליט"א:** זה חידוש, כי למשחה בפשטות נאמר רק על בשר, כמבואר בתוספות בכורות (דף כ"ז ע"א) דלא שייך למשחה לגדולה אלא בבשר.

הרה"ג ר' יודל דייטש: אכן לפי תוס' בכורות זה רק בבשר אבל בתוס' זבחים (דף ע"ה ע"ב ד"ה שביעית) מבואר דבפת גם כן שייך למשחה. וא"כ לפי"ז שייך למשחה גם במצה.

הרה"ג ר' דוד ווייס: לפי החידוש של הרבי שליט"א שארבע כוסות הוא מדאורייתא יוצא נפק"מ להלכה לגבי היין משום שמרור שזה בודאי רק מדרבנן אם יש לאדם אפשרות לקנות או מרור או יין, צריך לקנות יין שעל זה יש צד שזה מדאורייתא.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: כתוב בגמ' (פסחים ק"ח ע"א) שמרור אין צריך הסיבה, והמשנ"ב (סי' תע"ה סק"ד) אומר שאם הוא רצה הוא כן יכול לאכול המרור בהסיבה, (כן דייק המגן אברהם (סק"ו) מלשון הגמרא בדיבעד יצא), ורואים בזה נקודה חזקה שאם אדם הוא בדרגא של חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, הוא יכול גם בשעת אכילת המרור, שרומז על המרירות, להסב כדרך בני חורין, כי הוא רואה כבר עכשיו בשעת הצרה את הישועה, אצלו זה לא מרור, כהמעשה הידוע של הרבי רבי זושא זי"ע אצל המגיד ממעזריטש זי"ע כשם שמברך על הרעה כן מברך על הטובה, שאינו יודע מה זה רע בכלל, הכל טוב.

מין שליט"א: אמנם ההלכה הזאת שייך אצל מי שאוכל כל הסעודה בהסיבה אבל כהיום זה לא שייך.

אב"ד קרית צאנו טבריה: לגבי מי שיש לו אפשרות או לד' כוסות או למרור, יש סברא לומר שד' כוסות קודם למרור משום פירסומי ניסא שזה יותר פירסום הנס, ופרסומי ניסא הוא דינא דאורייתא כמבואר בראשונים (רבינו יונה במנין המצוות) ולכן הוא קודם למרור, ומובא באחרונים סברא זו (עמק ברכה עמ' סט).

מין שליט"א: אנו לא פוסקים כך, אבל המשנה אומרת שד' כוסות זה העיקר.

גאב"ד קרית צאנו י-ם: שצריך למכור הכל אפילו כסותו. **הרה"ג ר' דוד ווייס:** למצה לא צריך למכור הכל? רק לארבע כוסות?

גאב"ד קרית צאנו י-ם: זה דבר שצריך להבין. יש דיון על זה באחרונים (עי' רעק"א סי' תרע"א ובביאור הלכה סו"ס

הרה"ג ר' דוד ווייס: מרן זי"ע סיפר שהיה לאביו פעלץ מיוחד למים שלנו...

מרן שליט"א: חסידים קנו לו פעלץ חדש, והשתמש בזה כשהלך למים שלנו, ואף שנתלכלך מאד...

גאב"ד קרית צאנז י-ם: כי לא רצה להשתמש בבגדים בהם השתמש במשך כל ימות השנה.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: מרן זי"ע בוודאי אהב שהספרים נראו משומשים...

מרן שליט"א: הוא רצה שילמדו בזה, הוא רצה שזה יהיה משומש...

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: אחד אמר לי פעם שהוא אהב שזה קרוע, שזה סימן שלומדים בזה...

מרן שליט"א: כי רוב אנשים אם הם לומדים כראוי בהתמדה זה נקרע... לא מדברים על אנשים גדולים שהיה להם שמירה עליונה בכבוד הספרים...

גאב"ד קרית צאנז י-ם: אצל מרן זי"ע הכל היה מסודר להפלא.

אב"ד קרית צאנז טבריה: היה אצל מרן זי"ע מושג לכתוב הגהה בגמרא?

מרן שליט"א: היה לפעמים. לא הרבה, מפעם לפעם, מה שיש בידינו זה הגהות על מסכתות ברכות ובסוטה.

הרה"ג ר' שמואל זאנוויל דייטש: כלפי החידושים זה פחות.

מרן שליט"א: בערך עשרים הגהות יש בש"ס שלו כאן.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: וכל הגיליונות שיש בדברי יציב שהוציאו מגיליונות.

מרן שליט"א: כמה יש? כשלא היה לו למי לדבר ולא היה במחיצתו אף אחד מהכותבים או מהתלמידים היה כותב.

הרה"ג ר' יודל דייטש: וקנה לך חבר, מובא מצדיקים הפירוש שאם אין לך חבר תקח את ה'קנה' (העט שכותבים בו חידושי תורה) לחבר.

הרה"ג ר' דוד ווייס: יש פלא שמרן כתב תשובה בחוה"מ... **מרן שליט"א:** מרן אף פעם לא כתב את התשובות בחוה"מ אלא אחרים כתבו מפי קדשו. הוא עצמו לא כתב אף פעם בחול המועד.

הרה"ג ר' דוד ווייס: והאיך הרשה לו לכותב לכתוב? **מרן שליט"א:** הרי להשיב דבר הלכה מותר לכתוב בחול המועד כפי שנפסק בשו"ע (סי' תקמ"ה סעי' ח), וכן מבואר הלכה למעשה בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא א' ח"א סי' קכד וח"ב סי' קצ"ג). מרן זי"ע התיר גם לכתוב קוויטלאך.

הרה"ג ר' יודל דייטש: משום דבר האבד? **מרן שליט"א:** משום שזה חשוב לאחר

גאב"ד קרית צאנז י-ם: יש הסכמה מהשואל ומשיב לרעבי'שע ספר, ולפי תאריך ההסכמה רואים שהוא כתב את ההסכמה בחול המועד.

הרה"ג ר' דוד ווייס: בספר משמרת איתמר. וזה חידוש שרואים כמה היה חשוב בעיניו הספר משמרת איתמר.

מרן שליט"א: שכתב לו ההסכמה בעיצומו של חוה"מ.

הרה"ג ר' דוד ווייס: הוא מציין שהשליח ממחר ללכת לדרכו והוא אינו רוצה לעכבו.

הקב"ה מראה לו דבר שזה לא על פי הנהגת העולם אתה אל תתערב בהנהגת העולם, וזה היה הרעיון שדבר שזה לא כסדרו של עולם יכול ללכת לרופא כי זה לא נקרא שמתערב בהנהגת הבורא, לבטל גזירת מלך, וכן דקדק אז בלשונו של האבן עזרא בפרשת משפטים. ובעצם הענין האריך מרן זי"ע בתשובה (ליקוטים סי' קיד) וקבע שיש חיוב לדרוש ברופאים.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: התוספות יו"ט אומר שבברכת המזון מזכירים גם שם הוי"ה וגם אלוקינו, לרמז שהכל הוא מיד הקב"ה גם הטבע שהוא מידת הדין הרמוז בשם אלוקינו וגם מידת הרחמים הרמוז בשם הוי"ה.

מרן שליט"א: מרן זי"ע האריך אז בשעתו לפרש דברים נפלאים לפי יסוד זה.

*

גאב"ד קרית צאנז י-ם: מרן שליט"א היה פעם אצל גיסנו כ"ק האדמו"ר מזוועיהל זצ"ל בחוה"מ פסח? **מרן שליט"א:** כן בחוה"מ.

גאב"ד קרית צאנז י-ם: הוא היה נוהג לבשל את הסוכר (אויפלאזן די צוקער) לפני פסח... האם גם מרן זי"ע נהג כן? לא הייתי שם רק שמעת... **מרן שליט"א:** איני זוכר.

גאב"ד קרית צאנז י-ם: מרן זי"ע היה אומר שבדינוב היה יותר חומרות בפסח מאשר בצאנז.

מרן שליט"א: נכון, מצד אימו היה יותר חומרות מאשר מצד אביו, בצאנז לא היו מרבים בחומרות.

גאב"ד קרית צאנז י-ם: ההנהגה בארה"ב היה שמרן זי"ע היה יכול לפני פסח להלוות ש"ס מאברך שעמד מיד אחר נישואיו, כך שלא השתמש עדיין עם הש"ס ואין בו שום חשש חמץ, אבל הוא דקדק שאם יהיה זה אברך מתמיד מידי היה חושש לקחת את הש"ס שלו דאיכא למיחש שכבר נשתמש בו...

מרן שליט"א: כאן בא"י זה לא היה ההנהגה הזאת.

הרה"ג ר' דוד ווייס: אאמו"ר שליט"א סיפר שהיה פעם אברך שנישא כמה חודשים לפני פסח והביא את הש"ס למרן ואמר לו שלא השתמש בזה אף פעם. שאלו כמה פעמים: אתה בטוח? וענה שכן, ואח"כ כשיצא, מרן לא נרגע מזה שהיה אצלו אברך שבטוח שלא נגע בש"ס ואין לו צד שבטעות פתח...

חתנו הרה"ג ר' שמואל זאנוויל דייטש: אבל על אביו גם אמר מרן זי"ע שהיה נראה הגמרא שלו ממש חדש.

מרן שליט"א: אחר שלמד בו עשרות שנה...

גאב"ד קרית צאנז י-ם: לא הניח את היד על הספר אף פעם... **מרן שליט"א:** משום כבוד הספרים.

הרה"ג ר' דוד ווייס: גם על כל הבגדים סיפר מרן זי"ע שהיו נראים תמיד כחדשים.

מרן שליט"א: על הבגדים של אמו סיפר מרן זי"ע שהיה לה בגד שנשתמר אצלה במשך חמישים שנה מהחתונה, ועל אף שהתלבשה בו חמישים שנה עדיין היה נראה כחדש...

הרה"ג ר' יודל דייטש: הגר"ח מבריסק אומר שזה אחד מהג' נפק"מ בין פסח לכל השנה שבליל פסח צריך להיות בדרך שאלה נמצא אם כן שבליל פסח השאלה הוא כן מהתורה.

גאב"ד קרית צאנז י-ם: מהראשונים יוצא שיוצאים מה"ת עם הזכר ליציאת מצרים שאומרים, אבל לפי הגר"ח מבריסק אכן קשה קושית מרן שליט"א.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: זה תלוי באחר ואינו יודע אם הוא ישאל, כמו שאין עושים ברכה על צדקה, משום שזה תלוי במקבל, כמבואר בתשובת הרשב"א (סי' כ').

מרן שליט"א: אבל ברמב"ם הרי מפורש שיש חיוב לעשות פעולות להתמיה התינוקות ולהביאו לידי כך שישאל, ואם כן, זה חלק החיוב שיש על האב לעשות את הפעולות האלו, וזה אינו תלוי בבן שישאל אלא זה החיוב שעל האב להתמיה התינוקות.

הרה"ג ר' שמואל זאנוויל דייטש: אם לומדים שזה אכן המצווה על האב זה באמת לא שייך למשנה שם משום ששם במשנה מדובר על מצוות של הבן שהם מוטלים על האב, ואילו כאן הרי המצווה היא המצווה של האב. **הגרמ"מ:** אולי זה נכנס בגדר החיוב של מצוות סיפור יציאת מצרים.

הרב זלמן לייב בהגר"י שווארץ: כתוב בבני"ש שבמצוות סיפור יצי"מ נכלל גם לימוד התורה גם שזה פרשיות בתורה.

הרה"ג ר' יודל דייטש: כעין מה שכתב הרשב"א (ברכות דף כ ע"א) שבמצוות קריאת שמע מקיים גם מצוות לימוד התורה.

הרה"ג ר' שמואל זאנוויל דייטש: מרן זי"ע דיבר גם אל בנותיו בשעת קריאת ההגדה בליל הסדר?

מרן שליט"א: לא, הם שאלו השאלות מה נשתנה כשהיו בקטנותם, יש הרבה שמדברים במשך הסדר בידיש ומסבירים אבל הוא לא היה נוהג כן.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: שמעתי שהמנהג בטשערנוביל ובנדבורנא שלא מוסיפים מילה בהגדה אפילו שכתוב והגדת לבנך

מרן שליט"א: הוא לא דיבר כלום אבל תורות בוודאי שאמר. זה מוזכר בספה"ק (של"ה הק') שלא להפסיק באמצע ההגדה, הכל מונח במילים הקדושות של ההגדה.

הרה"ג ר' יודל דייטש: מרן הדברי חיים זי"ע התחיל לספר השתלשלות הדורות מאדם הראשון. את זה כן היה מרן זי"ע נוהג לספר?

מרן שליט"א: מבריאת העולם, כן.

הרה"ג ר' יודל דייטש: הוא האריך בזה?

מרן שליט"א: לא היה קבוע, בכל שנה לקח משך זמן אחר, פעם רבע שעה ופעם עשרים דקות.

גאב"ד קרית צאנז י-ם: הבנים אמרו פלפול.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: החתנים גם...?

גאב"ד קרית צאנז י-ם: לא. הבנים אמרו פלפול גם אחרי החתונה?

מרן שליט"א: לא. רק כשהיינו בחורים.

מרן שליט"א: הוא בכלל אחז מאד מהחסידים, ורואים זאת בכל הזדמנות שהיה מחזק מאד את ידי החסידים. **גאב"ד קרית צאנז י-ם:** על הבית אפרים רואים זאת בבירור. הוא היה שמח לתת הסכמה לספרים הקדושים מספרי חסידות.

*

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: כתוב למען תספר באוזני בנך ובן בנך, ומה עם הנינים להם אין מצווה לספר?

הרה"ג ר' יודל דייטש: עד כאן רחמי הבן על האב **מרן שליט"א:** אמרתי עכשיו ביום טוב, זה שהתורה כבר לא צריכה להגיד רק בנך ואם זה הולך הלאה כבר אין לזה גבול, החינוך הטהור נמשך הלאה לדורות הבאים.

הרה"ג ר' יודל דייטש: אטו כרוכלא ניזל וניחשיב, כלומר שהחיוב באמת כן על כל הנכדים והנינים.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: או שאפשר לומר כל שהוא ת"ח ובנו ובן בנו ת"ח שוב אין תורה פוסקת מזרעו כמבואר בגמ' ב"מ (פ"ה ע"ב).

מרן שליט"א: גם כתוב והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, שהעיקר שיוכלו להמשיך ולהגיד הלאה גם לדורות אחריהם. כלומר שההגדה לבן מטרתה היא שתתקיים אחר כך 'לאמר', שהוא ימשיך ויאמר לדורות הבאים.

הרה"ג ר' יודל דייטש: כלשון הגמ' בברכות (דף י"ג ע"ב) ושנתם לבניך ודברת בם, אגמירו בנייכו כי היכא דליגרסו בהו, שיש לומר בזה רמז, שהלימוד עם הבנים יביא לידי מצב שיוכל לדבר עמם בדברי תורה בכל מצב, ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

גאב"ד קרית צאנז י-ם: זה מיירי אצל האיננו יודע לשאול שתלמדנו שיוכל לדבר הוא בעצמו אפילו שהוא עצמו עכשיו אינו יודע לשאול, לעורר את לבו להבין את ענין יציאת מצרים כדי שהוא עצמו יוכל להתעורר ולדבר בעצמו מענין היציאה ממצרים.

הרה"ג ר' שמואל זאנוויל דייטש: יש קושיא למה אין מונים מצווה זו של סיפור יציאת מצרים במתני' דקידושין (דף כ"ט ע"א) מהמצוות שמוטלות מהאב על הבן.

גאב"ד קרית צאנז י-ם: יש תירוץ משם שהחיוב היא שצריך לומר לכל אחד ולא רק לבנו דווקא.

מרן שליט"א: אבל עדיין קשה כי בוודאי יש הבדל בין המצווה של והגדת לבנך, שיש חיוב מסוים לומר לבן. אבל לי קשה קושיא אחרת שאין לי תירוץ עליה, על לשון הפסוק כי ישאלך בנך, משמע שזה לשון רשות, הלא מצווה זו היא חובה על האב להביא את הבן שישאלנו, ואם כן מדוע משמע לשון הפסוק, אם ישאלך בלשון רשות, וכמו שאנו מוצאים שכל כי הנאמר בתורה הוא רשות חוץ משלשה, וגם כאן הלא זה הוא חיוב על האב ולמה נכתב בלשון כזה שמשמע רשות, ואין לי תשובה על קושיא זו.

הרה"ג ר' דוד ווייס: אולי אפשר לומר שאם לקרוא אין יוצאים וצריכים גם להסביר לבן שיבין.

מרן שליט"א: הרי החכמים קבעו שזה צריך להיות בדרך שאלה מן התורה, בפשטות זה לא כ"כ פשוט.

צדעיו מהפסח ועד העצרת כמבואר בגמ' נדרים (דף מט ע"ב).

מַרְן שְׁלִיט"א: אז לא היה להם מציאות של מיץ ענבים משום שלא נשתמר, והיה להם רק יין. יזכר לטוב הרה"ג ר' דוד שטרוביל ז"ל, הוא זה שהתחיל להביא את הענבים מארה"ב ודאג לזה שמרן זי"ע יוכל לשתות ד' כוסות ממיץ ענבים.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: מהחתי"ס כתוב שמשמים רצו שבתחילת הדורות יהיה רק יין, כדי שיהיה ליין תיקון, ורק בדורות המאוחרים המציא הקב"ה את המאסט.

החתי"ס גם כותב בדרשות (דף רע"ד ע"ב) מצה זו שאנו אוכלים שכל מצה מבקשת מהשי"ת שיאכלו אותה.

הרה"ג ר' יודל דייטש: החתי"ס מפרש זאת על לשון הגמ' (פסחים ל"ו ע"א) שעונים עליו דברים הרבה, שהמצה בעצמה מבקשת שיאכלו אותה, והגה"צ מגאלאנטא זצוק"ל אמר כי מהיכן שאב החתם סופר חידוש זה שלא מופיע לא בש"ס ולא בכתבי האר"י הקדוש? אלא בודאי מוכרח הוא שהחתם סופר בעצמו שמע שהמצה מתחננת אצלו שיאכל אותה, כי אם לא כן מהיכן שייך שיגיע להשגה כזאת, אם לא ששמע בעצמו...

מַרְן שְׁלִיט"א: עונים עליו... רואים שלא מדובר בדברים פשוטים, ס'איז גאר הויכע זאכן...

הרה"ג ר' שמואל זאנוויל דייטש: הרי הישמח ישראל מביא בגדולת הענין של מים שלנו על פי הישמח משה שהמים שמחים והם רוקדים כשזוכים שמהם לוקחים לאפיית המצות.

מַרְן שְׁלִיט"א: הרי אין היום ניסוך המים, וזה הנחמה שנשאר להם כיום בזמן הגלות.

הרה"ג ר' יודל דייטש: אנן בעינן למיהוו קמי מלכא.

*

ודיברו על הספרים בארונות למעלה...

גאב"ד קרית צאנז י"ם: איך מגיעים לספרים המונחים למעלה? **מַרְן שְׁלִיט"א:** זה באמת קשה להגיע...

גאב"ד קרית צאנז י"ם: הספרים על התורה עוד מונחים כאן בצד ימין? עוד כשהייתי כאן בתור בחור אצל מרן זי"ע היה שם מקומם וספרי השו"ת היו בצד השני שם...

מַרְן שְׁלִיט"א: כן.

הרה"ג ר' דוד ווייס: הספרים שהביא מרן מדייטשלאנד. **מַרְן שְׁלִיט"א:** זה היה ספרים בודדים בלבד, כל הספרים הם כבר מהשנים שאחר כך.

גאב"ד קרית צאנז י"ם: בתור בחור היינו נכנסים לכאן אל הקודש פנימה לעיין באלפי הספרים, שהיו ביניהם גם ספרים נדירים ויקרי ערך.

*

וכיבדו מרן שליט"א בלחיים ובפירות.

מַרְן שְׁלִיט"א: שהרב שליט"א יברך תחילה.

גאב"ד קרית צאנז י"ם: בעל הבית מברך.

מַרְן שְׁלִיט"א: הרי צריך שיהיה בעל הבית...

גאב"ד קרית צאנז י"ם: הרי בפסח אק אתא דרחמנא סמכנא.

הרה"ג ר' דוד ווייס: מאיפה מגיע המנהג? **מַרְן שְׁלִיט"א:** הוא אמר שכך נהגו אינדרהיים. מן הסתם לא אצל כל אחד היה מנהג זה... כנראה שלו אמרו להגיד... ולכן ביקש גם הוא מאתנו...

הרה"ג ר' דוד ווייס: מה נשתנה פשעטיל **גאב"ד קרית צאנז י"ם:** מרן זי"ע בעצמו אמר פלפול רק כשחל ליל הסדר בשבת? **מַרְן שְׁלִיט"א:** כן.

הרה"ג ר' יודל דייטש: זה הרי מ'דין פשעטיל של שבת'...

הרה"ג ר' שמואל זאנוויל דייטש: מרן זי"ע היה נשאר ער אח"כ כל הלילה?

מַרְן שְׁלִיט"א: בשנים האחרונות כבר לא היה לו כוח אבל עד אז בוודאי. בדברי תורה שנדפס עכשיו הוא שופך את מר ליבו על כך שאין לי כבר כוח להישאר ער ולומר שיר השירים.

עד השנים האחרונות היה שותה יין מאוד חזק וכל שנה ביו"ט הראשון היה סובל מאוד והיה לו כוס מאוד גדול. איני יודע היכן היה השכל שלנו אז, למה נתנו לו לשתות בכוס עם בית קיבול כה גדול, הרבה יותר גדול ממה שיש לנו עכשיו וזה היה יין חזק ללא סוכר והוא שתה כל הכוס ולא היה רגיל בשתיית יין במשך כל השנה, במסירות נפש היה שותה את כל הכוסות עד תומם. ותמיד ביום הראשון של יום טוב היה מגיע רופא ורק אחר כך היה נעמד להתפלל בשעה מאוחרת, זה היה יכול להיות כבר בשעה שתיים. בשנים המאוחרות יותר התחילו להביא ענבים מארה"ב והתחילו לעשות מאסט ושתה זאת לארבע כוסות, זה היה משנת תש"ל.

הרה"ג ר' דוד ווייס: ולא אחז צצריכים יין דווקא ראוי למזבח? **מַרְן שְׁלִיט"א:** הרי מאסט כן ראוי, עי' בגמ' בבא בתרא (דף צז ע"ב) סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום, וכן נפסק בשולחן ערוך (סי' רע"ב ס"ב).

מַרְן שְׁלִיט"א: כך מביאים גם מהטשיבנ'ער רב ששתה מיץ ענבים לד' כוסות, והחזון איש, וגם הבריסקער רב שאין לך מחמיר במצוות יותר ממנו, גם שתה מיץ ענבים, וגם להבחל"ח הגר"מ שטרנבוך שליט"א אומר שאפשר לשתות כן ללא שום ספק לכתחילה, בתשובות והנהגות (ח"ב סי' רמ"ג) ובמועדים וזמנים (ח"ג סי' רנה).

הרה"ג ר' יודל דייטש: זקיני הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל סיפר שהלך לשאול את הטשיבנער רב מה יעשה בארבע כוסות כיון שלא היה לו אפשרות לשתות יין, ענה לו הרב מטשעבין: מה לך לדאוג, אני בעצמי שותה מיץ ענבים לקידוש וד' כוסות...

מַרְן שְׁלִיט"א: הרי כתוב כבר ברמב"ם (פ"ז מחמץ ומצה ה"ט) שצריך שיהיה ערב לו היין, ועל כן בודאי עדיף לשתות מיץ ענבים ומהודר יותר למי שהוא ערב לו יותר ואין מכביד עליו.

הרה"ג ר' יודל דייטש: אבל רבי יהודה בר עילאי כן שתה יין אף על פי שהזיקו עד שהיה צריך לחגור את

כמו כן עולה בזכרוני פעם אחת היה לאמי ע"ה עוזרת שהגיעה מרוסיה והיא תיארה את החיים שם איך שהייתה רעבה בפסח וחיכו שזה יעבור כבר. אבל היום ברוך השם יש שפע גדול, כמעט לא יודעים מזה. **הרה"ג ר' ישעיה שווארץ:** אומרים בשם הגארליצער רב זי"ע שבפסח כתוב במשנה הפסח אינו נאכל אינו נאכל ובשאר הקרבנות כתוב נאכל. כי בפסח צריך להרבות בתוספת זהירות...

הרה"ג ר' שמואל זאנוויל דייטש: מרן שליט"א הזכיר את המועדים ורגלים אחרים, בקדושת יו"ט מדקדק הלשון שלא נאמר הבאים לקראתנו רק מועדים אחרים מה הכוונה אחרים?

הרה"ג ר' דוד ווייס: שזה פירוש שמחות אצל יהודים, שיהיה שמחות בפרטיות.

הרה"ג ר' יודל דייטש: אולי קאי על תשעה באב, שהשי"ת הפוך לנו את הצומות לרגלים ומועדים בקרוב.

מרן שליט"א: במדרש רבה (פרשת פנחס) מפורש: אמר להם הקב"ה לישראל חייכם שאני מוסיף לכם ימים טובים ומועדים אחרים.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: בפסח יש ענין מיוחד להודות להשי"ת גם על הניסים הפרטיים?

מרן שליט"א: מתיצריכים לא להודות? הרי תמיד יש להודות. **גאב"ד קרית צאנז י-ם:** על כל נשימה ונשימה תהלל קה.

אב"ד קרית צאנז טבריה: בזוה"ק בפיקודא בתר דא מבואר שצריכים להודות בפסח בלילה על כל הנפלאות שהקב"ה עושה.

מרן שליט"א: משום שזה זמן של שבת.

הרה"ג ר' יודל דייטש: כתוב על לעתיד לבוא, השיר יהיה לכם כליל התקדש חג (ישעיה כט) בכ"ף הדימיון, כשם שבפסח הוא זמן של הודאה, כך יהיה לעתיד לבוא, והרי לעתיד הוא כולו זמן של הודאה, כמאמר חז"ל (ויקרא רבה כז יב) כל הקרבנות בטלים חוץ מקרבן תודה וכל השירות בטלים חוץ ממזמור לתודה.

מרן שליט"א: מפסוק זה לומדים בגמ' פסחים (דף צ"ה ע"ב) את החיוב של הלל בפסח.

הרה"ג ר' יודל דייטש: רש"י שם בישיעה על הפסוק וכן הרמב"ן (פסחים קי"ז) אומרים, שליל התקדש חג הכוונה על פסח מצרים שאז שרו עוד לפני שיצאו, וזה הכח של השירה הזאת, שכשעדיין נמצאים היו בגלות, היו מתגברים למצוא את החסד והטוב ולומר שירה ולהודות לפני השי"ת.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: כתוב בשם הגר"ח מבריסק (הגדש"פ מבית לוי ד"ה ונאמר) שאין לומר שירה לפני הישועה רק לאחריה.

הרה"ג ר' יודל דייטש: אבל בשל"ה הקדוש (תורה אור פרשת בשלח אות ח) כתוב מפורש להיפך שאדברה הסגולה הטובה ביותר להינצל מכל צרה היא להתחיל לומר שירה עוד לפני הישועה, וכן מפורש סגולה זו בקדושת לוי (פרשת בשלח) באריכות גדולה.

גאב"ד קרית צאנז י-ם: ונאמר לפניו שיר חדש.

הרה"ג ר' שמואל זאנוויל דייטש: פסח זה הרי היו"ט של רפואה. חוץ ממה שכתוב בזוה"ק שמצה זה מיכלא דאסוותא, הרי כתוב בטור או"ח (סי' תי"ז) שפסח זה היו"ט שהוא נגד אברהם אבינו ומי שהיה מסתכל עליו הרי היה נתרפא.

אב"ד קרית צאנז טבריה: הגמ' בבבא בתרא (דף צ"א ע"א) אבן טובה היתה תלויה בצווארו של אברהם אבינו שכל המסתכל בה נתרפא.

הרה"ג ר' דוד ווייס: וזה היה בפסח.

*

אב"ד קרית צאנז טבריה: בפסח לא ערך מרן זי"ע שום טיש? זה ממש חידוש...

גאב"ד קרית צאנז י-ם: לא. מרן נטל ידיו לסעודת יו"ט פעמיים בכל יום.

אב"ד קרית צאנז טבריה: למה לא נטל ברבים.

גאב"ד קרית צאנז י-ם: הוא היה מניח לעצמו מצות מער"פ כפי הכמות שהיה נצרך לכל סעודה, והיה סופר ומונה זאת.

מרן שליט"א: חצי מצה לכל סעודה, תלוי לפי הגודל, הרי חילקו ער"פ מצות לכל הציבור, והיה מניח לעצמו כמה מצות שהוא צריך חמשה עשר ששה מצות למשך כל סעודות החג.

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: מה היה הענין בלחלק ער"פ מצות לעולם קימחא דפיסחא כפשוטו?...

מרן שליט"א: פעם לא היה מצות ער"פ לכל אחד ולכן התפשט המנהג לחלק לכל הציבור, אז בשעתו הייתי אני עצמי סופר את המצות לחלק לכל הציבור, ספרתי את המצות עבור כל הציבור, זה היה בשנת תשל"א או תשל"ב, הכמות שהיתה נצרכת אז עבור כל הציבור סך הכל היה אולי שבעים מצות, וחמשה מצות שמרתי, והשאר היה מספיק לכל הקהל שהתפלל כאן, ואילו כיום בחסדי השם יש מאות וזה לא מספיק, כה יתן ה וכה יוסיף...

הרה"ג ר' ישעיה שווארץ: היום מחלק מרן שליט"א? **מרן שליט"א:** היום כבר לא שייך לחלק לכל הציבור. רק לאלה שמשתתפים בסדר. זה לבד כבר מגיע למספר של כמה מאות בלעה"ר.

הרה"ג ר' יודל דייטש: שמעתי ווארט מצדיק אחד שבפסח כל אחד מרגיש רעבון, ופנימיות הענין בזה משום שבפסח נידונים על התבואה (ר"ה ט"ז ע"א) לכן מסבב הקב"ה הרגשה כזאת שירגישו רעבון כדי שתהיה תפילה לעני כי יעטוף וכך יתפלל יותר בכוונה, לבקש מהשי"ת בהרגשת הלב על שפע ושובע.

מרן שליט"א: פעם היו רעבים, היום כבר לא ב"ה, פעם היה אחד עולה מרוסיה שהיה ספק ביהדותו והתקיים על זה דיון בבית דין, אני אמרתי אז עדות על כמה דברים שאמר לי שהיה אפשר להוכיח מהם את יהדותו, ואחד מהדברים אמר לי כמסיח לפי תומו איך שאני הייתי רעב בפסח אף פעם לא אשכח זאת ואבי היה פרומער ולא רצה לשתות חלב. וזה הרי דבר שרק היימשיער יוד יודע מזה.

חיים פעה"ק.

בערב הגיע לביקור חג בקו"פ הגה"צ אב"ד
קהלתנו הק' בב"ב שליט"א.

יום שלישי כ' ניסן ה' דחווה"מ

תפילת שחרי התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' אהרן
יוסף הלברשטאם נכד רבוה"ק ור"מ בישיבה"ק
לצעירים שפע חיים בב"ב, לתפילת הלל כיבד מרן
שליט"א את נכדו - הרה"ג ר' זלמן לייב שליט"א
מקרית הבעש"ט.

תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר'
שמואל ייגר שליט"א דומו"צ בבי"ד נתניה לדיני
ממונות ורא"כ חושן משפט במרכז התורה.

ליל יו"ט שביעי של פסח

בשעה 7.10 הגיע מרן שליט"א להיכל הגדול ונכנס
לחדרו שם התעטף בטלית, וניגש מרן שליט"א
לתפילת מנחה לפני העמוד.

מיד אח"כ התחילו מעריב, לפני העמוד התפלל -
הרה"ג ר' משה נחמן זילברמן ר"מ בישיבה"ק. וזמרו
ואמונה כל זאת. אחר התפילה הכריזו על זמן עריכת
השוה"ט ועברו הקהל לברכת א גוט יו"ט.

על אם הדרך לביתו נאו"ק אמר מרן שליט"א, כי
שביעי של פסח כולל בתוכו את כל הפסח כולו.

רביה"ק מוהרצ"א זי"ע הביא בבני יששכר (מאמרי
ניסן, מאמר יג, אות א-ב) כתב כי מנהג אבותינו תורה היא
לעשות כל התמנות הראשים בכל קהלה בשביעי של
פסח, והיו ממנים כל פרנסי הדור ביום ההוא. וביאר
שם הענין כי יום זה מסוגל לשפע פרנסה, והביא בשם
מחותנו הרה"ק העטרת צבי זי"ע, שאמר שמלאכת
אוכל נפש שהתירה התורה בכל יום טוב, הנה נכתב
בתורה אצל שביעי של פסח, ובזה מובן היטב טעם
למנות פרנסי הדור דייקא ביום זה, יעו"ש.

במשך השוה"ט דליל יו"ט זימרו המשוררים הרבה
מניגוני יו"ט. והורה מרן שליט"א למשוררים לזמר
מערבית, וזימר מרן שליט"א מערבית של ליל שביעי
של פסח ושל ליל אחרון של פסח. כן זמרו פיוט 'ברח
דודי' ליום ב' דפסח בניגון המקובל מהרה"ק
מזלאטשוב זי"ע. וכן הורה מרן שליט"א לזמר 'יום
ליבשה', וזימרו בניגון העתיק מהקובל מהרה"ח ר'
אביש מאיר ברנדסדורפר ע"ה.

והביאו מאכלי יו"ט והוסיפו להביא בשר בהמה
וקוגעל. לאחר מאכל הקומפוט נשא מרן דברי פלפול,
וזהו תוכנה:

במדרש (שמו"ר פכ"א, ס"ו) וכיון שהלך לקרוע
את הים לא קבל עליו להקרע וכו', מה עשה
הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה שנאמר (ישעיה
סג) מוליד לימין משה וגו' מיד ראה להקב"ה וברח
שנאמר (תהלים קיד) הים ראה וינם מה ראה אלא

בשלה"ק כתוב שירו לה' שיר חדש שזה קאי על
ההודאה של לעתיד לבוא.

מרן שליט"א: המדרש הרי מסביר שבזמן הגלות הוא
בחינת שירה, ולעתיד לבוא יהיה בחינת שיר, זה מובא
בתוס' בפסחים (דף קטז ע"ב) ובטור (סי' תע"ג) וכן ברש"י
בערכין (דף י"ג ע"ב ד"ה בנבל), וכן אומרים בפייט בשביעי
של פסח שהיום בזמן הגלות הכל לשון נקיבה ואז יהיה
לשון זכר שיר, עתידין לומר שיר לעת"ל, שיר חדש.

גאב"ד קרית צאנז י-ם: ולא כמו שהיה בגאולת מצרים
שרק הנשים רקדו במחולות, אבל האנשים לא.

הרה"ג ר' יודל דייטש: ראיתי במאור ושמע ווארט
נורא שהנשים רקדו במחול, כתוב במרים ותצאן
אחריה בתופים ובמחולות, בחינת מחול לצדיקים
לעתיד לבוא, למה היו צריכות הנשים לצאת משום
שרקדו ולכן היו צריכים לצאת מחוץ להתרחק
ממקום שעמדו שם האנשים מחמת צניעות. והשורש
בזה כפי שמסביר המהר"ל שהנשים יש להם יותר
תמימות ולכן שמחים יותר, ולפי"ז אומר החת"ס
פרשת בשלח (שמות טו כ) דבר נורא שזה מה שגרם
שהנשים לא נכשלו בחטא העגל כיון שהיה להם כח
התמימות יותר מהאנשים, מי שחי עם תמימות הוא
שמור, הנשים לא נכשלו במחולות של העגל כמו
האנשים, משום שאחד שרוקד בהודאה להשי"ת אם
יש לו את הגישמאק והשמחה בהודאה להשי"ת אינו
צריך לחפש במקומות אחרים.

*

הרה"ג ר' שמואל זאנויל דייטש: עד מתי היה הולך
מרן זי"ע הולך לכותל בחווה"מ פסח?

מרן שליט"א: כשהיה בכוחותיו, כמעט בכל שנה. הוא
היה כאן תשכ"ח תשכ"ט תשל"א ותשל"ג, ובתשל"ג או
תשל"ד הלך והתפלל שם מנחה או מוסף.

הרה"ג ר' יודל דייטש: וזה לא שאלה של נסיעה לדרך
קודם התפילה שנאסר מדינא בשו"ע (סי' פ"ט סעי' ג')?

מרן שליט"א: מוכרח לומר שזה מותר, כיון שהוא
לצורך התפילה. (עי' בשו"ע הרב סי' צ' סי"ז ובמשנ"ב סקנ"ג).

הרה"ג ר' יודל דייטש: הרי כל האיסור הוא כדי שלא
יהיה זלזול בתפילה שיוצא לדרכו קודם שנמלך
בקונו, ומרן זי"ע האריך בזה בתשובה (דברי יציב ח"א סי'
נ"ח), וכאן הלא אדרבה הוא נוסע למקום שמסוגל
לקבלת התפילה, ויש כאן משום הוספת כבוד
לתפילה לכאורה?

מרן שליט"א: אמנם כן, כיון שיוצא לדרך זה לצורך
התפילה מותר, כך צריך לומר, הנני זוכר שמרן זי"ע
הורה לי להתיר לצאת לנסיעה קודם התפילה לצורך
ברית מילה, כי לצורך מצוה שרי.

והגיש גאב"ד קרית צאנז י-ם שליט"א את ספרו
החדש דובר ישרים. ונפרדו לשלום.

תפילת מנחה התפלל לפני העמוד - הרב משה דוד
שר משגיח בישיבת היכל התורה, מעריב - הרה"ג ר'
יעקב פנחס גבירץ משגיח בישיבה"ק לצעירים דברי

יציאת מצרים כבר באו ענני הכבוד והביאום לירושלים למקום ביהמ"ק להקריב הפסח, כדאי' בתיוב"ע פר' יתרו בפסוק (שמות י"ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, א"כ מיד היו בני ישראל יכולים להישאר שם בארץ, וכן באופן זה להעלות את נשיהם ובניהם, ולמה החזירם הקב"ה והביאם למדבר ובאו עד ים סוף ושידד כל מערכות הטבע לקרוע להם את הים ולהצילם מיד מצרים.

וצ"ל דאכן לצורך הצלת ישראל לא הוזקק כל גם ההצלה בים סוף, כי אין מעצור ביד ה' להצילם בדרכים ואופנים אחרים, אלא מכיון שהוצרכו המצריים לענש במים, כאמז"ל במס' סוטה (דף י"א ע"א) שכיון שהמצרים המיתו את בני ישראל בים וגזרו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, על כן נענשו במידה כנגד מידה במים, ודריש התם בגמ' מה שנא' (שמות י"ח) בדבר אשר זדו עליהם בקדירה שבישלו בה נתבשלו, וכן דרשו במכילתא (פר' בשלח) עה"פ (שמות י"ד, כח) וישובו המים ויכסו את הרכב וגו', שנענשו במים ויחזור עליהם הגלגל ויחזור עליהם זדונם, שבמחשבה שחשבו לאבד את ישראל בה אני דנס, הם חשבו לאבד את בני במים איני נפרע להם אלא במים, וכן הוא אומר בור כרה ויחפרהו ויפול בשחת יפעל, עי"ש, על כן סיבב הקב"ה שיצאו דרך ים סוף כדי שיבואו המצרים לרדוף אחריהם בים ויתגלגל עליהם עונש הראוי להם במים.

והנה בשמע יעקב (פר' שמות) כתב לכאר מפני מה ציוה פרעה בתחילה רק למילדות להמית את כל הבן הילוד, כאמור (שמות א, טו-טז) ויאמר מלך מצרים למילדות העברית וכו' בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמיתן אותו, ושוב אח"כ ציוה כן לכל עמו שכל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, כאמור (שם כ"ב) ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד וגו', וכבר עמד בזה רש"י שם, והביא מדברי חז"ל.

ותו"ד דהנה במדרש (ב"ר פל"ד, י"ד) עה"פ שופך דם האדם באדם דמו ישפך וגו', א"ר חנינא כולהם

שראה להקב"ה שנתן יד ימינו על משה ולא יכול לעכב אלא ברח מיד, א"ל משה מפני מה אתה בורח, א"ל הים מפני אלקי יעקב מפני יראתו של הקב"ה, מיד כיון שהרים משה ידו על הים נבקע שנאמר ויבקעו המים וכו', וצל"ב הענין שנתן הקב"ה ימינו על ימין משה, גם צריך להבין מדוע נקט דווקא מפני אלוקי יעקב ולא אלוקי אברהם ואלוקי יצחק וכדו', והגם דסמך אלישנא דקרא מה לך הים וגו' מלפני ארון חולי ארץ מלפני אלוקי יעקב, מ"מ בקרא גופא יש להבין מפני מה תפס דייקא אלוקי יעקב.

ובמד"ר (סכ"א ס"ח) ר"ע אומר בזכות יעקב אני קורע להם את הים שנאמר ופרצת ימה וקדמה, ורמזו בזה ויבקע אתוון יעקב, וטעמא בעי מדוע דייקא בזכות יעקב נקרע הים ולא בזכות שאר האבות.

עוד במדרש (שמו"ר פ"ג ס"ג) אמר לו הקב"ה למשה אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם, ויל"ב מדוע אי אפשר לגאולה שתבוא כי אם על ידי משה. וכיוצ"ב אי' עוד במדרש (ויק"ר פ"א, ה) על הפסוק (שמות ג, י) ועתה לכה ואשלחך, לכה אמר ר' אלעזר לכה וודאית ה"א בסוף תיבתא (פי' הה' שבסוף תיבת לכה מורה שהשליחות הוא דייקא על ידך, מתנ"כ), לומר שאם אין אתה גואלם אין אחר גואלם וכו', ואתה הרם את מטך ובקעהו לומר שאם אין אתה בוקעו אין אחר בוקעו, עי"ש, וצ"ב למה הוצרך להיות דייקא ע"י משה.

עוד הובא בספרי קמאי ג' מדרשים הבאים כאחת, הים ראה וינס מה ראה ברייתא דרבי ישמעאל, עוד במדרש מה ראה ארונו של יוסף ראה, עוד במדרש ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם, ושלשה אלה נפלאו.

ויתכן בזה בדרך דרוש, דהנה לכאו' יש להתבונן למה הוצרכו בני ישראל לטרוח ולבוא עד ים סוף ולקרוע להם את הים ולהצילם מיד מצרים כדי להביאם לארץ ישראל, כמאה"כ (שמות ג, ז-ח) ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים וגו' וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה וגו', הלא מיד בליל

ונודע מה שדנו בזה קמאי אם בב"נ שייך הק' כללא דאין שליח לדבר עבירה, דבפרשת דרכים (דרוש ב') הביא דברי המד"ר הנ"ל דיליף משופך דם האדם באדם דמו ישפך וגו' דאפי' ע"י שליח, והקשה מהא דאי' בסנהדרין (דף כ"ט ע"א) אמר רשב"נ א"ר יונתן מנין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני, דאמר ר' שמלאי הרבה טענות היו לו לנחש לטעון ולא טען וכו', מאי הול"ל דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ואי נימא דבב"נ לא אמרינן דאין שלד"ע א"כ מה היה מועיל לנחש טענה זו הרי לא עדיף מב"נ דהמשלח חייב, עיי"ש מה שדן בזה.

ואמנם אף דבפר"ד אינו דעתו ברורה בנידון זה לענין אי בב"נ מהני שלד"ע, אך הוא גופיה במל"מ (פ"ה מהל' מלוה ולוה הי"ד) נקט בפשיטות דבגוי לכו"ע יש שלד"ע, עיי"ש באריכות, ואע"ג דבעכו"ם ליכא כלל דין שליחות, כבר כתב המשאת בנימין (הובא במג"א סי' תמ"ח סק"ד) דבנכרי לנכרי שייך שליחות עיי"ש. ומלבד זאת נודע שימת רש"י (כ"מ דף ע"א ע"ב) דלחומרא יש שליחות לעכו"ם.

וכ"ק אאדמו"ר זצללה"ה ביאר בטעם הדבר דבב"נ יש שליח לדבר עבירה, עפ"י דברי הרמ"א (חו"מ סי' שפ"ח סט"ו) דמי ששלח שליח למסור אם השליח הוחזק לעשות חייב משלחו ואין לומר אין שלד"ע הואיל והוחזק בכך, ומקור דבריו בתשב"ץ (סי' קנ"ו) המובא בב"י שם (ס"ק ט"ו), מבואר מזה דכאשר ברור הדבר שהשליח יעשה שליחותו לא אמרינן דאין שליח לדבר עבירה.

והטעם משום דהא דאין שלד"ע היינו משום דדברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין, ופי' הסמ"ע (חו"מ סי' קפ"ב סק"ב) דמש"ה יכול המשלח לומר סברתי שלא ישמע לי לעשותו לכך אין המשלח חייב עיי"ש, לכן היכי דהשליח מוחזק לעשות שבוודאי ישמע לו יש שלד"ע. על כן גם בעכו"ם דמוחזקין לדבר עבירה, לא שייך בהו האי טעמא דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, שבוודאי כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם (משלי א, מז), ממילא לא שייך בהם הטעם דדברי

כהלכות בני נח, בעד אחד, בדיון אחד, בלא עדים ובלא התראה, ע"י שליח ע"י עוברים וכו', ועיי"ש ביפ"ת שהאריך דבזה ב"נ חמיר טפי מישראל, דהרי בישראל קי"ל דאין שליח לדבר עבירה, ואפ"ה בב"נ מתחייב גם ע"י שליח. ובגמ' סנהדרין (דף נ"ז ע"ב) משום רבי ישמעאל אמרו אף על העוברים, מ"ט דר' ישמעאל דכתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך איזהו אדם שהוא באדם הוי אומר זה עובר שבמעו אמו.

וי"ל דכאשר ראה פרעה כי מושיעין של ישראל עתיד ללקות במים (כדאי' בסוטה דף י"א ע"ב, הובא ברש"י שם), רצה פרעה מיד לגזור על כל עמו כל הבן הילוד וגו', אלא שחשש שיתגלגל עליו עונש על רציחתו, על כן לא הרגן בעצמו אלא ביקש להורות לעמו להורגו, וסבר שעיי"ז ינצל מעונש רציחה דהרי אין שליח לדבר עבירה, וכן מפורש במדרש (שמו"ר פ"א סי"ד) למה ציוה להרוג אותם על ידי המילדות כדי שלא יתבע הקב"ה ממנו ויפרע מהן, אמנם בההוא פחדא הוה יתיב שמא יתחייב הוא על הדבר כי הם יעשה בציוויו ושליחותו ובב"נ חייב אפי' ע"י שליח, אבל עדיין ספוקי מספקא ליה דשמא קרא קאי לרבות את העוברים ולא לרבות דאפי' ע"י שליח חייב, וא"כ יכול לצוות על כך בלא שהוא עצמו ייענש.

לכך התחכם וגזר תחילה על המילדות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמיתן אותו וגו', רצ"ל שיהרגום לפני לידתן בעודם עוברין, ובכך יברר את ספיקו, דאם המילדות יקיימו את דברו להמית את העוברים, ש"מ דקרא דשופך דם האדם לא קאי לרבות עוברים אלא לרבות ע"י שליח, משא"כ אם ימנעו מלקיים דבריו, מכך יוכח דקרא קאי לרבות עוברים, ולא אייתר קרא להא דב"נ חייב גם ע"י שליח. לכך רק אחר שראה שלא שמעו המילדות בקולו, או אז הוכיח מכך דקרא לעוברים הוא דאתי, ולא לרבות שליח, לכן אז ויצו לכל עמו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, דמאחר שאין מתחייב ע"י שליח שוב יוכל לצוות על כך, ולא ייענש, עכתו"ד ודפח"ה.

טעמא דדברי הרב וכו', מ"מ בכל גווני ליכא שליחות בדבר עבירה.

והך מילתא דאין שלד"ע אם הוא משום דסברא היא דדברי הרב וכו' או דגזיה"כ הוא, י"ל דתליא בפלוגתא אי דרשינן טעמא דקרא, דאי דרשינן טעמד"ק איכא למימר דהיינו טעמא דאמרה תורה דאין שלד"ע משום דדברי הרב וכו' ויכול המשלח לומר סבור הייתי שלא ישמע לי, וכמ"ש הריטב"א בלשונו טעמא קאמרינן, משא"כ אי נימא דלא דרשינן טעמד"ק ליתא להאי סברא. שוב מצאתי בנובי"ק (אבהע"ז סי' ע"ח) בתשו' הג"ר צבי הירש, שכתב בתו"ד וז"ל, דאי מדינא דאורייתא אין שלד"ע מקראי ילפינן וקי"ל כרבנן (בב"מ דף קט"ו ע"א) דלא דרשינן טעמא דקראי להוציא דבר מכללו, ואין הטעם משום דברי מי שומעין שנחלק מחמת כך וכו' עי"ש, הרי שכבר תלה לה בפלוג' אי דרשינן טעמא דקרא, ועי"ש מש"כ עוד שם בסי' פ' ופ"א, ושור"ר במלא הרועים (ח"ב ערך טעמא דקרא אות ז') שהעיר בפלוגתת רבינא ורב סמא בב"מ (דף י' ע"ב), די"ל דפליגי בהא אם דרשינן טעמד"ק עי"ש, וששתי שכוונתי לדעת גדולים.

היוצלמ"ז דאי דרשינן טעמד"ק, וא"כ דרשינן טעמא דאמרה תורה אין שלד"ע משום דדברי הרב ודברי התלמיד וכו' דסבור שלא ישמע לו, א"כ בב"נ שפיר יש שלד"ע, אבל אי לא דרשינן טעמד"ק ולא נחתנין לחלק בטעמא דאין שליח לד"ע משום סברא דדברי הרב וכו', והא דאין שלד"ע הוי גזיה"כ, גם בב"נ אין שליח לדבר עבירה.

*

והנה כבר הבאנו במק"א דכד נעיין ביה בשיטת מרע"ה משכחינן בג' דוכתי דנקט כשיטת המ"ד דדרשינן טעמא דקרא (במק"א הארכנו לכאר בזה וכאן נביא רק תמצית הדברים). וזה יצא ראשונה, דמרע"ה פירש משה מן האשה (עי' שבת דף פ"ז ע"א), אע"ג דעדיין לא קיים פו"ר דקי"ל כב"ה דבעי בן ובת, וכתב ביושב אהלים (פר' משפטים) לבאר עפימ"ד ביבמות (דף ס"ג ע"ב) דבן עזאי אמר דמי שאינו מקיים פו"ר כאילו שופך דמים וכו' אמרו לו לבן

הרב וכו', לכך יש בהם שליח לדבר עבירה, ודפח"ח. עפי"ז נמצא דהך מילתא אי בב"נ יש שליח לדבר עבירה תליא במה שנחלקו קמאי בשורש דין אין שליח לדבר עבירה, דפשטות הסוגי' בקידושין (דף מ"ב ע"ב) דאין שליח לדבר עבירה הוא משום דאמרינן דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים, והיינו כי יכול המשלח לומר סברתי שלא ישמע לי לעשותו לכך אין לחייב את המשלח, כמש"כ הסמ"ע הנ"ל, ואולם בהמשך הגמ' אי' דמש"ה אין שליח לדבר עבירה דגמרינן לה מקרא משום דהוי מעילה ושליחות יד שני כתובים הבאים כאחד וכל שנ"כ הבכ"א אין מלמדין, עי"ש.

ואמנם בתוס' (ד"ה אמאי מעל) בהא דפריך הגמ' מהא דתניא שליח שלא עשה שליחותו שליח מעל עשה שליחותו בעל הבית מעל, כי עשה שליחותו דבעל הבית בעל הבית מיהא מעל, אמאי נימא אין שליח לדבר עבירה, והקשו התוס' דעל כרחק מיירי בשוגג דאי כמזיד ליכא מעילה, א"כ מאי פריך דנימא אין שלד"ע הרי בכה"ג דהוי שוגג לא שייך למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין כיון שהוא שוגג וכו', ותי' דמיירי שאח"כ נזכר השליח וכו' עי"ש, משמע דס"ל להתוס' דהטעם דלא מהני שלד"ע היינו משום דדברי הרב ודברי התלמיד וכו' ולא משום גזיה"כ גרידא, דמשו"ה בשוגג יש שלד"ע, וכ"מ מדברי התוס' בב"ק (דף ג"ו ע"א, ד"ה אלא) דעיקר הטעם משום דברי הרב וכו'.

אבל הריטב"א בקידושין שם בהא דקאמר בגמ' דאין שליח לד"ע משום דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, כתב וז"ל, פירוש טעמא קאמרינן שהוא כן על הרוב, מיהו דינא דאורייתא הוא כדלקמן, ואפי' היכא דליתיה להאי טעמא כגון שהוא שוגג וכיוצא בזה וכו', והיינו דאקשינן אהא דתניא שליח שעשה שליחותו בעה"ב מעל ואמאי נימא אין שליח לדבר עבירה, והא התם דהוי שליח שוגג ואפ"ה פרכינן דנימא אין שלד"ע, ואע"ג דלא שייך למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, עכ"ל, הרי דהריטב"א ס"ל דהא דאין שלד"ע הוא מגזיה"כ, ולכך אפי' במקום דלא שייך

מעמא דקרא, והבאתי הדברים באריכות במק"א. מעתה מהא דדרש מרע"ה ק"ו ושבר את הלוחות, ש"מ דס"ל עונשין מן הדין, ומוכח מכך דסבר משה דדרשין מעמד"ק.

וע"פ השלישי יקום דבר, מהא דהרג משה את המצרי ובגמ' סנהדרין (דף ג"ח ע"ב), א"ר חנינא עכו"ם שהכה את ישראל חייב מיתה שנאמר ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי עי"ש, הרי שהמצרי היה חייב מיתה וחובה להרגו, ולכא"ו יל"ע דהרי אע"פ דהמצרי היה חייה מיתה, מ"מ הרי בעינן בי"ד כשרים לדונן, ואף אי נימא דלכ"נ סגי בעד אחד ובדיין אחד כדאי' בסנהדרין (דף ג"ז ע"ב), מ"מ כשר לדון מיהא בעי, ובטור חו"מ (סי' ז') דקמן פסול לדון, וי"א שאינו ראוי לדון עד שיהיה בן י"ח שנה, והביא ב' שערות מהא דאמר שמואל (שבת דף ג"ו ע"א) שכל דין שדן יאשיהו מכן שמונה שנים עד בן י"ח החזיר לבעליו, אבל בירושלמי מוכח דמן י"ג שנה ומעלה ראוי לדון ואפי' לא הביא שתי שערות עכ"ל, והיינו לדיני ממונות אבל לדון דיני נפשות הביא בפרישה שם מהירושלמי דבעי שיהא בן כ' שנה ושיהא לו שתי שערות, עי"ש.

והנה ברמב"ן (שמות ב, כג) וז"ל ויגדל משה ויצא אל אחיו שהיה זה מיד כאשר גדל ועמד על דעתו וכו' והנה היה כבן שתים עשרה שנה כאשר הזכירו רבותינו ועכ"פ לא הגיע לעשרים עכ"ל, א"כ היאך שפט את המצרי למיתה. וי"ל דהא דאין קמן יכול לדון וכן בד"נ דצריך להיות בן כ' היינו בסתמא דאינשי, משום דברוב אנשים בעודם קטנים אינם בדעת השלימה להתחייב במצוות, וכן לענין דיני נפשות שצריך כובד ראש שהוא רק בבן כ', אבל ביניק וחכים טובא שחריף בדעתו כגדול בשנים שפיר נידון כגדול, וכן מבואר במזרחי (פר' וישב) דלכך נענשו ער ועונן בידי שמים אף שלא היו בני כ' כיון שהיו חריפי דעת. וכיוצ"ב כתב בבנין אריאל (פר' וישב) דהשבטים דנו את יוסף בן שבע עשרה שנה משום דיוסף היה בר חכים ומיושב בדעתו ושכלו, לכן כבר נתחייב בידי שמים אע"פ

עזאי יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים, אמר להן בן עזאי ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים, ויל"ב דמה השיב להם דאפשר והלא המצוה עכאו"א. ויל"פ סברת בן עזאי דכיון דתכלית מצוות פו"ר ה"ה לקיום העולם כמאה"כ (ישעיה מה) לא תוהו בראה אלא לשבת יצרה, ולכן העוסק בתורה שבשבילה נברא העולם וכש"כ שראוי העולם להתקיים בזכותו, אינו צריך לקיים מצות פו"ר לקיום העולם, וז"ש להם בן עזאי מה אעשה שנפשי חשקה בתורה ובכך יצאתי ידי חובתי בישובו של עולם.

והוסיף עוד שם דכל זה נחא רק אי דרשין מעמא דקרא, וי"ל דאזלינן בתר הטעם דעיקר מצוות פו"ר משום קיום העולם ולכך כאשר מקיים העולם ע"י לימוד התורה פטור מפו"ר, משא"כ אי לא דרשין מעמא דקרא לא שייך לחלק בזה, ובוה פליגי חכמים ובן עזאי, דסבירא להו לחכמים דלא דרשין מעמד"ק וא"כ מצוות פו"ר הוא גזיה"כ, וממילא דגם מי שיש בידו תורה אינו פטור מפו"ר עי"ש. הרי מזה דמשה שפירש מן האשה נקט בדעתו דדרשין מעמד"ק, ולכך כיון שעוסק בתורה פטור מפו"ר.

שני לו, דמשה שיבר את הלוחות דדרש ק"ו ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצוות אמרה תורה וכל בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה כאן וישראל מומרים עאכו"כ, והק' כ"ק מרן אאדמו"ר זצלה"ה (דרוש פר' חוקת, נדפס בי"ס גליון ג') דהאיך דן משה ק"ו ממומר שנאסר בפסח הרי אין עונשין מן הדין, עי"ש מה שהאריך בזה.

ואמרתי מכבר די"ל עפי"ד החת"ם (תשו' חו"מ סי' ל"ב) שדן באריכות בהא דקי"ל בעדים זוממין דהרגו אין נהרגין עי"ש, והיוצלמ"ז מדברי החת"ם, דהא אי עונשין מן הדין תליא בכך אי דרשין מעמא דקרא, דלמ"ד עונשין מן הדין מוכרח לומר דמשו"ה הרגו אין נהרגין דזיל בתר מעמא דדרשין מעמד"ק כמש"כ הרמב"ן (פר' שופטים), משא"כ למ"ד אין עונשין מן הדין לדידיה י"ל דלא דרשין

גם בעמק המלך שער א' פנ"א). ובמגלה עמוקות (פר' ואתחנן אופן ע') ראה משה מה שיתקן רבי שמעון בן יוחאי, שהיה ניצוץ שלו מזמנא תניינא דסליק משה להר, ולכן כמו שמשה תיקן ה' ספרים, כן רבי שמעון חיבר ה' פרקים ספרא דצניעותא. וזה סוד פסוק עלית למרום שבית שב"י (תהלים סח, יט) נוטריקון 'שמעון' בן 'יוחאי', שהוא בזמנא תניינא דסליק להר וכו', (וראה עוד בסדר הדורות חלק תנאים ואמוראים אות ש', רשב"י ס"ק ח', ושם אות א' ראבר"ש ס"ק ב'), ובאשר לכך מובן דמרע"ה נקט בשיטת רשב"י שמשורש דיליה דדרשינן טעמד"ק.

והשתא יבואר לנכון הא דאמר לו הקב"ה למשה אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם, דהנה כאמור רצה הקב"ה להעניש את פרעה על מה שגזר להרוג את כל הבן הילוד ולהשליכו ליאור, אלא דהיה מקום לטעון דאין להעניש את פרעה דהרי לא הרג בעצמו ואין שליח לדבר עבירה, דגם בב"נ אין שליח לדבר עבירה אע"ג דלא שייך הטעם דסבר היה שלא ישמעו לו, דלא דרשינן טעמא דקרא, ולכן לא היה אפשר לשקע צרינו בים סוף, ורק על ידי מרע"ה שהכריע את הדין דנקטינן דדרשינן טעמא דקרא, דהא דאין שלד"ע משום דדברי הרב ודברי התלמיד וכו' והיינו דיכול לטעון דסבר שלא ישמעו לו, וממילא דבב"ג ישלד"ע, מעתה הדין נותן להעניש את מצרים בדבר אשר זדו עליהם, לכן דייקא על ידך ההכרח לגאול את ישראל, ודו"ק.

על כן כשבא הקב"ה לקרוע את ים סוף כדי להעניש את המצרים במדה כנגד מדה, הניח הקב"ה ימינו על ימין משה להורות דהדין עם משה דדרשינן טעמד"ק, ומעתה דהלכה כמותו, ממילא יש לדון את המצרים מדין יש שלד"ע בב"ג, ולכן ויננס.

*

והנה בכסף נבחר (פר' וישלח ד"ה איתא בצרור המור) כתב לבאר הא דלקח יעקב ב' אחיות שעתידה תורה לאוסרן, די"ל עפי"ד הרמב"ן עה"פ (ויקרא יח, יח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור

דבסתמא אין עונשין ביד"ש בפחות מכ' עי"ש באריכות. ועד"ז ביאר בישמח משה (פר' ויקרא) הא דאי' בברכות (דף ל"א ע"ב) דאמר עלי לשמואל מימר שפיר קאמרת מיהא מורה הלכה בפני רבו את וכו' דדייקא כיון דמימר שפיר קאמרת והו"ל יניק וחכים טובא לכן ראוי לדונו כגדול, עי"ש.

ולפי"ז מכ"ש וק"ו במרע"ה שעוד מינקותו כתיב ביה ותרא אותו כי טוב שנתמלא כל הבית אורה, ומנע עצמו בינקותו לינק מנכרית (סוטה דף י"ד ע"ב), ובעודו צעיר לימים כבר היה חריף ובקי בכל חדרי תורה, בוודאי דשפיר היה יכול לדון ולהורות אפי' בדיני נפשות, ושפיר דן את המצרי להריגה מתורת בי"ד מכין ועונשין שלא מן הדין ודו"ק.

אכן כ"ז רק אי דרשינן טעמד"ק דהטעם דאין הקטן יכול לדון וכמו"כ פטרה התורה את הקטן מן העונשין, משום דבעוד שלא מלאו לו השנים לא נתיישב דעתו, ובדיני נפשות החמורים דבעי ישוב הדעת ביותר צריך שיהא בן כ', ובאשר לכך בגווני שחזינן קטן פחות מבן י"ג שדעתו שלימה ומיושבת לגמרי כבן י"ג שפיר נידון כגדול. מעתה באנו בזה לפלוגתא דתנאי אם דרשינן טעמד"ק, נמצא דשיטת מרע"ה שדן את המצרי למיתה, כי לפי חריפות שכלו נידון כגדול, ס"ל דדרשינן טעמד"ק ודו"ק.

ויציבא מילתא דהנה מרא דשמעתתא דדרשינן טעמד"ק הוא רשב"י בב"מ (דף קט"ו ע"א) בהא דאלמנה עשירה ממשכנין אותה כיון דלא שייך טעמא דמתוך שחייב להחזיר לה בכ"י משיאה שם רע בשכנותיה עי"ש, וכתבו בספרי אמת דרשב"י היה ניצוץ ממרע"ה, ראה בספר הגלגולים (פרק ס"ד) רשב"י היה ניצוץ דמשרע"ה וכו' עי"ש, ובליקוטי הש"ס (שבת עמוד ט"ז) דע כי הרשב"י היה ניצוץ ממרע"ה וכמו שברח משה מפני חרב פרעה והשיג שלמותו שם במדבר כך הרשב"י ברח מפני הקיסר והשיג שלמותו שם במערה וכו', וע"ע בהגה"ה שבסוף הקדמת הזוה"ק שהוסיף על הנ"ל דלכן עשה ספרא דצניעותא ה' פרקים כנגד חמשה חומשי תורה וכו' עי"ש, (וענין זה הובא כמ"פ בספרי מהר"י צמח בזהר הרקיע ובנובלות חכמה ובקול רמה, וכ"ה

תשים עליך מלך ודרשינן (ב"ק דף פ"ה ע"א) ממובחר שבאחיך, (עיין יבמות דף ע"ו ע"ב, דא"ל דואג האדומי לשאול עד שאתה משאיל על דוד אם הגון הוא למלכות אם לאו שאל עליו אם ראוי לבוא בקהל מ"ט דקאתי מרות המואביה וכו'), וה"נ ביוסף שבא מביאת איסור אינו ראוי למלוך.

ולכן כיון שראה הים ארונו של יוסף שמהלך לצד ארונו של שכינה, וכיון דה' עמו ש"מ שראוי למלכות וכדין נהג עצמו במלכות, כי לא בא מביאה פסולה דהותר ליעקב ליקח ב' אחיות משום דדרשינן טעמד"ק, וממילא דלפי"ז דבב"נ יש שלד"ע, ובכן ראוי לדון את המצרים במים על שהטביעו את בני ישראל בים, לפיכך מיד ויגוס, ודו"ק.

*

ויל"ב עוד עד"ז, דהנהגה בס' זרע ברך שלישי (פר' וישלח, בנדמ"ח עמודים ר"ד-רמ"ז) האריך לבאר בענין מחלוקת יוסף והשבטים, וכתו"ד שם כתב בהא דאמר יוסף שתולין עיניהן בבנות הארץ, דתמיה גדולה יש בכך וכי ח"ו אפשר לומר כן על שבטי י"ה, והביא מספר מנחת יהודה דהכוונה בזה שנשאו נשים נכריות.

וביאר הזרע ברך דנחלקו בפלוגתת חכמים ור"ש בקידושין (דף ס"ה ע"ב) בקרא דכתיב בז' אומות לא תתחתן בהם, דלרבנן דווקא בז' אומות הכתוב מדבר אבל בשאר אומות ליכא לאו דלא תתחתן בהם, ולר"ש גם שאר האומות בכלל הלאו דאע"ג דקרא דכי יסיר נאמר בז' אומות, מ"מ מדכתיב בצדו כי יסיר את בנך מאחרי ולמ"ל טעמא הרי בלא"ה נמי בכה"ת דרשינן טעמד"ק, וע"כ הא דאמה"כ כי יסיר אתי לרבות כל המסירים דאפי' משאר האומות קאי בלאו דלא להתחתן בהם, אבל חכמים ס"ל דלא דרשינן טעמד"ק ואיצטריך כי יסיר לגופו, ולא מרבינן לכל המסירים. ובכך היו מחולקים יוסף ואחיו, דיוסף ס"ל כר"ש דדרשינן טעמד"ק, ואסור לקחת נשים נכריות אף משאר האומות, משא"כ השבטים סברו כחכמים דלא דרשינן טעמד"ק ולא תתחתן קאי על ז' אומות בלבד, עי"ש באריכות.

דטעם איסור שני אחיות הוא משום שתקנא אחת בחברתה כיון דנעשות צרות זה לזה ולא חפץ הקב"ה באלה עי"ש, ולכן כיון דאצל רחל ולאה לא היה שום חשש שיהיו צרות זל"ז שהרי רחל עצמה מסרה הסימנים ללאה ולא שייך גביהן ענין דלצרור כי לא תקנא באחותה ממילא דלא היה אצלן איסור ב"א, (ועד"ז פירש הגאון מהרי"א במדרש יונתן מאמר מ"ח מאה"כ ותקנא רחל באחותה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי, דאמרה דמאחר ודבר זה מביאני לידי קנאה באחותי א"כ נתעורר בנו איסור שני אחיות, ומתה אנכי). וכתב שם דכ"ז ניהא רק למ"ד דדרשינן טעמא דקרא, וא"כ י"ל דהותר ליעקב לישא ב' אחיות דאזלינן בתר טעמא, משא"כ למ"ד דלא דרשינן טעמא דקרא ליכא לחלק בזה כלל, עי"ש.

ובכן יבואר מאמר המדרש דבזכות יעקב נבקע הים, דכאמור לצורך הצלת בני ישראל לא היה בהכרח שיקרע הים דהרי הרבה שלוחים למקום, אלא כדי להעניש את המצרים במים במדה כנגד מדה, ואמנם הים סבר דאין בדין להעניש את פרעה וכל חילו [שהרי לא כולם ממש הטביעו את בני] דהרי אין שלד"ע, אך כיון שראה את אלוקי יעקב שהקב"ה השרה שכינתו על יעקב ובהכרח שלא בא חטא על ידו, כי כדין לקח ב' אחיות משום שלא היה בהן טעם ענין צרות זל"ז, והיינו דדרשינן טעמד"ק, מעתה דכבר הוכרע הדין דדרשינן טעמא דקרא, א"כ הא דאין שלד"ע היינו משום דדברי הרב ודברי התלמיד וכו' דיכול לטעון דסבר שלא ישמע לו, ומינה דבב"נ יש שלד"ע, ושפיר הדין נותן להעניש את מצרים בדבר אשר זדו עליהם, לכך מיד ויגוס, ודו"ק.

ובזה יבואר שפיר גם המדרש הים ראה ויגוס מה ראה ארונו של יוסף, דהנהגה כתבו המפוי' (בנין דוד פר' וישב אות כ"ג) דהשבטים נחלקו על יוסף ואמרו לו המלוך תמלוך עלינו וגו', כי בראותם שברצונו להתמנות למלך עליהם מיאנו בדבר באמרם כי לא יתכן כדבר הזה שהרי יוסף בא מביאה פסולה, דהרי יעקב נשא את רחל באיסור שתי אחיות, וממילא דאינו הגון למלכות דכתיב מקרב אחיך

אביהם דאילו היה ח"ו דיבת חינום לא היתה שכינה שורה עמו, דכבר אחז"ל (סוטה דף ה' ע"א) שמספרי לשה"ר אין שכינה יכולה להיות עמם במדור אחד, כדכתיב מלשני בסתר רעהו וגו' אותו לא אוכל איתו לא אוכל, ובהכרח צ"ל מדחוינן שכדין דיבר עליהם כדי לאפרושי מאיסורא, דלא הו"ל לישא עיניהם בבנות הארץ כי כל האומות נאסרו דדרשינן טעמד"ק, וכמו"כ לא הו"ל לאכול אפי' חצ"ש אבמה"ח דגם חצ"ש אסור מה"ת דדרשינן טעמד"ק דחזי לאיצטרופי, מעתה שנתברר דדרשינן טעמד"ק ממילא דשפיר ראוי להעניש את פרעה וחילו על שהטביעו את ילדי ישראל, לפיכך מיד ויגם כדי לשקע צרינו בים, ודו"ק.

*

והנה בס' זרע ברך שלישי (פר' וישלח בנדמ"ח דף רי"ב) כתב במ"ד במדרש (פר' לך, פמ"ד ס"א) עה"פ אמרת ה' צרופה, רב אמר לא נתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות וכי מה איכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצוואר או מי ששוחט מן העורף הוי לא נתנו המצוות אלא לצרף בהם הבריות, דהך מילתא תליא אי דרשינן טעמד"ק, דרק אי לא דרשינן טעמד"ק י"ל דהמצוות הן מצד גזירה דמה איכפת ליה להקב"ה לשוחט מן הצוואר או מן העורף וכו', ומש"ה לא שייך לדרוש טעמד"ק דהלא בגזירה ניתנו ולא מצד הטעם, אמנם למ"ד דדרשינן טעמד"ק ס"ל דהמצוות שפיר יש בהן טעם לשבח להשפיע טובה וברכה, ומש"ה שפיר מצינו לדרוש הטעמים והענינים שבכל מצוה.

והביא שם הא דא"י במדרש תהילים (שוח"ט פ"ג) דלא ניתנו פרשיותיה של תורה על הסדר, שאם ניתנו על הסדר כל מי שהוא קורא בהם היה יכול להחיות מתים ולעשות מופתים, לכך נתעלמה סידורה של תורה והוא גלוי לפני הקב"ה, ויל"פ דזש"ה אמרת ה' צרופה, כלומר, התורה לא ניתנה על הסדר וצריכה זיכוך וצירוף ובני אדם א"א להם לצרף כסדרן, וזה שאמז"ל (ברכות דף נ"ה ע"א) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ, פירוש לצרף ולסדר האותיות שיהיו כסדרן

ועוד זאת מצינו כיוצ"ב שנחלקו השבטים עם יוסף בענין זה אי דרשינן טעמד"ק, דיוסף הביא דיבתם רעה אל אביהם שאוכלין אבמה"ח, וכתבו המפוי' שח"ו לא נכשלו באיסור אכילת אבמה"ח ממש, אלא שהיו אוכלין אכילה פחות מכשיעור, וס"ל דבחצי שיעור מותר מה"ת, ויוסף שהביא דיבתם רעה ס"ל דהוי אכילה בחצי שיעור אסור מה"ת.

ובגמ' יומא (דף ע"ד ע"א) חצ"ש ר' יוחנן אומר אסור מה"ת, ר"ל אומר מותר מה"ת, ר' יוחנן אמר אסור מה"ת כיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל, ריש לקיש אמר מותר מן התורה אכילה אמר רחמנא וליכא. והקשו בתוס' (שם ד"ה כיון) אמאי לא קאמר ר' יוחנן מטעמא דבסמוך דדריש בברייתא כל חלב לרבות חצ"ש, דהא ר' יוחנן ידע להדיא ברייתא דהא בסמוך קא מותיב מינה, וי"ל דלהכי איצטריך ליה לר"י לפרושי האי טעמא, משום דאי מקרא דכל חלב הו"א עיקר קרא לכוי וחצ"ש מדרבנן ואסמכוה אקרא, אבל השתא דקאמר טעמא דחזי לאיצטרופי סברא הוא מהאי טעמא דדרשה גמורה היא לחצ"ש. והריטב"א הוסיף בזה דאע"ג דר' יוחנן מכל חלב נפק"ל מפרש טעמא דקרא, עי"ש, וכבר אמרנו די"ל דר' יוחנן קאי לשיטתו, דבספר קשות מיושב להגר"י פיק בכריתות (דף כ"ז ע"א) דר' יוחנן ס"ל כר"ש דדרשינן טעמד"ק עי"ש.

ועפי"ז י"ל דפלוגתת ר"י ור"ל בענין חצי שיעור תליא בהא אי דרשינן טעמד"ק, דדייקא משום דר"י ס"ל דדרשינן טעמד"ק מש"ה ניח"ל יותר לאוקמי קרא דכל חלב לענין חצ"ש, ולא לכוי וכמו"ש התוס', משא"כ ר"ל דס"ל דלא דרשינן טעמד"ק, סבר דקרא קאי על חלב כוי, ודו"ק.

לכן אף כי בתחילה מיאן הים ליקרע וס"ל שאין ראוי ליקרע לפנייהם, שכן כאמור לענין הצלת בני ישראל יתכן בדרכים אחרות ולענין עונש למצרים יש סברא לפוטמן מטעם אין שליח לדבר עבירה, אך כאשר ראה ארוננו של יוסף שמהלך לצד ארוננו של שכינה, וש"מ שכדין הביא דיבתם רעה אל

והנה כתב בספר הכריתות (בית ב' חדר י"ג והובא במדות אהרן בגו"ש פ"ג ח"ח) דלכּן לא מנה רבי ישמעאל דרשת סמוכין בברייתא די"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, משום דס"ל כרבי יהודה דלא דרשינן סמוכין, עיי"ש, (עיינן בבנין דוד פר' נח אות כ"ח).

לזה אמנם בתחילה מיאן הים ליקרע דסבר שאין להעניש את פרעה וחילו, יען כי לא עשו אלא ע"י שליח וגם בב"נ אין שלד"ע, מ"מ כאשר ראה ברייתא דרבי ישמעאל שלא מנה במידות שהתורה נדרשת הך דסמוכים, וצ"ל דלא דרשינן סמוכים והיינו משום דלא ניתנו פרשיותיה של תורה על הסדר, ואתינן לה מהא דכתיב אמרת ה' צרופה שהתורה צריכה צירוף, ולא אתיא לומר שלא ניתנו המצות אלא לצרף הבריות, כי המצות יש בקיומן צורך גבוה, וממילא לפי"ז שפיר דרשינן טעמא דקרא, ועל כן מיד ויגוס, ודו"ק.

וי"ל דעל כן בשירת הים שינה הכתוב שלא לכותבו על הסדר, כמ"ד במכילתא דאמירת אמר אויב ארדוף אשיג וגו' קדמה לתחילת השירה אשריה לה, דאין מוקדם ומאוחר בתורה, עיי"ש, והיינו להורות דמ"ש אמרת ה' צרופה אתי לכך דנתעלם סידורה של תורה, ולא לענין שהמצות ניתנו רק לצרף בהם הבריות, ולכך כדן נענשו המצריים.

*

בפרשת דרכים (דרוש ה') ביאר בתו"ד מ"ד במד' (שוח"ט מזמור קי"ג) שמשא אמר לפרעה אין אנו יוצאין מכאן עד שתאמר הרי אתם ברשותכם, ותמוה דהרי יצאו בעל כרחו שלא בטובתו ומפני מה רצה משה שיאמר פרעה הרי אתם בני חורין, וי"ל דהנה מה שקיבלו בני"י ביזת מצרים היה מדין הענקה כפרש"י פר' ראה (ט"ו ט"ו) והוא מספרי (סי' סז) הענקתי לך ושניתי לך אף אתה הענק לו ושנה לו, מה במצרים נתתי לך ברוחב יד אף אתה תתן לו ברוחב יד, וכה"א (תהלים סח) אם תשכבון בין שפתים כנפי יונה נחפה בכסף זו ביזת מצרים, ואברותיה בירקרק חרוץ זו ביזת הים וכו'.

ובגמ' קידושין (דף ט"ז ע"ב) יכול לא יהיו מעניקים אלא ליוצא בשש מנין לרבות יוצא ביוכל

דעכשיו אין התורה כסדרן ונפרדו השמות הק' היוצאים מפסוקי התורה, אבל אם מצרף כסדרן אז נתחבר השמות היוצאים ויוכל להחיות מתים ולעשות מופתים בשמים וארץ, אלא דכ"ז למ"ד דרשינן טעמד"ק, דלא דריש קרא דאמרת ה' צרופה כרב להא דלא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות, דהרי שפיר איכא טעם וענין מיוחד בכל מצוה, אלא להורות דנתעלמה סידורה של תורה, אבל אי לא דרשינן טעמד"ק דרשינן קרא להורות דלא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות, עכ"ד.

וי"ל דבזה תליא פלוגתא דתנאי אם דרשינן סמוכין בתורה, דהנה אי נימא כמ"ש המדרש דנתעלמה סידורה של תורה ולא נתנו פרשיותיה על הסדר, הרי דבמכוון נעלם מפנינו סדורה של תורה כדי שלא נדע מה מוקדם ומה מאוחר ולא נוכל להשתמש בה, א"כ מהיכי תיתי שנדרוש סמוכין, הרי אדרבה אין זה הסמיכות והסדר הנכון, וא"כ למאן דמפרש מאה"כ אמרת ה' צרופה דהתורה לא ניתנה כסדר וצריכה זיכוך וצירוף ס"ל דלא דרשינן סמוכין, אבל למאן דמפרש קרא דאמרת ה' צרופה להא דלא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות, לדידיה שפיר דרשינן סמוכין, ודו"ק (שו"ר שכ"כ בפי' כתנת יוסף על הגש"פ בפייסקא ביד חזקה זו הדבר, נדפס בהגש"פ רל"ח פירושים).

והדברים מכוונים, דהנה בחדושי רבינו פרץ עמ"ס פסחים (דף ו' ע"ב) בהא דאיתא שם זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה, כתב דהטעם כדאיתא במד"ת (פר' תרומה סי' ח') ועשו לי מקדש וגו' אימתי נאמר למשה הפרשה הזו של משכן ביוה"כ עצמו, אע"פ שפרשת המשכן קודמת למעשה העגל, א"ר יהודה בר' שלום אין מוקדם ומאוחר בתורה שנא' (משלי ה') נעו מעגלותיה לא תדע מטולטלות הן שביליה של תורה ופרשותיה, וזה ע"ד דברי המדרש שוח"ט הנ"ל, כאשר לכך למ"ד דבדייקא לא נכתב התורה על הסדר כדי להסתיר סודותיה מהאי טעמא לא נוכל לדרוש סמוכין, ודו"ק.

שוב הראוני שכדברים האלה כתב בכלי חמדה (פר' צו אות א') שהביא מה שאמר החי' הרי"ם לפרש דברי רבי שמעון ביותר צריך המקום לזרו במקום שיש חסרון כים, דכל החושים שבאדם יש להם כיסוי לבד הלב שאין לו מכסה כלל ולזה צריך בזה זירונו ביותר כיון שאין בו כים, והוסיף ע"ז הכל"ח שלכן עולה באה על הרהור הלב להורות דהמחשבה שבאדם הוא עיקר האדם, לכן צריך עיקר הזירונו במחשבתו של אדם, וכבר כתבתי במק"א שבזה רבי שמעון לשיטתו דדשא"מ מותר כי עיקר הוא הדעת שבאדם ותליא הכל בכוונה, וכן נראה דמהי"ט רבי שמעון היה דורש טעמא דקרא כי הטעם של כל דבר שהוא הדעת של הדבר הוא נצחי, ולזאת רבי שמעון שרצה שהתורה תהא נצחית דריש טעמא דקרא, עכ"ד.

ודאתינן להכא יבואר, דבתחילה סירב הים ליקרע דטען שאין ראוי להעניש את פרעה כיון דאין שליח לדבר עבירה, דאף בב"נ שמוחזקים לעשות שליחותו אין שליח לדבר עבירה, דלא דרשינן טעמד"ק וכנ"ל, אבל כאשר ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם, והוא מדין הענקה, ומוכה שלא נידונו כבורחים מפני שכבר נשלם זמן השעבוד ולכן ראויים להענקה, ובהכרח דנשלם הזמן ע"י מחשבתם הרעה, נמצא דכבר הוכרע הדבר דאזלינן בתר המחשבה, ומינה דדרשינן טעמד"ק, ומעתה דהטעם דאין שלד"ע דיכול לומר דסבר שלא ישמע לו דדברי הרב וכו', וממילא דבב"נ יש שלד"ע, על כן מיד וינס כדי לפרוע מהמצרים כגמולם במידה שמדדו, ודו"ק.

והמשיך מרן שליט"א בדברי אגדה, וזהו תוכנם: בדרך אגדה אפ"ל ע"ד המדרש הנ"ל ר"ע אומר בזכות יעקב אני קורע להם את הים שנאמר ופרצת ימה וקדמה, ורמזו בזה ויבקע אתוון יעקב (ראה עמרת זקנים לבעלי התוס', פר' בשלח), וטעמא בעי מדוע דייקא בזכות יעקב נקרע הים ולא בזכות שאר האבות. וכן מה שאמרו במדרש (שמו"ר כא, ו) דכאשר א"ל משה מפני מה אתה בורח א"ל הים מפני אלקי יעקב וכו',

ובמיתת הארון ואמה העבריה בסימנין, ת"ל תשלחנו וכי תשלחנו, יכול שאני מרבה בורח ויוצא בגרעון כסף ת"ל וכי תשלחנו חפשי מעמך מי ששילוחו מעמך יצא בורח ויוצא בגרעון כסף שאין שילוחו מעמך, ועפי"ז יבואר דכיון דבורח ליכא ביה חובת הענקה, א"כ אילו היו יוצאים שלא ברשות פרעה היה אפשר לערער על שלקחו ממונם, דהרי ללא קרינן בהו וכי תשלחנו חפשי מעמך, לכן רצה מרע"ה שיאמר פרעה הרי אתם ברשותכם כדי שבזה יהיו זוכים כדין בביות מצרים מדין הענקה, ועי"ש מש"כ עוד בזה.

והנה בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ו) אי' דלכן יצאו ממצרים לפני שנשלם גזירת השעבוד משום דשעבדו בהם גם בלילות, לכך נחשב הזמן ככפול כיון דעבד עברי אינו עובד אלא ביום (מס' עבדים פ"ב מ"א, ועי' קידושין דף ט"ו ע"א), ובכן נחשב להם ת"ל שנה במצרים עי"ש, וכתבו המפ" דהכוונה בזה דהמצרים היו חושבים בלילות למכם עצות כיצד להרע לישראל, לכך נחשבו אף הלילות כאילו שיעבדום בהם ובכך נשלם הזמן (כ"ה ביושב אהלים פר' בשלח בשם אספקלריא המאירה, ועי' בס' עזרא דף ל"ח ע"א ובכמה ספרים), ועד"ז אי' בזוה"ק פר' בא (דף ל"ט ע"ב), אלא דכל זה רק משום דאזלינן בתר מחשבה, משא"כ אי לא אזלינן בתר מחשבה לא שייך לומר הכי.

והנה אמרתי זה כביר במאי דאיפלוגי רבי שמעון ורבי יהודה בעלמא אי דרשינן טעמא דקרא (עי' ב"מ דף קט"ו ע"א), דאזלי לשיטתיהו בהא אי אזלינן בתר המחשבה או המעשה, דעצם המצוה שנאמרה מפי הגבורה כפשוטו הוא כחלק המעשה גרידא, ואילו טעם המצוה הוא כחלק המחשבה שבו, דהטעם של המצוה הוא פנימיות הכוונה שנצווינו לעשותם, ולזה ר"ש דאזיל בכל דוכתא בתר חלק המחשבה, ס"ל דדרשינן טעמא דקרא שהוא כחלק המחשבה של המצוה, אבל רבי יהודה דלא אזיל בתר מחשבה אלא בתר מעשה, מש"ה לא אזיל בתר טעמא דקרא, דאין לנו אלא חלק קיום עצם המצוה כפשוטו.

למה תפס דייקא אלקי יעקב.

גם לבאר מה שכבר עמדנו לעיל בדרוש הענין מפני מה הוצרכו בני ישראל לטרוח ולבוא עד ים סוף ולקרוע להם את הים ולהצילם מיד מצרים כדי להביאם לארץ ישראל, הלא מיד בליל יציאת מצרים באו ענני הכבוד והביאם לירושלים למקום ביהמ"ק להקריב הפסח כמבואר בתרגום יוב"ע, וא"כ היו בני ישראל יכולים להישאר שם בארץ, ושענני יבואו את כל בני ישראל לשם, ומפני מה החזירם הקב"ה והביאם למדבר ובאו עד ים סוף ושירד כל מערכות הטבע לקרוע להם את הים ולהצילם מיד מצרים.

ויתכן לבאר עפ"י המבואר בספה"ק (בני יששכר, מאמרי כסלו טבת, מ"ב אות כה) דגלות מצרים היתה שורש כל הגלויות שבאו אחריה שגשתעבדו בני ישראל בגלות ארבע מלכויות, לכן אין מונין את גלות מצרים במניין ארבע מלכויות כי היא שורש כולן, ולא נשלם גאולת מצרים לגמרי עד שיגאלו בני ישראל מן הגלות האחרון. ומהאי טעמא הוי גאולת מצרים סימן והכנה לגאולה העתידה, וכל מה שאירע בגאולת מצרים יתרחש גם בגאולה העתידה.

לכך היה הבוכ"ע מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות ושקד על הקץ לעשות להוציאם בחפזון ממצרים כי לא יכלו להתמהמה והוציאם קודם הזמן של ארבע מאות שנה, וברגע אחד נגלה עליהם מלך מלכי המלכים להרימם מבורא עמיקתא טומאת ערוות מצרים לאיגרא רמא, עד שראתה שפחה על הים מראות אלוקים (מכילתא בשלח, טו, ב), וכל זה נעשה לא רק לאותו הדור של יוצאי מצרים, כי בכך נעשה סימן לבניו בגלות האחרונה, שאף כאשר יהיו שרויים בעומק הגלות ויהיו שפלים וירודים ביותר, ומידת הדין תהא מקטרגת עליהם כאשר קיטרגה בימים ההם מה נשתנו אלו מאלו וכו', גם אז הבוכ"ע ברוב רחמיו ידלג על ההרים ויהם את הקטיגור ויגאלם ביד חזקה ובאתערותא דלעילא.

וכבר פי' הישמח משה (פר' בא, ד"ה א"י והיה לאות) עה"פ (שמות יג, טז) בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים, דתמוה וכי כלפי הבוכ"ע הא"ס ב"ה וב"ש שייך לחלק בין קל לקשה ומהו הלשון בחוזק יד. וביאר בקדשו, כי כביכול עשה השי"ת כנגד שורת הדין

אשר קיטרגה שאינם ראויים לגאולה והשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו חמל על עמו להושיענו נגד מדת הדין. ועל דרך זה נאמר בגאולה העתידה (דניאל יב, א) ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך והיתה עת צרה אשר לא נהיתה מהיות גוי עד העת ההיא וגו', וברש"י שם, מפני הקטרוג, עד שאפי' מיכאל לא יהיה לו מה לסגר על בני ישראל, ואמרו רז"ל במדרש (מדרש שוחר טוב, מזמור כ) שיהיה מיכאל משתתק מהקטרוג הגדול שיקטרגו על ראשי עם קודש, והקב"ה ישאלו מיכאל למה אתה דומם וכו' אני מדבר בצדקה רב להושיע, בזכות צדקות שעושין אלו עם אלו אני גואלם, וזה שייך גם בדורנו שכנראה לא היה עוד דור עם ריבוי גדול של צדקות וחסדים כבדורנו אנו, ובוודאי שזה יעמוד להם לטובה לכלל ישראל, הגם שאין ראויים עדיין לישועה.

על זה מורה הנס שנעשה להם דייקא על ידי קריעת ים סוף, כי אחרי שכבר היו בארץ ישראל בשעת הקרבת הפסח שבו לגלותם ועמדו נבוכים בארץ בין השונא ובין הים, שזה מורה על הגלות האחרונה שיהו נפוצים בכל ירתי ארץ אחר שהיו בעבר כולם יחד בארצם, ויהיו צריכים להתקבץ מעברי ימים, וכמו שנאמר בישעיה (יא, טו-טז) והחרים ה' את לשון ים מצרים וגו' כאשר היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים, וא"כ יקרע הים לעתיד לבוא כמו שהיה במצרים (וראה להגרש"ק ז"ע בחכמת התורה, פר' בשלח, שנת תרו; קהלת יעקב, דרוש כח). ואף שמידת הדין תקטרג עליהם כי אין הם ראויים לישועה, מכל מקום כבר קבע הבורא ב"ה בצאתם ממצרים שאף שלא היו ראויים מ"מ העבירים ביבשה בתוך הים, וכן יעשה הקב"ה בגאולה העתידה שיקבצנו מכל קצווי תבל ויעבירונו ימים ונהרות אל הר נחלתנו.

ואל תתמה היאך אתה למד לדור השפל של עקבתא דמשיחא מאותו דור דעה יוצאי מצרים, תא חזי מש"כ הגה"ק מרנא החתם סופר זי"ע (תורת משה השלם, פר' עקב) עה"פ (דברים יא, כא) למען ירבו ימיכם, וברש"י 'כימי השמים על הארץ מכאן לתחיית המתים מן התורה, וביאר שם בקדשו דלכאו' מה מעליותא ורבותא יש בתחיית המתים,

והנה מציינו שבית המקדש דלעתיד נקרא ע"ש יעקב אבינו, כאמז"ל (פסחים דף פ"ח ע"א) אברהם קראו הר יצחק קראו שדה, יעקב קראו בית, כמד"א (ישעיה ב, ג) לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלוקי יעקב.

והבאנו כמ"פ מש"כ בספה"ק תפארת שלמה (פר' בחוקותי, עה"פ וזכרתי את בריתי וגו'; פר' דברים, ד"ה השליך) לבאר מה דאיתא במדרש (איכ"ר ב, ב), שבעת הגלות השליך הקב"ה את דמות צורת יעקב מתחת כסא הכבוד, וכמו שנאמר (איכה ב, א) השליך משמים ארץ תפארת ישראל. וביאר הענין לטובה, עפ"י הנודע (ראה ב"ר ב, א) כי בכסא הכבוד חקוקים ד' צורות והם אריה נשר כרוב יעקב, ואלו הם ד' רגלי כסא הכבוד והמרכבה העליונה, וכמו שאמרו חז"ל (חולין דף צ"א ע"ב) כי צורת תם חקוקה על כסא הכבוד (וראה סנהדרין דף ק"ג ע"א).

והענין בזה כי הבוכ"ע צופה הדורות מראש והמגיד מראשית אחרית ראה שילכו בני ישראל בגלות ארוכה ומרה גולה אחר גולה, ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו, וכן צפה והביט בדורות האחרונים והדור הזה אשר אנו שרויים בו דור עקבתא דמשיחא, אשר בהם תשרור אימה וחשיכה גדולה, כאשר זמנים ומצבים קשים ומרים עד מאוד בגזרות קשות ואכזריות שיבואו על ישראל קדושים, עד אשר על פי דרך הטבע לא יהיה עוד קיום לכלל ישראל. וכאשר ראו עינינו הרבה אומות ששלטו בכיפה בשנים קדמוניות אשר כהיום נפקד שמם וזכרם מתחת כפת השמים ואין להם כל זכר וזכרון, ואלו הלא לא סבלו ועברו כל הני מיני הרפתקאי דערו עברו על ישראל קדושים, וממילא בוודאי אף בני ישראל בחשכת הגלות אשר הארץ מלאה חמס בהתגברות רוח הטומאה, עלול חלילה להכרת שם מישראל.

על כן חשב הקב"ה מחשבות על הדורות האלו במה יתחזק האיש הישראלי בבוכ"ע לכל יחטא, והשליך את יעקב אבינו ע"ה מתחת כסא כבודו כדי שיתחבר אל בני ישראל וילך עמהם בגלות, להגן ולהושיע להם שיוכלו לעבור כל הגלויות. כי לולי זכותו של יעקב אבינו ע"ה לא יהיה באפשרי לסבול עול הגלות, ורק בזכותו של יעקב הובטח שגם

והלא אמרו חז"ל (ע"ז דף ה' ע"א) בואו ונחזיק טובה ואבותינו שאלמלי הן לא חטאו [וחיו עוד בעולם] אנו כמי שלא באנו לעולם, ופרש"י כל זמן שהן קיימין אין אנו חשובין כלום, וא"כ לכאו' לעתיד כשיקומו אבותינו לא נהיה חשובים.

ודבר זה כבר אמרו התנאים והאמוראים בדורם, כשאין לנו שום השגה אחד מני אלף מגודל מעלתם של אלה, וכאשר מתעמקים מעט במחשבה על מעלתם אז הרי זה מבהיל על הרעיון, וכבר אחז"ל (שבת דף ק"ב ע"ב) אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר. וכלשון שכתב רש"י (ראש השנה דף כ"ה ע"ב ד"ה אל תאמר) שאי אפשר שיהיו אחרונים כראשונים. ומעתה בתחיית המתים כאשר יקימו כל הדורות הללו, או אז נהיה אנחנו כמי שלא באנו לעולם נגד מעשיהם.

וביאר החת"ס אשר דבריו המה תורה מן השמים ומצוה לחזור על דבריו הק' הללו, דבוודאי אינו כן, אלא מה שאמרו חז"ל דאנו כמי שלא באנו לעולם, היינו טרם שעברו הגלות הארוכה והמרה כל כך, ברם אחר שסבלו בני ישראל בצרות והשמדיות רבות גולה אחר גולה, ובלשונו הק' של החתם סופר זי"ע שנאמרו בשנת תקי"ף, 'אך הכא מיירי אחר קבוץ גלויות, שסבלנו אלף וז' מאות שנים גלויות ותנועות ועול מלכות, זהו שקול נגד צדקתם דלא הוה להו צערא ותנועה וגלות. על כן למען ירבו ימיכם וימי בניכם וגו' אשר נשבע וגו' לתת להם שהוא תחיית האבות, ואפ"ה ירכו ויתגדלו ימיכם עליהם כימי השמים על הארץ, והכי נמי על ידי תנועת הגלות ירכו ימיכם וימי בניכם.'

אלו תורף דבריו הק' שנאמרו כבר בשנת תק"ן, ומיני אז חלפו כמעט ב' מאות שנים, אשר בהם ירד ירדנו לסבול ביותר עול הגלות, מהגויים הרוצחים ימש"ו הקמים עלינו בכל דור ודור. ובוה ניקח לעצמנו טללי תחיה וחיוזוק, כי הגם שלפי ערך הדור ירדנו עשרות מעלות אחרונות יותר מדורות שעברו, ברם בגודל הצרות והיסורים הרי שבכך אנו שקולים כנגד מעשה אבותינו, ולכן לא יאמר האדם שאנו כמי שלא באנו לעולם, כי הקב"ה משתעשע עמנו מאוד.

שם העתיד, להורות שבכל מצב שיהיו בו ישראל יזכו לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

ברכת המזון על הכוס התכבד הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א.

לאחר ברכה מ"ז נעמד מרן שליט"א על מקומו, והחל לזמר ה'שירה' מ'ויושע' עד גמירא, בהתלהבות ובהתעוררות.

אחר שירת הים החל מרן שליט"א הזמר 'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה', איה העט ואיה הסופר אשר יוכל לתאר את הדקות הארוכות בהם חזר מרן שליט"א על התיבות שוב ושוב, ואת מראה פני הקודש וההתלהבות הלוחטת, בפרט בכל הזכרת התיבות 'והיתה לה' המלוכה', כשהתלהבות והרוממות סוחפים את כל הקהל. רק מי שנכח בהאי עידנא יבין את גודל המעמד הנשגב שהיה מנת חלקם של המסתופפים בצל הקודש. בסיום השירה איחל מרן שליט"א אגוט יו"ט לקהל. לאחר השולחן הטהור נכנס מרן שליט"א לביתו נאוה קודש ונפנה לכבר בית המדרש במעון קדשו, שם ישבו מניין של עשרה אברכים מופלגים, מטובי כולל ש"ס, שלמדו כל אותו הלילה מעת רצון של חצות ועד לעלות השחר, כאשר לפנייהם מונחות הרשימות של אלפי השמות שנכנסו לקוויטלך המיוחדים של מרכז 'שמחם'. מרן שליט"א הביע קורת רוחו וסקר אותם כמה רגעים ממושכים. ובעלות השחר עמדו והתפללו עבור כל השמות, מתוך פה טהור שלמד תורה בכל אותו הלילה המסוגל של קריעת הים, בבחינת כלי שרת כידוע מהספה"ק.

יו"ט שביעי של פסח

פסוד"ז לפני העמוד התפלל הרה"ח ר' עזריאל רייכמן מפעיה"ק, את השירה מויושע אמר מרן שליט"א פסוק בפסוק. שחרית - הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. ואמרו היוצרות לשביעי של פסח. וזמרו בקטע המתחיל 'חסדי ה'.

תפילת הלל התפלל מרן שליט"א לפני העמוד. במשך כל שעת התפילה היה מונח הקוויטל של מרכז 'שמחם', על שולחן המלך, לאות ולזיכרון טוב, של כל הנדיבים בעם שהתגייסו לסייע למי שעושים למען שידוכים במשך כל השנה כולה בחצר קדשנו במסירות ובנאמנות.

בעת פתיחת ארון הקודש, הוגש הקוויטל של נדיבי מרכז 'שמחם' אל מרן שליט"א.

בקדיש שלאחר הלל, אחז מרן בספר הקוויטל ועיין בו, וכך המשיך הדבר בעת פתיחת הארון, באמירת אתה הראת, באמירת י"ג מידות של רחמים, בפסוקי דרחמי ובאמירת בריך שמיה.

בזמנים קשים אשר עמא דארעא אזלא ומרדלדי מטה מטה והטומאה מתגברת להרחיק את בני ישראל מאביהם שמשמים, מכל מקום תאיר אורו של אותו זקן ויוכלו לחזק עצמם בבוכ"ע להחזיק במעוז האמונה בלב ונפש, על כן ברוב רחמיו וחסדיו של הבוכ"ע אשר לא יטוש את עמו, השליך עמנו בגלותנו את יעקב אבינו ע"ה, ובכל מקום ומקום שגלים שמה מתהלך עמהם יעקב להחיות עם רב ולהזריח ולהאיר עליהם אור רוחני קדוש, ולשמרם לבל יאבדו חלילה הן בגשמייות והן ברוחניות, ויוכלו בני ישראל בני א"ל חי לעמוד בכך על אף גודל הצרות והפורעניות.

ובזה מפרש הכתוב (ויקרא כו, מב) וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק וגו', דבדייקא פתח ביעקב אבינו ע"ה ולא לפי סדר התולדות, כי יעקב הוא שילווח את ישראל זרעו עם קדוש בכל עת גלותם, להגן ולשמור עליהם בכל מקום אשר יהיו שם לבל יפלו חלילה לגמרי, כי אם אדרבה בכל עת יוכלו להתחזק ואף אם נפלו ונתרחקו כל כך מכל מקום תמיד יוכלו להתרומם מחדש, עי"ש בדבה"ק. ועכ"פ הזינן מדבריו הק' שיעקב אבינו ע"ה הוא שעומד לכלל ישראל לחזקם בעת הגלות עד שיזכו לגאולה העתידה.

מעתה יתבאר היטב המדרש בזכות יעקב אני קודע להם את הים, כי דייקא יעקב המרמוז על בחי' הגאולה העתידה הוא שיעמוד להם לבניו ולזרעו אחריו שיזכו לגאולה העתידה. ולכן אני קודע להם עתה את הים, אף על פי שאפשר לי להושיעם גם באופן אחר, וזהו על מנת לעורר את כח גאולתם לעת קץ הימין נגד מידת הדין, שאף כשלא יהיו ראויים, יראו נפלאות כימי צאתם מארץ מצרים. ולזה מפני אלקי יעקב דייקא אני בורח, דייקא בזכות יעקב שהוא יעמוד להם לישראל בשעת גאולתם.

וכל יו"ט שביעי של פסח הוא יו"ט על שם העתיד לבוא, וכאשר ניתן לראות ב'מערבית' לשביעי של פסח ולאחרון של פסח שעיקרו נתקן על פסח דלעתיד, כי כאמור יו"ט שביעי של פסח אשר בו נבקע הים שזה לא היה נצרך לאותו הדור שיצאו ממצרים כנ"ל, כי אם כסימן ואות על העתיד לבוא, ומכוון הוא כולו על

לא קבל עליו להקרע וכו', מה עשה הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה שנאמר (ישעיה סג, יב) מוליד לימין משה וגו' מיד ראה להקב"ה וברח שנאמר (תהלים קיד, ג) הים ראה וינס מה ראה אלא שראה להקב"ה שנתן יד ימינו על משה ולא יכול לעכב אלא ברח מיד, א"ל משה מפני מה אתה בורח, א"ל הים מפני אלקי יעקב מפני יראתו של הקב"ה, מיד כיון שהרים משה ידו על הים נבקע שנאמר ויבקעו המים וכו', וצ"ל"ב הענין שנתן הקב"ה ימינו על ימין משה, גם צריך להבין מדוע נקט דווקא מפני אלוקי יעקב ולא אלוקי אברהם ואלוקי יצחק וכדו', והגם דסמך אלישנא דקרא מה לך הים וגו' מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוקי יעקב, מ"מ בקרא גופא יש להבין מפני מה תפס דייקא אלוקי יעקב.

ואפ"ל, ובהקדם מה שכבר נתקשו קמאי איך יתכן שהים התנגד ליבקע לפני בני ישראל, והלא מראשית כזאת כבר הותנה עמו בבריאת העולם שיקרע לפני בני ישראל בצאתם ממצרים, וכדדרשו חז"ל (ב"ר ה, ד) עה"פ (שמות יד, כו) וישב הים לאיתנו לתנאו. אלא דסבר הים שכיון שלא נשלם הזמן שוב עדיין לא הגיע העת אשר יש לה לקיים תנאה ולהיבקע לפניהם.

ואמנם בטעם דיצאו ממצרים אחר רד"ו שנים כבר כתב הערכי נחל (דרוש ב' לפסח אות ד') עפ"י מה שאמרו חז"ל (סנהדרין דף צ"ח ע"א) א"ר אלכסנדר ריב"ל רמי כתיב (ישעי' ס, כב) בעתה (אני ה') בעתה אחישנה) וכתיב אחישנה, זכו אחישנה לא זכו בעתה, רצ"ל שאם יזכו מעשיהם ויעשו תשובה תחוש עת הגאולה לבוא קודם העת, אבל אם ח"ו לא יזכו תהא הגאולה מתאחרת עד עת הקבוע. ועד"ז היה גם בגלות מצרים שני זמנים לגאולה, הזמן של בעתה היה בכלות ת' שנים שאז בכל אופן היו נגאלין, אבל כאשר שבו בני ישראל בתשובה כדאי' במדרש (שמו"ר א, לו) עה"פ (שמות ב, כה) וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים וכו', רבנן אמרי וירא אלוקים שעשו תשובה הבינונים, וגם הרשעים הרהרו לעשות תשובה דכתיב (שיר השירים ב, ג) התאנה חנטה פגיה, וידע אלוקים שאפילו אחד בחבירו לא היה יודע אלא הקב"ה לבדו, וזה מכוון את לבו וזה מכוון לבו ועושין תשובה, וכ"כ בתרגום

והתחיל מרן שליט"א באמירת אתה הראת וגו', ואמרו ה' ה', והרבנו של עולם שלאחריה, מרן שליט"א התפלל בבכי לישועתם של ישראל אחוז בקוויטל במשך רגעים ארוכים כאשר הדממה שרר בחללו של היכל, ובוודאי ימלא ה' כל משאלות לבם לטובה ולברכה של כל קהל הקודש מארה"ק ומחו"ל בפקודת ישועה ורחמים, וקול ששון ושמחה ישמע בבתיהם תמיד מתוך נחת והרחבת הדעת דקדושה. לאחר התפילה, נלקח הקוויטל למעון הקודש, אל הקודש פנימה.

בנשיאת ס"ת הב' התכבד הרב בנש"ק אליעזר גולדמן שליט"א מירושלים. בעליות התכבדו, כהן - הרה"ג ר' צבי אלימלך שטרן שליט"א רא"כ בעמנואל, לוי - הרה"ג רבי אברהם לוי שליט"א רא"כ הלכות שבת במרכז התורה, שלישי - הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א, רביעי - הרה"ג רבי יצחק שימון שליט"א רא"כ אורח חיים במרכז התורה, חמישי - שירה - מרן שליט"א, אחר העליה הורה מרן שליט"א לערוך מי שברך לרפואת כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א, מפטיר - הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א ראש הכוללים במרכז התורה פעיה"ק, הגבה בס"ת א' - הרה"ג ר' יוסף דוב אייזנברגר שליט"א רא"כ עיון והוראה במרכז התורה, גלילה - הרה"ג ר' אריה ליבוש רייך מנהל מפעל החסד הגדול עזר לקהל, הגבה בס"ת ב' - הרה"ג ר' אשר ישעי' מוטצען שליט"א דומו"צ בבי"ד זכרון מאיר בב"ב, גלילה - העסקן הר"ר ארון זאב טהלר ראש גבאי קופת עזר לקהל.

והזכירו נשמות, [והזכיר מרן שליט"א גם שמות אחיו ואחיותיו בני כ"ק מרן זי"ע שנהרגו עקד"ה בשנות הזעם], לאחמ"כ זמרו י-ה א-לי ע"י הרה"ח ר' מרדכי ישכיל מנכ"ל מוסדותינו הק' בעיה"ק צפת תובכ"א. תפילת מוסף לפני העמוד התפלל - הרה"ג ר' אשר דוד גליק שליט"א מנהל רוחני דישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק. בברכת כהנים אמר מרן שליט"א בכל ג' הפסוקים את ה'רבנו של עולם' הנדפס בסידורים, מתוך סידור 'תפילה ישרה', ולא אמר את ה'יהי רצון' שנדפס לפני תיבת שלום. וסיימו התפילה אחר השעה 1.30 בצהריים.

בשעה"ט בביתו נאו"ק זימרו ניגוני יו"ט, כן זימרו את היוצרות של ברכת המאורות מב' הימים. ואמר מרן שליט"א: כי מתוכן ומלשון היוצרות ניכר כי אינו מהקליר, כי לשונו קשה מאוד להבנה, ולא כלשונות הקליר שהם לשונות צחים וברורים, כגון הקטע 'צח נצח נצחים וצחצח צחצוח בצחצחים, אצו פוצחים ומנצחים' וכו' (יוצר לשש"פ המתחיל ויושע א"ל אמונה). וכן זימרו הניגון 'עזרת אבותינו' שזימרוהו אצל הרה"ק מקאלשיץ זי"ע.

ואמר מרן שליט"א תורה, וזהו תוכנה: במדרש (שמו"ר כא, ו) וכיון שהלך לקרוע את הים

רבים לכאר ענין פרשת ברכות יצחק ליעקב, שמתחילה ביקש יצחק לברך דייקא את עשיו, וכמו שנאמר (בראשית כה, כח) ויאבה יצחק את עשיו וגו', ואף שרימה עשו את יצחק אביו לומר כי ראוי הוא לברכות, מכל מקום בוודאי ידע יצחק כי יעקב בנו הוא איש תם יושב אהלים באהלה של תורה יומם ולילה, ומפני מה לא חפץ לברך גם אותו.

וי"ל כי יצחק אבינו שהיה בכחי' מדת גבורה סבר שאין ראוי ונכון ללמוד תורה ולעבוד את הבורא ב"ה רק בלתי להשם לבדו, בלי תערובות שלא לשמה כלל, לכן סבר דעדיף להעניק הברכות לעשיו שאינו במדריגה זו, שעל ידי יוכל לקרבו מעט ולהחזירו למוטב, ויעקב דיקא משום שהוא יושב אהלים יעסוק בעבודתו ותורתו בלתי לש"ש בלבד. ואילו רבקה אמנו ע"ה דעה אחרת היתה עמה, כי ראתה ברוח קדשה מה יהיה בדורות האחרונים כאשר מפני חטאינו גלינו מארצנו, ולא יהיו עם ישראל שלווים ושקטים במנוחה ושלוה מחמת רוב הגלויות, ולא יהיו במצב כזה שיוכלו ללמוד תורה לשמה, על כן הורתה ליעקב לעשות כן, וכאן נקבע אותה הלכה והוראה שלעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה (וראה זרע קודש, פר' תולדות, עה"פ אולי ימושני אבי וגו').

ויפורש הפסוק בברכת יצחק (בראשית כו, כח) ויתן לך האלוקים מטל השמים וגו', ובמדרש (ב"ר סו, ג) דרשוהו כולו על מקרא משנה וכו', ועוד דרשו שם ואמרו ויתן ויחזור ויתן, והיינו שהתברך כאן יעקב בב' העניינים, הן ברכה ברוחניות, והם 'מטל השמים ומשמני הארץ' בענייני גשמיות, כי אף שמתוך כך יעבדו תחילה בכחי' שלא לשמה, מכל מקום מתוך שלא לשמה יבואו ללשמה, עד שלבסוף גם יתקנו ויעלו הכל לבחי' לשמה.

והנה איתא בגמ' (שבת דף ס"ג ע"א) עה"פ (משלי ג, טז) אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, למיימינים בה ולמשמאילים בה, ופירש"י (ד"ה ולמשמאילין) מימינין בה עוסקין לשמה משמאילים שלא לשמה.

עפי"ז יבואר מה שהניח הקב"ה דייקא ימינו על ימין משה, כי שר של ים טען דלא עבדו תשובה

יוב"ע (שמות שם) וחמא ה' צער שעבודהון דבני ישראל וגלי קדמוי ית תיובתא דעבדו בטומרא דלא ידעו אנש בחבריה. בגין כך זכו ונתקיים בהם אחישנה ונגאלו קודם העת הקבוע, עי"ש.

וכבר הבאנו במק"א דכדבריו מפורש במכילתא (פר' בא, פי"ד) רבי אומר כתוב אחד אומר ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה, וכתוב אחד אומר ודור רביעי ישובו הנה, כיצד יתקיימו שני כתובין אלו, אמר הקב"ה אם עושין תשובה אני גואלם לדורות ואם לאו אני גואלם לשנים, וכיאר בס' ברכת שמואל (סו"פ בשלח) דמיד היה הגזירה באופן זה דאם יחזרו בתשובה ייחשבו השנים מלידת יצחק ואם לא ישובו ייחשב מזמן התחלת השעבוד עי"ש, באשר לכך כיון ששבו בני"מ ממילא בטל הגזירה דד' מאות שנים.

ויש להמתיק עוד דאע"פ דבתחילה נגזר עליהם להיות תחת סבלות מצרים ארבע מאות שנה, אבל ע"י ששבו בתשובה נתבטלה הגזירה, שהרי אחז"ל (ר"ה דף י"ז ע"ב) גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם עי"ש, ובאשר לכך כשעשו בני"מ תשובה נקרע הגז"ד ונתבטל גזירת השעבוד, שהרי רק דיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אינו חוזר בו (ברכות דף ז' ע"א) אבל לרעה שפיר חוזר בו והיינו דאהני להו לישראל כשעשו תשובה.

ברם לכאורה יש מקום לבע"ד לומר, וכי עשו בני ישראל תשובה כראוי, הרי לא נתעוררו מעצמם להתחרט על מעשיהם, אלא כמו שנאמר 'ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו' (שמות כ, כג), דהיינו מחמת שכבדה עליהם עול השעבוד צעקו אל ה' אלוקי אבותיהם, דאופן זה לא היתה התשובה בשלימות כראוי.

אלא דבאמת לא כן הוא, שהרי הורנו חז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפי' שלא לשמה דמתוך וכו', וכתבו בספה"ק דבהכרח הדבר שיהא ההתחלה שלא לשמה, ובכך יוכל שוב להתעלות ולבא לידי לשמה, לכך אע"פ שראשית ההתעוררות לבני ישראל היתה שלא לשמה, מ"מ היה הדבר רצוי ומקובל להשי"ת אשר שמע לתפלתם וצעקתם לרחם עליהם ולהושיעם.

ענין זה למדנו מיעקב שלימא, דהנה כבר נתחבטו

שהיינו ממשיכים הפסח לכולא שתא על אף הקשיים ושא"א לאכול כל דבר. ולכן ממשיכים אנו בסעודה אל תוך ימי החול להורות ולהראות ענין זה.

ואפשר דזה שאמר המן המקטרג דלית דידע לישנא בישא כהמן (מגילה דף י"ג ע"ב), ואמר הנפקי בכולא שתא בשה"י פה"י (שבת היום פסח היום) ולא הזכיר שאר המועדים, והנה שבת כולא שתא היא פשוט שהרי בכל יום יש בו מצוות זכירת יום השבת, וכמו כן י"ל לגבי פסח היום, שיש להמשיך קדושת הפסח לכל השנה. ויורמו בפסוק (דברים טז, א) שמור את חודש האביב, היינו שיש לשמור קדושת החודש הזה לכל ימות השנה, וכן 'ושמרתם את המצות' (שמות יב, יז) ודרשו חז"ל (מכילתא בא, ט) אל תקרי מצות אלא מצוות, ובספרים כתבו (דכש לפי, מערכת ח"ת אות י"ח; שפ"ח חו"פ לפסח, דרוש מז, אות ג) שזהו רמזו למ"ש האריה"ק שמי שהוא נזהר מחמץ מובטח לו שלא יחטא כל השנה, וזהו הרמז ושמרתם את המצות היינו לשמר קדושת המצות לכל השנה כולה, שעל ידי כן יוכלו לקיים כל מצוות התורה במשך כל השנה. ולכן גם נצטוו על מצות זכירת יציאת מצרים בכל יום, והבן.

ויש לרמז ענין זה במאה"כ (שמות יג, י) ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה, שהשפעת אורות ימי הפסח לא ניתנו רק לימי הפסח בלבד, אלא לימים ימימה כלומר, דבכל ימי השנה תוכל להמשיך בהם אור הפסח. ובגמ' (מנחות דף ל"ו ע"ב) נחלקו בזה אי קאי על חוקת הפסח או על מצות תפילין, ואמנם י"ל דאלו ואלו דברי אלוקים חיים, כי גם התפילין הוא זכר ליציאת מצרים, ובזה עושים זכר לימי הפסח לכל ימות השנה, וכנ"ל דאורות וקדושת הפסח לא ניתנו רק לפסח כי אם לימים ימימה.

★ ביותר י"ל הענין שממשיכים הפסח לכל השנה, דהנה פסח הוא מאלו הימים אשר בהם נשפע באתערותא דלעילא התעוררות תשובה, כי ישנם ימים כמו פסח ועשרת ימי תשובה אשר בהם ניכר בחוש על רבים שמתעוררים לפתע בהתעוררות משמי מעל לעבוד את בוראם. והיינו ע"ד מה דאיתא בספ"ה"ק דקדושת חג הפסח יצאה מכלל שאר כל המועדים דבא להם לישראל באתערותא דלעילא גם

כראוי בבחי' לשמה, על כן בא קוב"ה לגלות ולהורות ענין זה דאף בחי' שלא לשמה רצויה היא לפניו, מאחר ועל ידי שלא לשמה יבוא האדם ללשמה, וזה הרמז בממה שהניח דייקא ימינו המורה כאמור על בחי' לשמה, והורה שגם באופן כזה שעשו תחילה תשובה שלא לשמה, מכל מקום כיון שעיקר התכלית והמטרה לבוא לבסוף לבחי' לשמה, מעתה שפיר ראויים הם להגאל.

ולזה נמי אמר הים מפני אלוקי יעקב אני בורח כי כאמור ביעקב כשקיבל ברכות אביו יצחק נתגלה ענין זה, שאף בחי' שלא לשמה חשובה היא, שמתוך שלא לשמה יבוא ללשמה, והבן.

לפני תפילת מנחה כשדיברו אודות ירידת הגשמים היום, אמר מרן דכפסח בוודאי שגשמים בעת הזאת היא סימן ברכה, ועפ"י הנודע מהרה"ק מקאריץ זי"ע שגשמים מפסח ועד שבועות הוא רפואה, וכל שכן שבתוך הפסח, שהוא ג"כ עת המסוגל לרפואה, וכנודע מהזוה"ק דהמצה היא מיכלא דאסתווא, הרי שהגשמים סימן ברכה הם.

תפילת מנחה לפני העמוד ניגש - הרב דוד זלמנוביץ ר"מ בישיבה"ק היכל התורה פעיה"ק.

מיד לאחר מנחה פנה מרן שליט"א התיר מרן האבנט, ופנה לעריכת השולחן, לרגל נעילת החג דשביעי של פסח, ונטל מרן שליט"א ידיו, ואכל מהמצה. באמצע אמר מרן שליט"א:

★ יש ליתן טעם לסעודה זו [אצל כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע כיון שסיים תפילתו ועבודת היום בשעות אחה"צ המאוחרות, היה אחר התפילה יוצא ידי"ח קידוש ושתה רביעית יין ואכל מעט מיני תרגימא, וכיון שנתאחרה השעה התפלל מנחה, ורק אחר תפילת מנחה נטל ידיו לסעודת יו"ט שהיה זה גם סעודה לנעילת החג].

ואפשר, כי הנה עתה כאשר עומדים סמוך ליציאת החג הגדול הזה, יו"ט פסח, חפצים להראות שברצוננו להמשיך היו"ט עוד, ולא כאותם שכל ימי החג הם אצלם למשא גדול, כי כמה טרחות צריך האדם להתייגע בהם, הן בנקיונות והכנת הדברים לקראת החג, והן באכילה המועטת בימי היו"ט, ומצפים הם אימתי יחשך הערב ויקל מעלינו המשא. ואנו אדרבה מורים בזה כי אם היה ביכולתנו הרי

אמסופר על הרה"ק הבית אהרן זי"ע שהלך פעם בליל הסדר לשמוע את סדר עריכת הסדרים אצל תושבי העיר, ובהיות תחת חלון ביתו של עם הארץ גמור, שמע היאך שהוא מפרש לעצמו הפיסקא שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו היינו לחלותינו שהוא מלשון 'ויחל משה', שלא רק צדיק אחד בלבד מתפלל עלינו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, ובכל דור ודור ישנם צדיקים העומדים להעתיק בעדינו. כשמוע הבית אהרן כן, פנה אליו ובקשו שיבאר לו אם כן מהו שמסיימים והקב"ה מצילנו מידם, וענהו, כי מתפללים שהקב"ה יעזור שלא נצטרך לתפילתם, ע"כ.

וע"ד זה אפ"ל עוד, שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו, רצ"ל שתפילות הצדיקים לא היו רק לשעה, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, ותפילתם היתה לשעתם ולכל הדורות כולם, וכל זכות קיומנו הוא בכוחם ובזכותם, וזהו שבכל דור ודור עומדים עלינו, ואין עמידה אלא תפילה (ברכות דף כ"ט ע"ב) וע"ד שנא' (תהלים קו, ל) ויעמוד פנחס ויפלל, והקב"ה מצילנו מידם רצ"ל על ידם, שעל ידם ובזכותם שהתפללו עבורנו זוכים אנו לישועה.

א"י, דמה שאנו יכולים עתה להתפלל, הוא רק בזכות מה שהצדיקים התפללו עלינו, והם הכניסו בנו הכח שבכל דור ודור נוכל לעמוד לחלות פני א"ל בתפילה, ובזכות זה הקב"ה מצילנו ושומע תפילתנו.

לאחמ"כ החלו לזמר ההגדה מהא לחמא עניא, כאשר כל אחד מיושבי השולחן מזמר קטע אחד מההגדה, בין הפרקים אמר מרן פנינים יקרים ואלו הן: *הנה המנהג בצאנו ובראפשיץ היה שבאחרון של פסח זימרו ואמרו שנית ההגדה, וכאשר רואים בספה"ק זרע קודש, שמלבד הד"ת שמודפס על סדר הגדה של פסח, ישנם שוב ד"ת על הגדה של פסח בשביעי של פסח. וראוי ליתן מעם לשבח למנהג זה. והנראה בזה, דהנה כשעומדים במוצאי פסח, חפצים להראות שעדיין חפצים אנו להתחיל מחדש הכל, ואף כי ד' כוסות ומצה אין מצווה לקיים כעת, אולם אמירת ההגדה עדיין אפשר לומר, ווודאי שאחד כמוני אשר לב יודע מרת נפשו, ויודע אני בעצמי שלא קיימתי המצוות כדבעי, באכילת

מבלי שיעשו איתערותא דלתתא, וע"ד שהיה במצרים כמ"ש (דברים מז, ג) בחפזון יצאת ממצרים, ואשר לכן אמרה התורה וספרתם לכם ממחרת השבת, יען דבחי' ליל פסח הוא מבחי' שבת שהוא אתדל"ע, ובבני יששכר מאריך בזה כמ"פ (מאמרי ניסן, מאמר ד, דרוש יג, ועוד) שלכן נצטוונו על מצות ספירת העומר כי מדרגה שזוכין בה שלא ע"י מעשי האדם אינו דבר המתקיים ורק כאשר יוסיף בה האדם בכח דיליה וכו' או אז יתקיים בידו, יעו"ש.

ובהמשכת היום טוב פסח מורים כי עפ"י אמת הרי שגם משך כל השנה כולו הכל הוא באתערותא דלעילא, אלא שפעמים בא באתגליא כפסח ועשרת ימי תשובה ופעמים בא באתכסיא, וכל עת שהאדם מתעורר ועולה ברצונו לעבוד את בוראו, עליו לדעת כי ההתעוררות הזאת באה אליו מאתו ית"ש.

וכנודע בזה מאמר הבעש"ט הק' זי"ע והובא בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פר' ויקרא, אות ב, ד"ה עוד י"ל; פר' בהעלותך, אות א, ד"ה ומפרש; פר' ראה, אות א, ד"ה איברא) לבאר אמז"ל (אבות ו, ב) בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, דהיינו שכל המחשבות הטובות והרהורי תשובה שעולים בלב האדם המה מכח הבת קול היוצאת מהר חורב אשר מגעת ללבו של כל אחד לעורר אותו. ואף שאין האדם שומע הדברים באזניו עם כל זאת עושה הבת קול רושם בכל לב ולב של כל אחד ואחד מישראל, ומעורר בו ניצוץ קדוש לבקש קרבת אלוקים, וגם מה שנתעורר האדם יסודו בשורשי מרומים אשר מסבב שיתעורר האדם מלתתא.

ואשר על כן צריך כל אחד ואחד לראות להמשיך התעוררות זו לזמן מרובה, כי מי פתי שמקבל קריאה מן השמים עור נא התעוררו נא, ולא יחשב היאך להתעורר ולהתחזק. ולזה ממשיכים את ימי הפסח אל תוך ימי החול בכדי להמשיך כל ההתעוררות לכולא שתא.

אח"כ הביאו הדגים, וקודם לכן ניגב מרן ידיו היטב מפרורי המצה. אח"כ איחל מרן שליט"א לחיים. כן הביאו קומפוט. כשזמרו 'והיא שעמדה לאבותינו ולנו' אמר מרן שליט"א:

המצות ושאר המצוות הק' כדבעי, מ"מ אולי ושמא כעת יירצה אמירתנו לריח ניחוח להשי"ת.

א מעשה ברבי אלעזר בן עזריה וכו' עד שבאו תלמידיהם ואמרו רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית. מרן אאדמו"ר זי"ע ביאר בזה (בעת אמירת ההגדה בליל א' וב' פסח תשל"ז) שהם הסתגרו בליל קדוש זה והתכנסו יחד כי חפצו להחיש את הגאולה, על ידי כוונות ויחודים ושמות הק', וכידוע ומפורסם מכל הצדיקים הקדושים, גדולי ומאורי הדורות, שמסרו נפשם להחיש את הגאולה, והרבה מן הצדיקים שעשו פעולות שונות נסתלקו ועברו מן העולם, כי מן השמים לא רצו עדיין להביא הגאולה. וכנודע ממרן הבעש"ט הק' שמסרו בידו שם קדוש שאם יכוון בו יחוש הישועה הגדולה, אולם סכנה גדולה הוא בדבר.

ולזה כאשר הסתגרו התנאים הק' בחדרם, באו תלמידים הק' להפריע אותם מעבודתם, למען לא ינטלו מן העולם קודם זמנם כשימסרו נפשם בעד הגאולה, אתוד"ק.

וע"ד צחות י"ל, כי הגאולה העתידה תהיה בעת אשר יבואו התלמידים ליתן ולחוות דיעות לרבתייהם כדת מה לעשות, כי בעקבתא דמשיחא פני הדור הוא שהתלמידים מורים לרבתייהם כדת מה לעשות. והיינו טעמא שלא הצליחו להחיש את הישועה, מאחר ובאו תלמידיהם לחוות דיעה, שזה גופא מעכב הגאולה.

א רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל. יפורש שאלתו, כי הוא שואל ותמה אמאי שונה לילה זו מכל שאר מועדי ה', שבכולם אוכלים ושותים, וכאן אומרים ואומרים כל ההגדה בלי סוף, ומפני מה אין סועדים מיד סעודת יו"ט, וזהו מה העבודה הזאת לכם לאמר בפיכם כל כך.

והטעם באמת שמאריכים באמירה לגבוה, כיון שזהו כל החירות, כי נודע מספה"ק (ספר הליקוטאים, פר' בא, ד"ה למען שתי; ועי' זוה"ק פר' וארא, ח"ב דף כ"ה ע"ב) שבמצרים היה הדיבור בגלות, ושם שלטה קליפת מצרים בפיהם ובדיבורם של בני ישראל, עד

שלא יכלו להוציא דבר קדושה בפיהם, ולכן נקרא פרע"ה אותיות פ"ה ר"ע (עי' בספר הליקוטאים, פר' שמות, פרק ב בד"ה ויגדל), ששלט בפיהם לרעה, ולא היו יכולים ישראל לדבר דיבורי קדושה, והבוכ"ע הוציאנו מעבדות לחירות שיהיה פי החירות כנודע מספה"ק (ראה זרע קודש, פר' בשלח), שהפה יצא מהגלות ויוכל להיות פ"ה ס"ח בדברי תורה (ועי' שער הכוונות, דרושי פסח, דרוש ג), וכיום טוב זה אנו מודים ומהללים להשי"ת על שהוציא הדיבור מהגלות.

והרשע שאין מבין ענין זה, אומרים לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, שדייקא לי הפלה הקב"ה לעשות ביציאת מצרים, שמתחילה היה הדיבור בגלות, ועכשיו הוציאנו השי"ת שנוכל לדבר דיבורי קדושה, אמנם ולא לו אילו היה שם לא היה נגאל, כי אצלו לא היה שום גאולה, שהרי דיבורו עדיין בגלות הוא ובחשיכה יתהלך להבין מהו דיבורי קדושה.

א בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. מצה מורה על בחי' גבוהה, ומרור מורה על זמנים מרורים כשמו, ויש לדעת שצריך לעבוד את הבורא כ"ה בכל מצב, הן במצב שהוא בבחי' מצה, והן במצב שהוא בבחי' מרור, והיאך שיהיו מונחים לפניו כך יעבוד את ה' אלוקיו, ועל אף הכל הרי שכל העיתים שווים הם לעשות רצונו.

וזה שאמר המגיד יכול מבעוד יום רצ"ל דייקא בשעה ששורר האורה, ולא חלילה בשעת חשכות, תלמוד לומר בעת ההוא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, ומצה שהוא מצוה רומז על יצר הטוב, ומרור מורה על יצר הרע, בחי' הכתוב (ירמ' ב, יט) כי רע ומר עזבך את ה' אלוקיך, רצ"ל שהן במצב של התעלות והן חלילה במצב של נפילה, כל העיתים שווים להתחזק ולעבוד עבודתו ית"ש.

א מתחילה עובדי ע"ז וכו'. בעל ההגדה המשיך כאן ואמר עפ"י מה שהקדים תחילה שבכל מצב ובכל זמן צריך לעבדו ית"ש, ועל זה אמר שצריך כל אחד לעבוד את ה' אלוקיו כפי מה שהוא, דאף אברהם אבי האומה נולד לאביו תרה, וממשפחה כזו יצא אברהם, ומכך ילמד האדם כי אין נפק"מ כלל מקורו ושורש מחצבתו לענין עבודת השי"ת.

ולזה המשיך גם ואמר ואתן ליצחק את יעקב

'ועתה שמך ה' אלוֹקֵיךְ ככוכבי השמים לרוב', דמאי שייכות יש לזה להכא, וכן מהו שדרשו עוד ואמרו 'מלמד שהיו מצויינים שם'.

ואפ"ל, שבא ללמד, שגם כאשר היו 'במתי מעט' מכל מקום לא בטלו ברוב, והיינו טעמא כי באיכות היו טובים יותר, ועל זה אמר שהיו 'ככוכבי השמים לרוב' וטעמא משום ד'ויהי שם לגוי שהיו מצויינים שם', וכיון שהיו מצויינים לעם בפני עצמו על כן לא נשתקעו ונתבטלו ברוב.

✦ ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ. הנה נודע מספה"ק (ראה זוה"ק פר' נח, ח"א דף ס' ע"א) כי אף השכינה הק' ירדה עם אבותינו למצרים, וכמ"ש (בראשית מו, ד) אנכי ארד עמך מצרימה וגו', ואף הרשעים ידעו מכך שהשכינה הק' שורה עם בני ישראל, וידעו שמאחר והשי"ת שוכן בתוך טומאת מצרים ממילא תשרה הברכה במעשה ידיהם, ועל כן חפצו והשתוקקו שישארו בני ישראל לעולם במצרים, כדי שיזכו על ידם לברכת שמים מעל. וז"ש 'ונוסף גם הוא היינו השכינה הק' ועלה לשון יחיד מן הארץ, היינו שהשכינה הק' תסתלק ותעלה מן הארץ, וממילא יפסק ברכתם.

✦ ויוציאנו ה' ממצרים וכו' אני ולא אחר. נראה לפרש הרמז הרמז ב'אני ולא אחר', דהלא כבר אמר מתחילה 'אני ולא מלאך', דהנה לכאן מאחר והקב"ה בעצמו הוא שהוציאנו משעבוד מצרים, מעתה היאך יתכן דאכתי עבדי דאחשוורוש אנן, והלא דבר אלוֹקינו יקום לעולם (ישעי' מ, ח), וכל מעשי הקב"ה המה לנצחיות ולעולמי עד, והיאך ירדנו וגלינו גולה אחר גולה, ולא זכינו לחירות עולם, ואנו ובנינו משועבדים עדיין לסט"א ולגויים מבני אומות העולם.

אלא אפשר, דאף שבגשמיות עדיין אנו גולה וסורה ובחשיכה שרינן, מ"מ ברוחניות שבני ישראל יודעים כי ה' אלוֹקינו ה' אחד, ואף שבתחילה היו אף הם עובדי ע"ז, הרי שבבחי' זו הוציאנו הקב"ה למרחב, וירא ישראל את את ה' ויאמינו בה' וכמשה עבדו, בזה זכו לגאולת עולם.

והנה נודע כי בתיבת אח"ד דשמע ישראל (דברים ו, ב) ישנו ד' רבתי, ובפסוק אל אחר (שמות לד, יד)

ואת עשיו, וכנודע מאמר הרה"ק הישמח משה זי"ע (פר' תולדות, עה"פ ויתרוצצו הבנים, ד"ה עוד נראה לפרש) דשמע בחלום (אור ליום י"א טבת) כי אף שיעקב נולד בטוב נוטה לטוב, ועשיו נולד ברע נוטה לרע, מ"מ כיון שהיו אחים תאומים מבטן אמם אשר יש להם התערבות זכ"ז, אם כן עשיו בנמותו לרע בחשקות נמרץ מושך את יעקב עמו, וההיפך ביעקב, אם כן היה די התחזקות הבחירה בכל אחד מה שכל אחד עמד בשלו וכו', יעו"ש בדבה"ק. ונמצא שהיה ליעקב עבודה קשה על מנת להשאר בצדקתו, ואף עשיו מה שהרשיע מעשיו כל כך היה זה מבחירתו. וכאמור שמכך ילמד האדם כי כל אחד ואחד יש בידו הבחירה לעבוד את ה' אלוֹקיו כראוי.

✦ ברוך שומר הבטחתו וכו'. הנה לכאן אם הקב"ה חישב את הקץ ועבדום ועינו אותו ד' מאות שנה, מעתה מה שומר הבטחתו איכא, והלא הוציא אותם הרבה קודם שנגשלם הזמן. וי"ל, דהנה הגזירה הקדומה היתה ועבדום ועינו אותם בארץ לא להם, רצ"ל שבענייני ארציות וחומר יהיו במקום אשר לא להם, ולא יהיה להם חלק, ברם מכיון שנפלו כל כך בענייני רוחניות, עד שמויאן הים ליבקע לפניהם, כששר של ים טען מה נשתנו אלו מאלו הללו והללו עובדי ע"ז (ילקוט בשלה, רמז רלד), עד שהגיעו למצב של ויתערכו בגוים וילמדו מעשיהם (תהלים קו, לה) עד שלא היה כל הבדל בינם לבין המצריים, על כן לא יכלו עוד להתמהמה והושיעם השי"ת במהרה, ומעתה שפיר שמר הקב"ה הבטחתו לאברהם אבינו ע"ה.

✦ וירד מצרימה אנום עפ"י הדיבור. אמרו חז"ל (שבת דף פ"ט ע"ב) ראוי היה יעקב לירד בשלשלאות של ברזל למצרים וזכה שירד בכבוד מלכים על ידי העגלות ששלח יוסף הצדיק, וירד וישב בארץ גושן עם בני משפחתו אולם אצל יעקב שלימא כל זה היה מאונס, כי טוב היה לו עשרות מונים שיקויים הגזירה כפי שהוא לירד בשלשלאות של ברזל. ואכן בזה גופא היה אנום עפ"י הדיבור לירד בעגלות ששלח יוסף.

✦ במתי מעט כמה שנא' בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ה' אלוֹקֵיךְ ככוכבי השמים לרוב, ויהי שם לגוי מלמד שהיו מצויינים שם. לכאן צריך להבין למה מביא סיפא דפסוק

ואף מי שאמרו לו 'צא ממחיצתי' מהני ליה תשובה, וזהו בגדר 'חוצפא כלפי שמיא מהניא' (סנהדרין דף ק"ה ע"א), ואף כי צריך לכך עבודה קשה, מכל מקום בוודאי כאשר יגמור האדם בעצמו בכל לבו ונפשו לעשות תשובה בוודאי שמועיל לו. וראי' גמורה לכך ממה שבא אחר כך רבי מאיר ותיקנו כנודע (חגיגה שם ע"ב).

וז"ש המגיד ויוציאנו ה' שהיה כאן ישועה נצחית לדורות עולם, ונקבע שכשם שבמצרים לא יכלו להתמהמה, ורגע לפני ששקעו בשער הנו"ן שבשערי הטומאה הוציאנו הקב"ה ממצרים, כי אי אפשר לאיש הישראלי ליפול מטה מטה, אלא בכל מצב וזמן יכול לשוב הוא אל ה' אלוקיו. וע"ז אמר אני ה' אני הוא ולא אח"ר, שלא יטעו כאשר טעה אחר לומר דאין מועיל לו עוד תשובה, ואמר איזיל ואיתהני מהאי עלמא, כי אם אדרבה חוצפא כלפי שמיא מהניא, ויבקשו מהשי"ת שיחוס וירחם עליהם וקיבלם בתשובה באהבה.

✱ אילו נתן לנו את השבת ולא קרבנו לפני הר סיני. כבר נאמרו בזה פירושים הרבה. ועל מה שקרבנו לפני הר סיני גם אם לא נתן לנו התורה כבר נודע מאמר הרה"ק הקדושת לוי מבארדיטשוב זי"ע דכיון שכשעמדו למרגלות הר סיני פסקה זוהמתן, הרי שממילא היו משיגים כל התורה כולה. ואמנם יש להבין מה שאמר אילו נתן לנו את השבת ולא קרבנו לפני הר סיני, ומה שייכות יש לענין התורה לנתינתה על הר סיני, שאנו מודים שקרבנו לפני הר סיני.

ואפשר שבהר סיני למדנו לימוד גדול, כי אז הניח הקב"ה כל הרים וגבעות ולא השרה שכינתו על הר סיני הנמוך שבהרים, וכאן למדנו שכל אחד ואחד ראוי לזכות לתורה, ואין צריך להיות דייקא בעל כשרון חזק וחרוף וכו', או צדיק גדול, שרק אלו יקבלו התורה, אלא כל ישראל יש להם חלק בתורה, אפי' מי שהוא כנמוך שבהרים וחלש וקטן גם לו ישנו חלק בתורה הק', נמצא דיש לנו לימוד גדול מעצם נתינת התורה על הר סיני.

וביותר אפ"ל, עפ"י המבואר בחז"ל (זוה"ק ח"ב דף פ"ג ע"ב; ח"ג דף ש"ז ע"א) שכל הנשמות מעולם ועד עולם היו במעמד הר סיני, ומזה נלמד שלכל אחד

ישנו רי"ש רבתי, ורביה"ק מוהרצ"א זי"ע בבני יששכר (מאמרי אדר, מ"ה דרוש ח אות י) האריך לבאר בזה דההבדל בין ד' לר' אינו אלא בקוץ היוצא בד' שהוא נקודה קטנה, יעו"ש בדבה"ק.

ועפ"ז יבואר שפיר מאמר המגיד בהגדה, ויוציאנו ה' ממצרים, וממילא מאחר והיציאה והישועה היה ע"י הקב"ה הרי שבהכרח כי הוא גאולה נצחית, וכי יתמה האדם והלא אכתי עבדי דאחשוורוש אנן ומצויים אנו בתוקף הגלות, על זה אמר אני ולא אחר, רצ"ל מה שעדיין אומרים ה' אחד ושמו אחד ושם אלוהים אחרים אין אנו מזכירים, זה עצמו הוא גאולת עולם אשר נגאלנו לעד ולעולמי עולמים. ונקבע כן לדורות עולם שמה שלא יהיה ובאיזה מצב שיהיו באש ובמים הן אף אם יקטלני לו אייחל, וענין זה הוא לנצחיות ולעד ולעולמי עולמים.

✱ אני ולא אחר. אחזור שוב מה שאמרתי בליל הסדר, דבספה"ק שער יששכר להרה"ק ממונקאטש הביא מה ששמע מזקנו בעל שם שלמה זי"ע בילדותו שאמר בעת הסדר 'אני הוא ולא אחר', רצ"ל שיוהרו שלא לטעות כמו שטעה אחר, וכדאמרו חז"ל (חגיגה דף ט"ו ע"א), עכתו"ד, וכתב שם דיותר אינו זוכר היאך ביאר ופירש הענין, וכתב שם לפרש לדרכו.

והנה בכל דיבור של צדיק ניתן לפרש באופנים הרבה. ואפ"ל, דהנה כתב בספה"ק ראשית חכמה (שער הקדושה, פרק יז, אות כא) דאף שיצאה בת קול שוכו בנים שובבים חוץ מאחר (חגיגה דף ט"ו ע"א), אם היה מתעקש ושב היתה תשובתו מתקבלת, ורמזו כן במ"ש (פסחים דף פ"ז ע"ב) כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה חוץ מצא, היינו דאף שמגרשים אותו ואומרים לו לצאת ממחנה הקדושה אין לו להשגיח בכך (ועיין שו"ת מהרי"ט ח"ב סי' ח; שלה"ק, שער האותיות, עמק ברכה, אות כג; מסכת ראש השנה, הצעות לתשובה חמישית), ואל יתייאש אלא ימסור נפשו להשי"ת עד שלבסוף יקבלו אותו. כי הכוונה בהכרזה זו היא שמן השמים אין מעוררים אותו לשוב, אבל אם הוא מעורר את עצמו במסירת נפש, ויאמר יעבור עלי מה כי בכל לבי חפץ אני לעשות תשובה, הרי שהגזירה המרחפת על ראשו מתבטלת,

של הקדמונים, ואמר האמרי נועם להרה"ק החמרא טבא שמי שאינו בקי בשני התלמודים בבלי וירושלמי וכל מדרשי חז"ל אי אפשר לו להבין פירושם, כי כל דברי קדשם נבנו ויסדו על דברי חז"ל, וכ"ש לירד ולהבין עומק כונתם בפיוטיהם. והוא לא זכר ולא מצא מקור מחז"ל על דברי פיוט הלז, ושאל לכמה ת"ח ואין מגיד לו, ולכן חכה עליו אולי ידע הוא מקורו מחז"ל על זה. ומיד נזכר החמרא טבא ואמר לו דאיתא בפתיחתא דאסתר רבה בזה"ל, רב פתר קרייה בהמן וכו' ופחדת לילה ויומם (דברים כח, טו) בשעה שהכתבים פורחין, וקלסיה האמרי נועם מאד.

וזמרו עד ונאמר לפניו שירה חדשה הללוי-ה, ודלגו ב' הפרקים של הלל, ואמרו ברכת אשר גאלנו בלא שם ומלכות, [וכן באמצע כשאומרים כן יגיענו ה' אלוקינו לא הזכיר מרן שליט"א שו"מ]. בסיום ביקש מרן שליט"א שיכניסו מצה מרור ויין, וכבר היה לאחר זמן צאה"כ, ואכל מרן שליט"א מצה, וטבלה במשקה הבארש"ט, וחילקו לכל הקהל מצות. ואמר מרן שליט"א:

★ הטעם הטעם שאוכלים עכשיו מצה, דהנה כתב החזקוני ועוד מהראשונים, שבכל שבעת ימי החג כשאוכלים מצה מקיימים בזה מצות אכילת מצה, ולכן כעת שהוא אחר זמן צאה"כ הרי כשאוכלים מצה הרי"ז בבחי' 'שיירי מצוה', וקיי"ל (זוה"ק ח"ג, דף רע"ח ע"א) שיירי מצוה מעכבין את הפורעניות.

וביותר י"ל, דהנה על מנת שיזכה האדם לקיים אחת ממצוות ה' כדבעי צריכים למדריגות כוונות ויחודים וכו', משא"כ שיירי מצוה זה יכול כל אחד ואחד לקיים. ועל כן אנו אוכלים כעת מצה, כי אף שלא קיימנו מצות מצה בפסח כראוי עם כל הכוונות, מ"מ שיירי מצוה מקיימים.

★ מה שנאמר (שמות יב, לד) משארותם צרורות בשמלותם, וברש"י שיירי מצה ומרור, יבואר הכוונה לקדושה שנשאר מהמצה והמרור, וע"ד שפירשנו לעיל.

לאחמ"כ המשיכו באמירת ההגדה מ'ובכן ויהי בחצי הלילה, עד לאחר 'חד גדיא'.

והביאו הקניידלעך שנתבשלו במוצאי החג, ואכל מרן שליט"א מהקניידלעך, והחל מרן שליט"א לספר המעשה מהרה"ק מראפשיץ זי"ע שנהוג לספרו

ואחד ישנו חלק בתורה הק', ועל זה אנו מודים ומהללים להשי"ת שיקרבנו לפני הר סיני, וממילא על ידי כן יש לכל אחד ואחד חלק באורייתא.

★ פסח שהיו אבותינו אוכלים בזמן שבית המקדש היה קיים על שום מה וכו'. זהו הטעם דייקא על זמן שבית המקדש היה קיים, דהא בפסח מצרים היה טעם אחר למצות אכילת הפסח, וכאשר כבר הזכרנו כמ"פ מאמר הגה"ק החתם סופר זי"ע (תורת משה, פר' בא) דמינו במדרש (מכילתא, פר' בא) עה"פ (שמות יב, כא) משכו וקחו לכם צאן, משכו ידיכם מעבודה זרה, ואמנם בזכות מסירות נפש זה שביזו את אלהי מצרים, וקבלו על עצמם להקריב קרבן לה' ולעבדו בלבב שלם זכו ובאו לבחי' תשובה מאהבה. ובתשובה מאהבה זדונות נעשין כזכויות (יומא דף פ"ו ע"א), וממילא נמצא שכל אותם הטלאים שהקריבו לעבודה זרה משך כל השנים שנפלו לזוהמת מצרים, נהפכו הכל להיות כקרבן אשה לה', יעו"ש בדבה"ק. ולכן הדגיש המגיד ואמר בזמן שבית המקדש היה קיים, שאז הוא טעם הנ"ל שמפרש ובא.

★ בן יגיענו ה' אלוקינו למועדים ולרגלים אחרים וכו'. יפורש עפ"י המובא בחז"ל כי לעתיד לבוא יוסיף הקב"ה לבני ישראל עוד ימים טובים, וזה שאמר למועדים ולרגלים אחרים.

★ שנאה נמר אנגי וכתב ספרים כלילה. הנה לכאוי' מנין ידעו חז"ל שכתב הספרים בעוד לילה. והרהרתי דכשם שבצדיקים מצינו הענין של זריזין מקדימין למצות, כמו כן הרשע הלז רצה ג"כ לעורר מיד בבוקרו של יום הקטרוג עליהם ולשלוח הספרים, לכן הקדים כבר כלילה לכתוב הספרים.

וראיתי להביא עובדא דהוה עם הגה"ק בעל חמרא טבא מבארניב זי"ע, שפעם אחת נסע מיד אחר הפסח לבקר אצל דוד הרה"ק האמרי נועם מדזיקוב זי"ע, ותיכף כשראהו אמר לו הרה"ק האמרי נועם כליל פסח זה הזכרתיך באמירת הפיוט הזה הנוכח לעיל, והייתי משתוקק לראותך ולשאול אולי זוכר אתה ויודע מקור מחז"ל לדברי פיוט הלז שכתבת הספרים היתה כלילה, כי האמרי נועם זי"ע היה תוקע עצמו תמיד מאד להבין הפיוטים והשירים

ביותר באמונה זו, ובזכות האמונה הזאת ירומם השי"ת קרן ישראל ונזכה לגאולה השלימה.

וחילקו לכל הקהל, כשמרן שליט"א בודק שיגיע לכל אחד שיירים מהקניידלעך. כן הכניס מרן שליט"א עוד חתיכות מצה לתוך הקערה, וחילקו לכל הקהל. כן איחל לחיים לכל הקהל, וזימרו עוד מניגוני יו"ט.

לאחמ"כ בירך מרן שליט"א ברכת המזון על הכוס. לאחר ברכהמ"ז קם מרן שליט"א לריקוד חסל סידור פסח וכו', כשאוחז ביד בניו שליט"א ורקד אילך ואילך, באמצע נעמד מרן שליט"א ואמר דברי תורה, ואלו הן: **א כאשר זכינו לסדר אותנו בן נזכה לעשותנו. לכאן וכי אפשר לומר שעשינו וערכנו הסדר כדבעי, והלא לב יודע מרת נפשו, שאפי' לא אחד מיני אלף כוונות וייחודים ושמות הק' לא זכינו לכוון, ומי הוא זה שירמה עצמו וידמה כי ערך הסדר כדבעי. ואמנם אפשר דלכן אין אומרים שזכינו לעשותו אלא לסדר אותו רצ"ל שעשינו כסדר שנצטוונו, ואף שלא זכינו לכוון ולייחד כל היחודים כולם, מכל מקום אותו הסדר שנצטוונו קיימנוהו, ועל זה אנו מבקשים מהבוכ"ע בן נזכה לעשותו, וירחם עלינו השי"ת שנזכה לעשותו כדבעי.**

א אך שוכן מעונה קומם קהל עדת מי מנה. בלעם בנבואתו אמר (במדבר כג, י) מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל, ואפי' שנמשלו לעפר ואין להם שייכות למדריגות גדולות, מכל מקום הבורא ב"ה אודה עמו ישראל גם כשהם חלילה במדריגת 'עפר יעקב', והוא מרחם עליהם ומשתעשע בהם לומר עליהם 'מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', ועל כן בקשתנו מאתו ית"ש קומם קהל עדת מי מנה שנמשלה לעפר, ובקרוב נהל נמעי כנה פדויים לציון ברינה.

אח"כ נעמד מרן על מקומו ואמר ג"פ לשנה הבאה בירושלים הבנויה, וחזרו הקהל אחריו, לאחמ"כ התחיל לזמר ישועת ה' כהרף עין לשנה הבאה בירושלים. לתפילת ערבית ניגש לפני העמוד - הרה"ג ר' עלי יוסף אפרים כץ מפעיה"ק ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי ברוך פעיה"ק. לאחר התפילה עברו הקהל לברך ולהתברך ב'א גוטן תמיד', ונכנס מרן שליט"א לביתו להבדיל על הכוס. לפני הבדלה אמר מרן שליט"א: זקה"ק מרן הדברי חיים זי"ע נהג להבדיל על השיכר במוצאי פסח, ויש

במוצאי פסח (שכידוע טמונים בזה הסיפור כוונות עילאות, ומי יבוא בסוד קדושים), בדמעות שליש, והתחיל מרן שליט"א: דער הייליגע טאטע זי"ע היה מספר בכל אחרון של פסח המעשה ששמע מאביו זקה"ק מרודניק זי"ע ששמע מרביה"ק מרנא הדברי חיים זי"ע שסיפר תמיד מה ששמע זאת מרבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע, וכך סיפרו כל השנים מדור דור.

היה איש כפרי אחד שדר בכפר נידח, ולא ידע מאומה, כיון שלא נתגדל ולא חינכו ולימדו אותו מאומה. אולם דבר אחד ידע שיש מצוה גדולה לאכול קניידלעך בפסח, זאת ידע ולא יותר.

וכיון שיהודי רוצה להשאר יהודי, ורצה להיות מקושר לדת ישראל, על כן חפץ עד מאוד לקיים מצוה זו, ובכך לא יפסק הקשר חלילה בינו לבין היהדות. ולזה בהגיע הפסח צווה לקרוא לב"ב ויאמר אליה האזינו נא לי, הנה ישנה מצוה גדולה לאכול קניידלעך בפסח, ואני רוצה לקיים המצוה בשלימות, על כן ראי נא להכין קניידלעך הרבה כפי האפשר.

אשתו שהיתה אשה כשירה העושה רצון בעלה, על כן קירצה וחיזרה אחר כל פירור ופירורת, וכל חתיכה שמצאה ואף השרוים אשר לא זיו ולא תאור להם, לא טעם ולא ריח, כל מה שהוא מצה וזכר למצה, פיררה ואספה.

אח"כ עמלה והכינה סיר גדולה הנקרא 'פומישוב' שהוא כלי המיועד לכביסת בגדים מלוכלכים שהיו מבשלים המים ע"ג האש, מלא בקניידלעך עד גדותיו אותו כפרי ניגש בדחילו ורחימו לקיים מצוה זו והחל לאכול קניידל אחר קניידל עוד קניידל ועוד קניידל. אולם הרי בן אדם אינו אלא בן אדם ובעל גבול הוא שנוצר מבשר ודם וכמה כבר יכול גוף יחיד להכיל, ואכלו הקניידלעך ליתן בו את אותותם, כי לא יוכל אדם אחד למלא כל כריסו מזה באכילה מרובה כל כך.

ברוב אכילתו החל לחוש כאבים ויסורים מבני מעיו, ואמנם עדיין בבערותו חשב כי למצוה גדולה יחשב לאכול עוד ועוד, וחשב שיכול לעשות הכל לבד והדבר תלוי בידי אדם, ועל כן המשיך עוד באכילתו עד שכבדה עליו החולי רח"ל.

כשראה שבאו מים עד נפש, אמר דעתה נתגלה כי הקניידלעך רוצחים הם וחפצים להרגני, ועל כן צעק אוועק די רוצח, אוועק די רשע, וזרק הכל החוצה, ע"כ המעשה. הוא דימה וחשב שיכול הוא לבד לעזור לעצמו, אכן ראו נא מה ארע עמו בסוף, כי רק הבוכ"ע הוא לבדו יכול.

ואפשר הענין מה שמספרים זאת דייקא במוצאי פסח לחזק האמונה, שרק הבוכ"ע הוא לבדו כל יכול, והוא יקבץ נדחי ישראל, בקיום היעוד (...). מקימי מעפר דל משפות ירים אביון, והוא יקבץ נדחי ישראל כאמרו (...). עוד אקבץ עליו, ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים (...). וגם כאשר שומעים עוד צרות וטרגדיות חלילה, עלינו לדעת תמיד כי אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, ולהתחזק

מקור לזה בתרגום יונתן בן עוזיאל (שמות יב, יח) וז"ל: תיכלון פטירי עד יומא דעשרין וחד לירחא, **ברמשא דעשרין ותרין תיכלון חמיע**. אמנם לימים הפסיק ממנהגו זה, משום מעשה שהיה, שראה נער אחד האיך שמדי שנה מתאמצים במוצאי החג ומחפשים לקנות שיכר מגוי, לכן הלך והחביא מערב פסח בקבוק שיכר, ומיד במוצאי החג מיהר להביאו. כשנטל מרן הד"ח זי"ע הכוס להתחיל בהבדלה, עצר וחקר מהיכן הביאו השיכר, וקרא להנער ההוא, ושאלו מרן הד"ח מהיכן מיהרת למצוא היום, וסיפר דברים כהווייתן שהחביא מלפני החג, ומחמת חומרת ענין זה הפסיק מאז ממנהגו זה. ובוודאי אם יודעים על חמץ שנמכר כהוגן, עדיף יותר לקנות חמץ זה, מאשר לקנות אותם הדברים שאין יודעים מתי נאפו והאם נמכרו כהלכה.

אחר הבדלה הגיע הנכרי למכור החמץ בחזרה.

יום חמישי 'אסרו חג' כ"ב ניסן
לפני התפילה הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר שמעון נ"י בן הר"ר יהודה פרידמן מאלעד (ח"ר יוסף מרדכי איימר מפעיה"ק), להבחור הבר מצוה צבי נ"י בן הרה"ג ר' אברהם חיים הרשקוביץ ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי ברוך פעיה"ק (ב"ר אהרן מרחובות, וחהג"ר אלימלך משה שטמר מב"ב), להבחור הבר מצוה יקותיאל יהודה נ"י בן הר"ר מנחם שכטר מביתר (בהג"ר יצחק שמואל שליט"א דיינא רבא דקהלתנו הק'), ולהבחור הבר מצוה שמעון נ"י בן הר"ר יהודה שטיגליץ מירושלים (ב"ר שלמה אהרן מב"ב).

אחר התפילה נכנסו אל הקודש פנימה, מנהל רשת כוללי מבצר התורה הרה"ח ר' אהרון הופמן הי"ו, יחד עם העסקן הר"ר יעקב חיים בורד מטבריה מזכיר הכוללים, על מנת לקבל את ברכת הקודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א לקראת צאתם לארה"ב למגבית המיוחדת לטובת הכוללים.

בחצרות קדשינו

רבוה"ק, לצרפם ללגיונו של מלך, תמכין דאורייתא, מחזיקי התורה שותפים נכבדים לממלכת התורה.
ביום חמישי ערב שבת קודש פרשת שמיני נכנסו אל הקודש פנימה לקבל את ברכת קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א אשר ברכם ברוב חמימות להצלחת המגבית בארה"ב, שם יפקדו כמדוי שנה את בתיהם וליבם של אנשי שלומינו וידידינו, נדיבי העם הפותחים את ליבם כאולם במשך כל ימות השנה, למען החזקת רשת הכוללים הגדולה 'מבצר התורה' בששת הסניפים.

אנ"ש בארה"ב מתייצבים בנדיבות לב לימין 400 אברכי כולל 'מבצר התורה'

קהילתנו הק' בארצות הברית קדמו בברכה ובמאור פנים את פני האי גברא רבא יקירא, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, עוסק בצרכי ציבור באמונה, אשר בשליחות הקודש נושא בעול החזקת רשת הכוללים 'מבצר התורה' דחסידי צאנז הרה"ח ר' אהרון הופמן הי"ו ועמו שותפו לדבר מצווה, העומד לימינו הר"ר יעקב חיים בורד הי"ו בבואם לחון את בתי אנשי שלומנו זו השנה ה- 10 ברציפות ולפקוד ראשי בתי אב הנאמנים לדרך

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא וגדיא יאה שלוחה בזה, קדם האי גברא רבא, מרביץ תורה ויראה, מורה ודאין, לן בעומקה של הלכה, נודע לשם ולתהילה, ה"ה

הגאון רבי **יצחק אונסדורפר** שליט"א

דומו"צ קהלתנו הק' בויליאמסבורג

לרגל השמחה השרויה במעונו שמחת אירוסיתו הכלה תחי' עב"ג נ"י במזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת מזל טוב לאביו

הגאון רבי **ישראל שליט"א** - רב ור"מ בויליאמסבורג ומח"ס שפתי ישראל

ולחותנו הגאון רבי **אהרן זילברשטיין** שליט"א דומו"צ צעהלים

ברכותינו שגורות בזה מקרב הלב, כי יזכה לראות דורות ישרים ומבורכים,

מתוך נחת שפע והרחבת הדעת, מתוך סיד"ש ושובע שמחות עד ביאת ינון בב"א

הנהגה

אברכי הכוללים רבנן ותלמידהון פונים ללב ידידנו בארה"ב ואומרים זכרו חיבת ציון, שאלו שלום ירושלים - שיתנו לבכם להרבות תורה בעיר הקודש ירושלים. חזקו ואמצו את לומדי התורה בעיה"ק טבריה, עירו של התנא הקדוש רבי מאיר בעל הנס - אלקא דמאיר עננו - יענה אתכם וזכותו הגדול תגן בעדכם.

עם סיום חודש ניסן

מביאים אנו בכאן סיקורים נרחבים על חלוקות 'קמחא דפסחא', שיעורי תורה בימי חוה"מ, התכנסויות וסעודות הילולא של רביה"ק מרנא הדברי חיים זי"ע ועוד

כנפסק בשו"ע וכנהוג בתפוצות ישראל, עם פרוס חג הפסח התקיימו בכל ריכוזי אנ"ש די בכל אתר ואתר חלוקות קמחא דפסחא לסייע להקל מנטל ההוצאות היתירות בימי החג.

בבתי מדרשנו די בכל אתר ואתר התקיימו שיעורים בהלכה ובאגדה, במשך ימי חול המועד פסח, וכדאמרו חז"ל (ירושלמי, שבת פרק טו ה"ג) לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בהן בדברי תורה. וכן בימים שלקראת חג הפסח, אשר בהם השתתפו אנ"ש חברי קהילתנו הק' ובאו לשמוע את דבר ה' זו הלכה אשר נשמעו מפי הדרשנים שליט"א.

כמו כן בערוב יומא דהילולא רבא דמרנא רביה"ק רשכבה"ג מרן הדברי חיים זי"ע התכנסו ובאו בני קהילותינו הק' בכל אתר ואתר לסעודת הילולא והעלאת זכרוננו הטוב ולימוד מדרכיו הק' בצוו תא חדא, להלן נביא סיקור נרחב על כל אלו ממה שהגיע לידי המערכת:

מאות מאנשי שלומנו תלמידי הכוללים דחסידי צאנז בארה"ק, ולומדי מפעל הש"ס העולמי, זכו להעלות שמחה בלבם, עם המשכת מסורת השנים של החלוקה הגדולה גם השנה מטעם 'חצר הקודש צאנז', בו חולק סכום הגון לכל אחד ממאות אברכי הכוללים דחסידי

לקראת צאתם קורא ר' אהרן מקרב לב לאנ"ש היקרים ומסביר שהדברים ידועים. משאת נפשו של רבינו הקדוש והטהור זי"ע, היתה תורה, תורה, תורה, שאיפתו הטהורה הייתה להקים דור של תלמידי חכמים העוסקים בתורה חשיכה כאורה. אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה והנחת רוח שהיו לו לכ"ק מרן זי"ע מלימוד התורה, בו יבזו לו ורק זה מה שגרם לו פינטלע נחת.

אותה התמדת התורה, ואותה יגיעת התורה ממשיך בגאון ובעוז לתבוע כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א בכל עת, ובס"ד היא מתגשמת ברשת כוללי "מבצר התורה", המונה למעלה כארבע מאות אברכים השוקדים על התורה ועל העבודה, אותו דרישה ואותה תביעה רבת השנים מתגשמת ביתר שאת, אותו משאלה קדושה חשיכה כאורה כפשוטו! בו בזמן שאברכי הכולל במאנסי שבארה"ב עוד נמים את שנתם, כבר יושבים אברכי הכוללים בארה"ק ופותחים את יומם באגלי טל התורה. ובזמן שאברכי רשת הכוללים בארה"ק עולים על ערש יצועם, כבר אוחזים חברי הכולל בארה"ב עמוק במעמקי ים התורה. התורה ברשת הכוללים "מבצר התורה" נלמדת מסביב לשעון, חשיכה כאורה כפשוטו! אין סאיז ממש א נחת!.

מנהל רשת הכוללים ר' אהרן קורא בזה לכל ידידנו בארה"ב: "את הנחת הזה חייבים להמשיך ביתר שאת וביתר עוז! חייבים אנו לדאוג שאותם אברכים יוכלו הלאה לשבת ולהגות בתורה הקדושה לילות כימים למען לא יחסר המזג, ויוכלו לישב באהלה של תורה ללא טירדות והם בטוחים שידידנו ושותפינו היקרים שמעבר לים העומדים תמיד בכל עת לימיננו ברוחב לב ובעין יפה, יתייצבו גם הפעם לימין מאות עמלי התורה השוקדים על תלמודם, תמיכתכם הקבועה והאיתנה היא הבסיס להמשך קיום היכלי התורה בכל אתר ואתר, בארה"ק בירושלים, טבריה, בית שמש, אלעד, אשדוד, וכאן בעיר מאנסי.

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא שלוחה בזה, לכבוד איש חי ורב פעלים לתורה ולתעודה, נדיב ונכבד ומאוד נעלה, ידו פתוחה ולבו ער לכל דבר שבקדושה, מסור לחצר הקודש צאנז ומוסדותיה ה"ה

הנדיב הרה"ח ר' שלום צבי ארנפלד הי"ו

אב"י בב"ב

לרגל השמחה השרויה במעונו במז"ט ובשעטומ"צ

שמחת אירוסי בנו הבה"ח המו"מ בתו"ש כמר חיים אלעזר נ"י
עב"ג הכלה תח" בת ידידנו הרה"ח ר' עמרם דייטש הי"ו מפעיה"ק

והברכה אחת היא למזל טוב לסבים החשובים, אישי האשכולות, הנודעים בשערים לשם ולתהלה,

הרה"ח ר' ישראל אריה פישר הי"ו - אב"י בב"ב

והרה"ח ר' יצחק ארנפלד הי"ו - אב"י פעה"ק

ויהא רעוא מן קדם אבוהון דשבשמיא, שיזכו לרוות רוח נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם, ואך ששון ושמחה ישכון באהלם תמיד, מתוך נחת והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפום כל הימים

לכל קהלא – הפרויקט האדיר לרווחת הקהל

פרויקט החסד האדיר 'לכל קהלא' שעל ידי עזר לקהל הכל בתוכו סיוע ועזרה לרכישת כל צרכי יו"ט בהרחבה לאנשי שלומנו, הן במוצרי מזון ויסוד בשיתוף עם ארגון אושר וכבוד, בסבסוד והוזלה משמעותית של סל הקניות במאות עד אלפי ₪ לכל משפחה, והן במכירת מלבושי כבוד מכובדים לבני מלכים כבשנים עברו, עם הנחה של מאות ₪ לכל רוכש כדי שיוכלו כולם לחוג את החג בדיצה, בכבוד ובדרך חירות – כבני מלכים.

במסגרת הפרויקט, נערכו בריכוזי אנ"ש מכירות מוזלות במיוחד, כאשר סל הקניה הבסיסי לחג לכל משפחה, סובסד למחיר הפחות ממחיר הקרן, כשכל משפחה זוכה לחסוך בין מאות לאלפי ₪ עבור רכישת כל צרכי החג בהרחבה. בדרך כבוד - כשכולם כאחד יכולים לרכוש את כל צרכי החג, בלי הבדלים כלל בצורה מכובדת וראויה לכל אחד ואחד. ולכל אחד כדי צרכו - גם לאלו המארחים בביתם וזקוקים לכמויות גדולות יותר בעבור אירוח הילדים וכדו' לרכוש כפי צרכו ללא הגבלות למיניהם.

במהלך הימים שלפני חג הפסח נקרא הציבור בכל הארץ לאיסוף ההזמנות בצורה מאורגנת להפליא, בקלות וביעילות, כאשר נציגי עזר לקהל עומדים הכן לשרת את הציבור במקום, תחת ניהולו וארגונו המופלא והמבורך של העסקן ואיש החסד מוה"ר יחזקאל רייך הי"ו מנהל מוסדותינו הק' בבני ברק, אשר הקדיש את ביתו וזמנו היקר משך שבועות ארוכים בלילות כבימים, על מנת להוציא תח"י דבר נאה ומתוקן לרווחת אלפי אנ"ש. במקביל, חולקו אף תלושי סבסוד של מלבושי כבוד לבני מלכים ברשתות המובילות רויאל ודסקל, שם רכשו אלפי פריטי ביגוד בסבסוד עתק של מאות ₪ על כל קניה, בסכומים מצטברים של מאות אלפי ₪ בס"ד.

צאנו, ובעלי משפחות ברוכות ילדים, ואלפי לומדי מפעל הש"ס, מתרומתו הנדיבה של הנגיד הנכבד, עמוד התווך לבית צאנו, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, הרה"ח ר' יחיאל מיכל רוזנברג הי"ו, אשר פתח את לבו גם השנה בתמיכה מיוחדת לאלפי בני תורה למען יוכלו לחגוג את חג הפסח הבעל"ט כבני חורין.

מפעלות החסד והצדקה של עזר לקהל דחסידי צאנו לקראת חג הפסח הבעל"ט

ב'עזר לקהל דחסידי צאנו בארה"ק' חילקו את הפעילות לקראת חג הפסח הפעילות לשני חלקים מקבילים, מצד אחד סכומי היעד לחלוקה כתמיכות ועזרה לאלו הנצרכים לכך, ומאידך נערכו פעילויות רבות במסגרת 'לכל קהלא' למען כלל הציבור כדי להביא שמחה ורווחה לציבור כולו בס"ד.

המטרה המרכזית של 'עזר לקהל' היא לתת מקום של כבוד - לאחינו ובשרינו, אלו שזקוקים לעזרה ותמיכה לקראת ימי הפסח. ואם בימים כתיקונם, מדובר במקרים חריגים של אחים שנקלעים למצבים מורכבים, הרי שכשמגיע חג כמו פסח, מצטרפים רבים וטובים אל מעגל הזקוקים לסיוע כשהם אינם מסוגלים להעמיס על היכולת היומיומית שלהם לשרוד - גם את הוצאות העתק הכרוכות בחג הפסח הבעל"ט.

לאחר שגיבשו גבאי הצדקה בכל עיר ועיר את רשימות אחינו ובשרינו שזקוקים לתמיכה וסיוע לקראת החג, יצאו הם במסע גיוס תרומות כל אחד בקרב אנשי שלומנו בעיר מגוריו. בכל עיר ועיר נקבעו יעדי גיוס גבוהים במיוחד, ואכן ציבור אנשי שלומנו נרתמו בעוז ותעצומות בנתינות הגונות למען אחינו ובשרינו.

בערב חג הפסח, לאחר תום חלוקת התמיכות סיכמו ב'עזר לקהל' בסיפוק רב גדילה עצומה בסכומי התמיכות בכל ערי 'עזר לקהל' להם - לאחינו ובשרינו.

חצר הקודש צאנו

קרית צאנו נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא וגדיא יאה שלוחה בזה, לכבוד איש חי ורב פעלים, לבו ער ופתוח לכל דבר שבקדושה, עושה ופועל ללא לאות למען המוסדות הק' במאנסי, ה"ה

הר"ר נתן פנחס אונגר הי"ו

חבר הנהלת הת"ת במאנסי

לרגל שמחת הולדת הבת תחי'

במו"ט ובשעטומ"צ

ויהא רעוא מן קדם אבוהון דשבשמיא, שיזכה לרוות רוח נחת דקדושה מכל יוצאי חלציו, ואך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד, מתוך נחת והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפום כל הימים ההנהלה

דחסידי צאנז - ובהם הרבנים הגאונים ראשי ורמ"י היכלי הישיבות הק', וכל צוות העובדים המסורים אשר בזכותם מתנהלת ופורחת ממלכת התורה והחסד דחסידי צאנז - קיבלו בימים אלו מענק חג מיוחד ע"י המנהלים הי"ו לכבוד חג הפסח הקרב ובא.

מנהלי היכלי התורה והחסד דחסידי צאנז, מוה"ר בר יוחאי שמעון הי"ו, מוה"ר זאב קליין הי"ו והרה"ח ר' מאיר דוד שכטר הי"ו, מוסרים כי הם מלאי סיפוק על הזכות שהייתה להם להעניק מעט מהכרת הטוב שיש בליבם לאישים החשובים שדואגים למען תלמידי הישיבות הק' ולמען כלל אנ"ש, ברוחניות ובגשמיות במהלך כל השנה, במסגרת העשייה הברוכה של ממלכת הפאר היכלי התורה והחסד דחסידי צאנז. זאת בנוסף למילגה המיוחדת שקיבלו הצוותות הרוחניות דישיבה"ק פעיה"ק בהשתדלות הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א.

ברכות מאליפות שוגרו קדם האי גברא רבא ויקירא, המסור בכל ליבו ונפשו למען חולי ישראל, וותיק ועושה חסד, הרה"ח ר' חיים שפירא הי"ו יו"ר ארגון החסד הנודע 'רפאנו ונושע', אשר הוזיל זהב מכיסו למען קיום חלוקה זו כמדי שנה בשנה, למען הביא רווחה ושמחה לבתי משפחות הצוות החשוב המתמסר כל השנה לרווחת התלמידים ולכל צרכי חצה"ק. את תרומתו החשובה והנדיבה, הרים לטובת נשמתו של רב האי גאון, חו"פ ונהורא נפישא, הגה"צ רבי חיים מנחם מנדל שטייגר זצ"ל.

לקראת חג הפסח הוענקו מעטפות עם סכומי כסף נכבדים מאוד ללמעלה מ-400 משפחות מתושבי קרית מלך רב ע"י 'ועד קמחא דפסחא שע"י קהילה קדושה קרית צאנז', בשיתוף פעולה מבורך עם קופת השכונה רב חסד הפועל גדולות ונצורות בקרייתנו הק' בתמיכה במשפחות נזקקות במהלך השנה, ובפרט בערבי חגים.

גם בהאי שתא כאשתקד, ע"פ הוראת רבני הועד, בוצעה חלוקת דמי הקמחא דפסחא גם למשפחות, אשר על אף שב"ה מתפרנסים כראוי במשך השנה, בימי הפסח שההוצאות עולות למעלה ראש, זקוקות גם הן לתמיכה וסיוע. כשבמסגרת חלוקה זו חולק קרוב למליון ש"ח! כמו"כ חולק ע"י 'רב חסד', בשר ובשר בהמה ללמעלה ממאה וחמישים משפחות.

רבני וגבאי קופת 'רב חסד', יחד עם ועד קמחא דפסחא דקהלתנו הק', שיגרו את ברכת ההודאה לתושבי קרייתנו הק' על האימון הרב והתמיכה אשר בזכותם חולקו סכומים אלו.

שיעורי תורה

סדרת שיעורים בהלכה ובאגדה בימי חוה"מ התקיימו בביהמ"ד המרכזי 'אוהל נחמיה' בבוקר ובערב בארגונם של 'ועד קביעת עתים לתורה' שע"י קהילה קדושה קרית צאנז.

מהתגובות הנלהבות והמשוב החיובי הרב שהתקבל, עולה כי עזר לקהל זכה בס"ד להביא אורה ורווחה לבתי אנשי שלומנו, כאשר הציבור בהמוניו רוכש באמצעות המכירות המוזלות בסכומי עתק, כאשר אף סכומי הסבסוד עומדים על קרוב למיליון ₪ - מהם כספים רבים שהוענקו באופן ישיר לאחינו ובשרינו עבורם שולם כל סך ההזמנה בדרך כבוד ובאחוות אחים.

לסיומו של הפרוייקט הענק משגרים ב'עזר לקהל' ברכה והערכה עצומה לאנשי שלומינו בכל אתר ואתר ולנדיבי העם שהרימו את נדבת לבכם הטוב למען אחינו ובשרינו, וזכו לברכות הקודש אותם האציל מרן רבינו שליט"א בקדשו: "בזכות הצדקה שעושים אלו עם אלו, זאלן אלע האבן א לעכטיגע יום טוב ברוחניות ובגשמיות, בגוף ובנפש, נחת פון די קינדער, און סייעתא דשמיא בכל".

קרית מלך רב - קרית צאנז נתניה קמחא דפסחא

חלוקה קמחא דפסחא נרחבת ע"י קרן תמכין דאורייתא: ב'מרכז התורה' רשת כוללי האברכים קרית צאנז חולקו השנה למאות האברכים כמו גם לצוותות הרוחניות דישיבה"ק פעיה"ק, סל מוצרים נרחב, הכולל בשר בקר, ארגז מיץ ענבים, שקי ירקות של עשרות ק"ג, בד בבד עם תלושי קנייה ע"ס מאות ש"ח, אשר הסתכמו יחד במאות אלפי שקלים, לסיוע ולעזר בעבור האברכים הלנים בעומקה של תורה שיוכלו להכניס החג בהרחבת הדעת.

חלוקת המוצרים אורגנה ע"י קרן תמכין דאורייתא, והעומדים בראשו, ראש הכוללים הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א, והני תרי צנתרא האברכים החשובים הרה"ח ר' שמעון צבי איידליס הי"ו והרה"ח ר' אהרן דוד ווינברגר הי"ו העושים במסירות בכל ימות השנה לרווחת אברכי הכוללים.

הנהלת קרן תמכין דאורייתא מלאים שבח והודאה קדם התורמים הנכבדים, החפצים בעילום שמם אשר הרימו תרומות נכבדות עבור האברכים.

פיות אברכי הכולל ומנהל מרכז התורה והחסד קרית צאנז מוה"ר יהודה שפירא הי"ו, מלאים ברכות תודה וברכה קדם הנושאים בעול ראשי קרן תמכין דאורייתא, על כל פעלם בארגון החלוקה הגדולה חלוקת 'קמחא דפסחא' על הצד היותר טוב, ישאו ברכה מאת ה'.

כמו"כ התקיימה חלוקה מיוחדת של סכומי כסף גבוהים לאברכי הכוללים במרכז התורה מתרומתם האדיבה של ארגון "חברה קדישא" גחש"א נתניה, בראשותו של הרה"ח ר' שלמה אהרן שטיגליץ הי"ו מב"ב, העומד לימין האברכים משך כל ימות השנה, ובפרט לקראת ערבי יו"ט.

חלוקה לצוותות היכלי התורה והחסד דחסידי צאנז: קרוב ל-200 משפחות מצוותות היכלי התורה והחסד

דפסחא", זכו עמלי התורה לחוג את חג הפסח בדיצה בשמחה ובחדוה, מתוך שפע והרחבת הדעת, כיאות לבני מלכים ובני חורין, אשר מאן מלכי רבנן ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, ישלם השם שכרכם בכפל כפליים מן השמים.

ירושלים עיה"ק

קמחא דפסחא

בקהילתנו הק' בירושלים נערכו חלוקות נכבדות של קמחא דפסחא לכלל בני הקהילה. הנהלת מוסדותינו הק' בירושלים חילקו תווי קניה בעשרות חנויות מזון והלבשה ברחבי העיר בשווי של עשרות אלפי שקלים. כאות הוקרה והערכה לצוותות החינוך אף חולקו תווי קניה למעל ממאה צוותות אנשי החינוך העומדים על הפקודים ברשת מוסדות התורה והחינוך מתרומתו הנכבדה של הנדיב הנכבד הרה"ח ר' חיים שפירא הי"ו לט"ו הגה"צ רבי חיים מנחם מנדל בן הרב שמואל זצ"ל שטייגער.

כמו"כ נערך ע"י הנהלת מוסדותינו הק' סעודות שבת הגדול בצוותא חדא לכלל בני הקהילה ובני משפחותיהם שיחי' ע"מ להקל בהכנות לקראת חג הפסח שסובסד למחיר השוה לכל נפש, סעודות השבת התקיימו באולם שבבנין מוסדותינו הק' כשסעודות השבת הוכנו והוגשו בהרחבה ובטוב טעם ע"י אברכים מבני הקהילה ועברו ברוב התרוממות כשכמה מחשובי בני הקהילה נשאו דברים בגודל הזמן וכהכנה לקראת היו"ט הבעל"ט.

שפתותיהם של בני הקהילה מלאים שבח ותודה לעסקנים המסורים מנהלי המוסדות הרב מאיר בורד הי"ו והרב שמעון גוטמן הי"ו על התמסרותם בכל עת ועונה לכל צרכי קהילתנו הק' ועתה הגדילו בחלוקת סכומים הגונים לכלל בני הקהילה וארגון סעודות השבת בהרחבה עהציו"ט.

אברכי כולל מבצר התורה קיבלו סבסוד גדול במכירת המצות, כן סובסד לאברכים חלק גדול מהעופות והבקר בחלוקת עזר לקהל בירושלים עיה"ק, פיות האברכים הודו נרגשות למנהל הכולל המסור הרה"ח ר' אהרן הופמן הי"ו. מתפללי בית מדרשנו הגדול קיבלו סבסוד גדול למצות ומשפחות הגדולות קיבלו גם כן סכום כסף נכבד ביותר להוצאות החג נדבת מרת גוטמן תחי' (אלמנת הרה"ח ר' משה דוד ז"ל) ובניה הרה"ג רבי שלמה צבי גוטמן שליט"א והרה"ג ר' ישראל נח גוטמן, והרה"ג ר' דוד רובינשטיין שליט"א, בהשתדלות גבאי ביהמ"ד המסור הרב יעקב מרדכי הרשקוביץ הי"ו על זאת שבחו אהובים על ארגון החלוקה ברוחב לב ובמאור פנים.

אף מתפללי בית מדרשנו היכל צבי זכו לחלוקה מכובדת מאד של תלושי קניות בחנויות מובחרות גם למוצרי מזון וגם למוצרי בשר ודגים. מתפללי ביהמ"ד לא פסקו מלהודות לרב בית מדרשנו הגאון רבי חיים שמרלר שליט"א על גיוס כל התמיכה הנכבדה.

במסגרת השיעורים נמסרו בימי חול המועד שיעורים מרתקים מפי הדיינים, הרה"ג רבי שמואל ייגר שליט"א דומו"צ בבי"ד לדיני ממונות נתניה ורא"כ חושן משפט במרכז התורה, הרה"ג רבי ישראל פלדמן שליט"א דומו"צ קהלתנו הק' בברכפלד, והרה"ג רבי יחזקאל שרגא שימון שליט"א דומו"צ בית מדרשנו שפע חיים בדרום עיה"ק צפת תובב"א.

כמו כן נמסרו סדרת שיעורים בהלכות הפסח בערב החג בהיכל בית המדרש אהל נחמיה ע"י הרה"ג ר' אברהם לוי שליט"א רא"כ הל' שבת במרכז התורה.

כן התקיים ישיבת בין הזמנים לבחורי החמד תלמידי הישיבות הקטנות מפעיה"ק, המסגרת התקיימה בהיכל הכולל פעיה"ק, שם שקדו הבחורים מדי יום ביומו, כשגם בימי חול המועד וערבי שבת וחג התקיימו סדרי לימוד מיוחדים, כפי שהביע כ"ק מרן שליט"א רצון קדשו בדרשת שבה"ג העעל"ט.

המסגרת התנהלה ופרי יוזמתו של האבר"ך היקר הר"ר שמואל בנימין קנאפלער הי"ו, ומנדבת לבם של נדיבי הלב מקרב אנ"ש. ברכות רבות נשמעו מפי ההורים על מסגרת מיוחדת זו.

רשת הכוללים מבצר התורה: לחוג את חג המצות בדיצות החלוקה הגדולה למאות עמלי התורה ברשת הכוללים

כמיטב המסורת בשנים האחרונות גם השנה נערכה חלוקת קמחא דפסחא הגדולה למאות אברכי 'מבצר התורה', ע"י הנהלת רשת הכוללים 'מבצר התורה דחסידי צאנז', אשר חילק ל-346 משפחות אברכים עמלי תורה חובשי ספסלי דבי מדרשא לומדי רשת הכוללים 'מבצר התורה', 865 ק"ג מצות ממאפיית 'היימישע מצות', מעל 4 טון עופות, וכן חולקו סכומים הגונים לעשרות משפחות ברוכות ילדים מאברכי הכולל.

החלוקה נעשתה ביד רחבה לכל אחד ואחד וברוב פאר והדר, כדי שיוכלו להיכנס לחג ולחוג את חג המצות בדיצות מתוך שמחה והרחבת הלב.

פיות האברכים מלאים שבח ותודה קדם המנהל המסור המתמסר לצרכי האברכים במסירות עילאית במשך השנה כולה הרה"ח ר' אהרן הופמן הי"ו, כאשר למרות העול הגדול המונח על כתיפו בניהולו השוטף של החזקת הכוללים מדי חדש בחדשו, הגדיל לעשות בארגון הפרויקט הגדול של חלוקת 'קמחא דפסחא' על הצד היותר טוב, וכיתת רגליו בין נדיבי עם ע"מ לשמח ולהרנין עמלי התורה בטהרה, ישלם ה' שכרו מן השמים על כל מעשיו הטובים מתוך רוב כל וסייעתא דשמיא.

לפיכך אנחנו חייבים להודות: עם סיומם של מגבית "קמחא דפסחא" משגר ר' אהרן הופמן הי"ו מנהל רשת הכוללים תודה מעומק הלב בשם מאות משפחות חכמי ורבני לומדי רשת הכוללים "מבצר התורה" דחסידי צאנז למע"כ נדיבי העם שיחי' כאו"א בשמו הטוב יבורך אשר בזכות תרומתם ונדבת לבם עבור מגבית "קמחא

שיעורי תורה

כהכנה לקראת חג הפסח נשא דברים בשבת הגדול בעידן רעוא דרעוין האורח הרה"ג רבי בן ציון רבינוביץ שליט"א ר"מ בישיבת מאור עינים.

בימי חול המועד נערכו שיעורי תורה בקהילתנו הק' בביהמ"ד המרכזי בקרית צאנז ירושלים, ביום ראשון א' דחזה"מ ע"י הגאון רבי שלום אייזנברגר שליט"א דומו"צ קרית צאנז ירושלים בענין בדיקת חמץ, ביום שני ב' דחזה"מ ע"י הרה"ג ר' דוד וייס שליט"א נכד כ"ק מרן זי"ע ור"מ בישיבת תורת חיים, בענין עשיית מלאכה בחזה"מ. בבית מדרשנו היכל צבי נמסר שיעור מיוחד ביום שני ב' דחזה"מ כהכנה לקראת יו"ט שביעי של פסח ע"י כ"ק האדמו"ר מסקולען שליט"א, שהרחיב לקראת שביעי של פסח בענין מצוות במסירות נפש, עם הרבה עובדות מאביו וזקיניו האדמו"רים מסקולען וצוק"ל ועוד צדיקים בענין זה.

כן התקיים ישיבת בין הזמנים לבחורי הישיבות והחבורות, סדרי הלימוד התקיימו בבתי מדרשנו שם שקדו הבחורים כמה שעות מדי יום ביומו לרבות בימי חול המועד וערבי חג כשבכל יום הוגש פת שחרית וכיבוד בהרחבה. במשך הימים נמסרו לבחורים שיעורים מיוחדים בעניני השעה מפי הרה"ג רבי נפתלי ישראל גרוס שליט"א דב דקהלות החסידים בשכונות מטרסדורף והרה"ג ר' משה יוסף טסלר שליט"א ר"מ בבית מדרשנו, ברכות נשגרו להגאון רבי חיים שמרלר שליט"א רב ביהמ"ד היכל צבי ולמנהל המוסדות הרב אשר מאיר בורד הי"ו אשר לא חסכו ועמלו וטרחו ע"מ שיוכלו ללמוד בהרחבת הדעת.

לאחר החג נערך ע"י הנהלת מוסדותינו הק' יום פעילות מיוחד לבחורי החמד בבחינת וקווי השם יחליפו כח, כשלאחר תפלת מנחה התכנסו ובאו עשרות התלמידים ושמעו דברים נפלאים מפי משמח הלבבות הרה"ג ר' אלעזר שווארץ שליט"א ר"מ בקהילת ערלוי ב"ב כשלאחמ"כ נערך פעילות מיוחדת כשהבחורים מתעלים טפחיים מע"ג הקרקע, כלל הבחורים הודו למנהלי המוסדות מוה"ר מאיר בורד הי"ו ומוה"ר שמעון גוטמן הי"ו על הפעילות המבורכת בכל עת ועונה.

כ"ה ניסן סעודת הילולא

סעודת הילולא למרנא ורבנא רביה"ק ה'דברי חיים' זי"ע"א נערך בהשתתפות רבני ונכבדי אנ"ש. הסעודה נערכה בהרחבה גדולה בבית המדרש המרכזי בקרית צאנז ירושלים.

במהלך הסעודה נשא דברים הגאון רבי שלום אייזנברגר שליט"א במשנת בעל הילולא בדרוש וחיודש. לאחמ"כ נשא דברים הגאון רבי שמעון יצחק שלעזינגער שליט"א חבר הבד"ץ העדה החרדית וראש כולל באבוב שבמתק דבריו הביא עובדות מיוחדות מבעל הילולא והאיך ניתן ללמוד וללכת בדרכיו.

בברהמ"ז התכבד נכד בעל הילולא הרה"ג ר' ברוך מוטצען שליט"א.

בתוך כך נמסר גם על סעודתא הילולא שנערכה ביום כ"א אדר העעל"ט, יומ"ד של הרה"ק הרר"א זי"ע, במהלך הסעודה נשא דברים האדמו"ר מברעזאן שליט"א. בברכהמ"ז התכבד הגאון רבי שלום אייזנברגר שליט"א דומו"צ קרית צאנז ירושלים, אשר בהמשך היה שליח של כל הקהל להזכיר ולקרוא קוויטלעך לכל מי שתרום למבצר התורה ולעזר לקהל, שנשלחו על ידיהם על הציון הק'.

**בבני ברק
קמחא דפסחא**

מלבד החלוקה הגדולה שע"י קופת 'עזר לקהל', חולק בבית מדרשנו בשכונת רמת אלחנן סכומי כסף גדולים, ע"י הנדיב הרה"ח ר' מנדל שכטר הי"ו.

כמו כן חולק ע"י יו"ר הנהלת מוסדותינו הק' העסקן הותיק מוה"ר חיים מאיר לאנגסאם הי"ו לעשרות משפחות מבני קהילתנו אשר התחדשו לחג הפסח ללא עלות בביגוד חסידי ברשת רויאל, בנדבת לבו של הרה"ח ר' שלמה ראטה הי"ו מבארא פארק שנתרם לסייע בעד משפחות אנ"ש לקראת חג הפסח, ה' הטוב ישלם שכרם בכפליים.

בבית מדרשנו ע"ש הגה"ק מקאלשיץ זי"ע בבני ברק התקיימה חלוקה מנדבת ליבם של נדיבי עם, לאברכי הכוללים בבית המדרש ולכלל מתפללי בית המדרש מצות, מיץ ענבים ועוד הרבה מצרכי החג, וכן מענקי כסף גדולים להשתתפות בהוצאות החג מרובות. אנ"ש מתפללי בית המדרש הודו להרה"ח ר' יוסף יהודה כץ הי"ו, אשר דאג לחלוקה מכובדת זו.

שיעורי תורה

בבית מדרשנו ברח' ר' יהודה הלוי, מסר חדב"נ הגה"צ רבי אליעזר דוד שפירא שליט"א רבה של קהילתנו הק', ביום ב' ב' דחזה"מ שיעורים בעניני החג בהלכה ובאגדה. בבית מדרשנו ברמת אלחנן, ביו"ט ראשון של פסח בשעות אחה"צ נשא שיעור מיוחד חדב"נ הגה"צ אב"ד קהילתנו הק' בב"ב שליט"א, בסעודה שלישית שבת חזה"מ נשא דברים המשפיע הרה"ג ר' יונה וינברג שליט"א בעניני החג, בליל שביעי של פסח נשא דברים הרה"ג רבי יחזקאל דרברמדיקר שליט"א רב דחסידי באיאן, שיעור בהלכה. בנעילת החג נשא דברים נלהבים הרה"ג ר' אלימלך משה שטמר שליט"א.

בבית מדרשנו ע"ש הרה"ק מקאלשיץ זי"ע אשר לכבוד החג שופץ וחדש באור יקרות להאיר את בית המדרש ולהנעים את השהות בו, מלבד השיעורים הקבועים, נמסרו שיעורי תורה כדלהלן, - מלבד השיעורים הקבועים ע"י הרבנים הגאונים, בליל התקדש החג, נמסר שיחת הכנה לליל הסדר לפני תפילת ערבית ע"י הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א מלעלוב, אשר

והמרומומות, בהתכנסויות בשבת אחים גם יחד, ובדרשות ושיעורי תורה נפלאים.

כעזר וסיוע להוצאות חג הפסח, קיבלו עשרות ממתפללי בית המדרש תשורה מיוחדת מאת דומ"ץ בית המדרש הרה"ג רבי נפתלי צבי לייפער שליט"א, בדמות כרטיסי רכישה יוקרתיים בעשרות חנויות בסכומים נאים, תודות לנדבת לבם של נדיבי העם, כן חולקו למשפחות ברוכות ילדים תלושים מיוחדים לרכישת בעקיטשע חינם אין כסף, תודות להירתמותו הנלהבת של הרה"ח ר' חיים מאיר לנגסאם שליט"א יו"ר הנהלת מוסדותינו הק' בבני ברק.

בשחרית של שבת הגדול, לפני קריאת התורה דרש דומ"ץ ביהמ"ד הרה"ג רבי נפתלי צבי לייפער שליט"א בדברי הלכה ואגדה לכבוד שבת הגדול, בהם שילב דברי הכנה לקראת חג הפסח וחיזוק באמונה ובטחון.

בימים שלפני הפסח אף התקיימה בלשכה המיוחדת בית המדרש מכירת חמץ על ידי חדב"נ הגה"צ רבי אליעזר דוד שפירא שליט"א, אב"ד קהילתנו הק' בבני ברק.

במשך כל ימי חודש ניסן התקיים בבית המדרש סדר לימוד מיוחד כהכנה לתפילה, בכל יום לפני תפילת שחרית, מטעם רשת הכוללים 'עולם התורה' בראשות ראש הכולל הרה"ג רבי שלום יוסף גוטמן שליט"א, אשר העניק מלגות עידוד מכובדות וגדולות לכל האברכים הבחורים והילדים אשר השכימו ללמוד שעה קודם התפילה.

בנועם שיח מסר שיעור הכנה לקראת ליל התקדש החג, ורומם את הקהל.

ביום טוב ראשון לאחר תפילת מנחה מסר שיעור בהלכה והגדה הרה"ג ר' יחזקאל שרגא הופמן שליט"א, בליל שבת קדש נשא דברים הרה"ג רבי אברהם שלמה כ"ץ שליט"א מריסקווא, ערב שש"פ נשא דברים הרה"ג רבי זליג ברוורמן שליט"א, בליל שש"פ בהתוועדות שירת הים נשא דברים הרה"ג ר' נפתלי גראס שליט"א, במוצאי יום טוב נעילת החג הרה"ג ר' יחזקאל הופמן שליט"א, בשיעורים השתתף קהל רב ומגוון אשר נהנה ענג רוחני משיעורי התורה.

בימי חוה"מ התקיימה במקום ישיבת "בין הזמנים" שיח יצחק' ע"ש מיסדו הרה"צ מביקאווסק זצ"ל ובארגונו של הב' שרגא כ"ץ הי"ו, בה שקדו על תלמודם בחורים ונערים בהתמדה כאשר כל רואיה מהללים ומשבחים לראות את היכל בית המדרש מלא בלומדים בשעות לפני הצהריים.

ימי פסח מרוממים ושיעורי תורה

בבית מדרשנו ברחוב רב אשי בבני ברק

מקשה אחת של ימי התעלות והתרוממות, נעימות ועריבות, בדיבוק חברים וקירוב הלבבות, עברו על אנשי שלומינו מתפללי בית מדרשנו ברחוב רב אשי בבני ברק, בימי הפסח העל"ט, בכל התפילות הנלהבות

בית המדרש וקהלה קדושה שפע חיים צאנו לעיקוואד

כי תקדמנו ברכות טוב

ברכות שיר ושבחה תהלה ותפארת, נשגר קדם ידידיני הנכבד והנעלה, רודף צדקה וחסד, רב הפעלים לכלל ולפרט, ידו פרוסה למען כל הצטרכויות בית מדרשנו וקהלתנו הק' בטובת עין ורוח נדיבה, אהוב על המקום ועל הבריות, שמו מפארים

מוה"ר אברהם רייך הי"ו

ראש הקהל דקהלתנו הק'

על נדבת לבבו, בדאגתו סיועו למען החלוקה הגדולה לעשרות מבני קהלתנו הק', כשבכך יכלו המה לחוג את חג המצות בדיצה מתוך הרחבה

הברכה אחת היא שבזכות המצוה הזאת

יזכה לברכה והצלחה וסיעתא דשמיא בכל אשר יפנה,

מתוך הרחבת הדעת ונחת מכל יו"ה,

ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בירושלים הבנויה, אכ"ר

המברכים ומאחלים

רבנן ותלמידיהון

הנהלת המוסדות

ביהמ"ד הרה"ג רבי נפתלי צבי לייפער שליט"א על החובה להישען על הקב"ה באמונה ובטחון ללא סייג. אחר כך אמרו כל הקהל יחדיו את שירת הים בקול נעימה ונגינה ואחריה פצחו בריקודים נלהבים.

בנעילת החג התכנסו שוב כל המתפללים לסעודת החג בשבת אחים גם יחד, לאמירת כל ההגדה כמנהגנו, ופרידה מהיו"ט הקדוש בניגוני ערגה וכיסופין, במהלכה נשמעו דברים נפלאים מפי הרה"ג רבי אברהם שמעון מאשינסקי שליט"א, מחשובי מתפללי ביהמ"ד ור"מ בישיבתנו הק' בבני ברק, שהרחיב על ענין ההודאה להקב"ה כסגולה להמשכת ישועות עד בלי די. בריקוד נלהב של 'לשנה הבא בירושלים הבנויה' נעל היו"ט הקדוש, אשר ימים אלו לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם.

סעודת הילולא דרביה"ק מרן הדברי חיים זי"ע

סעודת הילולא של מרנא הדברי חיים זי"ע נערך בהשתתפות כלל אנ"ש בב"ב, ובהשתתפות רבני ונכבדי אנ"ש, ורבים מנכדי בעל הילולא זי"ע, אשר הסבו כולם לסעודה שהוגשה בהרחבה בהיכל בית מדרשנו ברח' ר' יהודה הלוי במוצש"ק שמיני העל"ט, בשילוב סעודתא דדוד מלכא משיחא

את המשא המרכזי נאם הגה"צ אב"ד קהילתנו הק' שליט"א אשר דרש במשנת בעל הילולא זי"ע. לאחמ"כ השמיע שלוחא דרבנן הרה"ח ר' משה שמעון ראטה סיפורי הוד מבעל הילולא זי"ע. כתרי תודה נקשרו לגבאי המסור של בית מדרשינו הרה"ח ר' אפרים רייכמן הי"ו וכן להר"ר מרדכי שימון אשר נדב חלק גדול מהוצאות הסעודה.

בביהמ"ד קאלשיץ התקיימה ג"כ סעודת הילולא בשילוב סעודתא דדוד מלכא משיחא בהרחבה ובהשתתפות קהל נכבד, עובדות והנהגות מבעל הילולא קדישא נשמעו ע"י הרה"ג ר' נפתלי גראס שליט"א, זכותו דבעל הילולא תגן על כל המשתתפים.

שיעור מיוחד בהלכות מכירת חמץ וההבדל שבין מכירת חמץ להיתר מכירה בשמיטה, השמיע בליל שבת חול המועד, בין מנחה למערב, הרה"ג רבי שלום יוסף גוטמן שליט"א, ראש כולל ש"ס בבני ברק וראשי כוללי עולם התורה.

בעידן רעוא דרעוין של שבת חול המועד זכו המתפללים לשמוע דברים ערבים ונעימים מפי האורח הדגול הגאון רבי משה טוביה וייסברגר שליט"א, אב"ד בודאפעסט, שפיאר את בית המדרש במשך כל ימי הפסח, בדבריו הרחיב על סגולת ימי הפסח שהם ימי תשובה מאהבה, ואף הפליג בשבח בית המדרש אשר התפילות נערכות בחמימות והתלהבות ושמו הטוב הולך לפניו בכל פינות ומחנות.

שיעור הלכתי נפלא השמיע בבית המדרש ביום שלישי של חול המועד פסח, הרה"ג רבי יצחק אהרן ישראלי שליט"א דומו"צ קהילתנו הק' באשדוד, שהרחיב לבאר היטב את ההבדל שבין מצות מכונה ובין ריחיים של מכונה, ובדיני ושמרתם את המצות, וחתם בדברי אגדה המשובבים את הנפש.

למחרת ביום רביעי של חול המועד התענגו המתפללים על שיעורו המרתק והמאלף של הרה"ג ר' אפרים פישל גרין שליט"א, מנהל רוחני של ישיבת היכל התורה בקרית צאנז, אשר גולל את השתלשלות כתיבת ספרי הנביאים והכתובים וחמש המגילות, והספרים האחרים שנכתבו בתקופת הנביאים ולא נכנסו בכלל התנ"ך, כן הרחיב במעלת וקדושת שיר השירים.

בליל שביעי של פסח, בין מנחה למערב, זכו המתפללים לשמוע שיעור הלכתי מעמיק ויסודי מפי חדב"נ הגה"צ רבי אליעזר דוד שפירא שליט"א, אב"ד קהילתנו הק' בבני ברק, בדין מי שבירך בטעות ברכת שהחיינו בקידוש של שביעי של פסח, אם נחשב זה להפסק וצריך לחזור ולקדש.

סמוך לחצות הלילה של ליל שביעי של פסח נקבצו ובאו כל המתפללים לשבת-אחים גם יחד ברוח שיר ושבה, במרכזו נשמעו דברי אמונה ובטחון מפי דומ"ץ

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין,
הרב **גדליה דוד שווארץ** הי"ו
פנהל ת"ת דרכי אבות בירושלים עיה"ק
לרגל השמחת השרויה במעונו בפז"ט
שפחת אירוסי הבת תחי'
עב"ג החתן המו"מ בתו"ש כמר נפתלי נ"י
בן הרה"ג ר' יעקב מאיר קראוס שליט"א
בפזל טוב ובשעטומי"צ

ובברכת פזל טוב
לאביו הרה"ח ר' זלמן הי"ו - אנטווערפן
לחותנו הג"ר יהודה צבי גלנץ שליט"א - פעיה"ק
ולסב הג"ר אפרים פישל ויזל שליט"א - פעיה"ק
אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד
פתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיא

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין,
הרה"ח ר' **אברהם מרדכי אסקל** הי"ו
אב"י ביוניאן סיטי
לרגל השמחות השרויות במעונו בפז"ט
שפחת הנכס נכדו הינו"ח כפר צבי נ"י
בן בנו הרה"ח ר' אהרן הי"ו
לנועם עול תורה ומצוות
ושפחת הולדת הנין נ"י
בן לנכדו הר"ר ישראל רייכמן הי"ו
חתנו בנו הרה"ח ר' אהרן הי"ו
אב"י בקרית הבעש"ט

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד
פתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיא

קרית צאנז בעיה"ק טבריה
קמחא דפסחא

בני מלכים היה המוטו של קופת הצדקה בעיר הקודש טבריה, המטרה הייתה ממוקדת ביותר לזכות למטרה הקדושה שכל אחד מבני קהילתנו 'הק' יסב בליל הסדר ובחג זמן חירותנו בהרגשת בני מלכים כבני חורין פשוטו כמשמעו,

בקופת הצדקה 'רמבעה"נ קרית צאנז טבריה' הפך למסורת ולשם דבר, החלוקות הגדולות והמכובדות בו זוכים לחלק בסידי"ש סכומים אדירים לכלל ובעיקר לפרט במתן בסתר, זאת בנוסף למה שדואגים בקופה במשך השנה כולה עבור כל נצרך, 'גולת הכותרת' הינם החלוקות האדירות לקראת ימי הפסח, אשר צוות המשרד עמל חודשים רבים למען לא יחסר המזג ולסייע ולהקל מנטל ההוצאות הכבדות בימי החג ובפרט בעת אשר היוקר יאמיר, תחת פיקוחו של מורינו המרא דאתרא שליט"א ומורינו הדומ"ץ שליט"א חולקו מענקים מכובדים של אלפי ₪ לכל אחד ואחד מ- 250 משפחות אנ"ש המתגוררים בקרית צאנז בעיה"ק טבריה.

מאני מכבדותא הוא - בסיוע מפעל החסד מלבושי כבוד נמכרו במחירים מוזלים ביגוד לשבתות וימות החול למשפחות ברוכות הילדים אשר חסכו מאות ואלפי שקלים מהוצאות הביגוד השוטפות בליע"ר, כן הגדיל עשה הנגיד הנכבד אשר מסור בליבו ונפשו למען כל צרכי הקהילה ה"ה הרה"ח ר' מנחם מנדל רייך הי"ו בחלוקת תלושי קניה לקניית בעקיטש'ס לכל בני הקהילה במחיר אפסי ביותר ברשת החנויות 'דסקל' למען ילכו כל בני הקהילה כבני מלכים ממש.

כמו כן חולקו סכומים נכבדים ע"י ארגון החסד 'מערת המכפלה' לאברכי הכולל העמלים על התורה והעבודה, בהשתדלותו של האבר"ך הנמרץ מוה"ר אברהם אבא אייזנבאך הי"ו.

מן המפורסמות הם תמיכת ארגון הצדקה העולמית 'טובה וברכה' הממומנת ע"י נדיבים בעם אשר ליבם חם

למען תושבי הגליל, אשר חילקה בעצה אחת עם קופת הצדקה כ-שלוש מאות אלף ₪ למשפחות אנ"ש.

הגדילו עשה אף בחלוקת סלי מזון חינם למשפחות ברוכות ילדים שכללו בין השאר בשר ודגים בהרחבה גדולה, כמו"כ חולקו לכל בני הקהילה בקר יין וירקות בהשתדלות של האבר"ך הנמרץ הר"ר שלמה שכטר הי"ו לקיום מצוות היום בהרחבה גדולה. וכן חלוקת עופות ע"י איש חי רב פעלים המתמסר בכל הונו ואונו למען כל צרכי אנ"ש בעיה"ק טבריה בפרט וכלל אנ"ש בכלל הרה"ח ר' אהרן הופמן מנהל רשת כוללי 'מבצר התורה' בארה"ק.

גם לרבות זכו לחלק תמיכות נרחבות של תווי קנייה בסך של למעלה ממאתיים חמישים אלף ₪ למשפחות אשר זכו לחגוג הפסח במעונם, זאת ועוד חולקו תמיכות נאות למשפחות נזקקות למען יאירו אף עיניהם ועיני צאצאיהם לחוג בדיצה את שמחת החג בהרגשת בני חורין ממש!

מקופת הצדקה מבקשים להודות לכלל אנשי שלומינו אשר נענו בסבר פנים יפות והרימו תרומת קודש לאנ"ש בעיה"ק טבריה ובראשם לשרי הצדקה והחסד הנדיבים בעם אשר הגדילו עשה והוזילו מהונם דמים מרובים למען יזכו לעשות חג הפסח במועדו בהרחבה גדולה, כן מודים מעומק לב לצוות המשרד, למתנדבים היקרים אשר פינו מזמנם היקר והעמוס להיות לעזר למען יצא הכל דבר דבור על אופניו.

לשבוע מטובה

ארוחות מבושלות כיד המלך בערבי פסחים

דבר גדול עשו אברכי הקהילה ע"י ארגון החסד 'לשבוע מטובה' המכין ארוחות למשפחות הקהילה בעת שמחתם, כאשר ארגנו בימי ערב הפסח ארוחות מבושלות ובשריות כיד המלך לכל משפחות הקהילה אנשים נשים וטף!

מה נהדר היה המראה שחזר על עצמו במשך ג' ימים - י"א, י"ב וי"ג ניסן כאשר בשעת הצהריים הוגשו הארוחות לכל הציבור, בו בזמן שטרודים בבית בהכנות לחג ואין אפשרות לתת לילדים כהרגלם, היו כאלו

ברכת מזלא טבא

לידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין,
הר"ר **ישעיה יצחק וינגרטן** הי"ו
אב"י בקרית צאנז טבריה

לרגל השפחה השרויה בפעונו
שפחת הולדת הבת תחי'
במזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת מזל טוב
לחותנו הרה"ח ר' **ששה אברהם גלץ** הי"ו - י"ג
ולזקינו הג"ר **יהודה צבי גלץ** שליט"א
רב ביהמ"ד אמרי דבש בנתניה

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד
פתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיא

גליון זה נדבת

לידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין,
הר"ר **ישראל דיקשטיין** הי"ו
אב"י בב"ב

לרגל השפחה השרויה בפעונו
שפחת הולדת הבת תחי'
במזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת מזל טוב לאביו
הרה"ח ר' **שלום יוסף** הי"ו - אב"י רחובות

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד
מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיא

ובכל השנה ועל הצורך לעמוד על המשמר, תוך כדי הסברה והבאת העניין לתודה בטוטו"ד.

בני הקהילה הודו למנהל המוסדות מוה"ר משה אהרן כהנא הי"ו שנטל ע"ע את הוצאות השיעורים.

כ"ה ניסן - סעודת ההילולא דרביה"ק מצאנו זי"ע

במוצש"ק פר' שמיני ליל כ"ה ניסן התקיימה סעודת ההילולא המרכזית פעיה"ק לרביה"ק בעל דברי חיים זי"ע, בה הסבו יחד כל בני קהילתנו הק' לסעודה שהוכנה בטוטו"ד וכיד המלך בהיכל אברהם משה, לאחר הזמירות למוצאי שבת נשא דברים ועובדות במשנתו של בעל ההילולא הרה"ג ר' יצחק מאיר סענדערס שליט"א רב ביהמ"ד וולעדניק בטבריה, ושהקהילה של טבריה ממשיכה את דרכו בג' עמודים שעליהם העולם עומד.

לאחמ"כ נשא דברים הגה"צ מורינו המרא דאתרא שליט"א בשגב מעלתו של זקה"ק בעל ההילולא זי"ע, וקידם בברכה את פני האורח הדגול פמ"מ הגאון הצדיק רבי בנימין פינקל שליט"א משגיח ישיבת מיר שידוע ידידותו הגדולה עוד של אביו ראש ישיבת מיר ברכפלד זצ"ל עם יבדלחט"א כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א.

את המשא המרכזי נשא האורח הרב פינקל שליט"א שהאריך בגדלותו של בעל ההילולא זי"ע שהיה רבן של כל בני הגולה, כמו"כ דיבר על ההמשך דרכו של כ"ק מרן רבינו זי"ע אשר גם היה רבי של כל בני ישראל בפעולותיו הגדולים, וכן אצל בנו ממשיך דרכו כ"ק מרן שליט"א אשר זכה להסתופף בצילו כמה וכמה פעמים בשבתות וכד' והפליא את עבודת קדשו בהנחלת הדרך של צאנו לכל קהלה קדישא.

בסיום דבריו שיבח את מקום קדוש זה שנתייחד ונבנה ע"י כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א, כששמו הטוב של המקום נודף למרחוק, כן הפליא את האוירא דקדושה בין בני הקהילה כפי שראה בימים האחרונים עת ששהה פה למנוחה בתוככי קריה נאמנה.

בני הקהילה מבקשים להודות לכל אלו שסייעו בהכנת הסעודה בגוף ובממון ובפרט להני צנתרא דדהבא

שדאגו להתפנות מזמנם היקר ולהכין דבר נצרך זה המהווה לכאו"א בתוך כל קלחת הנקינות לעצור ולהקל במעט מכל הטרדות של ערב החג.

פיות האברכים לא פסקו מלהלל ולשבח להני צנתרא דדהבא שלקחו ע"ע דבר גדול זה. שיר ושבחה נשגרו קדם התורמים הנכבדים שלקחו ע"ע להיות 'פרנסי היום' ה"ה הנה"ח הרה"ח ר' מנחם מענדל רייך שליט"א, וארגון 'נשי צאנו' בנשיאות הרבנית הצדקנית תליט"א, ותרומה לע"נ הרה"ח ר' אברהם משה ז"ל ביבלחט"א הרה"ג ר' יחיאל יו"ט שליט"א, תהי משכורתם שלמה מעם ה'.

שיעורי תורה

בליל שבת הגדול לפני תפילת מעריב דרש הדומו"צ הגר"ז וקסברגר שליט"א בהלכות הפסח, במשך שעה ארוכה עבר על כל ענייני והלכות החג ההמורבים בבהירות נפלאה, לשמחת לב האברכים אשר שתו בצמא את דבר ה' בהלכה שנשא ברמה.

למחרת בשב"ק אחה"צ התאספו שוב בני הקהילה לדרשת שבת הגדול ע"י המרא דאתרא הגה"צ אב"ד שליט"א שדרש בשליחות הקודש, תחילה פתח בדבר הלכה בבירור וליבון שורשי מצוות סיפור יציאת מצרים והנפק"מ לזכירתה בכל יום, בדבריו האריך להביא ממרן זי"ע בדברי יציב, אח"כ המשיך בדברי אגדה בדברים חוצבים להכנה הראויה לימי הפסח הנעלים ולנצלם כראוי בשמחה וחדוה ולהשקיע בחינוך הבנים, כפי אשר דרו"ש דור"ש כ"ק מרן שליט"א תמידים כסדרן להנחיל את דרך עץ החיים לדורות הבאים באותו השקפה והמסורה המקובלה לנו משנות דור.

בימי חוה"מ פסח התקיימו שיעורי תורה ע"י ארגון 'מורבה חיים', ביום א' ג' דחוה"מ נשא דברים הרה"ג ר' יהושע זעליג דיסקין שליט"א ר"מ בישיבת 'משך חכמה' בב"ב בשיחה מאלפת האריך לבאר את מצוות והגדת לבנך' כל השנה היאך להחדיר את הרגש היהודי בלבבות הצעירים.

ביום ב' ד' דחוה"מ נשא דברים הרה"ג ר' יוסף גרשון סופר שליט"א מחו"ר עיה"ק צפת ת"ו שידידו רב לו בענייני כשרות, בדבריו עמד על החומרות הנוהגים בפסח

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין,
הר"ר **מנחם מענדל שטיינמץ** הי"ו

אב"י בפאנסי

לרגל השמחה השרויה במעונו

שפחת הכנס בנו **כמר ישעיה מאיר** נ"י

לנועם עול תורה ומצוות

בפז"ט ובשעטומי"צ

ובברכת מזל טוב

לאביו הרב **משה** הי"ו - פאנסי

ולחותנו הרה"ח ר' **שפחה נייפאן** הי"ו - בו"פ

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד
פתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיא

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין,
העומד לימינו בהפצת הד"ת בברכפלד

הרה"ח ר' **חיים מאיר אייטר** הי"ו

לרגל השמחה השרויה במעונו בפז"ט

שפחת אירוסי בנו הבה"ח המו"פ בתו"ש

החבר **כמר צבי אביגדור** נ"י

עב"ג הכלה תחי

בת הרה"ח ר' **חיים מנחם יעקובוביץ** הי"ו

ובברכת מזל טוב

לאביו הרה"ח ר' **זאב דוב** הי"ו - פעיה"ק

ולסבים, הגר **גדליה יעקובוביץ** הי"ו - פעיה"ק
והרה"ח ר' **שלום יוסף דיקשטיין** הי"ו - רחובות

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד
פתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיא

דומ"ץ קהילתינו הק' הרה"ג רבי שלמה הכהן שטרן שליט"א נשא מספר שיעורים ודרשות במהלך ימי הפסח ולפני כן:

בשבת הגדול נשא הדומ"ץ שליט"א דרשה במשך למעלה משעה וחצי דברים בעינינו דיומא בהלכה ובאגדה.

בימים שבשבוע שלפני הפסח יתקיים בכל יום בין מנחה למעריב שיעורים מיוחדים בהלכות פסח והלכות ליל הסדר.

בליל יו"ט ראשון בין מנחה למעריב, התקיים שיעור בהלכות ליל הסדר והכזייתי מצוה.

ביו"ט אחה"צ בין מנחה למעריב נשא שיעור מיוחד בדיני קטניות בפסח ראש הכולל ומו"צ הרה"ג ר' נפתלי צבי בלך שליט"א

בשביעי של פסח בעת נעילת החג נשא דברים הדומ"ץ שליט"א במעלת גודל ההשפעות אשר עלינו לקחת עמנו בצאתנו מימים קדושים אלו, ואיך לשמור ולשמר את האורות הקדושים של חודש ניסן, כשלאחמ"כ יצאו כל הקהל בריקוד חסל סידור פסח ולשנה הבאה בירושלים הבנויה.

סעודת הילולא דרביה"ק מרן הדברי חיים זי"ע

במוצש"ק שמיני העעל"ט, התקיימה סעודת מלוה מלכה וסעודת הילולא בהיכל בית המדרשנו בהשתתפות בני הקהילה ומתפללי בית המדרש סעודת הילולא הוגשה ע"י הנהלת מוסדותינו הק'.

בתחילת הסעודה נשא דברים במשנת בעל הילולא הרה"ג רבי אהרן ישעיה שכטר שליט"א ראש כולל "קול יהודא" סערט וזניץ שבמשך שעה ארוכה סיפר עובדות מבעל הילולא ומה צריכים אנו ללמוד מהם, לאחמ"כ כובד בזמור מכתם לדוד מנהל המוסדות הרה"ח ר' יוסף יהונתן שנק שליט"א.

בראש למנהל המוסדות הרב משה אהרן כהנא הי"ו ולכל העוזרים והמסייעים תשוח"ח להם.

ממלכת הפאר צאנו חיפה

חלוקות קמחא דפסחא

כמדי שנה בשנה, נערכה אף השנה בקרב בני קהילתנו הק' בחיפה, חלוקות ענק של "קמחא דפסחא" נרחבות, במסגרתה קיבלו כל בני הקהילה מצות מהודרות מבית "היימישע מצות".

בשבוע שלפני חג הפסח חולקו בכל יום ע"י "עזר לקהל חיפה" בשיתוף ארגון נשות צאנו חיפה, ובעזרתה של הרבנית הצדקנית תליט"א א"ח כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א ארוחות צהרים מזינות לכל משפחות הקהילה במכיר סמלי בלבד.

על מלאכת המכירה המוזלת וחלוקת ארוחות הצהרים ניצב האבר"ך כמדורשו הר"ר אברהם לונגר הי"ו, ישא ברכה מאת ה'.

כמו"כ חולקו ע"י הנהלת המוסדות לעשרות רבות של צוות הרוחני והגשמי של כלל המוסדות תלושי קניה ע"ס מאות שקלים תרומת ידידינו הנכבד אשר ליבו פתוח לרווחה לכל צרכי מוסדותינו הק' הרה"ח ר' חיים שפירא שליט"א יו"ר מפעל החסד "רפואנו ונוושע" לע"נ האי גאון וצדיק רבי חיים מנדל שטייגר זצ"ל

שפתותיהם של בני הקהילה מלאים שבח ותודה, לעסקנים המסורים העומדים מאחורי החלוקות הגדולות מנהלי המוסדות בחיפה הרה"ח יוסף יהונתן שנק הי"ו, הר"ר צבי אלימלך לווינשטיין הי"ו והר"ר חיים שלמה לוי הי"ו.

שיעורי תורה בימי חג הפסח בקהילתינו הק' בחיפה

בכל יום מימי זמן חירותנו - חג הפסח התקיימו שיעורי תורה בבית מדרשינו כדלהלן:

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין, הר"ר ירחמיאל שלום צבי רוזנברג הי"ו
אב"י בבית

לרגל השמחה השרויה בפענו
שמחת הולדת הבן נ"י
בפזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת פזל טוב לאביו
הרה"ח ר' בערל הי"ו - אב"י פעה"ק

אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד
מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין, הר"ר יחזקאל לויסיג הי"ו
אב"י בבית שמש

לרגל השמחה השרויה בפענו
שמחת הולדת הבת תחי
בפזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת פזל טוב
לאביו הרה"ח ר' נתנאל הי"ו
ולחותנו הרה"ח ר' יצחק וירצברג הי"ו

אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד
מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

הרה"ג ר' יחיאל בקר בן האדמו"ר מאזורוב שליט"א והרה"ג ר' יחיאל לייפער שליט"א בן האדמו"ר מטעמשוואר ומרבני בית מדרשנו העלו עובדות והנהגות מבעל הילולא זי"ע.

ברכהמ"ז על הכוס נקנה ע"י מתפללי בית המדרש, וכיבדו להרה"ח ר' זאב נחמן וינברגר הי"ו, כאות הוקרה על רוב פעולותיו למען בית המדרש וצרכי הקהילה.

אלעד

חלוקת קמחא דפסחא

הנהלת המוסדות ערכו חלוקה מיוחדת של בעקיטשעס לחג, לכל צוותות הת"ת והישיבה לצעירים בעיר. זאת מלבד החלוקה הגדולה של עזר לקהל בעיר.

סעודת הילולא כ"ה בניסן

במהלך סעודת הילולא שנערכה במוצש"ק שמיני העעל"ט, נשא דברים הרה"ג רבי יעקב שאול לייזער שליט"א דומו"צ קהילתנו הק' שהרחיב בגודל האי יומא רבא.

לאחמ"כ נשמע בקשב רב משך שעה ארוכה דבריו של האורח הגאון רבי מתת' דייטש שליט"א רב שכונת רמת שלמה בירושלים ונכד רבוה"ק.

בני קהלתנו הק' שיגרו ברכות תודה קדם גבאי בית מדרשינו הרב עמרם ויזל הי"ו על רוב פעליו למען כל בני קהלתנו הק'.

עיה"ק צפת

קמחא דפסחא

כמדי שנה נערכה חלוקה נרחבת ע"י הנהלת מוסדותינו הק' של ערכת מצרכים וסלי מזון לכבוד החג, ובהם עופות ובקר, מיץ ענבים, יין, שמן זית ושמן אגוזים וכו', וכן עוד מוצרי יסוד עבור למעלה ממאה משפחות אנ"ש וחברי קהילתנו הק', הודות להתמסרותו של הרה"ח ר' מרדכי

בברכת המזון נתכבד הדומו"ץ הרה"ג רבי שלמה הכהן שטרן שליט"א, בני קהילתינו הביעו הכרת הטוב להר"ר צבי הירש הלברשטאם נו"ו לבעל הילולא על תרומתו הנכדה להוצאות הסעודה ולשמש בית מדרשינו הר"ר יקותיאול יהודה בלומנטל והר"ר יחיאל מושקוביץ על עזרתם הרבה בהכנת סעודת הילולא.

חג הפסח בבית מדרשינו ברחו' דברי חיים גבעה א'

בביתר עילית

ימים של התעלות והתרוממות בעבודת השי"ת עברו על בני קהילתנו הק' בימי חודש ניסן העעל"ט, בתפילות בהתלהבות והתרוממות הנפש, ומתוך חיזוק עצום בלימודים בהשתתפות אברכי משי מבני הקהילה וכן בחורי החמד, כשקול התורה הדהד בביהמ"ד במהלך כל ימי חודש ניסן העעל"ט במשך כל שעות היום.

חלוקה מיוחדת של קמחא דפסחא למתפללי בית המדרש, אורגנה וחולקה ע"י הדומו"צ הרה"ג רבי ישראל שוורץ שליט"א. פיות בני קהילה הודו ושבחו על החלוקה המכובדת לכבוד יו"ט.

בימי הפסח נמסרו שיעורי תורה מענינא דיומא ע"י הרב בנש"ק יקותיאול יהודה שוורץ - נין כ"ק מרן זי"ע, הרה"ג ר' צבי וייסמן מחו"ר הכולל בביתר, והרה"ג ר' משה ויינבאך מגדולי המשפיעים.

במוצאי שב"ק אור לכ"ה ניסן נערכה סעודת הילולא ומלוה מלכה בהשתתפות קהל אנ"ש ורבנים ברוב פאר והדר, לכבוד יומ"ד רבא דמרנא ורבנא הדברי חיים זי"ע. במהלך הסעודה נשאו דברים, הרה"ג רבי ישראל שוורץ שליט"א דומו"ץ בית מדרשנו, והרה"ג ר' חיים שרגא שטרן שליט"א רב ביהמ"ד רופשיץ.

כמו"כ נערך סיום מסכת ע"י הר"ר חיים צבי ויינברגר הי"ו. כשלאחמ"כ קמו הכל לריקוד לכבוד התורה ולומדיה.

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין,

הר"ר ישראל רייכמן הי"ו

אב"י בקרית הבעש"ט

לרגל השפחה השרויה במעונו

שפחת הולדת הבן נ"י

במזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת מזל טוב

לאביו הרה"ח ר' אשר אנשיל הי"ו

לחותנו הרה"ח ר' אהרן אסקל הי"ו

ולזקניו, הרה"ח ר' אברהם פרדכי אסקל הי"ו

והרה"ח ר' פרדכי טסלר הי"ו

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד

פתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמאי

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין,

הרה"ח ר' דוד רייכמן הי"ו

אב"י בבארא פארק

לרגל השפחה השרויה במעונו במז"ט

שפחת אירוסי הבן

הבה"ח המו"מ בתו"ש

כמר יצחק מאיר נ"י

עב"ג הכלה תחי'

ובברכת מזל טוב לאביו

הרה"ח ר' פנחם מענדל הי"ו - אב"י בבו"פ

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד

פתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמאי

במהלך הסעודה נשאו דברים הגאון רבי דוד זאב רייך שליט"א רב קהלתינו הק' בעיר, ראש הכולל הרה"ג ר' חיים ישראל הורוביץ שליט"א, והרה"ח ר' אפרים בלומנברג הי"ו. בברכת המזון על הכוס כובד הגבאי המסור הרה"ח ר' ברוך קליין. בני הקהילה הודו לגבאים על ארגון הסעודה, הסעודה נתרמה ע"י הר"ר מרדכי שימון מב"ב.

בבית מדרשנו 'שפע חיים' בשכונת הדרום התכנסו קהל אנ"ש ללימוד תורה ברבים מידי ליל בלילות חול המועד, כאשר במהלכם נמסרו שיעורי תורה ע"י הדומו"צ הרה"ג רבי יחזקאל שרגא שימון שליט"א. מלבד דרשת שבת הגדול אותו נשא כנהוג.

אשדוד

קמחא דפסחא

בנוסף לחלוקה הגדולה שע"י קופת החסד 'עזר לקהל' דחסידי צאנז. קיבלו אברכי אנ"ש תמיכה גדולה מתרומתם ונדבת לבם הנכבדה של הרה"ח ר' אהרן יוסף לנדאו הי"ו ואיתו עימו אביו הרה"ג ר' גדליה הי"ו אב"י בבארא פארק, וכל המשפחה הרוממה המסורים בכל מהלך השנה לרווחת בני הקהילה, ע"י קרן "זכרון רייזל" ע"ש בתו ואחותם הנערה רייזל ע"ה בת יבדלחט"א ר' גדליה שליט"א. על זאת שבחו כל בני הקהילה.

חג הפסח

ימי החג עברו על בני הקהילה בהתרוממות גדולה, כשבימי החג וחול המועד אחרי התפילה נשמע קול התורה בבית מדרשנו בשיעורים נפלאים על ידי בני הקהילה שיחי', בראש ובראשונה ע"י הגאון רבי יצחק אהרן ישראלי שליט"א דומו"צ קהלתנו הק', וכמו"כ בשאר ימי חול המועד ע"י האברכים החשובים, מוה"ר ירוחם פישל טויב, מוה"ר דוד סלמון, ומוה"ר משה אריה

ישכיל הי"ו מנכ"ל המוסדות, ועוזרו הנאמן הרה"ח ר' דוד חיים שאטן הי"ו.

כתרי שבח והודאה נקשרו להנגיד הנכבד הרה"ח ר' יעקב יוסף מילר הי"ו ראש הקהל דקהלתנו הק' באנטווערפן ונו"ב, שהרים תרומתם הנכבדה כמידי שנה בשנה במסגרת ארגון החסד 'חסדי חוה', לע"נ בתם אשת החסד והמעש מרת חוה רפאלה ע"ה.

ברכת תודה מיוחדת שוגרה לעבר איש המעש ורב הפעלים שליח הנאמן של המוסדות בארה"ב הרה"ח ר' מנחם בנימין פאשקעס הי"ו אב"י בווייליאמסבורג, על התמסרותו במשך כל השנה לפעולות מוסדות צאנז בעיה"ק צפת הידועים לכל, ובפרט לקראת מגבית קמחא דפסחא שע"י קהילתנו הק', כמו"כ להרה"ח ר' יחזקאל שרגא קופטייל הי"ו אב"י בבארא פארק יצ"ו שהקים קרן 'צדקת זכרון מירל' לע"נ אימו האשה החשובה מרת מירל בת הרה"ח ר' משה ע"ה קויפטייל ע"ה.

אנ"ש הביעו תודות והערכה קדם האבר"ך הנמרץ הר"ר יצחק אייזיק גרינשטיין הי"ו ואתו עמו האברכים שסייעו ועמדו לימין הצלחת מבצע החלוקה.

חלוקה מיוחדת של מצות, פירות, ירקות, ותמיכות של עשרות אלפי ש"ח למשפחות ע"י 'קופת הקהל'. כמו כן חולק ע"י הנהלת 'עטרת צפת' סכומים מכובדים למשפחות מאנ"ש.

ברכת תודה מיוחדת שגורה בזה להנגיד הנכבד הרה"ח ר' חיים שפירא יו"ר ארגון החסד "רפאנו" על נדבת ליבו שהוזיל זהב וכסף עבור התמיכות למשפחות.

סעודת הילולא כ"ה ניסן

במוצ"ק כ"ה התכנסו ובאו כלל אנ"ש לסעודת מלוח מלכה עם סעודת הילולא בבית מדרשנו העתיק בעיר הקודש, אשר נתייסד עפ"י הוראתו בקודש של בעל ההילולא זי"ע.

דברות הקודש

בגליון זה נודבו

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת **מרים** זילברמן

בת הרה"ח ר' **אהרן** ע"ה

נלב"ע ביום ב' אייר

תנצב"ה

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה,

יקר שבערכין

הרה"ח ר' **לייבוש מארגנשטערן** הי"ו

ראש הקהל דקהילתנו הק' בפאנסי

לע"נ אביו

הגה"ח מוה"ר **חיים יחיאל מיכל**

בן מוה"ר **פרץ וינברגר** ז"ל

נלב"ע ביום ל' ניסן

א' דר"ח אייר תש"ה

ת.נ.צ.ב.ה

הישיבה התקיימה מיוזמתם ובניהולם של האברך החשוב הר"ר יעקב שימון הי"ו אשר ברוב כשרון הלהיבו את בחורי החמד לתורה ועבודה, ואף דאג וגייסו עשרות אלפי ש"ח אותם חילקו כמענקים ללומדים והמצטיינים. ישאו ברכה מאת ה'.

שיעור תורה בימי חוה"מ

שיעורים מיוחדים לרגל חג הפסח נמסרו, ביום טוב ראשון ע"י חדב"נ כ"ק הגה"צ גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א, ביום א' דחוה"מ ע"י המגיד הרה"ג שמעון שפיצר שליט"א ביום ב' דחוה"מ הרה"ג רבי יקותיאל רזנבוים שליט"א רב קהילת קהל חסידים פ"ת.

סעודת הילולא כ"ה ניסן

במוצש"ק שמיני ליל כ"ה ניסן התקיימה סעודת הילולא של מרנא הדברי חיים זי"ע בהיכל הכולל, בראשות המרא דאתרא חדב"נ כ"ק הגה"צ גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א. את המשא המרכזי נשא הגה"צ שליט"א, אשר נשא פלפול ממשנתו של בעל הילולא, וכן נשא דברי אגדה וחיוזוק בסיפורי קודש מופלאים. בסעודה השתתף גם כ"ק האדמו"ר מבערגסאז שליט"א, ועוד רבנים חשובים.

בברכת המזון על הכוס כובד הרה"ח ר' חיים שמעון הרבסט הי"ו ראש הקהל דקרית הבעש"ט, אשר אף נדב את רוב הוצאות הסעודה. קהל אנ"ש הודו ושבחו לתורמים הנכבדים על תרומתם הנכבדה להוצאות המעמד.

בית שמש

סעודת הילולא בקהילתינו הק' בשכונת 'שפע חיים'

במוצש"ק פר' שמיני התאספו ובאו בני קהילתינו לסעודת מלווה מלכה ערוכה כיד המלך, לרגל יומ"ד רבא של רביה"ק מרן הדברי חיים זיע"א.

הסעודה נערכה בבית מדרשינו והשתתפו בו כ"ק האדמו"ר מאמשינאווי ב"ש שליט"א נכד רביה"ק בעל הילולא, שאף נשא דברים בדרכו ובמשנתו של בעל הילולא.

כן נשא דברים והעלה עובדות והנהגות מבעל הילולא, הרה"ג רבי חיים לייב רובינשטיין שליט"א רב שכונת רמה ד' 2 בבית שמש.

פיות בני קהילתינו הק' מלאים שבח קדם גבאי בית המדרש, ולכל העוזרים והמסייעים, וזכות בעל הילולא בוודאי יעמוד לימינם בכל אשר יצטרכו.

ליקווד

קמחא דפסחא: עשרות אברכי אנ"ש בליקווד, קיבלו בשמחה את החלוקה הגדולה של קמחא דפסחא,

לאבל, בשיעורים נפלאים בענייני דיומא שנאמרו בטוב טעם.

שביעי של פסח

בליל שביעי של פסח בין תפילת מנחה לערבית הפטירו את הפסח בשיעור נפלא ומיוחד מהרה"ג ר' דוד נתנאל שוורץ שליט"א יו"ר מכון פלאי התורה ומח"ס יד המשפט בענייני דיומא בטוב טעם.

בשעה 12:00 נקבצו ובאו בני הקהילה בשבת אחים יחד להודות ולהלל לשמו הגדול בשירות ותשבחות כהכנה דרבה לקראת אמירת שירת הים ובהתקרב חצות הלילה אמרו שירת הים ברגש ובשמחה גדולה.

כ"ה ניסן - יומא דהילולא רבא

לרגל יום ההילולא שחל השנה במוצאי שבת קודש האריכו בסעודה שלישית להיכנס ליום היארצייט כשבדברותיו של הדומ"צ הגרי"א ישראלי שליט"א הרחיב במשנת רביה"ק בעל הילולא. אחרי ימי ניסן המלאים הודו ושיבחו בני הקהילה להעומדים בראש הקהילה ובית המדרש כל אחד בשמו הטוב יבורך שדאגו לבל יחסר המזג בכל ימי הפסח.

חג המצות במחיצת חדב"נ

כ"ק הגה"צ גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א

קמחא דפסחא

כבשנים עברו גם השנה חולקו תלושי קנייה בסכומים של מאות שקלים לקניית המצרכים הבסיסיים לחג, אודות ותודות להנדיב הר"ר מנחם מנדל רייך הי"ו אשר הוזיל מהונו למען חלוקה זו, והעסקן הנמרץ הר"ר אהרן אליעזר שכטר אשר גייס משאבים למען החלוקה.

בנוסף לכך התקיימה חלוקת בשר למשפחות בסיוע של העסקן הר"ר ישראל דכנר הי"ו, פיות כולם הביעו שבח להעסקנים החשובים שסייעו וארגנו בכל מאודם את חלוקת המוצרים.

כן קבלו אברכי כולל 'דברי יציב' מענק חג מיוחד ע"י תלושי קנייה בסכומים גבוהים על ידי הנהלת הכולל מנדיבות ליבו של העסקן הנכבד הרה"ח ר' אפרים רייך שליט"א והנגיד הרה"ח ר' מנחם מנדל רייך הי"ו והביאו אורה ושמחה לבתי עמלי התורה.

ישיבת בין הזמנים

התקיימה ישיבת בין הזמנים לבחורי החמד תלמידי ישיבותינו הק', ותלמידי מכינה לשיב"ק, המתגוררים בקרית הבעש"ט, כאשר במסגרת הישיבה עמלו הללו בתורה בהיכל בית המדרש משך שעות רצופות, מאחר תפילת שחרית עד שעות הצהרים המאוחרות, ושוב לאחמ"כ בשעות אחר הצהרים עד סמוך לתפילת המנחה.

במהלך הסעודה אף התקיימה מגבית מיוחדת לרכישת כל ספרי רבוה"ק מרנא הדברי חיים זי"ע בעל ההילולא, וממשיך דרכו בקודש כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק זי"ע, כדי להמשיך בהאי יומא רבא דברי תורתם ללמוד ולילך בדרכם.

כלל אנ"ש ומתפללי בית מדרשינו נטלו חלק גדול כדי להרחיב אוצר הספרים בבית מדרשינו. בהזמנות זו מבקשים גבאי בית המדרש להודות לאנ"ש תושבי עיר הבירה לונדון, אשר נידבו מהונם רבות למען אוצר הספרים דבית מדרשנו, וביחוד נדיבי הלב הרה"ח ר' אלחנן רייך הי"ו הרה"ח ר' יצחק זעליג רייך הי"ו, והרה"ח ר' שלום אליעזר קליין הי"ו, זכות כל הצדיקים ומחברי הספרים יגן בעדם תמיד.

המגבית השנתית לארגון החסד 'לשבוע מטובה'

את שבחי הארגון הנודע 'לשבוע מטובה' הפועל בקרית צאנז טבריה על שמו ולעילוי נשמתו של הרה"ק ר' ישעי'לה מקרעסטיר זי"ע אין צורך לפרט כי ידועים הם.

ארגון לשבוע מטובה אשר הוקם ע"י אברכי משי מקהלתנו הק' בעיה"ק טבריה, כשמו כן הוא, לעמוד לעזר לאנ"ש בשעה שהשמחה במעונם, או חלילה בעיתות מצוקה חולי וכדומה, ע"י חלוקת מנות אוכל חמות ומזינות, יום וכן סעודת שבת בהרחבה, ללא תשלום גמול.

מארגון החסד 'לשבוע מטובה' יוצאת הקריאה: 'טייערע ברודער' עצם יומא דהילולא של הרה"ק ר' ישעי' מקרעסטיר זי"ע שהנחיל את הדרך להיות לעזר וסעד לכל נצרך באשר הוא, יש לנו את היכולת להכיר טובה ולו במעט, להוקיר ולהעריך, לעזור ולתמוך בארגון החסד הידוע.

צרו קשר כעת עם יו"ר הארגון הר"ר ר' רפאל אהרן קנפלו הי"ו בטל: 058-320-5835 והרימו את נדבת לבכם למען נוכל לשאת את המשא הכבד, להמשיך בפעולות החסד ובזכות צדקה שעושין אילו עם אילו הרי אני גואלם.

שאורגנה וחולקה ע"י הרה"ח ר' אברהם רייך הי"ו ראש הקהל דקהלתנו הק' בליקווד, כאשר סך כל החלוקה הסתכם בסך למעלה מ-30,000 דולר. בסיוע נדיבים בעם שפתחו ליבם למען צרכי החג לאברכי אנ"ש, ה"ה מוה"ר שמואל רייכמן, מוה"ר העניך ליפשיץ, הר"ר שמואל יעקב לייכטער, והר"ר דוד עלבויגן, ועוד רבים.

סעודת הילולא: ביום כ"ה בניסן התכנסו ובאו בני קהלתנו הק' לסעודה ערוכה לרגל יומא דהילולא רבא של מייסד שושילתא דדהבא מרנא הדברי חיים זי"ע. בראשות ובהשתתפות הדמו"צ הרה"ג ר' שלמה ניימאנן שליט"א.

במהלך הסעודה נשא דברים נואם הכבוד הרה"ג רבי חיים יעקב הורוביץ שליט"א נכד רבוה"ק ור"מ בשיבת מאור התורה, במשנתו של בעל ההילולא, וכן עובדות והנהגות מבעל ההילולא זי"ע.

את המעמד הנעים בשיר וזמרה הרה"ח ר' משה שמואל בריסק הי"ו מחשובי מתפללי בית מדרשנו.

פיות אנ"ש מלאו שבח קדם הר"ר שמעון קליין הי"ו מגבאי בית מדרשנו, והר"ר יצחק אהרן זילבר הי"ו גבאי בית מדרשנו על כל עמלם למען בני קהלתנו הק', ישאו ברכה מאת ה'.

מאנשעסטער

בימי החג נמסרו שיעורי תורה בבית מדרשנו ע"י הרה"ג ר' שמואל שווארץ, הרב ישראל בריעף והרב שמואל הלפרין.

ביום כ"ה ניסן התכנסו קהל אנ"ש לסעודת הילולא רבתית כשבמהלכה נשמעו דברי תורה עובדות והנהגות מפי הרה"ג רבי יצחק דוב בערגער שליט"א אב"ד מנשעסטער ומרבני אנ"ש, ובהם עובדות שקיבל מפי חותנו אב"ד ביקוואסק ועוד.

כמו כן נשמעו עובדות מפי נכד בעל ההילולא הרב בנש"ק ישראל חיים הלברשטאם.

לאחמ"כ נשא דברים הגה"צ רבי ישראל חיים הורביץ שליט"א אב"ד סאטמאר מאנשעסטער במשנת בעל ההילולא, ובדבריו אף הרחיב בשבח הקהילה.

בברכהמ"ז על הכוס כובד האבר"ך הר"ר שלמה לייזער הי"ו נכד בעל ההילולא.